

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAVUZ SELİM MEMİŞ

ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA'DAN DERLENEN HALK HİKÂYELERİNDE
DEĞERLER EĞİTİMİ

Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2013

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAVUZ SELİM MEMİŞ

ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA'DAN DERLENEN HALK HİKÂYELERİNDE
DEĞERLER EĞİTİMİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Adile YILMAZ

Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2013

Akdeniz Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yavuz Selim MEMİŞ'in bu çalışması, jürimiz tarafından Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye(Danışman) :

Üye :

Tez Konusu: Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 22.04.2013

Mezuniyet Tarihi : 04.2013

Doç.Dr. Selçuk UYGUN

Müdür

.....

Akdeniz Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yavuz Selim MEMİŞ'in bu çalışması, jürimiz tarafından Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

: Doç.Dr. Teka ARSEVEN

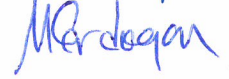
Üye(Danışman)

: Yard.Doç.Dr. Adile YIKMAZ

Üye

: Doç.Dr. Mehmet ERDOĞAN

Tez Konusu: Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi

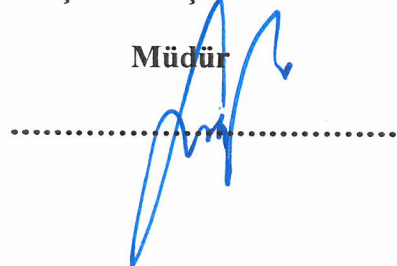
Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 22.04.2013

Mezuniyet Tarihi : 03.05.2013

Doç. Dr. Selçuk UYGUN

Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	IX
ÖNSÖZ	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMA

1.1 Hikâye nedir?	6
1.2 Halk Hikâyesi nedir?	7
1.3 Türk Halk Hikâyeciliği ve Tarihsel Gelişimi	9
1.4 Halk Hikâyelerinin özellikleri	12
1.4.1 Şekil Özellikleri	13
1.4.2 Muhteva Özellikleri	14
1.5 Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar	16
1.6 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi	19
1.6.1 Değer Nedir?	19
1.6.2 Değerlerin Sınıflandırılması	23
1.6.3 Eğitim Nedir?	24
1.6.4 Değerler Eğitimi Nedir?	26

1.6.5 Değerler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	30
1.7 Âşık Şeref Taşlıova Kimdir?	31
1.7.1 Âşık Şeref Taşlıova'nın Hayatı	31
1.7.2 Âşık Şeref Taşlıova'nın Sanatı	43
1.7.2.1 Şairliği	43
1.7.2.2 Hikâyeciliği	44
1.7.3 Âşık Şeref Taşlıova'nın Eserleri	47
1.7.3.1 Şiirleri	47
1.7.3.2 Derlediği Türküler	48
1.7.3.3 Karşılaşmaları	48
1.7.3.4 Hikâyeleri (Tasnif Ettiği Hikâyeler, Usta Âşıklardan Öğrendiği Hikâyeler, Serencamlar)	49
1.7.3.5 Kitapları	50
1.7.3.6 Plak, Kaset ve CD Çalışmaları	51
1.7.3.7 Kazandığı Ödüller	52

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Deseni.....	54
2.2 Evren ve Örneklem	54
2.3 Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

3.1 Şeref Taşlıova'da Değerler Eğitimi	56
3.2 İncelenen Halk Hikâyelerinin Özetleri	57
3.2.1 Usta Âşıklardan Öğrendiği Halk Hikâyelerinin Özetleri	57
3.2.1.1 Kenan ile Hanzade Hikâyesi	57
3.2.1.2 Kirman Şah Hikâyesi	58
3.2.1.3 Köroğlu Oltu Kolu	60
3.2.1.4 İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi	61
3.2.1.5 Erzincan Bağları Hikâyesi	62
3.2.1.6 Âşık Sümmânî ile Gülperi (Perizât) Hikâyesi	62
3.2.2 Kendi Tasnifi Halk Hikâyelerinin Özetleri	63
3.2.2.1 Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi.....	63
3.2.2.2 Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi	64
3.2.2.3 Gülistan ile Süleyman Hikâyesi	65
3.2.2.4 Gelin Taşı Hikâyesi	67
3.2.2.5 Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi	68
3.2.2.6 Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi	69
3.3 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Ahlaki Değerler	70
3.3.1 Yardımseverlik	71
3.3.2 Vefa ve Sadakat	75
3.3.3 Affetmek ..	77
3.3.4 Doğruluk.....	79

3.3.5 Fedakârlık	81
3.3.6 Çalışkanlık	83
3.3.7 Davranışlarında Ölçülü Olmak	85
3.3.8 Saygı	87
3.3.9 Merhamet	88
3.3.10 Alçak Gönüllülük	90
3.3.11 İyilik	91
3.3.12 Cömertlik	92
3.3.13 Meslek Etiği	93
3.3.14 Özgüven	94
3.3.15 Adil Olma	95
3.3.16 Dostluk	96
3.3.17 Hoşgörü	96
3.3.18 Ara Bozucu Olmamak	97
3.3.19 Nasihatleri Dikkate Alma	98
3.3.20 Af/Özür Dileme	99
3.3.21 Sır Saklamak	100
3.4 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Toplumsal Değerler	102
3.4.1 Sevgi	103
3.4.2 Geleneksel Unsurlara Bakış	114
3.4.3 Vatan Sevgisi	123
3.4.4 Misafirperverlik	128
3.4.5 Toplumsal İnanışlar	131

3.4.6 Komşuluk İlişkileri	134
3.4.7 Birlik ve Beraberlik	135
3.5 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Dinî ve Tasavvufî Değerler	138
3.5.1 Dua ve Şükür Etmek	139
3.5.2 Kader İnancı	149
3.5.3 Pir/Derviş	158
3.5.4 Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı	159
3.5.5 Dini Vecibeler/İbadet	162
3.5.6 Allah İnancı	164
3.5.7 Melek İnancı	167
3.5.8 Sabırlı Olmak	168
3.5.9 Ahiret İnancı	169
3.5.10 On Sekiz Bin Âlem	171
3.5.11 Günah İşlememek	171
3.5.12 Fitneden Uzak Durmak	171
3.5 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Eğitim ve Öğretim	174
3.5.1 Eğitimin Önemi	174

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	179
KAYNAKÇA	188
SÖZLÜK	193

EKLER

EK 1 ŞEREF TAŞLIOVA İLE YAPTIĞIMIZ GÖRÜŞME	195
EK 2 FOTOĞRAFLAR	201
ÖZGEÇMİŞ	210

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Değerin Tanımları	21
Tablo 3.1 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Ahlakî Değerlerin Dağılımı	100
Tablo 3.2 Tespit Edilen Ahlakî Değerlerin Frekans Dağılımları.....	101
Tablo 3.3 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Toplumsal Değerlerin Dağılımı	136
Tablo 3.4 Tespit Edilen Toplumsal Değerlerin Frekans Dağılımları.....	137
Tablo 3.5 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Dinî ve Tasavvufî Değerlerin Dağılımı.....	172
Tablo 3.6 Tespit Edilen Dini Tasavvufi Değerlerin Frekans Dağılımları	173
Tablo 3.7 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Eğitim ve Öğretim	178
Tablo 3.8 Tespit Edilen Eğitim ve Öğretimle İlgili Değerlerin Frekans Dağılımları	178

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
ASİGH	:Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi
BHİHH	:Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi
CBİİSH	:Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi
Doç.	:Doçent
Dr.	:Doktor
EHİSHH	:Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi
EBH	:Erzincan Bağları Hikâyesi
ET.	: Erişim Tarihi
GTH	:Gelin Taşı Hikâyesi
GİSH	:Gülistan ile Süleyman Hikâyesi
İHİTKH	:İrfânî Hoca iel Türkmen Kızı Hikâyesi
KİHH	:Kenan ile Hanzade Hikâyesi
KŞH	:Kirman Şah Hikâyesi
KOK	:Köroğlu Oltu Kolu
MESAM	: Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği
Ord.	:Ordinaryüs
S.	: Sayfa
SBİGKH	.Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi
Tbl.	: Tablo
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
Yard.	:Yardımcı
Yay.	: Yayınları
Vd.	: Ve diğerleri

ÖZET

İnsanların davranışlarını yönlendiren temel ölçütlerin başında değerlerinin geldiği bilinmektedir. Tüm milletler, fertleri arasındaki bütünlüğü devam ettirmek, birlik ve beraberliği sağlamak ister. Birlik ve beraberliğin sağlanmasında toplumsal inanışlar, adet, gelenek ve görenekler kısacası o millete ait tüm ortak oluşum ürünleri bütünleştirici bir rol üstlenir. Bu nedenle her toplum birlik ve beraberliğin tesisi için değerlerini yetişen fertlere aktarmak ister. Ahlak, barış, alçakgönüllülük, onurluluk, paylaşımcı olma, vefalılık, cömertlik gibi değerlere sahip bireylerin özdenetimleri güçlü, analiz ve sentez yapabilen, topluma yön verebilen sağlam karakterli nesillere dönüşmeleri muhtemeldir. Çağımızda son dönemlerde gelişen değişiklikler eğitimin ve özellikle de değerler eğitiminin ne denli önemli olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Değerler öncelikle edebi eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Yazarlar kaleme aldığı eserlerde altını çizmek istediği değer kavramını açıkça ortaya koyabileceği gibi okurların sezgi dünyalarına vurgusal göndermeler yaparak da işleyebilir. Günümüzün yaşayan âşıklarından biri olan Şeref Taşlıova halk hikâyelerinde vurgulamak istediği değerleri açıkça ortaya koymaya çalışmıştır. Kendisini ‘ehli sünnet ve’l-cemaat’ anlayışıyla yaşayan biri olarak tanımlayan Âşık Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde dinî ve tasavvufî değerlere daha sık yer vermiştir. Toplumda olması gereken tüm değerlere anlattığı ve derlediği halk hikâyelerinde oldukça geniş yer veren Şeref Taşlıova; milli birlik ve beraberlik, vatan ve bayrak sevgisi temalarını da dinî ve tasavvufî temalarla sentezleyerek vurgulamıştır.

Bu çalışmada yaşayan halk şairleri arasında halk hikâyesini en iyi anlatan olarak gösterilebilecek Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitime ait unsurlar tespit edilip değerlendirilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmuştur. Öncelikle bilimsel araştırmanın basamakları belirlenmiştir. İkinci bölümde çalışma ile ilgili tanımlar ifade edilmiştir. UNESCO Yaşayan İnsanlar Hazinesi Onursal Bilim Doktoru Âşık Şeref Taşlıova’nın hayatı, sanatı ve eserleri incelenmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde saptanan değerler eğitime ilişkin temalar mevzularına göre dört başlık altında şu şekilde sınıflandırılmıştır: Ahlaki, toplumsal, dinî-tasavvufî, eğitim ve öğretim ile ilgili değerler.

Ayrıca bu bölümde Şeref Taşlıova'nın derlenen usta âşıklardan öğrendiği ve kendi tasnif ettiği halk hikâyelerinin özetleri sunulmuştur. Çalışmanın son bölümünde bulgulardan hareketle bir değerlendirme yapılmıştır. Şeref Taşlıova'nın örneklediği ideal birey modeli ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada ayrıca; Âşık Şeref Taşlıova örneklemeden hareketle âşıkların değerler eğitimine katkıları, değerler eğitimi faaliyetlerinde âşıklardan faydalanılması ve halk hikâyelerinin değerler eğitimi penceresinden okunması gibi mevzulara değinilmeye çalışılmıştır. Değerler Eğitimi konusu ile ilgili toplanan veriler ve tespit edilen bulgular analiz edilip, tablolar halinde gösterilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen metinlerde tespit edilen yöresel kelime ve ifadeler bir sözlük halinde açıklanmıştır.

Ayrıca, 15.02.2013 tarihinde Şeref Taşlıova ile bir görüşme yapıp değer, değer eğitimi, âşıkların değerler eğitimine katkıları ve bu çalışma ile ilgili düşünceleri alınmıştır. Yapılan görüşme çalışmanın ekinde sunulmuştur. Görüşme neticesinde kayıt altına alınan ifadeler, hem çalışmanın içinde hem de çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında değerlendirilmiştir. Usta Âşık'ın görüşleri alınıp, aile albümünden birkaç fotoğrafa çalışmamızda faydalı olacağı kanısıyla görüşme sonunda yer verilmiştir. Çalışma kaynakça bölümüyle bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Şeref Taşlıova, Âşıklık Geleneği

ABSTRACT

It is obvious that, their values come first while directing the behavior of people. All nations desire to maintain the integrity of the members and promote the unity and solidarity. While ensuring the unity; social beliefs, customs, traditions and customs of the nations in short; all the common formats of products which belong to that nation takes an integrative role. In this context, nations like to transfer these values to their grown up individuals. It is undeniable that the individuals who have the values like morality, peace, humility, honesty, sharing, faithfulness and generosity will transform into individuals who have a strong self-regulation, who are able to do analysis and synthesis, who can affect the society and who have solid characters. Changes, in recent terms of our age, reveals the importance of the education; especially the importance of the education of values.

Values firstly come up in the literary compositions. The author might directly present the concept of values that he or she desires to highlight as well as he could make emotional references to readers' world of perception.

Şeref Taşlıova, who is one of the living minstrels today, tried to introduce the values he wanted to emphasise apparently. As someone who defines himself living with the perception of `ehli sünnet ve'l-cemaat`, Âşık Şeref Taşlıova more frequently included religious and sufistic values in his folk stories. Şeref Taşlıova who widely made a place for all the values that must exist in society in the folk stories he told and compiled, emphasised values such as unity and solidarity and love of soil and flag by synthesizing them with religious and sufistic themes.

In this study, themes that belong to education of values have been determined and evaluated in folk stories compiled from the works of Âşık Şeref Taşlıova who might be considered as the one who is able to tell folk stories best among all the minstrels.

The study exists of four sections. Firstly, the scales of scientific research have been determined. In the second section, the definitions about the study have been defined. The life, art and works of Âşık Şeref Taşlıova, UNESCO living human treasures honorary doctorate, have been examined. In the third section concepts such as values, education, education of values have been explained and themes related to education of values in folk stories compiled from the works of Âşık Şeref Taşlıova, have been classified under four titles concerning their subjects as: Moral, social, religious, sufistic, educational, and cultural values.

In the final section of the study, an evaluation was made based upon the findings. The ideal individual model that Şeref Taşlıova illustrated, has been tried to be signified. Furthermore, in this study; through the sampling of Âşık Şeref Taşlıova, the contributions of the minstrels to the values of education, benefitting from the minstrels on the activities of values of education and such the subjects as reading the folk stories from the perspective of values of education ; have been tried to be mentioned. Data which was gathered related to topic of Education of Values and documents which were acquired, has been analyzed and illustrated in tables. The local words and expressions that are identified in the text which is in the extent of the study, described in the form of a dictionary.

In addition, on the date of 15.02.2013, his thoughts about value, education of value, the contributions of the minstrels to the education of values have been recieved by having an interview with him. The interview has been presented in the appendices of the study. Datas which were recorded as a result of the study, have been evaluated ,both in the study and in the section of conclusions and suggestions. By taking the opinions of the Great Minstrel, thinking that it would be beneficial ; some photograpns from his family album have been placed to the end of the study. The study have been ended with the section of bibliography.

Key Words: values education, Şeref Taşlıova, tradition of minstrelsy

ÖNSÖZ

Her toplumun kendine özgü değerleri vardır. Değerler toplumların kültürel birikimlerinin bir sentezi olarak süregelir. Kültür temel manada bir millete ait olan maddi ve manevi değerlerin tümüdür denilebilir. Değerler toplumsal birlikteliğin ve devamlılığın sürdürülmesinde çok önemli rol oynar.

Toplumların kültürlenmesi farklı süreç ve zaman dilimlerinde meydana geldiği için toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Değerlerin de tarihsel süreçte gerek aynı toplum içinde değişime uğraması gerekse de toplumlar arasında farklılıklar göstermesi kaçınılmaz ve yadırganmaması gereken bir durumdur. Bütün bunlardan hareketle toplumsal birlikteliğin bağlantı noktaları durumunda olan değerlerin duygu ve düşüncelerimize ayna tutan edebiyatla bağlantısız olması mümkün değildir.

Edebi eserler vasıtasıyla edebiyatçılar insanlara farklı açılardan rehberlik edip yol gösterir. Bazen edebi eserlerle duygu ve düşünceleri manalandırma yoluna gidilirken bazen de iyiyi, güzeli, doğruyu ifade etme gayesi taşınmaktadır. Halk hikâyeleri de bu edebi eserlerin en önemlilerinden biridir. Halk hikâyelerinde toplumun temel özelliklerinden olan düşünce ve yaşam biçimlerini açıkça anlayabilmek mümkündür. Halk hikâyeleri toplumun eğitiminde çok önemli bir rol üstlenir. Halk hikâyeleri halkın sahip olduğu kültürel anlatılar oldukları için ait oldukları toplumun değerlerini taşıyıp onlarla şekillenir. Halk hikâyeleri anlatmaya dayalı metinler olup, kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Toplumun sahip olduğu değerler de nesilden nesile aktarılan halk hikâyeleri vasıtasıyla diğer kuşaklara iletilerek devamlılığını sürdürebilir. Değer eğitimi ve aktarımında bu derece öneme sahip olan halk hikâyelerini derleyip, yaşayarak anlatan günümüz halk şairlerinden birisi de Âşık Şeref Taşlıova'dır. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde bize ait olan değerlere çok sık yer verilmiştir.

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimini incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışma üç bölümden ibarettir. Birinci bölüm araştırmanın yöntemini ele almıştır. İkinci bölümde ise, hikâye, halk hikâyesi, değer, eğitim, değer eğitimi kavramları açıklanmıştır. Ayrıca Âşık Şeref Taşlıova'nın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri ikinci bölümde ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise incelenen halk hikâyelerinde tespit edilen değerler dört ana başlık altında sınıflandırılarak anlatılmıştır. Sonuç bölümünde ise Âşık Şeref Taşlıova'nın modellediği ideal birey tipinden hareketle taşımamız gereken temel değerler ifade edilmiştir. Ek olarak Şeref Taşlıova ile yapılan görüşme sunulmuştur.

Bu çalışmanın her safhasında bana yardımcı olan çok kıymetli danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Adile YILMAZ'a, sayın Doç. Dr. Tülin ARSEVEN'e, Doç. Dr. Mehmet ERDOĞAN'a, Yard. Doç. Dr. Ahmet Zeki Güven'e ve Âşık Şeref Taşlıova'ya ulaşma, gerekli malumatları doğrudan kaynağından alma hususunda bana çok yardımcı olan sayın Doç. Dr. M. Mete TAŞLIOVA'ya canı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca desteğini ve fedakârlığını hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman yanımda olan sevgili eşime candan teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Dünyada hikâye anlatma ve dinleme geleneğinin çok eski tarihi temelleri vardır. Bu gelenek Türklerde de köklü tarihi geçmişe sahiptir. Yuğ, sığır, şeylan gibi çeşitli törenlerde ozanlar, baksılar, kamlar ve şamanlar tarafından hikâyeler anlatıldığı, insanların bu hikâyeleri ilgiyle dinleyip güzel zaman geçirdiğini çeşitli kaynaklardan öğrenmekteyiz. Türklerde, kopuz denilen bir tür saz eşliğinde ozanlar şiirler söyleyerek, köy köy kasaba kasaba dolaşmışlardır. Zamanla kopuz çalan kişilerin ve şiir söyleyen âşıkların şiirlerine nesirsel ifadelerin karışmış olması muhtemeldir. Bu ifadelerden hareketle, kopuz çalanların ve ozanların halk hikâyesi dinleme ve anlatma geleneğine kaynak teşkil edebileceği düşünülebilir. Geçmişten günümüze intikal eden ve halkın kültürel birikimlerini yansıtan eserler olan halk hikâyeleri, konularını genellikle sevgi ve kahramanlıktan alır. Halkın içinden doğan bu hikâyelerde, doğduğu toplumun özelliklerini, kültürel değerlerini, duyu ve düşünce biçimlerini tespit etmek mümkündür. Halk anlatılarının çok değerli türlerinden olan halk hikâyeleri, toplum tarafından benimsenip, topluma kolayca ulaşabildiği için, eğitimde çok önemli rol oynar. Halk hikâyelerinde gerçek ya da gerçeğe yakın olay ve durumlar anlatılır.

Halk hikâyeleri eğitici ve öğretici özellikleriyle edebiyatımızda eğitsel olarak kullanılacak materyallere kaynak teşkil edebilecek türler arasında en ön sıralarda gelmektedir. Toplumlar bireylerine vermek istediği eğitimi planlarken temel hedefleri arasına toplumsal ve kültürel değerlerin kazandırılmasını alır. Kültürel birer çıktı konumunda olan halk hikâyelerinin eğitimde kullanılması temel değerlerin kazandırılmasında oldukça etkili olacaktır. Kur'an'da bile bazı kavramlar öğütlenirken hikâyeler seçilmiştir. Bütün bu ifadelerden hareketle halk hikâyelerinin eğitimdeki rolü dikkate alınarak, halk hikâyelerinde değerler eğitimi çalışma konusu olarak seçilmiştir. Örneklem olarak da Fikret Türkmen'in ifadesine göre, kendi tasnif ettikleri de dâhil olmak üzere çok sayıda hikâye ve bildiği 150 civarında âşık havasıyla kaynak kişi konumunda olan (Türkmen, Tan ve Taşlıova,2008,s.15) yaşayan kültür hazinesi Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyeleri seçilmiştir.

Âşık Şeref Taşlıova, gerek kendi tasnif ettiği gerek repertuarında yer alan çok sayıda hikâye, masal, efsane ve bildiği 150 civarında âşık makamıyla alanında duayen sayılan bir halk ozanıdır (Türkmen, Tan ve Taşlıova, 2008, s. 15).Taşlıova, köklü bir geçmişe sahip olan Âşık Tarzı Türk Şiiri geleneğini tüm yönleriyle devam ettiren günümüz âşıklarından birisidir.

Günümüz halk şairleri arasında en iyi halk hikâyesi anlatan âşık olarak gösterilmektedir (Türkmen, Tan ve Taşlıova, 2008, s. 17). Eserlerinde, insanımızın ruh halini yansıtmış ve toplumsal değerlerimizi aktarmıştır. Mütedeyyin kişiliğiyle millî ve manevî değerlere çok önem veren bir âşıktır. Bu yönleriyle şiirlerinde, hikâyelerinde toplumun sahip olması gereken millî ve manevî değerlere, toplumsal ve ahlakî temalara çok sık yer vermiştir. Bir toplumun ancak değerleriyle birliğini ve varlığını koruyup yükselebileceği düsturundan hareketle Taşlıova, eserlerini günümüzde artık önemsenmeyen, kaybolmaya yüz tutmuş değerlerle yoğurmuştur. Bu çalışmada Âşık Şeref Taşlıova'nın kendi tasnif ettiği ve usta âşıklardan öğrendiği halk hikâyeleri değerler eğitimi bakımından incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanlar arasındaki millî ve manevî hassasiyetlerin giderek azalmaya başladığı günümüz dünyasında, kültürümüzün bir parçası olan saygı, sevgi, misafirperverlik, adil olma gibi birtakım duyarlılıklarımız ve değerlerimiz de kaybolmaya başlamıştır. Toplumda şiddet olayları artış göstermiştir. Büyüklere saygı ve vefa, toplumsal ve ferdî sorumluluklarımız, kültürümüzü tanıma, kültürel değerlerimize sahip çıkma, gelenek ve göreneklerimizi yaşatma gibi önemli mevzularda sıkıntılar yaşandığı gerek eğitimciler tarafından gözlemlenmiş gerekse akademik camiada yapılan çeşitli çalışmalarla dile getirilmiştir. Bütün bu ifadeler değer ve değerler eğitimi faaliyetlerinin üzerinde önemle durulan olmasını sağlamıştır.

Günümüzde değerler; gazetelerde, dergilerde, tv kanallarında yayımlanan çeşitli filmler ve reklamlarla insanlara kolaylıkla aktarılabilmektedir. İnsanlar, kendisine yakın gelen, kültürlerine ait özellikler taşıyan, içinde kendisini hissedebilecekleri senaryoları ilgiyle izlemekte, kabullenip ve kanıksamaktadır. Soyut nitelik taşıyan değerlerin eğitimi ve gelecek kuşaklara aktarılması toplumsal ve kültürel birer çıktı konumunda olan, halk hikâyeleri vasıtasıyla daha sağlıklı yürütülebilir. Toplumun, âşıkları kendi kültürünü, inancını, duygularını aktardığı için dinlediğini, sevdiğini dile getiren Âşık Şeref Taşlıova, mütedeyyin kişiliğiyle millî, manevî, dinî değerleri, toplumsal ve kültürel değerleri eserlerinde yoğun bir şekilde işleyen bir âşıktır. Bu değerlerin aktarıldığı önemli bir araç olması sebebiyle, Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimi, çalışma konusu olarak seçilmiştir. Araştırmanın amacı Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerini incelemek, kendi tasnif ettiği ve usta âşıklardan öğrendiği halk hikâyelerinde değerler eğitimine ilişkin yönleri tespit etmektir. Tespitler doğrultusunda Taşlıova'nın örneklediği ideal insan tipi tespit edilmeye çalışılmıştır.

17 Ekim 2003 tarihinde, UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kabul edilmiştir. Türkiye’de 2006 yılında, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin uygun bulunduğu kanun çıkarılmış ve 2006 yılında resmen taraf olunmuştur (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,13223/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-calismalari.html>,E.T.05.02.2013).

2009 Yılında UNESCO’ya Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sunulan dosya ile Âşıklık Geleneği ‘İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne alınmıştır. Sunulan dosyanın koruma tedbirleri bölümüne ‘hikâyecî âşıkların teşvik edileceği’ maddesi eklenmiştir (Yılmaz, 2011, s. V-VII). Türk Halk Hikâyelerinin, halkın öz kültürünün tarihsel süreç içinde harmanlanmış bir ürünü olması sebebiyle, değerleri yansıtabilecek en ideal metinlerden birisi olduğu kanısına varılmıştır. Uluslararası kültürel miras durumunda olan Âşıklık Geleneğinin önemi dikkate alınıp ve bu geleneği yaşatan hikâyecî âşıklardan olan Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimi, çalışma konusu olarak seçilmiştir. Yapılan bu çalışmayla âşıkların değer aktarımına katkıları ve değerler eğitimi faaliyetlerinde âşıklardan faydalanılması mevzularına ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın, Türk Halk hikâyelerinde değerler eğitimi, halk hikâyelerimizin değerler eğitimi penceresinden okunması gibi çalışmalara öncülük edebileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimine ait unsurlar tespit edilmiştir. Kültürel bir kimliği olan âşıklık geleneğinin yaşayan bir örneği olan, Yaşayan Kültür Hazinesi Âşık Şeref Taşlıova’nın değerlerimizi yansıtmaya ve değer eğitime katkılarının önemine dikkat çekilmiştir. Çalışmamızın âşıklık geleneği ve bu bağlamda değerler, değer aktarımı, değer eğitimi gibi çalışmaların yapılmasına yön verebileceğine inanılmaktadır.

Âşık Şeref Taşlıova ile 15.02.2013 tarihinde bir görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmede Şeref Taşlıova, âşıklar üzerine çok sayıda çalışmalar yapıldığını, bu çalışmalarda sadece âşığın hayatı, hikâyeciliği, şiirleri veya atışmalarının incelendiğini ve yapılan çalışmaların bir noktadan sonra birbirini takip etmeye başladığını dile getirmiştir. Şeref Taşlıova, hikâyeleri konu alan ve farklı bir alan üzerinde inceleyen bu çalışmanın, yeni yaklaşımlar getireceğine inandığını belirtmiştir. Hikâye metinlerinden yola çıkarak âşıkların bu konu etrafındaki konumunun tespit edilmeye çalışıldığını vurgulamıştır.

Günümüze kadar Âşık Şeref Taşlıova ile ilgili çok sayıda bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar kronolojik olarak şöyle sıralanır:

İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda 1989 yılında, Aysel Sadak tarafından “*Âşık Şeref Taşlıova*” adlı lisans tezi,

İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda 1992 yılında, Faruk Demir tarafından “*Âşık Şeref Taşlıova*” adlı lisans tezi,

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde 1995 yılında, Muammer Mete Taşlıova tarafından “*Âşık Şeref Taşlıova'nın Hikâyeleri*” adlı lisans tezi,

Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞENEL danışmanlığında 2006 yılında, Alper Karadeniz tarafından “*Âşık Şeref Taşlıova'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri*” adlı yüksek lisans tezi,

Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nde Prof.Dr. Gürbüz Aktaş danışmanlığında 2008 yılında, Deniz Şener tarafından “*Âşıklık Geleneği İçerisinde Şeref Taşlıova'nın Yeri ve Kullandığı Makamlar*” adlı yüksek lisans tezi,

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Başkanı Doç.Dr. Mete Taşlıova tarafından 2010 yılında, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarından “*Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri*” adlı bir kitap kaleme alınmıştır.

Problem Cümlesi

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitime ilişkin öğeler nelerdir?

Alt Problemler

- 1) Halk hikâyelerinin değerler eğitiminde kullanılmasının değerler eğitime katkıları nelerdir?
- 2) Âşık Şeref Taşlıova tüm hikâyelerinde değer aktarımı yapmış mıdır?
- 3) Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde en çok hangi değere değinilmiştir?
- 4) Âşıklık geleneği evreninin bir örnekleme olan Âşık Şeref Taşlıova'nın penceresinden hareketle, âşıkların değer aktarımındaki konuları nelerdir?
- 5) Âşık Şeref Taşlıova'nın değerler eğitimi, âşıkların değerler eğitime katkıları gibi konularda görüşleri nelerdir?
- 6) Âşık Şeref Taşlıova'nın değerler eğitimi çalışmaları hakkında önerileri nelerdir?

Sayıtlar

Bu araştırmada, Prof.Dr. Fikret Türkmen, Dr.M. Mete Taşlıova ve Nail Tan tarafından 2008 yılında kaleme alınan, TDK yayınlarından basılan, Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri adlı kitapta yer alan usta malı ve kendi tasnifi halk hikâyeleri incelenmiştir. İncelenen kitabın Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerini detaylı bir şekilde ele aldığı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri isimli kitapta yer alan âşığın kendi tasnifi ve usta malı halk hikâyelerinde değerler eğitiminin incelenmesiyle sınırlıdır. Şeref Taşlıova'nın repertuarında çok sayıda hikâye, efsane, masal ve 150 dolayında âşık makamı yer almaktadır.

2008 yılında, Türk Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi kapsamında, bildiği hikâyelerden bazıları kayıt altına alınmıştır. Âşık Şeref Taşlıova, repertuarındaki bazı hikâyeleri anlatmayıp, daha iyi anlatıcılara bırakmıştır. Özellikle Âşık Şenlik'in Salman Bey, Sevdakâr Şah Hikâyelerini anlatmaktan kaçınmıştır (Türkmen, Tan ve Taşlıova, 2008, s. 19). Daha sonra yapılabilecek çalışmalar ile Âşık Şeref Taşlıova'nın hikâye repertuarı, bildiği ve derlediği tüm hikâyelerle birlikte yayımlanabilecektir (Taşlıova, 2012, s. 66).

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMA

1.1 Hikâye nedir?

Olmuş ya da olabilme ihtimali yüksek olan olayları anlatma olarak bilinen hikâye ile ilgili Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde şu tanımlar yapılmaktadır:

1. *Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması*
2. *Aslı olmayan söz, olay*
3. *Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü*
4. *Hastanın rahatsızlığı ile ilgili geçmişi* (2011: 1100).

Hikâyenin araştırmacılar tarafından birçok tanımı yapılmıştır. Yapılan bu tanımların bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

İlk olarak Arapçada kıssa ve rivayet anlamlarında kullanılan hikâye, daha sonraları insanları eğlendirmek niyetiyle kullanılmıştır. Önceleri taklit anlamında kullanılan hikâye, gerçek veya gerçek olmayan olayların, deneyimlerin kendine has bir tarzda nakil veya tekrarı demektir (Elçin, 2010, s. 444).

Ali Berat Alptekin *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* isimli kitabında, hikâye kelimesinin ilk defa dokuzuncu yüzyılda Cehiz tarafından kullanıldığını söylemektedir (1997).

Özkırmımlı *Açıklamalı Edebiyat Terimleri Sözlüğü*'nde hikâyeyi, gözlem ya da tasarlama ürünü bir olayı anlatan yazı olarak tanımlamaktadır (Özkırmımlı, 1991, s. 84).

Türk Ansiklopesi'nde hikâye, çok sayıda haberi nakl ve rivâyet etmek, bir cisme benzemek, herhangi bir kişiyi fi'len ya da kavlen taklit etmek, bir kişiden bir söz aktarmak anlamına gelmektedir (Türk Ansiklopedisi, c.XIX, 1968, s. 231).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopesi'nde, Arapça olan kelimenin sözlük anlamı 'bir sözü ve haberi aktarmak' bir nesneye benzemek, bir kişiyi fiilen ya da kavlen taklit etmek, bir kişiden söz aktarmak anlamındadır (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.4, 1981, s. 225).

Yeni Türk Ansiklopedisi'sinde, olaya dayalı anlatım, edebi tür olarak tanımlanmaktadır (Yeni Türk Ansiklopedisi, c.4, 1985, s.1288).

Saim Sakaoğlu'na göre hikâye kelimesi; anlatma, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, rivayet anlamlarına gelmektedir (Sakaoğlu, 2011, s.3).

Duymaz'a göre hikâye kavramına isim vermek için farklı kelimeler kullanılmıştır. Duymaz hikâye kavramının destan ile hikâye arasında bir geçiş kabul edilen Dede Korkut anlatılarında 'boy' olarak ifade edildiğini dile getirmiştir. Anadolu'da kullanılan hikâye kavramına ek olarak, türküsüz hikâyelere kara hikâye, kısa hikâyelere kıssa, serküşte (sergüzeştten bozma) denilmektedir. Hikâye terimi için Doğu Anadolu ve Azerbaycan'da 'nağıl' kelimesi de kullanılmaktadır (Duymaz, 1985, s.1'den aktaran, Yılmaz, 2011, s. Xvii).

Necati Tonga *Hikâye'ye Terminolojik Bir Yaklaşım* isimli makalesinde, Özgül'den şöyle aktarmaktadır: Hikâye edebiyatımızın en girift kelimelerden birisidir. Bunun sebebi ise bir kavramı karşılamaktan çok geniş anlamlar içermesinden kaynaklanmaktadır. Hikâye kelimesinin anlamının geniş olmasının asıl sebebi kelimenin türetildiği Arapça fiil kökü olan 'Hakeve' kelimesinden kaynaklanmaktadır. Zira bu kelime, taklit etmek, bir metnin kopyasını çıkarmak ve olduğu gibi aktarmak anlamlarına gelmektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere, kelime kökünde bir gerçeğin taklidini, kopyasını yazılı veya sözlü olarak aktarma'nın genişliği bulunmaktadır (Özgül,2000,s.31'den aktaran, Tonga,2008, s.373).

Hikâyeler eğitimsel işlevler taşımaktadır. Yazıcı, hikâyelerin eğitimsel işlevi ile ilgili şunları söylemiştir: Yazıcı'ya göre, Çocuklar ilkesel düşünemedikleri için soyutlama yapamazlar. Bu nedenle de hikâyelerden hoşlanırlar. Çocuklar dramatik gerçeklik değeri taşıyan hikâye metinleriyle daha kolay bütünleşirler. Hikâye anlatımı, çocuklarda okuryazarlığın artırılmasının yanı sıra pek çok olumlu davranışın kazanılmasını da sağlar (Speaker, Taylor ve Kamen, 2004, s.3'ten aktaran, Yazıcı, 2006, s. 232). Şüphesiz ki dramatik gerçeklik değeri taşıyan bu metinlerin başında da halk hikâyeleri gelmektedir.

1.2 Halk Hikâyesi nedir?

Halk hikâyesinin edebiyatımızda birçok tanımı yapılmıştır. Halk hikâyesi anlatım esasına dayalı bir türdür. Halk hikâyeleri bir toplumun değer, inanç, dil yapısı, düşünce tarzı, duygu ve hayal biçimleri, yaşam felsefelerinin kültürel birer çıktısı konumundadır.

Halk hikâyeleri, kültürün özünden süzülüp âşığın gözüne giren, oradan da sevgisiyle maşuğun gönlünün közüne dönüşen anlatılardır.

Halk hikâyeleri de hikâyenin tanımından hareketle yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayları konu alan edebî bir türdür. Halk hikâyeleri nazım ve nesir karışık bir biçimde, genellikle âşıklar tarafından saz eşliğinde söylenir. Ali Berat Alptekin'e göre halk

hikâyeleri göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsulleridir. Ona göre halk hikâyeleri aşk, kahramanlık, vb. konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalardır (Alptekin, 1997, s. 7).

Halk hikâyeleri, göçebe bir toplum olan Türk Milletinin yerleşik hayata geçiş sürecinin ilk ürünlerindedir. Konu olarak; aşk, kahramanlık gibi temalar işlenir. Halk hikâyelerinin kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran'a dayanmaktadır. Genellikle âşıklar ve meddahlar tarafından saz eşliğinde anlatılırlar. Halk hikâyeleri yapı olarak nazım ve nesir türünün bir arada kullanıldığı anlatmalardır (Alptekin, 1997, s. 7).

Pertev Naili Boratav, halk hikâyesi için, eskiden destanların yaptığı görevleri üstlenen yeni ve özgün bir türün ürünleri ifadesini kullanmıştır. Ona göre yeni ve özgün bir tür karakteri alarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok özelliğini günümüzde de taşımaktadır. Boratav, halk hikâyesine bu kimliği verenlerin çevre ve sosyal koşullar olduğunu ifade etmektedir (Boratav, 2002, s. 63).

Destanlar şekil ve içerik bakımından halk hikâyeleriyle benzerlik gösterse de halk hikâyelerine geçiş devresinin köprüsü konumundadır. Bu söylemimize temel örnek olarak Dede Korkut Hikâyeleri'ni gösterebiliriz.

Sakaoğlu'na göre, Türk halkının kültür değerlerini bünyesinde toplayan önemli türlerden birisi olan halk hikâyeleri, nazım ve nesir olarak karışık bir yapı gösterirler. Hacim bakımından uzun olduklarından diğer halk anlatılarından kolaylıkla ayrılabilirler (Sakaoğlu, 2011, s. 49).

Toplumsal bir anlatı ürünü olan halk hikâyelerinin konuları genellikle sevgi ve kahramanlık temalarından oluşmaktadır. Boratav'ın Alman Türkolog Otto Spies'den aktardığına göre halk hikâyesi, sevgiliyi elde etme yolundaki maceraları anlatan masal olarak tanımlanmaktadır (Boratav, 1946, s. 72).

Halk hikâyeleri ait oldukları toplumun kültürel birikimini içerirler. Halk hikâyelerinin yapısında anlatım, şiirsel ifadeler ve saz yer almaktadır.

Yılmaz'a göre halk hikâyeciliği; hikâye, anlatıcı ve dinleyici olmak üzere üç öğeden oluşmaktadır. Türk halk edebiyatı içerisinde destanların yerini alarak 16. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamıştır. Halk hikâyelerinin günümüze kadar ulaşmasını, meddahların, hekâtçılarının, destancılarının, hikâyecilerin, âşıkların sözlü belleklerinde saklanması sağlamıştır. Günümüzde bu geleneği âşıklar yaşatmaktadır. Usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen âşıklık geleneği temsilcileri aşk ve kahramanlık maceralarını içeren halk hikâyelerini anlatmaktadır. Sözlü kültürel mirasımızın yaşamasına katkı sağlaması bakımından âşıklık geleneği, eski ve

yeni kuşaklar arasında kültürel birikiminin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Yılmaz: 2011).

Aça ise *Kozı Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı doktora tezinde halk hikâyesini, kahramanlık destanlarından sonra oluşan ve nazım nesir karışımı bir yapı gösteren, destanlara göre daha kısa ve gerçekçi, yerleşik hayat/düzen ürünü metinleri karşılamak amacıyla kullanılan türler olarak tanımlamaktadır (Aça, 1998, s. 3).

Güneş'e göre halk hikâyeleri, sözlü kültürün birer parçasıdır. Halk hikâyeleri geleneğin içinde yaratılıp, dilden dile geliştirilip dönüştürülmüştür. İçinde incelikli bir şekilde ders veren sembolik anlatımlar barındırmaktadır. Halk hikâyeleri, her okunduğunda veya dinlendiğinde bir şey öğrenilip, keşfedilecek yönleriyle, bu anlatıların nasıl kurgulandığına ve ne söylediğine bir kez daha bakıp dersler çıkarılacak tarzda oluşturulmuş kültürel ürünlerdir. Halk hikâyeleri geleneğin bir parçası olup, boşuna söylenmiş ya da vakit geçirmeye yarayan sahte kurmaca anlatılar değildir. Bu eserler, sahilikleri ve içtenlikli anlatımları ile dikkat çeker (Tuğal: 2007).

Alptekin hikâyeleri; içerik, şekil, üslup, oluşum ve aktarım özelliklerine göre üç grupta değerlendirmiştir:

1.Klasik Hikâyeler: Divan Edebiyatı nazım şekillerinden mesnevî tarzı ile yazılmış ve bir vak'aya dayalı olan eserler.

2.Modern Hikâyeler: Kişileri, olayları, zaman ve mekânı belli olan tahkiyevî eserler. Bunlar genellikle kısa metinlerdir.

3.Halk Hikâyeleri: Diğerlerinden ayrılan en önemli özelliği nazım-nesir karışık olması ve bazılarının söyleyenlerinin (musannifinin) belli olmasıdır (Alptekin, 1997, s. 9).

1.3. Türk Halk Hikâyeciliği ve Tarihsel Gelişimi

Türk edebiyatında hikâye türünün kullanımının İslamiyet öncesi devirlere kadar indiğini ifade eden Alptekin, Türklerin eski yurdu olan Orta Asya'da çok sayıda destan olayları yaşadığından hareketle bu iddiasını sürdürmüştür. Ona göre pek çok destan konusu olay ile iç içe olan Türkler, destanları yaşama yoğunluğundan dolayı tasnif etme fırsatı bulamamışlardır (Alptekin, 1997, s. 59).

İslamiyet'in kabulünden sonra daha belirgin hale gelen bu kullanım Satuk Buğra Han Destanı, Battal Gazi Destanı, Danişment Ahmet Gazi Destanı, Eba Müslim Horasani

Hikâyeleri, Yusuf KİSSASI, Yusuf ile Züleyha mesnevîsi vb. gibi örnekler günümüz Türk Halk Hikâyelerine en yakın metinler olma özelliği göstermişlerdir (Alptekin, 1997, s. 59).

Türklerde hikâye kelimesinin İslamiyet'in kabulünden sonra başlamış olduğunu ifade eden Kavruk, bu düşüncesini şöyle dile getirmektedir: Hikâye, kelime olarak Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra kullanılmaya başlamıştır. Ona göre İslam kültür ve sanatıyla karşılaşan Türkler hikâyeyi kullanır olmuşlardır. Göktürk, Uygur ve Karahanlılarda 'hikâye' yerine 'sav' kelimesi kullanılmaktaydı. Divânü Lügati't Türk'te 'sav'ın hikâye anlamından başka mesaj, mektup, atasözü, tarihi olaylar için de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde de hikâye yerine boy kelimesi kullanılmaktadır. Kavruk'a göre, bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, latife, destan, menkıbe vs. gibi tahkiye esasına dayanan eserlerin tümü genel olarak hikâye olarak adlandırılmıştır. Bunun yanında hikâye türündeki bir eser de destan, kıssa, efsane, menkıbe, latife, tarih vb. gibi isimlerle de ifade edilebilmektedir (Kavruk, 1998, s. 4).

Türk Edebiyatı'nda hikâye kavramının ilk defa kullanımının ifade edilmesinden sonra, bu alanda yapılan ilk çalışmaları kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz: Bu alanda ilk çalışma Macar bir Türkolog olan Ignacz Kunoş tarafından (1892) yapılmıştır. Kunoş, *Anadolu Halk Romanları (Türkische Volksromane in Klein-Asien)* isimli çalışmasında Köroğlu, Şah İsmail, Mahmut ile Elif, Melikşah, Âşık Garip, vb. gibi on dokuz halk hikâyesini konularına göre tasnif etmiştir. Kunoş, 1925 yılında, *Halk Edebiyatı Nûmuneleri/Türkçe Ninniler* isimli eserinde Âşık Kerem, Âşık Garip ve Âşık Ömer hikâyelerine yer vermiştir (Alptekin, 1997, s. 64-65).

İkinci çalışmayı 1929 yılında Alman Otto Spies, *Türk Halk Kitapları (Türkische Volksbücher)* isimli eseriyle yapmıştır. Spies bu çalışmasında, bazı hikâyelerimizi incelemiş, Melikşah ile Güllühan, Asuman ile Zeycan adlı hikâyelerimizin metnini vermiştir (Alptekin, 1997, s. 65).

Üçüncü olarak niteleyebileceğimiz çalışma ise, Halûk Nihat Pepeyi'nin 1929 yılında kaleme aldığı, *Geçmiş Zaman Masalları* isimli eseridir. Pepeyi bu çalışmasında, Tamar Hatun ile Süleyman Şah hikâyesi ile nazma çekilmiş Şah İsmail ile Gülûzar hikâyesini yayımlamıştır (Alptekin, 1997, s.65).

Diğer bir çalışma ise Dr. Hans August Fischer'in 1929 yılında yaptığı, *Şah İsmail ile Gülûzar* adlı monografisidir. Bu çalışmasında Fischer, hikâyemizin çeşitli varyantları üzerinde incelemeler yapmıştır (Alptekin, 1997, s. 65).

G. Raquette, Orta Asya seyahatinde elde ettiği hicri 1325 tarihli bir yazma olan *Tahir ile Zühre* hikâyesini 1930 yılında Almanca olarak yayımlamıştır (Alptekin, 1997, s. 65).

Hikâyelerimiz üzerinde çalışmalar yapan ilk Türk araştırmacısı olan Fuat KÖPRÜLÜ, 1930 yılında yayımlanan *Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman* isimli eserinde halk hikâyelerinin teşekkülüne ışık tutar (Alptekin, 1997, s. 65).

1931 yılında Pertev Naili Boratav'ın *Köroğlu Destanı* isimli çalışması yayımlanmıştır. Boratav çalışmasında, Köroğlu'nun muhtelif varyantlarının mukayesesini incelemiştir. *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* adlı eserinde ise halk hikâyelerinin, mevzu, şekli, dil ve üslubu, diğer halk edebiyatı türleriyle ilişkisi, hikâyenin doğuşu, yapısı, tarihle ilgisi, tasnifi üzerinde durmuştur. Gül ile Alişir, Köroğlu, Celali Bey'le Mahmut Bey hikâyelerinin yayımlamıştır (Alptekin, 1997, s. 66).

Mustafa Nihat Özön, 1936 yılında *Türkçede Roman* isimli çalışmasında, hikâyelerimizi sınıflandırmıştır. Özön, Türk romanının doğuşunda halk hikâyelerinin önemini ve yerini ele almıştır. Kerem ile Aslı, Asuman ile Zeycan, Şah İsmail ile Gülizar hikâyelerinin özetlerini vermiştir (Alptekin, 1997, s. 66).

Şükrü Elçin, 1949 yılında *Kerem ile Aslı* hikâyesi üzerine yaptığı lisans tezini yayımlamıştır. Bu eser, Raif Yelkenci yazması temel alınarak hazırlanmıştır (Alptekin, 1997, s. 67).

1949 yılında İlhan Başgöz tarafından hazırlanan ancak basılma şansı bulamayan *Biyografik Türk Halk Hikâyeleri* isimli doktora tezi hazırlanıp, bu eserde biyografik nitelikte olan halk hikâyelerini ele almıştır (Alptekin, 1997, s.67).

Wolfram Eberhard 1955 yılında, *Güneydoğu Anadolu'nun Âşık Hikâyeleri (Mistrel Tales, From Southeastren Turkey)* isimli çalışmasında Güney Anadolu yaptığı derlemeleri ele almıştır. Eberhard'ın, derlediği beş hikâye şunlardır: Ali Paşa, Köroğlu, Hurşit ile Mahmiri, Kozanoğlu, Elbeylioğlu (Alptekin, 1997, s. 67-68).

1972 yılında Fikret Türkmen tarafından, *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma* isimli eser yayımlanmıştır. Türkmen bu çalışmasında, Âşık Garip'in varyantları üzerinde durmuştur (Alptekin, 1997, s. 69).

1973 yılında, Mehmet Kaplan'ın danışmanlığında Mehmet Akalın ve Muhal Bali, tarafından *Köroğlu Destanı* isimli çalışma yayımlanmıştır (Alptekin, 1997, s. 69).

Zeynelabidin Makas tarafından 1979 yılında, yayınlanmamış doktora ön çalışması olan *Yaralı Mahmut ile Mahbub Hanım Hikâyesi* hazırlanmıştır (Alptekin, 1997, s. 70).

Şükrü Elçin'in 1981 yılında kaleme aldığı, *Halk Edebiyatına Giriş* isimli çalışmasında, hikâyelerimiz kültür tarihi bakımından incelenmiş ve bazı tasniflere tabi tutulmuştur. Elçin hikâyeleri Türk, Arap-İslam, İran, Hint kaynağından gelenler olarak üç kolda ele almıştır (Alptekin, 1997, s. 69).

Ali Berat Alptekin tarafından 1981 yılında, yayınlanmamış doktora ön çalışması olan *Kirman Şah Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma* isimli eser hazırlanmıştır (Alptekin, 1997, s.70).

Yine Fikret Türkmen 1983 yılında, *Tahir ile Zühre* hikâyesinin yirmi iki varyantı üzerinde durduğu monografik bir çalışma olan eserinde, hikâyenin üzerinde yapılan çalışmaları, şiir, motif ve dilim mukayesesini ele almıştır (Alptekin, 1997, s. 70).

Ali Berat Alptekin tarafından,1983 yılında yayımlanan *Türk Üniversitelerinde Yapılan Talebe Tezlerindeki Halk Hikâyeleri Bibliyografyası* isimli çalışmada sözü edilen çalışmaların listesi verilmiştir (Alptekin, 1997, s. 79).

Ensar Aslan tarafından 1990 yılında, *Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma* isimli eser yayımlanmıştır. Aslan bu çalışmasında, epizotlar bakımından varyantlarını karşılaştırmıştır (Alptekin, 1997, s. 70).

Doğan Kaya tarafından 1993 yılında, *Mahmut ile Nigar Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* isimli eser yayımlanmıştır. Kaya bu çalışmasında, hikâyemizin konusu, teşekkülü, tasnifi, yapısı, şiirlerinin mukayesesini, karşılaştırmaları üzerinde durmuştur (Alptekin, 1997, s. 75).

1.4 Halk Hikâyelerinin Özellikleri

Türk halk hikâyeleri konu olarak, hikâyenin kahramanının yaşadığı olayları işler. Türk halk hikâyeleri genel olarak iki açıdan incelenir. Halk edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla tanınan Ali Berat Alptekin halk hikâyelerinin özelliklerini iki temel başlık altında ele almıştır (Alptekin, 1997, s. 10) Bunlar şekil ve muhteva özellikleridir. Ali Berat Alptekin'e ait *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmadan hareketle bu özellikler özetle şöyle sıralanabilir.

1.4.1 Şekil Özellikleri

Masal, efsane, menkabe ve fıkralarda pek görülmeyen nazım, nesir karışımı bir yapıya sahip olan halk hikâyeleri, hikâyenin kahramanının yaşadığı olaylardan oluşur. Halk hikâyelerindeki tasvirlerle duygusal olarak düşük yoğunluktaki kısımlar mensur olarak anlatılır. Duygu yoğunluğunun arttığı yerler ile konuşmalar ise genellikle şiirlerle dile getirilir (Alptekin, 1997, s. 10).

Halk hikâyesi anlatanlar duygu yoğunluğunun düşük olduğu mensur kısımlarda, hikâye konusunda istediği gibi ilaveler ve sadeleştirmeler yapabilir. Ancak bu değişiklikler hikâyenin temel çizgisinden uzaklaşmamakla sınırlıdır. Hikâyeci dinleyenlerin durumuna göre, onları etkilemek, olayın içine iyice çekebilmek ve anlatımını canlı tutabilmek amacıyla hikâyenin özü doğrultusunda çeşitli söz sanatlarını, çeşitli mazmunları kullanabilir.

“Anlatıcılar dinleyicilerini büyüleyebilmek için, bir bölümü iç kafiyeli söyleyişlere başvururlar. Bu söyleyişler ortak gibi görülürse de bazı usta sanatçıların kendilerine has söyleyişlerinin olduğu görülmektedir” (Bars, 2011, s. 10).

Hikâyecinin özgürlüğü, duygu yoğunluğunun hat safhada olduğu manzum bölümlerde sınırlanır. Hikâyeci, hikâye kahramanlarının samimi ve sıcak hislerini içeren şiirleri olduğu gibi aktarmaya çalışır. Hikâyelerde halk şiirinin en bilinen türlerinden olan; koşma, mani, semai, türkü ve divani gibi örnekler kullanılır. Hikâye kahramanlarının yaşadığı duygu yoğunluğu bu örneklerle dile dökülür (Alptekin, 1997, s. 10).

Büyük çoğunluğu nesir olan halk hikâyelerinde nazma geçiş çeşitli kalıplaşmış ifadelerle gerçekleşir. Örnek olarak; *aldı sazı, dil ile mi saz ile mi, sen halden anlar mısın?* gibi ifadeler gösterilebilir. Halk hikâyesi anlatan kişi, hikâyeyi saz eşliğinde anlatır. Saz çalmasını bilmiyor ya da o an sazı yoksa saza benzer bir nesneyi sazmış gibi kullanarak hikâyeyi anlatır (Alptekin, 1997, s. 11).

Halk hikâyeleri çeşitli kalıplaşmış ifadelerle başlar. Türk halk hikâyeleri hayır dua ile başlayıp, hayır dua ile sonlanır. Hikâyelerdeki bu kalıp ifadeler çeşitli varyantlarda birbirinden farklılıklar gösterse de temel olarak hikâye anlatımına zenginlik katma görevleriyle benzerdir (Alptekin, 1997, s. 12).

Ali Berat Alptekin’e göre bu kalıp ifadeler; hikâyenin başında, ortasında, sonunda kullanılan formeller olmak üzere üç şekilde incelenebilir (Alptekin: 2002).

Halk hikâyelerinde dil, anlatıcıların ustalığına göre akıcı, sade ve anlaşılır hale gelir. Buna rağmen yazmalarda hikâyelerin dili sözlü varyantlarına oranla biraz daha ağırdır (Alptekin, 1997, s. 13).

Halk hikâyelerinin giriş kısımları, anlatıcılar tarafından eklenen ve bazı kaynaklarda serhusena diye isimlendirilen şiirlerle zenginleştirilir. Bu manzum ifadeler hikâyenin aslında olmamasına rağmen anlatıcı tarafından hikâyeyi etkileyici kılmak ve güzel bir giriş yapmak amacıyla ilave edilir (Alptekin, 1997, s. 13).

Halk hikâyeleri sözlü anlatılar olmaları sebebiyle, hikâyelerin manzum kısımlarının çoğunluğu unutulmuştur. Yazma ve matbu olanlarda bu manzum kısımlar sözlü varyantlara nazaran daha fazladır (Alptekin, 1997, s. 13).

Halk hikâyelerinde güzeller ve çirkinler masallara çok benzer kalıplaşmış ifadelerle betimlenmiştir. Hikâye kahramanlarının eylemleri de masallara benzer kalıplaşmış ifadelerle anlatılır (Alptekin, 1997, s. 13).

Halk hikâyelerinin metinlerinde, halk edebiyatı ürünlerinin değişik türlerinden örnekler yer alabilir. Hikâyeci, yetiştiği yöreye ait halk edebiyatı ürünlerinden olan; masal, efsane, fıkra, dua, beddua, deyim, atasözü ve bilmece gibi türlerden örnekleri hikâye anlatımına ekleyerek kullanabilir. Bu, hikâyecinin üslubu ve yeteneğine göre değişiklik gösterir (Alptekin, 1997, s. 16).

Halk hikâyeleri efsanelere benzer özellikler gösterdiğinden, efsane özelliği olan parçalar barındırabilmektedir. Hatta bazı halk hikâyesi kahramanları ile alakalı çeşitli efsaneler türetilmiştir. Halk hikâyelerinde, hikâyeci hikâyesini anlatırken yaşadığı coğrafi kültüre ait birtakım özellikleri, gelenek ve görenekleri de hikâyesi içinde, anlatıma zenginlik katmak maksadıyla sunabilir (Alptekin, 1997, s. 18).

1.4.2 Muhteva Özellikleri

Halk hikâyelerinde çoğunlukla aşk ve kahramanlık temaları konu olarak işlenir. Bu konular tek işleneceği gibi ikisi birlikte de işlenebilir (Alptekin, 1997, s. 19).

Halk hikâyelerini oluşturan olaylar gerçek ya da gerçeğe yakın hadiseler olduğundan, meydana geldikleri dönemin tarihi olaylarını benzer veya aynı şekilde yansıtabilirler. Hikâye kahramanlarının yaşadığı bazı olayların çoğunda olağanüstü öğelere rastlamak mümkündür (Alptekin, 1997, s. 19).

Hikâye kahramanlarının dünyaya gelişleri aynı biçimde olup, kahramanlar olağan üstü bir şekilde meydana gelir. Bu olağanüstülük çoğunlukla, çocuğu olmayan Bey'e Hızır Aleyhisselamın koynundan çıkardığı elmayı ikram etmesiyle olur. Bu normal olmayan durum, hikâyenin ilerleyen bölümlerinde de devam eder. Kahramanlardan kızlar zengindirler ve saraylarda büyürler, erkekler ise fakirdir ve halk arasında büyürler (Alptekin, 1997, s. 19).

Ali Berat Alptekin'e göre, halk hikâyelerinde kahramanlar dört şekilde âşık olurlar:

- a) Bâde içerek olma.
- b) Aynı evde büyüyen kahramanlar kardeş olmadıklarını öğrenince olma.
- c) Resme bakarak olma.
- d) İlk görüşte âşık olma (Alptekin, 1997, s. 20).

Halk hikâyeleri hususi kişiler tarafından anlatılırlar. Bu hususi anlatıcılar erkektir. Bu yönüyle destan ve masala benzer bir özellik gösterir. Hikâyeci belli kurallar çerçevesinde hikâyeyi anlatır. Hikâyeye, başlangıç bölümü olan, 'fasıl' ve 'döşeme' kısmından sonra 'hikâyenin asıl kısmı ve sonuç' bölümü ile sonlandırılır (Alptekin, 1997, s. 21).

Halk hikâyelerinde, anlatıcılar tarafından dinleyicilere hikâyenin çeşitli bölümlerinde dualar edilir. Bu dualar bitmeyip yarım kalan bir hikâyenin devamına başlarken, özellikle sabah vakitleri günün hayırlı geçmesi temennisiyle ve hikâye kahramanları birbirine kavuştuktan sonra birlikteliklerinin devamlılığı ve dinleyicilerin de benzer akıbete kavuşmaları amacıyla edilir. Dualar hem bireysel hem de herkes için yapılır (Alptekin, 1997, s. 21-22).

Halk hikâyelerinde, zor durumda kalan, yardıma ihtiyacı olan kahramanlar Hızır'dan yardım ister. Hikâyeye kahramanları yanlarından hiç ayrılmayan atlarıyla, hem sırdaş, hem dert ortağı, hem de yoldaş olurlar. Atları Hızır gibi her zaman imdatlarına yetişir (Alptekin, 1997, s. 22).

“At bütüün halk hikâyelerinde erkek kahramanın kardeşi gibidir. Atın dünyaya gelişi ile kahramanın doğumu arasında paralellikler vardır. Hazreti Hızır (derviş, pir, aksakal)'ın verdiği elmayı çifiler yerken kabuğunu da ahırdaki kısrağın yemektir. Böylece doğacak kahramanla birlikte onun binisi de doğuma hazırlanmaktadır” (Sakaoğlu, 2011, s. 11).

“Kahramanın dünyaya gelmesine yardımcı olan ak sakallı ihtiyar (Pir, Derviş, Hazreti Hızır vb.) daha sonra; kahramana ad verilmesi, eğitimi, âşık olması ve sevgiliyi aramak için gurbete gitmesi durumlarında da karşımıza çıkar” (Oğuz, 2008, s. 5).

Halk hikâyelerinde kahramanlar, yolculukları esnasında çeşitli insanlar ve varlıklarla karşılaşır ve hepsiyle konuşurlar. Konuştukları varlıklar; Kadın, erkek, çocuk ve ayrıca insan dışındaki varlıklar olan; geyik, ahu, ceylan, turna gibi hayvanlar, dağ, kaya, köprü, ırmak ve mezarlıkta karşılaştıkları bir kuru kafa iskeleti, bulut ve kuşlardır (Sakaoğlu, 2011, s. 11).

Halk hikâyelerinin çoğu, dinleyicilerin ayrılıktan hoşlanmamaları sebebiyle mutlu sonla biter. Mutlu sonla bitmeyen halk hikâyeleri de vardır. Mutlu sonla bitmeyen bazı halk hikâyelerinde; yanıp kül olma motifi ve mezarında gül bitmesi motiflerine rastlanmaktadır. (Alptekin, 1997, s. 23).

Halk hikâyeleri konu olarak, genellikle yaşamış veya yaşadığı kabul edilen âşıkların hayatlarını seçmektedir. Bu âşıklara örnek olarak; *Tahir, Kerem (Kerem Dede), Garip, Tufarganlı Abbas, Gurbanî, Emrah, Valeh, Karaca Oğlan ve Sümmanî* gösterilebilir. Hikâyeyi anlatan kişiler, anlattıkları bu örnek hayatlara, ana çizgiden ayrılmamak kaydıyla çeşitli ilaveler de yaparak dinleyiciye sunar (Sakaoğlu, 2011, s. 24).

Halk hikâyelerinde, kahramanlar saf ve temiz kalpli oldukları için yaptıkları dua ve beddualar çoğunlukla gerçekleşir (Alptekin, 1997, s. 24).

Halk hikâyeleri bazen çok dar, bazen de çok geniş bir sahada meydana gelmekte ve mekân olarak dünyada geçmektedir. Halk hikâyelerinin bazılarında atlı-göçebe hayatının bazılarında da yerleşik hayatın özellikleri görülebilmektedir (Alptekin, 1997, s. 24).

Halk hikâyelerinin, İran-Hint ve Arap kaynaklı birkaçı dışında hepsi Türk Milletine ait kültürel ürünler olup, Türk dünyasında anlatılır (Alptekin, 1997, s. 24).

Ali Berat Alptekin'in tespitine göre, geniş bir şahıs kadrosuna sahip olmayan halk hikâyelerinde, asıl kahramanın dışında genellikle şu kahramanlar yer alır:

- a) Kahramanların yakın çevresi (*anne, baba, kardeş*)
- b) İdareciler (*padişah, vezir, bey, vb.*)
- c) Yardımcı tipler (*ak saçlı ihtiyar, bezirgânlar*)
- d) Arabozucu tipler (*kocakarı, kara vezir, üvey ana*) (Alptekin, 1997, s. 25).

1.5 Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Halk hikâyelerinde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarını tespit etmek amacıyla ilgili kaynaklar taranmıştır. Yapılan tarama neticesinde tespit edilen çalışmalar; makaleler, bildiriler, kitaplar ve tezler olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir.

Makaleler

2005 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ömer Yılar tarafından *Mit, Efsane ve Eğitim* isimli çalışma hazırlanmıştır.

2007 yılında, Bolu Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Halit Karatay tarafından, *Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi* isimli çalışma hazırlanmıştır.

2011 tarihinde, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı/Türk Halk Edebiyatı, Yüksek Lisans Öğrencisi Mehmet YAVUZ tarafından, *Alevi-Bektaşî Kültüründe Nasihatlerin Değerler Eğitimindeki Önemi ve İslâhiye-Kabaklar Köyünde Verilen Nasihatler*, isimli bir çalışma yapılmıştır.

2011 yılında, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Doç. Dr. Halit Karatay tarafından *Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı*, isimli bir çalışma yapılmıştır.

2012 yılında, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Öğretim Üyesi, Yard. Doç. Dr. Zekerya Batur tarafından *Ahmet Efe'nin Çocuk Hikâyelerinde Değer Eğitimi ve Hikâyelerin Türkçe Eğitime Katkısı*, isimli bir çalışma yapılmıştır.

2012 yılında, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Öğretim Üyesi, Yard. Doç. Dr. Zekerya Batur ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Musa Kaya tarafından, *Divânü Lûgâti't-Türk'te Dil Öğretimi Bağlamında Sözel Kültür Ürünleri Aracılığıyla Değer Aktarımı*, isimli bir çalışma yapılmıştır.

2012 yılında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Yard. Doç. Dr. Keziban Tekşan tarafından *Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig'in Kullanımı*, isimli bir çalışma yapılmıştır.

2012 tarihinde, Ilıca Yavuz Selim Anadolu Öğretmen Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Dr. Salih Orhan, Recep Birsin Özen Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve İş Uygulama Merkezi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Dr. Mesut Bulut, Alparslan İÖO Türkçe Öğretmeni Mehmet Gedik tarafından, *Türkçe Eğitimi Açısından Kültürel Değerlerin Aktarılmasında Halk Hikâyelerinin Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme*, isimli bir çalışma yapılmıştır.

2012 yılında Fırat Üniversiteleri Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Muhammed Turhan, Öğretim görevlisi Öner Kova tarafından, *Değerler Eğitimi Açısından Türk Halk Müziği ve Halk Ozanları: Neşet Ertaş, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Özay Gönülüm Bağlamında Bir İnceleme* isimli makale yayımlanmıştır.

Bildiriler

2007 yılında, Bolu Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç Dr. Halit Karatay tarafından, 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresinde *Değer Aktarımı Açısından Yerli ve Yabancı Çocuk Edebiyatı Ürünleri*, isimli çalışma bildiri olarak sunulmuştur.

2010 yılında, Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ayşe Yücel Çetin tarafından Yakın Doğu Üniversitesi Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslararası Sempozyumu'nda, *Dede Korkut Hikâyelerinde Karakterler ve Değer Öğretimi*, isimli çalışma bildiri olarak sunulmuştur.

2010 Yılında, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Nevin Akkaya tarafından, II. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresinde *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Halk Eğitimi* isimli çalışma bildiri olarak sunulmuştur.

2010 Yılında, Salih Uçak, Ahmet Uslu tarafından, Sosyal ve Kurumsal Yönleriyle Değerler Eğitimi isimli sempozyumda, *Değerler Eğitimi Perspektifinden Türk Edebiyatı Öğretim Programı'na Yeniden Bakmak* isimli bildiri sunulmuştur.

2010 Yılında, Halit Karatay, Melek Demirbaş, Fatih Destebaşı tarafından, Sosyal ve Kurumsal Yönleriyle Değerler Eğitimi isimli sempozyumda, *Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi* isimli bildiri sunulmuştur.

2012 yılında, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Zarife Şeyma Arslan tarafından Değerler eğitiminde bir yöntem önerisi: Edebiyat metinlerinden yararlanma. *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferans Bildirileri* isimli çalışma hazırlanmıştır.

2011 yılında, Tokat'ta Tarihi ve Kültürüyle II. Zile Sempozyumu'nda - *Âşıklık Geleneği Vasıtasıyla Değer Aktarımı-Zileli Âşıklar Örneği*, isimli çalışma hazırlanmıştır.

Kitaplar

2011 yılında, Nefise Atçakarlar tarafından *Masallarla Değerler Eğitimi* isimli kitap hazırlanmıştır.

Tezler

2011 yılında, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı'nda, Behiye Atalay

tarafından *Türk Edebiyatı İle Dil Ve Anlatım Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma* isimli yüksek lisans tez çalışması hazırlanmıştır.

2012 yılında, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Melek Demirbaş tarafından *Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi* isimli yüksek lisans tez çalışması hazırlanmıştır.

1.6 Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi

1.6.1 Değer Nedir?

Değer kavramı sosyal bilimlerde ilk defa Znaniecki tarafından kullanılmıştır. Latince bir kelimedenden türemiştir (Bilgin, 1995'ten aktaran Yılmaz, 2008, s. 44). Değer kavramı ile ilgili olarak araştırmacılar tarafından birçok tanım yapılmıştır.

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde değer ifadesi:

1. *Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet,*
2. *Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör,*
3. *Üstün nitelik, meziyet, kıymet,*
4. *Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse,*
5. *Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey,*
6. *Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayı ile anlatımı,*
7. *Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü (2011: 607) şeklinde tanımlanmaktadır.*

Bostrom değerleri, doğruyu ve yanlış ayırmayı sağlayan inanışlar olarak tanımlamıştır. Değerler hayatımıza denge ve anlam katarlar. Böylelikle toplumu oluşturan bireylerle birlikte yaşamamıza yardımcı olurlar. Değerler bireyin yaşantısının niteliğini arttırmaları. Değerleri sonradan, gözlem ve etkileşim yaşayarak öğreniriz (Bostrom, 1999, s.3).

Bacanlı'ya göre değer, Türkçe'de değmek fiilinden türemiştir. Değmek fiili de *"istenilen yere düşmek, rast gelmek, isabet etmek; eşdeğerde olmak; zevk veren şeyler hoş"*

gitmek; karşılık olmak; değerinde olmak; ulaşmak, erişmek; aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek; herhangi bir nitelikte olmak” olarak tanımlanmaktadır (Bacanlı, 2011, s. 18).

Dönmez’e göre, değerler bireyin yaşamındaki farklı etmenlere yüklediği önemlerdir. Bireyin neyin uğrunda mücadele etmeye geçecek kadar önemli olduğu hakkında benliğine işleyen ve bu işleyiş doğrultusunda devamlı olan bir düşünceleridir (Dönmez, 2011, s. 4).

Çengel, değerlere farklı bir açıyla bakmış ve insanın, insan olması sebebiyle, şefkat duygusu sayesinde, başkalarının sevinciyle mutlu olduğunu ve onların sıkıntılarıyla üzüldüğünü ifade etmiştir. Yardımlaşma gibi vicdana dayanan ve adaleti aşır ihşan boyutuna ulaşan davranışlara da ‘insani değerler’ demiştir (Çengel, 2011, s. 13).

Aydın’ın Krech’den aktardığına göre değerler, hangi hareketlerin iyi ve arzu edilir ve hangi obje ve fiillerin fena ve arzu edilmez olduklarına ait inançlara işaret eder. İnsan, değerleri kendi isteklerinden bağımsız ve grubu tarafından tasdik edilen, kişisel olmayan objektif istekler olarak algılar, bu bakımdan değerler kişiler üstü bir geçerliliğe sahiptirler. İnsalar için grup değerleri, grubun malıdır (Krech, 1983, s. 209’dan, aktaran Aydın: 2011).

S.H. Bolay değer ile ilgili olarak şöyle der: *”Değer, arzu edilen, ilgi duyulan, ihtiyaç duyulan şeydir. Değer kavramı ‘olması gerekeni’ ifade eder, bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan ‘olmuş olan’dan farklıdır. Dolayısıyla değer kavramı, teoriden çok ameli/pratik bir karakter taşır. Yani o, eyleme ve ideale yöneliktir. Bundan dolayı değerler, insanın varlık şartlarıdır, demek yanlış olmaz”* (Bolay, 2007, s. 60).

Şişman; değerleri, neyin doğru ve neyin yanlış olduğunun bilinmesi olarak tanımlamıştır. Değerler, insana neyin iyi ve neyin kötü olduğunu belirlemede yardımcı olan ölçütlerdir (Şişman, 2002, s. 3)

Demircioğlu ve Tokdemir değer kavramı için şunları söylemiştir: *“Değerler duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır. Toplumsal değişim değerlerin yeniden ele alınmasını ve değer öğretiminin önem kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Her davranışın temelinde değer ya da değerler vardır”* (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 71).

Hökelekli’ye göre (2006) değer; ne tür davranışların iyi ve güzel, ne tür davranışların da böyle olmadığına dair inanç ve kabullenişlerimizdir. Değerlerimiz davranışlarımızın rehberi konumundadır.

Değer kavramının çeşitli bilim adamları tarafından yapılmış olan bazı tanımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.1 Değerin Tanımları

DEĞER	BİLİM ADAMI
Pek çok kişi veya grup, aynı şeylere, yani paraya, yiyeceğe, bilgiye ve eğlenceye değer verir. Ayrıldıkları tek nokta, bunlardan birine verdikleri değer, başkalarının buna verdikleri değerden farklı olmasıdır.	Harold Fallding
Arzu edilenden ziyade arzu edilebilir standartlara olan ilgisi bakımından, kişilik sisteminde hiyerarşik şekilde örgütlenmiş olarak kişisel yükümlülüğün ve durumsal faktörlerin bir işlevi olarak aktüel davranışla olan bağlantısı bakımından algılanır.	McLaughlin
Hangisinin arzu edilebilir, hangisinin olması gereken olduğudur.	Felsefeci ve Antropologlara göre
Kalıcı bir inanç.	Rokeach
Yaşam biçimleri arasındaki tercihler.	Morris ve Jones
Dünyanın özellikleri ve insanın dünyadaki yeriyle ilgili temel varsayımlar.	Kluckhon ve Strodtbeck
Kimi zaman kişinin kendisini değerlendirmesi, seçim yapması ve kendini bir şeye adanması.	Smith, Bruner ve White

Kaynak: Kağıtçıbaşı (1985, s.1 7'den aktaran Kuvan, 2007, s. 73)

Çengel; değerleri, davranışlarımıza rehberlik eden prensipler olarak tanımlamıştır. Kaynağını inançlarımızdan alan değerlerin toplumca en etkini, yüksek bir otorite ile ilişkilendirilen dini inançlardır. İnançların mantıksal bir çerçeve ile doğrulanmış olmaya ihtiyacı yoktur. Bazen mantığımızı ters inançlarımız da olabilir. Buna 13 sayısının uğursuz olduğuna inanan insanların 13'üncü katta veya 13 numaralı koltuğa oturmaktan kaçınmasını gösterebiliriz (Çengel, 2011, s. 14).

Değerler bir kişi ya da sosyal bir topluluğun benimsediği inançlar veya moral ilkelerdir. Bir davranış biçimini diğerine tercih etmede önemli bir rol üstlenir. Değerler davranışların ölçütlerini belirleyip o davranışın nasıl olduğuna karar verir (Collins English Dictionary, 1991: 1694'ten aktaran Sarı, 2005, s. 74). Günümüzde değer ve değerler eğitimi kavramları üzerinde çok durulmakta fakat tam anlamıyla değerlerin toplumumuzun yapısına göre işlenemediği görülmektedir.

Değer kavramı sosyolojik olarak, bir toplumun birlik ve beraberliğinin devamı için kabul edilen temel ahlakî ilke ve inançlardır. Değerler bu sosyal gurubun çoğunluğu tarafından doğru olarak kabul edilirler. Onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtırılar (Kızılcılık ve Erjem, 1992, s. 99).

Âşık Şeref Taşlıova, değer kavramı için şunları söylemektedir: Bence değer, toplumu bir arada tutan dinî ve millî bütün birikimimizdir. Gelenekler, geçmişten bugüne gelen her türlü konuyu içerir. Böyle de olması gerekir çünkü bu değer dediğimiz hususlar kaybolduğu zaman toplumda bozulma meydana gelmektedir. Ama bunu günümüzde sadece değer kelimesi ile mi anlatmalıyız, bu bir başka meseledir bana göre (Şeref Taşlıova, kişisel görüşme, 15 Şubat 2013).

Değer, değerler eğitimi, değer aktarımı konularında önemli çalışmaları olan Schwartz ve Bilsky, değerlerin özelliklerini şöyle belirlemiştir. (Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s.60) :

- 1- İnanç özelliği taşıyan değerler, tümüyle nesnel duygulardan arınmış, fikir niteliği taşımazlar. Değerler etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçebilirler.
- 2- Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.
- 3- Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin itaatkârlık değeri evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.
- 4- Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini standartlar olarak işlev görürler.
- 5- Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
- 6- Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Değer, bir birey için, toplum için kıymetli ve özel olan her olgu olarak da düşünülebilir. Kendimizce önemli olan, bizim için diğerlerine göre önceliği olan kavramları değer olarak nitelendiririz. Bir düşünüş, bir davranış biçimi, toplum içinde takındığımız bir tavır bazen bize ait bir değer olarak nitelenebilir. Değerler toplumdan topluma değişiklik gösterebileceği gibi bazı değerlerin evrensel niteliği de vardır. Toplumdan topluma göre farklılık arz eden değerler kültürel kimlik taşırlar. Değerlerimiz, davranışlarımızı, hayata bakış açımızı, yaşam biçimimizi, temelden şekillendiren içsel ve sosyal öncüllerdir.

1.6.2 Değerlerin Sınıflandırılması

Farklı bilim adamları tarafından değerler üzerine çalışılmış ve çeşitli değer sınıflandırmaları yapılmıştır. Bu sınıflandırmalardan en önemlileri şunlardır:

Bunlardan ilki Milton Rokeach tarafından yapılan *Rokeach Değerler Envanteri* isimiyle bilinen çalışmadır. Bu çalışma günümüzde en çok kabul gören çalışmalardan biri olmuştur. Rokeach bu envanterde; 18 amaçsal, 18 araçsal değerden oluşan bir form hazırlamıştır. Amaçsal değerler içinde; kendine saygı, ulusal güvenlik, rahat bir yaşam, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarı hissi, gerçek dostluk, heyecanlı bir yaşam, mutluluk, eşitlik, iç huzur, güzellikler dünyası, zevk, olgun sevgi, özgürlük, bilgelik, sosyal onay, ahiret selameti gösterilebilir. Rokeach'a göre araçsal değerler, hedeflere ulaşmada kullanılan araçlardır. Bu değerlere de; cesaret, dürüstlük ve hırs gösterilebilir (Rokeach, 1974, s.32-33).

Forest, 1973 yılında bir çalışma yaparak değerleri yedi kategoriye ayırmıştır. Bu kategoriler; sosyal-psikolojik, ekonomik, psikolojik ve sağlık, sosyopolitik, eğitim, çevre ve doğal kaynaklar, çevreyle ilgili ilişkilerdir.

Daha sonra *Morris'in Değerler Sınıflandırması*, gelmektedir. Morris değerleri, üç çeşide ayırmıştır. Birincisi 'faal değerler'dir. Bunlar bireysel değerleri etkiler ve insanın dileklerini gösterirler. İkincisi 'kavranmış değerler'dir. Bunlar da toplumun olumlu karşıladığı davranış kavramlarının kültürel olarak paylaşılmasını içerirler. Üçüncü olarak 'amaç değerler' gelmektedir. Bunlar ise, bireysel tercihlerden ve normatif standartlardan ayrı olarak, bir konu veya olaya yüklenen anlamla ilişkilendirilirler (Bilsky ve Koch, 2000, s. 3).

Değer sınıflaması yapan bir başka bilim adamı da Spranger'dır. Değerleri daha detaylı bir sınıflamaya tabi tutan Spranger, değer eğilimlerini; kuramsal, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dinsel değer olarak 6 gruba ayırmıştır (Özgüven, 2003, s. 368).

Daha sonra 1983 yılında Kahle tarafından *Değerler Listesi* isimli bir çalışma geliştirilmiştir. Kahle bu çalışmasında değerleri önem sırasına göre sınıflandırmıştır. Bu değerleri üç grupta toplayan Kahle, değerleri şu şekilde ifade etmiştir: Hazcı (hedonik) değerler, empatik değerler, kendini gerçekleştirme (Daghfous vd. 1999, s. 317).

Bu konuda yapılan bir başka sınıflandırma da Schwartz'ın *değerler teorisi isimli* çalışmasıdır. Değerleri insanı motive etme amacına göre sınıflandıran Schwartz, değerleri on başlık altında incelemiştir. Bu başlıklar şöyledir: güç, başarı, hedonizm, harekete geçirme, kendini yönetme, evrensellik, bağlılık, gelenek, uyum ve güvenlik (Schwartz,1996, s. 8).

Fernandes ise, 1999 yılında yaptığı çalışmasında, değerleri daha ayrıntılı gruplandırarak sekiz başlık altında ele almıştır. Bu başlıklar şöyledir: Etik değerler, organik değerler, dinlenme ile ilgili değerler, ekonomik değerler, politik değerler, bireysel değerler, entelektüel değerler, manevî değerler (Fernandes, 1999, s. 4).

Değerler ile yapılan çeşitli çalışmalar incelendiğinde değerlerin genel olarak araştırmacılar tarafından ana başlıklar halinde ele alındığı görülmektedir: Bu ana başlıklar şunlardır: Evrensel değerler, bireysel değerler, temel değerler, araçsal değerler, toplumsal değerler, örgütsel değerler.

Türk araştırmacılarından Ercan ise (2001) , değerleri ulusal ve evrensel olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ulusal Değerler: Millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, kahramanlık, dil, gelenek görenekler ile ulusal marş, bayrak ve ulusal bayramların ifade ettiği ulusal kavramlardır. Ercan'ın evrensel olarak benimsediği değerler ise şunlardır: Demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, bağımsızlık, uygarlık, barış, hoşgörü, saygı, sevgi, anlayış, uzlaşma, bilim, eşitlik, çevre duyarlılığı.

Güngör 1998 yılında, değerleri, 'ahlakî, ekonomik, siyasî, dinî, estetik, sosyal, bilimsel' değerler ismiyle yedi kategoride değerlendirmiştir. Değerler kavramı ile ilgili çok sayıda sınıflama yapılmıştır. Çalışmada bilim dünyası tarafından genel olarak kabul edilenlere yer vermeye çalışılmıştır. Çalışmada tüm bu sınıflandırmalardan hareketle araştırmamızın amacına uygun olan kavramlara daha çok yer verebilmek niyetiyle değerler 4 ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar şunlardır: Ahlakî değerler, toplumsal değerler, dinî ve tasavvûfî değerler, eğitim ve öğretim ile ilgili değerler.

1.6.3 Eğitim Nedir?

Eğitim, insanın doğumundan başlayıp ölümüne kadar devam eden bir süreç olduğundan tanımı insanlık tarihiyle eşdeğerdir. Eğitim; tarihî, felsefî, sosyal, kültürel, politik, teknolojik ve bireysel olmak üzere birçok boyutu içerisinde barındıran karmaşık bir tanıma sahiptir. Günümüze kadar eğitimin birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde eğitim şöyle tanımlanmaktadır:

1. Belli bir bilim dalı veya sanat kolunda yetiştirme, geliştirme ve eğitme işi,
2. Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye,
3. Eğitim bilimi (2011: 761).

“Eğitim kişinin zihnî, bedenî, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür. Eğitim,

hayat boyu sürer; plânlı ya da tesadüfî olabilir. Okul, okuma-yazma, ders araç gereçleri ile ve bunların dışında aile veya bir çevre içinde, kişisel yetiştirme vs. yollarıyla yapılan öğretim, öğrenme, bilgi aktarma, beceri kazandırma çalışmalarının tümünü kapsayan bu çabalara yaygın eğitim de denmektedir. Kısaca, eğitim, öğretimi de içine alan çok geniş bir terimdir” (Akyüz, 2012, s. 2).

Eğitimin tanımını daha genel olarak tanımlayan Fidan (2012, s. 4) eğitimin insanları belli amaçlarına göre yetiştirme süreci olduğunu söylemiştir. Bu farklılaşmanın eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleştiğini savunmuştur.

Sönmez’e göre eğitim (1991, s. 95-99), yaşam sürekli değiştiğinden dolayı hem bir denge aracı hem de bir değişim aracıdır. Ona göre eğitimin görevi belli amaçları belirlemek, yürütmek, geçerli kılmak ve tutarlı değerlerle doldurmaktır.

Büyükkaragöz’e göre eğitim, bireyin davranışlarında yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişimler meydana getiren bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Büyükkaragöz, 1998, s. 26).

Bir başka tanımda ise eğitim, en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak ifade edilmektedir (Erdem & Fidan, 1993, s. 12).

Tezcan ise eğitimi, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamı olarak tanımlamaktadır (Tezcan, 1994, s. 64).

Senemoğlu’na göre ise eğitim, istendik bir davranışı değiştirme ya da oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Senemoğlu, 2010, s. 86).

Eğitimin temel işlevlerinden birisi de, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğine katkıda bulunmaktır. İşte bu şekilde her kuşak kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devam ettirebilmektedir. Bu süreç, o topluma ait değerlerin ve çeşitli toplumsal normların öğretilmesiyle gerçekleşir. Böylelikle, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumlar geliştirilirken, diğer yandan zararlı olabilecek anti sosyal etkenlere karşı koyabilmek sağlanacaktır (Tezcan, 1994, s. 52).

Eğitimin geçmişten günümüze çok sayıda tanımı yapılmıştır. Yapılan bu tanımlar gerek içerik gerekse yapı olarak bazı farklılıklar göstermektedir. Eğitim, toplumun bireyden beklediği davranışları, fikir ve kavramları kazandırma işlemi olarak da tanımlanabilir. Tüm bu tanımlardan hareketle eğitimin bazen mevcut bir duruma uyum süreci, bazen bir davranış değişikliği, bazen ise içerisinde birtakım bilgi ve becerileri de özümseyen değer göstergeleri olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu tanımları birbirinden ayrı düşünmemek gerekir.

Çünkü eğitim toplumsal, kültürel, ekonomik işlevleri birlikte düşünüldüğünde bireyde salt bir davranış değişikliği olarak değerlendirilemeyecek kadar kubaşık bir süreçtir.

Eğitimin hedefi toplumsal boyutlarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Toplumun değer yargılarıyla, kültürüyle temellendirilmelidir. Eğitim gönüllülük prensibiyle ilerleyen, bireyin davranışlarını istenilen düzeye yönelten bir süreçtir. İstenilen düzey kavramının arkasında; hem bireyin kendi istekleri, hem de toplumun istediği davranışlar birlikte yer almaktadır.

Her toplum temelde, eğitim sistemini fertlerinin toplumsal, ahlakî, dinî değerlerini özümsemiş, davranışlarını daima iyiye yönelten kişiler olmasını sağlayacak şekilde planlar. Bütün bunların ışığında denilebilir ki eğitim, gönüllülük prensibi doğrultusunda davranışlarımıza yön veren bir süreçtir.

1.6.4 Değerler Eğitimi Nedir?

Eğitim, akademik bilgi aktarımının yanında davranış ve değer eğitimi de sağlayan çok yönlü bir süreçtir. Bizim için kıymetli ve değerli olan şeyler davranışlarımıza yön verir. Bilgimiz, görgümüz ve niteliklerimiz eğitimle gelişmektedir.

Benimsediğimiz değer yargıları davranışlarımıza çeşitli boyutlarıyla yön verir. Davranışlarımız gereksinimlerimiz, güdülerimiz, inanç ve değer yargılarımız, sosyo-kültürel ve toplumsal beklentilerimiz ışığında ortaya çıkmaktadır. İnsan davranışlarını yönlendirebilecek derecede öneme sahip olan değer kavramı, istenilen düzey dediğimiz, istendik davranışlara ancak eğitimle ulaşacaktır. Bu da bizleri değerler eğitimine çok farklı boyutlardan bakılması gerektiği düşüncesine sevk ediyor.

Ornstein ve Hunkins (2004, s. 366) 21. yüzyılda şiddet eğilimleriyle, ekonomik istikrarsızlıklarıyla, doğal felaketleriyle kargaşa karakteristiğinin giderek arttığını ifade etmiştir. İnsanın sebep olduğu bu kargaşa ve belirsizlik karşısında çıkış noktası olarak değerler eğitiminin önemine dikkat çekerler.

Değerler, bireylere nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini öğreten ifadelerdir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri içinde vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi çok sayıda değer bulunmaktadır. Eğitim kurumları bu değerler ışığında öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda yön verir (Akbaş, 2008, s. 10).

Değerler eğitimindeki amaç, kim olduğumuzu, yaptıklarımızı niçin yaptığımızı, ne yapmak istediğimizi anlamamıza yardımcı olabilmektir. Ancak bu arada değerlerin niçin

ortaya konduğunu; doğru kararları verebilmek için birer rehber olduklarını, anlayabilmemiz çok önemlidir (Lebow ve Simon, 1999; Sagie vd. 1996 aktaran, Dönmez, 2011, s. 4).

Günümüz dünyasında süratli bir şekilde yaşanan kültürel, siyasal ve ekonomik gelişme ve değişimler karşısında en çok eğitim sistemleri etkilenmektedir. Toplumun eğitim politikaları yaşanan bu hareketliliğe uyum sağlamak zorundadır. Bu durum çocukluk döneminden beri öğrenip benimsediğimiz bazı değerlere de tesir etmektedir. Tarihsel süreç içinde benimsediğimiz birtakım değer normları bazı değişikliklere uğramaktadır. Bütün bunlardan ötürü toplumsal düzenin sağlanmasında temel yapı taşı konumunda olan değerlerin eğitimi, dünyadaki tüm gelişme ve değişimler doğrultusunda yeniden yapılandırılmalıdır. Değerler değişime açık olduklarından dolayı, zaman içerisinde ortaya çıkabilecek bazı ihtiyaçları karşılamada, değer önceliklerinde bazı değişiklikler olabilir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000, s. 59).

Eğitim sisteminde yapılması düşünülen en ufak bir değişikliğin bile temelinde toplumun değer ve inançlarının zaman içinde değişmesi gelmektedir. Yeni oluşacak değerler eğitim müfredatında ciddi değişiklikler gerektirmektedir. Buna bağlı olarak ders sayısı ve türü yeniden belirlenmeli ve içeriklerin de yeni değerlere göre düzenlenmesi zorunludur (Özden, 1999, s. 20).

“Çocuklar akıl yürüterek değil, taklit ederek öğrenir ve gördüklerini bir fotoğraf filmi gibi alır. Çocuklar değerleri örnek olarak aldıklarından, değerleri öğretmede en etkin yol örnek olmaktır. Hatta denebilir ki, bir çocuğun değer yargıları, büyük etapta anne babası, aile büyükleri, komşuları ve ilköğretimdeki öğretmen ve arkadaşlarının değer yargılarının bir bileşkesidir” (Çengel, 2011, s. 14).

Eğitimin içerisinde bireylere değer aktarımı yapıldığından dolayı, eğitim süreci içerisinde öğretmenlerin sahip oldukları değerler öğrencileri etkiler (Sarı, 2005, s.74).

Çocukların eğitilmesinde toplumun kabul ettiği değerlerin önemi büyüktür. Bu konuda okul ve aileye düşen görevler aynı doğrultuda yönlendirilmelidir. Bir çocuğun hangi ahlakî değere göre eğitilmesi gerektiği ailenin, okul eğitiminin ve toplumdaki diğer kurumların eşgüdümlü bir şekilde yürütmesi gereken bir süreçtir (Dilmaç, 2002, s.3).

Değer eğitiminin öncelikle ailenin daha sonra öğretmenlerin görevi olduğunu söyleyen Yılmaz'ın bu konudaki görüşleri şöyledir: *“Çocuklarda temel değerleri geliştirmek ilk önce anne ve babaların daha sonra eğitimcilerin görevidir. Çocukta yanlış gelişmiş bir değeri arzulanan başka bir değer ile değiştirmek, yeni bir değeri yerleştirmekten daha zordur. Bireysel değerlerin çoğu erken yaşta edinilse ve bilinçaltı düzeyinde bulunsa da pek çok değer kavram yolu ile kazanılmakta ve toplumsal değerler yaşamımızın her aşamasında tutumlarımızı ve bireyler arası ilişki kalıplarını biçimlendirmektedir”* (Yılmaz, 2008, s. 52).

Toplumda kişilerarası uyumu sağlayan değerleri, ailemizden ve çevremizden çeşitli yollarla öğreniriz. Bazen okuyarak, bazen taklit ederek bazen de model alarak öğreniriz. Ailemizin telkin ve nasihatleri, arkadaşlarımızın bazı davranışları, yaşadığımız veya tanık olduğumuz birtakım olaylar değer kazanımımızda önemli ölçüde pay sahibidir. Bu bağlamda değer aktarımında ailenin önemli bir yeri olan ailelere değer aktarımı konusunda eğitimler verilmesi, çeşitli seminerler düzenlenmesi şüphesiz çok faydalı olacaktır.

“Değer, toplumsal açıdan ele alındığında bir kültürün, bir toplumun bireylerinin paylaştığı tercihleri, istenirlikleri ifade eder. Burada vurgulanan daha çok ortaklık ifadesidir. Değer eğitimi, toplumda ortak değerlerin aktarılmasını veya tercih ortaklıklarının oluşturulmasını ifade etmesi bakımından bu bakış açısına oldukça yakın görünmektedir” (Bacanlı, 2011, s. 18-19).

Değer eğitiminde bir araç olarak kullanılan metinler özenle seçilmelidir. Çeşitli millî ve evrensel değerler doğrultusunda şekillendirilmiş metinler değer eğitiminde kullanılmalıdır. Ortak değerlerin dil yoluyla öğrenilebileceği düşünüldüğünde metinlerin dilinin ve içeriğinin önemi büyüktür. Metinler öğretim süreci boyunca öğretmenlerin, öğrencilerin ve yetişkinlerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık etmektedirler (Kılıç, 2006, s. 38).

Değerler soyut nitelik taşıdıklarından, değerlerin öğretimi ancak zengin üslûp ve dil özellikleri olan metinler vasıtasıyla etkili olacaktır. Toplumun benimseyeceği bir anlatım tarzı, değer aktarımında önemli bir yere sahip olan metinlere olan ilgiyi arttıracaktır. Halk hikâyeleri de halkın özünden süzölmüş eşsiz numuneler olduklarından bu tür faaliyetlerde kullanılmaları çok yerinde ve gerekli bir karar olacaktır. Bu bağlamda halkın özünden olan, kültürüyle yoğrulmuş anlatılar olan halk hikâyelerinin değer eğitimindeki rolü giderek görmezden gelinmemelidir.

Toplum, sahip olduğu değerlerini mevcut ve gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlar. Eğitim politikalarını bu doğrultuda şekillendirir. Hızlı bir şekilde değişen dünyada bilginin üretimi, aktarımı ve kullanımındaki hareketlilikler bazı değerlerin de zamanla değişime uğramasına neden olmuştur. Değişen, farklılaşan değerlerin yerine hızla yenilerini koymak gerekir. Böylelikle eğitimin hedeflediği kültürlü, ahlakî boyuta ve edimlere sahip, nitelikli karakterli nesiller yetiştirilmesi boyutu sağlam temellere oturmuş olacaktır. Türk eğitim sistemi de bu doğrultuda hedefler seçmiştir. Türk Milli Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde, değer ve değerler kavramı üzerinde durduğu, nitelikli karaktere sahip,

değerlerini özümsemiş bireyler yetişmek üzere kurgulandığı görülmektedir. Bu amaçlardan bazıları şu şekilde sıralanmıştır.

“Madde 2. Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâki, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; insan haklarına ve Anayasa’nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak,

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır” (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>:E.T.01.11.2012).

Değer eğitimi çocukların bizimle aynı yönde, benzer tercihlerde bulunması olarak ifade eden Bacanlı’ya göre, kişiler değerleriyle uyumlu değillerse, çocuklarında o değerleri benimsemeleri beklenmemelidir (Bacanlı, 2011, s. 21). Buradan hareketle değerlerin daha çok örnek alınarak öğrenildiği ifade edilebilir.

Sonuç olarak değerler, toplumun birlik ve bütünlüğünü sağlamada çok önemli görevler üstlenirler. Toplum değerlerine sahip çıktığı, onları gelecek kuşaklara aktarır, yaşatabildiği ölçüce sağlıklı ve nitelikli devamlılık yaşayacaktır. Bu konuda da en büyük görev eğitime düşmektedir. Değerlerin mevcut ve gelecek kuşaklara aktarılması, dinamik tutulmasında eğitimin işlevi büyüktür. Millî değerlere saygı duyan ve evrensel değerleri de benimseme konusunda sorun yaşamayacak (Kan, 2009, s. 896), olan bireyler yetiştirmek göreviyle düşünüldüğünde, eğitimin değer aktarımındaki rolü açıkça görülecektir.

1.6.5 Değerler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Çağımızda yaşanan şiddet olayları, çeşitli toplumsal huzursuzluklar, insanların bencil ve duyarsızlaşan tutumları toplumlarda değer ve değer eğitimine duyulan gereksinimi giderek arttırmaktadır. Günümüze kadar değer eğitimi ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Kirschenbaum (1995) değer eğitiminde bugüne kadar yapılan çalışmalarını genel başlıklarla sıralamıştır. Kirschenbaum'a göre bunlar: değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket olarak teşekkül etmiştir (Akbaş, 2008, s. 10).

Akbaş'a göre, din eğitimi, etik eğitimi, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, empati geliştirme, işbirliği becerileri, karar verme becerileri, ahlakî muhakeme, yaşam becerileri, cinsellik eğitimi, uyuşturucu eğitimi gibi değer eğitimi gibi çeşitli değer eğitimi örnekleri uygulanmaktadır (Akbaş, 2008, s. 11).

Ahlak eğitimiyle ilgili çalışmalar 1900'lerde başlamıştır. Değer ve ahlak eğitimi İkinci Dünya Savaşı sonrası geleneksel yöntemlerle devam etmiştir (Kirschenbaum, 1995'ten aktaran Akbaş, 2008, s. 11).

1960'ın ortalarında ABD'de Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, 1970'lerin başlarında Kohlberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve uygulanan adil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile telkine dayalı değer öğretimine alternatif öğretim yolları geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüş başlamış, 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiştir (Kirschenbaum, 1995; Lickona, 1992; Yuksel, 2005'ten aktaran Akbaş, 2008, s. 11).

Değerler konusunda farklı kuramsal yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Yaklaşımları ana başlıklar altında kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz:

- Gordon W. Allport, Philip E. Vernon ve G. Lindzey'in Değerleri (1951)
- C.Morris'in Yaşam Tarzları Ölçeği (1956)
- Clyde Kluckhohn ve Fred L. Strodbeck'in Değer Yönelimleri (1961)
- Irving Sarnoff'un İnsani Değer Endeksi (1966)
- George England'ın Yöneticilik Değerleri (1966)
- James A. Lee'nin Yöneticilik Değerleri (1965-1986)
- Milton Rokeach'ın Değer Envanteri (1973)
- Vincent Flowers'ın Kişisel Bilgi ve İş Değerleri Anketi (1975)
- Max Weber'in Protestan İş Ahlakı Değerleri (1930)
- Dov Elizur ve Ingwer Borg'un İş Değerleri Anketi (1991)
- Ingwer Borg ve Michael Braun'un İş Değerleri (1996)

- Peter B. Smith'in Değer Analizi (1995)
- Dov Elizur'un Bireysel Değer Anketi (1996)
- Schwartz'ın Değer Envanteri

Değer eğitimi günümüzde üzerinde önemle durulan bir konu haline gelmiştir. Toplumlar artık karakter eğitimi ve ahlak eğitimi başlıklarında değer eğitimi faaliyetleri yapmaktadır. Bu konuda sempozyumlar düzenlenmekte, dergi ve gazeteler çıkarılmakta, televizyon ve internet yayıncılığıyla bu tür faaliyetlerin güncelliği giderek artmaktadır. Öğretim programları ve eğitim materyalleri değer aktarımı üzerine kurgulanmaktadır.

1.7 Âşık Şeref Taşlıova Kimdir?

1.7.1 Âşık Şeref Taşlıova'nın Hayatı

UNESCO Yaşayan İnsanlar Hazinesi Onursal Bilim Doktoru Âşık Şeref Taşlıova

Şeref Taşlıova, nüfusa kayıtlı olduğu 10 Nisan 1938'i doğum tarihi olarak kabul ettiğini söyler. Ama 1937 olabileceğini de düşünmektedir. 1936 yılı kayıtlarında Kars'ın köylerindeki arazilere resmi komisyonlar Cumhuriyet tapusu düzenler, düzenlenen belgelerde onun ismi aile kütüğüne kayıtlı değildir. 1937 tarihi muhtemel olmasına rağmen; aralarında 4 yaş bulunan kardeşi Necmettin'in 1942 yılında doğmuştur. Aralarındaki bu yaş farkı doğum tarihinin 1938 yılı olduğunu geçerli kılmaktadır (Taşlıova, 2012, s. 3 2).

Duyularını kuvvetli ve tesirli sözleriyle ifade etmeyi çok iyi bilen usta âşık biyografisini şöyle şiirleştirir:

“Hayatım

*Bin dokuz yüz otuz sekiz,
Nisan doğum ayım benim.
Taşlıova soy adımız,
Salihgiller soyum benim.*

*Doğuda Serhat Kars ili,
Meşhurdur Çıldır'ın gölü,
Tabiat nakışlı halı,
Gülyüzü'dür köyüm benim.*

*Anam Nergiz, babam Hacı,
Üç kardeşiz, iki bacı,*

ŞEREF der konuşmam acı,

Yumuşaktır huyum benim.

(Bir doksan bir boyum benim)

15 Mart 1969 Atatürk Üniversitesi Erzurum (Taşlıova, 2012, s. 95)

Şeref Taşlıova'nın Baba tarafı, Kafkasya bölgesinde, Tiflis yakınlarındaki Borçalı ahalisine mensup olup, Terekeme (Karapapak) soyundan gelmektedir. Kuzeydoğu Anadolu ile Kafkasya ve özellikle Kuzey Kafkasya bugün siyasî sınırlarla ayrılmış olmasına rağmen kültürel olarak en az bin yıllık beraberliğe sahip olan ortak coğrafya alanıdır (Taşlıova, 2012, s. 32).

Yedi yaşında babasını kaybeden Şeref Taşlıova'yı kardeşleriyle beraber annesi büyütür. Öğretmeni Hasan Kartarı'nın desteği ile düğünlerde, toplantılarda türkü söylemeye başlar (Karadeniz, 2006, s. 14).

Şeref Taşlıova'nın annesi Nergiz Hanım, Çıldır'ın Eşmepınar (Purut) köyünden Gülyüzü köyüne ilk yerleşen kişiler olan Mamogil sülalesinden gelmektedir. Babası Gülyüzü köyünden Dede Ağa'nın oğlu Kurban Ağa'nın torunu Kâmil Bey'dir (Taşlıova, 2012, s. 33).

Bir erkek, iki kız kardeşi olan Şeref Taşlıova'ya babasının ölümüyle annesi kol kanat gerer. Çevresinde âşıklara itibar edildiğini bilen Taşlıova, ilkokul üçüncü sınıfta iken âşıklığa heves eder (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 13).

Kardeşlerinin isimleri: Nergiz Hanım, Selahattin Bey, Necmettin Bey, Hanımzer Hanım'dır. Kardeşlerinin hepsi köyde yaşamıştır. Hanımzer Hanım hariç tüm kardeşleri Hakkın rahmetine kavuşmuştur (Taşlıova, 2012, s. 34).

1945-1946 eğitim-öğretim yılında okul hayatı başlar. Babası Hacı Bey vefat edince okul döneminde sıkıntılar yaşar. Büyük bir köy olan Gülyüzü'ndeki okulda öğretmen sıkıntısı yaşanmamıştır. Eğitim hayatı boyunca çeşitli sıkıntılarla karşılaşan Şeref Taşlıova, öğretmeni Hasan Kartarı ile tanışmasını yaşadığı zor dönemlerin 'yegâne şansı' olarak görmektedir (Taşlıova, 2012, s. 35).

1950 yılında ilkokulu bitiren Şeref Taşlıova'daki müzik yeteneğini gören Çıldır Kaymakamı İbrahim Öztürk, onu Ankara Devlet Konservatuarına göndermek ister ancak olmaz. 1951 yılında Kars Cılavuz Köy Enstitüsü giriş sınavlarını kazanır ve birinci sınıfta bir süre okur. Tatilde köyüne döndüğünde ağabeyinin öldüğünü öğrenen Şeref Taşlıova annesine köy işlerine yardım etmek zorunda kanlıca okula gidemez. İlkokul öğretmeni Hasan Kartarı'nın teşvikiyle âşıklığa ağırlık verir. 1954 yılında Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım'ın yanına çırak olarak giren Şeref Taşlıova, Âşık Kasım'dan âşıklık geleneği üzerine ilk bilgileri alır. Daha sonra Âşık Gülistan ve Âşık Müdami'nin yanına gider. Bu üç usta âşıktan saz

çalmayı, şiir söylemeyi, hikâye anlatmayı öğrenir. Mehmet Hicrani, Dursun Cevlani, Âşık Latif, Merdan, Âşık Abbas, Âşık Musa, Âşık İlyas ve İslam Erdener gibi yöresindeki çeşitli âşıkları dinleyerek âşıklığını geliştirir (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 13).

Vatani görevine, 20 Temmuz 1958'de Isparta'da başlayan Taşlıova, acemi eğitimini tamamladıktan sonra İzmir'e gönderilir. İzmir Ulaştırma Okulunda 'Puantör ve Tahmil Tahliye Kursu'nda aldığı başarılarla göz doldurunca İstanbul Liman Komutanlığına gönderilir. Aynı zamanda Komutanın yazıcılığını da yapan Şeref Taşlıova, bu iki vazifeyi yürüttüğü dönemin bitiminde 20 Temmuz 1960 tarihinde askerliğini tamamlayarak terhis olup köyüne geri döner (Taşlıova, 2012, s. 36).

Şeref Taşlıova, 16 Aralık 1957 tarihinde Çıldır'a bağlı (şimdi Arpaçay'a) Bozyiğit (Gereşen) köyünden Münire Hanım ile nişanlanır. Nişanlandıktan kısa süre sonra askere gider. Askerliğin birinci yılının sonunda izne gelen Şeref Taşlıova 19 Temmuz 1959'da evlenir. Düğününü yaptıktan sonra vatani görevinin kalan kısmını tamamlamak üzere İstanbul'a döner (Taşlıova, 2012, s. 35).

Taşlıova'nın bu evlilikten yedi çocuğu olur. Çocuklarının altısı kız, biri erkektir. Kızlarının isimleri; Ülkü, Benire, Songül, Çiğdem, Dilek, Zübeyde'dir. Oğlunun ismi Muammer Mete'dir.

Türkülerle tanışması babasından duyduğu çeşitli nağmelerle başlayan Şeref Taşlıova, ilk türkü söyleyişini şöyle dile getirir:

“İlkokul 3. sınıftayken öğretmenimiz Hasan Kartarı, ‘Türkü söylemeği bilen var mı, kimin sesi güzel?’ diye sorduğu zaman ben parmak kaldırdım. Öğretmenim de bana söyledi. O zamanın taş plaklarından tanınan Malatyalı Fahri Kayahan’ın söylediği ‘Erzurum Çarşı Pazar’ isimli türkü, söylediğim ilk türküdür. Ben bu türküyü, köyümüzde Abo Dayı diye hitap ettiğimiz Osman Akay’ın askerden dönerken getirdiği gramofonundan dinlemişim. Abo Dayı, Kars’tan aldığı taş plakları köye getirdiğinde, öncelikle ve mutlaka bana dinletirdi. O yıllarda biz, öğretmenimin beğenmesi ve de teşviki ile okulda çocuk korusu kurduk. Koroda benim yanımda Hidayet Karakaya, Fikriye Kaya, Ferenaz Güneş isminde üç kız arkadaşım vardı. Dönemin Çıldır Kaymakamı İbrahim Öztürk, bizi 1948 yılındaki 23 Nisan çocuk müsamesesine davet etti. Büyük bir coşkuyla katıldık ve türküler söyledik. Özellikle Çıldır Tabur Komutanı ve Kaymakam bizi çok beğendi. Her birini şükranla anıyorum; bizi çok iyi ağırladılar. İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü memuru Emin Çakar, koro hâlinde söylediğimiz türkülere keman çalarak eşlik ediyordu. Âşık Şenlik’in torunu Âşık Nuri’den duyduğum ‘Diligam Yahya Bey’ hikâyesinde geçen;

Başına Döndüğüm Gülyüzlü Beyim

Yamandır Dünyada Yaman Ayrılık

Diye devam eden Süsenberi makamındaki türküyü de orada söyledim. Herkes hayran kalmıştı. Bu ilk gidişimden sonra, Çıldır'a ertesi yıl da yine koroyla gittik" (Taşlıova, 2012, s. 37).

İçinde âşıklığa karşı bir heves olan Şeref Taşlıova fırsat buldukça köy düğünlerine getirilen âşıkları dinlemeğe çalışır. Yöre kültürüne göre âşık meclisinde hep orta ve yaşlı kişiler bulunduğu için çocuk olması sebebiyle onu âşık meclislerine almak istemezler. Âşıklık hevesi içinde kuvvetlenmeye başlayan Şeref Taşlıova, üzerine at kılından tel yaptığı ve saza benzettiği bir tahtayı saz diye çalmaya başlar. Bütün bu hevesi sayesinde etrafta türkü söylediği yavaş yavaş duyulup yayılmaya başlar. Kahvenin olmadığı köyde akşam vakitlerinde dükkânlarda orta ve ileri yaştaki kişiler toplanır, sohbet eder ve bazen de Şeref Taşlıova'ya köyün dükkânlarında türkü söyletirler. İlerleyen zamanlarda, gelen âşıklara 'güzel türkü söyleyen bir çocuk var' diyerek onu tanıtır. Gülyüzü Köyü o dönemde Çıldır'ın hem büyük hem de itibarlı 'kethüda' kişilerin yaşadığı bir köy olması sebebiyle âşık meclisi eksik olmaz. Âşık Nuri, Âşık Kasım, Âşık Mehmet Hicranî gibi o zamanın itibarlı âşıkları onu dinler. Kars âşıklık geleneğinde büyük yere sahip olan bu isimler, onun büyük bir âşık olacağını söyler. Şeref Taşlıova bir yandan da kendi kendine şiirler söyler (Taşlıova, 2012, s. 38).

Şükrü Elçin, âşıkların yetişmesinde çok önemli olan usta-çırak ilişkisi ile alakalı şunları söylemektedir:

"Âşık Şenlik'in "ustasından ders almayanın pîrsiz kalacağı" görüşünü nakleden zamanımız âşıklarından Şeref Taşlıova "bizim zamanımıza kadar" "usta-çırak" ananesi yaşadı. Usta çırağına önce saz, sonra söz öğretir, zamanla ikisini birleştirerek makama geçirdi. İlk makam, sazın on dört perdesinin en üstünde bulunan Dîvanî makamlarından başlardı. Çırak,16-32 makamı belledikten sonra 72'ye çıkınca usta olur,122'yi tamamlayınca ustası tarafından kendisine mahlas verilirdi" (Taşlıova, 1975'ten aktaran, Elçin, 1997, s.46).

Şeref Taşlıova, Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım'ın yanında bir yıl süren çıraklık döneminden sonra köyüne döner (Taşlıova, 2012, s. 38).

Taşlıova, ilk olarak *Şen Söyler* mahlasını kullanır. Üç yıla yakın bu mahlası kullanır. Daha sonra *Natukî* mahlasını kullanmaya başlar. Ancak o bu mahlasları şiirlerinde ve karşılaşmalarında kullanmamıştır. Çoğunlukla isimlerini kullanır: *Şeref der, Şeref der ki, Taşlıova, Taşlıova der ki, Şeref der Taşlıova, Şeref Taşlıova der ki* (Taşlıova, 2012, s. 39).

Taşlıova, âşık olarak köyü ve yakın çevresinde tanınmaya başlar. Daha sonraları yakın köylerden olmak üzere ismi hızla duyulmaya başlar. Şeref Taşlıova "düğün âşığı" <toy âşığı> olarak ilk defa Arpaçay'a bağlı Kardeştepe (Kemah) köyüne götürülür (Taşlıova, 2012, s. 39).

Âşık Şeref Taşlıova önceleri düğün, nişan ve sünnet gibi çeşitli törenlerde daha sonraları da kahvelerde sanatını icra etmeye devam eder (Taşlıova, 2012, s. 40).

Şeref Taşlıova çıraklık döneminde olduğu gibi geleneği birkaç kuşaktan itibaren takip eden ve az çok birikime sahip ‘meraklı grubu’ özelliğine sahip kahve mensuplarının karşısına ilk olarak, Âşık Kasım’ın oğlu Âşık Yılmaz’la birlikte çıkar. Çıldır’da bulunan Latif Aksu’nun kahvesi o dönemde âşıkların uğrak yeri konumundadır (Taşlıova, 2012, s. 40).

Evde anlatılan nesir türü anlatılardan ziyadesiyle istifade eden Şeref Taşlıova çocukluğunda, Sayalı Nene’sinden Şahmeran Hikâyesi, Dede Korkut ve Deli Boran Hikâyeleri ile Keloğlan, Boyu Bir Karış Sakalı İki Karış isimli masalların yanında, Kafkasya’dan savaş ve göç yıllarına ait sözlü tarih belgesi mertebesindeki hatıraları dinler (Taşlıova, 2012, s. 40).

Gittiği çeşitli düğün ve meclislerde tanıştığı yaşlı bilge insanlardan derlemeler yapar. Şeref Taşlıova’nın yaptığı çeşitli derlemeleri, oğlu Mete Taşlıova ‘Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri’ isimli kitabında şöyle anlatır:

Eski Arpaçay Belediye Başkanı Abdullah Avcı, Arpaçay Koçköylü Zülfükâr; Arpaçay’ın Gönülalan (İğnezor) köyünden Haydar Öztürk, Hacı Öztürk ve Mehmet Öztürk; Arpaçay’ın Taşbaşı köyünden İboş Taşdemir ve kardeşi Mustafa Taşdemir; Göldalı (İrişdi) köyünden Abış Ağa ve kardeşi Şahverdi Ağa, yine aynı köyden Keçel Mehmet; Çanaksu (Gamervan) köyünden Mikail Topçu; Aydıngün (Kızilverana) köyünden Aslan Ağa; Doğruyol (Cala) nahiyesinden Latif Ağa, Şahralı Ağa, Yunus Güneş; Akçakale köyünden Halil ve Celil kardeşler; Kakaç köyünden Kara İbrahim Çapan, Rahim Çakar; Yukarıcambaz köyünden Hacı Memişoğlu Aslan Ağa; Aşağıcambaz köyünden Mihrali Koca; Karakale köyünden Hüseyinpaşa, Mamil Özcan; Saymalı (Koğas) köyünden Veysel Ağa, Nebi Ağa; Damlıca (Godamık) köyünden Ağadede Kemer kaya, Famil Aras; Çamdıra (Taşdeğirmen) köyünden İsmail (Arık); Eşmepınar (Purut) köyünden Namaz ve Oruç Burukçu kardeşler; Sazlısu (Koravel) köyünden Hamit Erdoğan, Hüsrev Erdoğan, Muhittin Kuzey, Süleyman Baydar; Kenarbel köyünden Hacı Usta derleme yaptığı kişiler arasında sayılabilir (Taşlıova, 2012, s. 41).

Anadolu sahası âşıklığına çok önemli katkıları olan Şeref Taşlıova, 1975 yılında Konya’da ‘Kars ve Çevresinde Sazla Sesle Söylenen Âşık Makamlarının İsimleri’ tebliği sunmuştur. Bu tebliğinde; icralarında, ustasından ve yörenin önemli taşıyıcılarından öğrenerek kullandığı; ‘200 civarında olup ancak 150 kadarının çalınıp söylenebildiğini’ belirttiği âşık havaları hakkında bilgi verip ve ezgi isimlerini tasnif eder (Taşlıova, 2012, s. 42).

Âşık Şeref Taşlıova, Halk Eğitim Merkezi ve Halk Evinin yürüttüğü çeşitli çalışmalar ve kahvehane fasıllarına katılmak maksadı başta olmak üzere çocuklarının da eğitimi gibi çeşitli nedenlerle köyden Kars merkezine taşınır (Taşlıova, 2012, s. 44).

Kars'a taşındıktan sonra yoğun bir çalışma temposuna giren Taşlıova, gerek katıldığı düğün ve merasimler, gerekse de çeşitli kurum ve kuruluşlarla müştereken katılıp icra ettiği çalışmalar yapma imkânı bulur.

1964 yılında Kars'ta kutlanan 'Alparslan'ın Anadolu'ya Girişinin 900. Fetih Şenlikleri'ne katılan Taşlıova, böylelikle ilk kez devlet erkânının önünde sanatını icra etme fırsatı yakalar (Taşlıova, 2012, s. 45).

1969 yılında, Adalet Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel'in Kars'a gelişi şerefine düzenlenen karşılama programına katılır. Şeref Taşlıova ve Murat Çobanoğlu 'hoş geldiniz' deyişiyle, başbakan'ı karşılar. Böylelikle âşıkların ulusal basında kültür ve sanat hayatının gündeminde sık sık yer almalarının önünü açmış olurlar (Taşlıova, 2012, s. 46).

Kars'ta Başbakan huzurunda devlet erkânı önündeki programını Fahri Korutürk'ün Kars'a gelişinde âşıkları huzuruna çağırması ve Ankara'da Çankaya Köşküne davet etmesi izler. Ayrıca 1980 yılında Kars'ı ziyaret eden Kenan Evren'in ağırlandığı gecede âşıklar çalıp söyler (Taşlıova, 2012, s. 47).

Turgut Özal ve Süleyman Demirel hem Kars'a gelişlerinde hem de Çankaya Köşkü'ne ve Başbakanlık Konutuna davet edip, Murat Çobanoğlu ile Şeref Taşlıova'yı dinlemek isterler (Taşlıova, 2012, s. 47).

Âşık Şeref Taşlıova, 1973 yılında 'Cumhuriyetin 50. Yıldönümünde Korkut Ata Kültür Şenlikleri'ne katılır ve üç ayrı dalda birincilik alır (Taşlıova, 2012, s. 48).

Şeref Taşlıova, uzun kış gecelerinde ve ramazan ayında, farklı kahvelerde fasıl <icra> yapar, değişik zamanlarda yeni âşıklar ve ehl-i dil kişilerle tanışmayı sürdürür. Tanıştığı kişiler arasında; İlhami Demir, Taşdereli (Sosgert) Mehmet Hicranî, Yolboyulu (Zayım) Âşık Mirza Aybir, Âşık İlyas Şair, Âşık Abbas Seyhan, Bozyiğitli (Gereşen) Âşık İlyas Kaya, Porsuklulu Âşık Merdan ve Âşık Musa, Teleklili Âşık İsmail Avcı, Mezralı Âşık Mihmanî, Ladıkarlı Âşık İslam Erdener, Tomarlılı (Vanaza) Mecit Mutlu, Karahanlı Murat Yıldız gibi isimler vardır. Ayrıca bu dönemde, Üçpınarlı (Möküz) Veysel Şahbazoğlu, Âşık Mecit, Âşık Üzeyir, Âşık Bayram, Sipkorlu Âşık Ahmet gibi isimleri yöre insanı beğeni ile dinler (Taşlıova, 2012, s. 50).

Usta anlatımı, dinleyenleri hayran bırakan ifadeleri, kullandığı makamların zenginliğiyle Şeref Taşlıova zamanla bilim dünyasının da ilgisini çekmeyi başarır. Ankara, İstanbul, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde yakın ilişkiler kurar. Bu bağlamda Şeref

Taşlıova'nın ilk İstanbul seyahatini oğlu Mete Taşlıova 'Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri' isimli kitabında şöyle anlatır:

“İstanbul’a gittik, on altı gün kaldık. Orhan Şaik Gökyay bizi ilk gece Göztepe’deki evine davet etti. Eve gittik. Sohbet yemek derken bir ara baktım ki yaşı ilerlemiş birisi oturuyor. Gökyay Hoca’ya kim olduğunu sorduğumda, Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan olduğunu söyledi. Seçkin isimlerin bulunduğu evde biz tabii ki sürekli çalıp söylüyoruz. Zeki Velidi Hoca, evde bulunan âşıklara teker teker nereli olduklarını soruyordu. Sıra bana geldiğinde; ‘Sen nerelisin evladım?’ dedi. Karşılı olduğunu söyledim. ‘Kars’ın neresinden?’ dedi. Çıldırlyım, diye cevap verdim. Bu sefer ‘Çıldır’ın neresinden?’ diye sorunca ben de Gülyüzü köyünden olduğumu söyledim. Ben, Togan Hoca’nın sorularına cevap verince, hocanın gözyaşlarının akmaya başladığını gördüm. Kimsenin bir şey söyleyemediği o anda Togan Hoca bana doğru dönerek: ‘Yavrum! Köyünün sınıra doğru bir yere git ve kenarında otur. Benim memleketim Türkistan’dan esen yeller ilk önce Çıldır’ın Gök Dağ’ında senin alınına çarpar. Onun için gel de seni şöyle bir alnından öpeyim!’ dedi. Zeki Velidi Togan Hoca’yı tanımış olmak bahtiyarlığını yaşadığım o anda, bana ‘manevi oğlum’ diye hitap eden rahmetli Orhan Şaik Gökyay Hoca da çok duygulanmıştı” (Taşlıova, 2012, s. 52).

Orhan Şaik Gökyay, Şeref Taşlıova’ya derin bir ilgi ve yakınlık sürdürür. Ona’ manevi oğlum’ diyerek sahip çıkar. İstanbul ve Kastamonu’da düzenlenen âşık programlarında daha sık bir araya gelirler. Şeref Taşlıova, Hoca’nın vefatından sonra namına yapılan anma toplantı ve programların tamamına yakınına, manevi oğlu sıfatıyla katılmaya çalışır (Taşlıova, 2012, s. 52).

1990 yılında, Murat Çobanoğlu ile birlikte Kültür Bakanlığı Sivas Devlet Türk Halk Müziği Korosu’nda sanatçı olarak göreve başlar.

Şeref Taşlıova, Kültür Bakanlığı’ndaki görevinden 2003 yılında yaş haddinden dolayı emekli olur. Çok yönlü birisi olan Şeref Taşlıova, sanatını icraları sırasında edindiği tecrübeleri ve gözlemlerini gezi notları şeklinde derleyip gazete ve dergilerde yayımlanır.

Şiirleri, anı ve makalelerinin yayımlandığı dergiler şunlardır: Aksu, Artvin Dergisi, Cemre, Sarmaşık, Halay, Bay, Azerbaycan, Çağrı, Çoruh, Ece, Erciyes, Gülpınar, Güneyde Kültür, Güneysu, Meşale, Halk Ozanlarının Sesi, Kök, Köz, Karseli, Ülkü Mecmuası, Maya, Millî Folklor, Millî Kültür, Türk Kültürü, Sivas Folkloru, Tarla, Töre, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Karınca, Serhatta Kültür, Türk Folkloru, Türk Folklor Araştırmaları (Taşlıova, 2012, s. 54).

1964 yılında Kars Radyosu’na halk şairi olarak girer (Ertun, 2001, s. 389). Kars Radyosunda on yıl kadar çalışır. Kars radyosunda halk şairi olarak on yıl süreyle programlar

yapar. Kars Radyosundaki çalışmalarının yanı sıra aynı zamanda köyünde çiftçiliği ve çok sevdiği âşıklığı devam ettirir.

Kars Radyosundaki çeşitli programlarıyla günümüz saz şairini temsil eden Çobanoğlu, İlhami, Reyhanî, Deryami gibi ünlü âşıklarla beraber yıllarca Âşıklar Bayramı'nın ve İstanbul Festivali'nin yıldızlarından biri olur (Karadeniz, 2006, s. 14)

Şeref Taşlıova 1971 yılında ailesiyle Kars merkezine yerleşir. Âşık Murat Çobanoğlu'nun kahvesinde Karslı âşıklarla beraber çalıp söyleyerek, geleneğin yeni bir ivme kazanmasında önemli görevler üstlenir. 1967 yılından itibaren, Konya'da düzenlenen Türkiye Âşıklar Bayramı (39 yıl) ve Uluslararası İstanbul Festivali (21 yıl) gibi ülke çapında sürekli olarak organize edilen programlara katılarak sanatını icra eder (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 14).

Konya Âşıklar Bayramı'na aralıksız olarak katılan Taşlıova, doksanlı yıllardan sonra yarışmacı âşık sıfatı yerine, usta âşık olarak çalıp söyler.1996 yılındaki bayramda, hazırlama komitesi ve jüri üyeleri tarafından, Şeref Taşlıova ve Murat Çobanoğlu 'Hânende Âşık' ilan edilerek onurlandırılır (Taşlıova, 2012, s. 56).

Çorumda düzenlenen çeşitli şölen, festival ve programlara 3 yıl aralıksız katılır. Antalya Film Festivali'nde âşıkların da dâhil edildiği dönemde 3 yıl boyunca usta âşık olarak sanatını sergiler. Sonraki dönemlerde, Mersin Silifke, Niğde, Aksaray illerinde icra edilen çeşitli programlara katılır. Eskişehir Turizm Derneği tarafından başlatılan, 'Eskişehir Yunus Emre Anma Şöleni'ne 6 defa katılır. Şölenlerin hem âşık olarak icracısı hem de sunucusu görevlerini ifa etmiştir (Taşlıova, 2012, s. 58).

Günümüzde âşıklık geleneğini sürdüren en önemli âşıklardan biri olan Şeref Taşlıova, saza hâkimiyeti, güçlü irticali ile tanınır. Eski âşıkların hayatı ve deyişleri hakkında bilgi sahibi olan, şenlik ve yarışmaların aranan âşıklarından olan Şeref Taşlıova'nın çeşitli dergilerde âşıklık geleneği ve folklor üzerine yazıları çıkmıştır Şeref Taşlıova katıldığı çeşitli festival ve yarışmalarda çok sayıda birincilikler kazanmıştır. Binin üzerinde şiiri olan Şeref Taşlıova birçok halk hikâyesi tasnif etmiştir (Güzel ve Torun,2003, s. 273-274).

Kars Eli dergisinde Çıldır Gölü Efsaneleri neşredilir. Yurt içinde ve dışında düzenlenen birçok festival, program ve organizasyonlara katılır:1987 yılında, Marl Belediyesinin resmi davetlisi olarak Almanya'ya gider.1988 yılında UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Sanat Dizisi'nde, Türkiye'deki âşıklık geleneğini temsil eder. Birincisi 15-21 Kasım 1989'da, ikincisi 4-7 Temmuz 1996'da, üçüncüsü 1-13 Temmuz 2005 tarihleri arasında İngiltere'de düzenlenen '*Uluslararası Hikâye Anlatma Festivali*'ne (International Story Telling Festival) katılır. Burada göstermiş olduğu performansla takdir toplayan Taşlıova 21-23 Haziran 1996 tarihinde Danimarka'da yapılan ve 24 dört ülkenin katıldığı Vikinglerin

Doğuş Günü ve Gün Dönümü Geleneği Festivali, 2-4 Mayıs 1993 tarihinde Kırgızistan'da düzenlenen Manas Şöleni, 1996 tarihinde Singapur'da düzenlenen Nasrettin Hoca Yılı etkinliklerine davet edilir. Bugüne kadar altın ve gümüş olarak 135 madalya, 145 plaket ve şilt, 180 takdir-teşekkür belgesi kazanır (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 14).

Yurt içindeki üniversitelerde hakkında yazılan mezuniyet ve yüksek lisans tezlerinin yanı sıra araştırma ve derleme çalışmaları yapılmıştır. Ulusal ve uluslararası nitelikte düzenlenen folklor ve halk edebiyatı sempozyum ve kongrelerinde bildiriler sunulmuştur (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 14).

Halen aktif olarak sanat hayatını sürdüren Taşlıova, akademik camiayla tanıştıktan sonra uzun yıllar çeşitli üniversitelerde sanatını icra ederek ya da çeşitli sunumlar yaparak geleneğin gelecek nesillere aktarılması ve gelecek nesillerin bilgilendirilmesi çalışmalarına öncü olmuştur.

Oğlu Mete Taşlıova'nın '*Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri*' isimli kitabında belirttiğine göre bu üniversiteler şunlardır: Atatürk Üniversitesi, Ankara Üniversitesi (Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi), Erciyes Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (İngiliz Dil Bilimi), İstanbul Teknik Üniversitesi (Devlet Konservatuarı), İstanbul Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi; yurt dışında Oxford Üniversitesi, Londra Üniversitesi, Cambridge Üniversitesi, Singapur Üniversitesi, Berlin Üniversitesi, Amerika Boston'da Harvard Üniversitesi (Taşlıova, 2012, s. 59-60).

Taşlıova, ilk yurt dışı gezisini 1971 yılında 'sanat elçisi' payesiyle Almanya'ya gerçekleştirdi. Sık sık yurt dışı seyahatleri yapan Taşlıova bu sıfatla 25 kez yurt dışına gitmiştir.

Şeref Taşlıova 1988 yılında, UNESCO tarafından hazırlanan 'Dünya Sanat Dizisi'nde, Türkiye âşıklık geleneğini temsil etmek üzere seçilir. Sözel sanat temsilcileriyle farklı ülkelerde yapılan dizilerin çekimlerinde Türkiye ayağını oluşturan dizide rol alır. Çeşitli tarihlerde İngiltere ve Galler'de yapılan 'Sınırlar Ötesi Uluslararası Hikâye Festivali'ne (Beyond The Border International Storytelling Festival) davet edilir. Bu festivalin tarih sırası şöyledir: 15-21 Kasım 1989, 04-07 Temmuz 1996, 03-13 Temmuz 2003, 02-04 Temmuz 2010. 2010 yılındaki katılımında 'Kerem ile Aslı Hikâyesi' ile 'Gelin Taşı Hikâyesi'ni sunmuştur. Singapur'da 1996 yılında düzenlenen, 'Nasreddin Hoca' festivaline davet edilmiştir (Taşlıova, 2012, s. 64-66).

Şeref Taşlıova'ya, BBC Radyosunda da program nedeniyle Time Dergisi'nin sanat ekinde geniş yer verilir. Danimarka'da 21-23 Haziran 1996 tarihlerinde yapılan ve 24 ülkenin katıldığı 'Vikinglerin Doğuş Günü ve Gün Dönümü Geleneği Festivali'ne Türkiye'yi temsil etmek üzere davet edilir (Taşlıova, 2012, s. 65).

İngiliz BBC Televizyonu tarafından yapılan belgesel-dizi türündeki "İskender'in Ayak İzleri" isimli televizyon programının Türkiye bölümünde yer alır (Taşlıova, 2012, s. 65).

Japon NHK Televizyonu tarafından çekimi yürütülen 'İpek Yolu' ve 'Tarihin Altın İzleri' belgesellerinde Türkiye âşıklık geleneğinin temsilcisi olarak görev üstlenir (Taşlıova, 2012, s.65).

2001 yılında, UNESCO'nun Türkiye Komisyonu tarafından desteklenen, Başbakanlık Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından hazırlanan 'Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri' (Storyteller and the Craft of Story Telling) adlı bir projede kaynak kişi olarak görev alır. 2009 tarihinde Almanya'ya 13. Uluslararası Anlatım Festivali'ne davet edilir (Taşlıova, 2012, s. 66).

Şiirlerinin bir kısmı, Amerika Indiana Üniversitesi adına 1983 yılında Yıldırım Erdener tarafından Kars'ta derlenir. TRT, özel radyo ve televizyonlarda yapılan programlarda yer alır. TRT tarafından düzenlenen 'Ozanın Kopuzundan Aşığın Sazına' adlı programda danışman olarak görev alır. Yine TRT tarafından düzenlenen 'Âşıklık Geleneği' isimli programın metnini yazmıştır. Alman ATT ve ZDF, İngiliz BBC TUR radyolarında çeşitli programlara katılma fırsatı yakalar. Taşlıova, çeşitli televizyon ve radyolarda kendi hazırlamış olduğu programları sunmuştur (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 15).

Taşlıova, birçok hikâye, efsane ve masal bilmektedir. Bildiği 150 dolaylarında âşık havasıyla ciddi bir kaynak kişi olan Şeref Taşlıova, yaşayan bir kültür hazinesidir. Kendi tasnifi ve usta malı hikâyeler, serencam tipi hikâyeler ve kaleme aldığı çeşitli şiir ve yazıları ile Şeref Taşlıova'nın kırk dolaylarında plak ve ses kaseti yapılmıştır (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 15).

1987'de faaliyete başlayan Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliğinin kurucu üyesi olan Şeref Taşlıova, 1999-2001 yılları arasında bu kuruluşun Teknik Bilim Kurulu Başkanlığı görevini yapar. Hâlen Teknik Bilim Kurulu Başkanlığı görevini yürüttüğü 20 birliğin 2003 yılı genel kurulunda Teknik Bilim Kurulu üyeliğine ve sonrasında da başkanlığına seçilir. 2003 yılında, Türk Dil Kurumu, Karaman Valiliği ve RTÜK işbirliği ile organize edilen 'Türk Diline Hizmet Ödülü'ne layık görülür. Şeref Taşlıova 2006 yılında, Türkmenistan'da 'Karacaoğlan 400. Anma Yılı' programına katılır. 2008 yılında, Almatı'da düzenlenen 'Kazakistan Konservatuarının Kuruluşunun 20. Yılı Kutlama Törenleri'nde, davetli olarak sanatını icra eder. Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi-TÜRKSÖY Genel

Müdürlüğü'nün 17 Ocak 2009 tarihinde Ankara'da düzenlediği '15. Yıl Kutlamaları'nda 'Türk Dünyasından Türkiye'yi Temsil Eden Sanatçı' payesiyle, program yapar. 01-04 Nisan 2009 tarihleri arasında, Türkmenistan'ın Aşkabat şehrinde düzenlenen 'II. Uluslararası Türkmen Yayla Festivali' etkinliklerine katılır (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 15-16).

03 Ekim 2008 tarihinde, Kars Hükümet Konağının karşısına, heykeli dikilir. Elinde sazı ile 'oturur' vaziyette yapılan heykelinin açılışına Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay da katılır (Taşlıova, 2012, s. 69).

UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras çalışması kapsamında, Şeref Taşlıova; 2008 yılının ekim ayında, Somut Olmayan Kültürel Miras'ın korunması kapsamında, Türkiye'de âşıklık geleneği dalında "Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak seçilmiştir. 14 Ocak 2010 tarihinde İstanbul'da Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nde yapılan törenle ilan edilir (Taşlıova, 2012, s. 71).

2010 yılında Ardahan Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktorluk unvanı verilir. Unvanın verilmiş nedeni de açıklayan senato kararı şöyledir:

"Ardahan Üniversitesi Senatosu 09 Mart 2010 tarihinde saat 14.00'te Rektör Prof. Dr. Ramazan Korkmaz başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır:

Rektörlük makamının Âşık Şeref Taşlıova'ya "fahri doktorluk" unvanı verilmesine ilişkin teklifi görüşüldü.

Âşık Şeref Taşlıova'nın sözlü kültür varlığı içerisindeki âşıklık geleneğinin yaşayan son temsilcilerinden birisi olduğu bilinmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova ülkemizin son dönemlerde kaybolmaya yüz tutan âşıklık geleneğinin son altın halkasıdır. Âşıklık geleneği içinde usta-çırak ilişkisini sürdürmesi, 127 âşık makamını çalıp söyleyen tek ozan olması, kendisine ait türkölü hikâyelerin yanı sıra bazıları kayıt altına alınmış geleneğe ait üç yüzün üstünde türkölü hikâyeye bilen söyleyen bir ozan olması, yöre kültürüne hâkimiyeti, entelektüel birikimi, araştırmacı kişiliği ve temsil yeteneğiyle Türk kültürünün yurt içinde ve dışında başarılı bir temsilcisi konumunda olması, âşık geleneğini zarif üslubuyla yeni nesillere sevdirmesi karşımıza takdire şayan bir insan portresi çıkartmaktadır.

Şeref Taşlıova, bu nitelikleri dolayısıyla da UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi programı kapsamında 2008 yılında koruma altına alınan 7 kişiden birisidir. Sözlü kültürümüzün canlı temsilcisi olarak Âşık Şeref Taşlıova'ya, âşıklık geleneğine yaptığı olağanüstü katkılarından dolayı "Türk Halkbilimi Onursal Bilim Doktorası" verilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir" (Taşlıova, 2012, s. 72).

Ardahan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ramazan Korkmaz'ın öncülüğünde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın da katkılarıyla, 05 Haziran 2010 tarihinde “Yaşayan Kültür Hazinesi; Âşık Şeref Taşlıova Sempozyumu” adına bir sempozyum gerçekleştirilmiştir (Taşlıova, 2012, s. 73).

2010 yılında Harvard Üniversitesi tarafından Amerika'ya davet edilir. Bu davette, uluslararası niteliği olan kongrede hikâye anlatımı ve deyişlerinden örnekler sunar (Taşlıova, 2012, s. 74).

Şeref Taşlıova köy hayatından hiçbir zaman kopmaz.'Gülyüzü Köyü Tarım Kooperatifi' ve 'Gülyüzü Köyü Kalkındırma Kooperatifi'nde aktif olarak çalışıp köylüsünün ihtiyaçlarını karşılar ve köyün gelişmesine katkı sağlar. Bunun yanı sıra kendi girişimleriyle kurulan 'Halk Odası' ve 'Kütüphane' ile de gençlere yol gösterici olur (Taşlıova, 2012, s. 76).

Âşık Şeref Taşlıova, çeşitli radyo ve televizyon programlarına katılır. Bazı programların metin yazarlığını ve sunuculuğunu yapar. Katıldığı ilk radyo programını şöyle anlatır:

“20 Temmuz 1960'da askerliğim bittikten sonra, komutanlıkta âşık olduğumu bildikleri için beni TRT İstanbul Radyosu'na davet ettiler. Programa hazırlık amacıyla bir şiir yazmıştım. Şiirimi Behçet Kemal Çağlar ile katıldığım hayatımın ilk radyo programında okudum” (Taşlıova, 2012, s. 77).

Çok yönlü kişiliği ve yardımsever kimliğiyle bilinen Şeref Taşlıova sanatını icra ederken sosyal sorumluluklarını da bir kenara bırakmamıştır. Oğlu Mete Taşlıova'nın 'Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri' isimli kitabında belirttiğine göre Usta'nın üyesi olduğu ve çoğunda faal olarak görev aldığı, dernek, vakıf ve kuruluşlar şunlardır:

Gülyüzü Halkodası Başkanlığı (1963-Gülyüzü Köyü)

Kars Kültür ve Turizm Derneği (1963-Kars)

Âşık Şenlik Derneği (1976-Kars)

Gülyüzü Köyü Tarım Kredi Kooperatifi (1976)

Karşlı Halk Ozanları Derneği (1978-Kars)

Gülyüzü Köyü Kalkındırma Kooperatifi (1978)

Kültür ve Turizm Derneği (Konya 1979)

Yardım Sevenler Derneği Kars Şubesi (1980-Kars)

Kars'ı Kalkındırma ve Geliştirme Derneği (1980-Kars)

Kemalist Atılım Birliği (1981-Kars)

Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği (1987-İstanbul)

Türkiye Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (1994-Ankara)

Dünya Çocukları Koruma Derneği (2004-Ankara) (Taşlıova, 2012, s. 79-80).

Şeref Taşlıova, bakanlık sanatçısı sıfatıyla yurt içinde ve dışında on beş yıl süreyle hizmet etmiştir. Yurt içindeki programların daha çok büyük şehirlerde yoğunlaşınca 24 Mayıs 1994 tarihinde Ankara'ya taşınır. Ankara'ya taşındıktan sonra bilim ve sanat çevresiyle birlikteliği, daha da güçlü biçimde sürer. Ankara'da 1994-1999 yılları arasında Yenimahalle ilçesine bağlı Batıkent'te oturan Şeref Taşlıova; 1999 yılının mayıs ayından itibaren Keçiören ilçesine yerleşir (Taşlıova, 2012, s. 53).

1.7.2 Âşık Şeref Taşlıova'nın Sanatı

1.7.2.1 Şairliği

Şeref Taşlıova Şiirlerinde mahlas olarak 'Şeref' ismini seçmiştir. Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım, Şeref Taşlıova'nın ustasıdır.

Taşlıova çok sayıda âşıkla karşılaşmalar yapmıştır. Şeref Taşlıova'nın karşılaşma yaptığı âşıklar: Posoflu Müdâmî, Ardanuçlu Efkarî, İshak Kemalî, Şavşatlı Deryami, Davut Sularî, İlhami Demir, Sadi Değer, Rüstem Alyansoğlu, Ummanî Can, Ali Rahmanî, Nusret Süleymanoğlu, Firkati (Turgut Günay), Murat Çobanoğlu, Mevlüt İhsani, Yaşar Reyhanî, Mustafa Ruhanî, Divanî (İhsan Kılıç), Çağlayan (Memduh Kılıç), Kadir Kılıç, Nuri Çırağı, Hüseyin Sümmanoğlu, Mürsel Sinan, Şavşatlı Âşık Kara, Ali Rıza Ezgi, Feymanî, Hacı Karakılıç, Kul Mustafa ve Konya Âşıklar Bayramı'na katılan diğer âşıklar (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 15-16).

Genellikle koşma, türkü, destan türünde şiirler yazan Taşlıova'nın şiirlerinde 8'li ve 11'li hece ölçüsü bazen de 15'li hece ölçüsü divan türü örneklerini görmekteyiz. 'Ehl-i sünnet ve'l-cemaat' olarak yaşadığını, gücünün yettiği kadar İslam dininin güzelliklerini yaşadığını anlatan Taşlıova, şiirlerinde; Allah, Kur'an, peygamber, vatan, millet, bayrak, tabiat temalarını işlemiştir. Ayrıca Atatürk temasına da sıkça yer vermiştir.

Âşık Şeref Taşlıova ülkenin değişik yerlerinde çeşitli âşık şenliklerine, bayram ve törenlerine katılmıştır. 1967'de başlayan Konya Âşıklar Bayramı'nın usta âşıklarındandır. Katıldığı çeşitli yarışma ve bu tür şöenlerde 135 civarında madalya aldığı oğlu Muammer Mete Taşlıova tarafından tespit edilmiştir (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 16).

Uluslararası camiada da oldukça ilgi gören Taşlıova'nın şiirlerinden bazıları 1983 yılında Amerikan, Indiana Üniversitesi tarafından derlenmiştir. Ayrıca Almanya Berlin Üniversitesi tarafından 1987 yılında türküleri derlenip kitap haline getirilmiştir. 1990 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Araştırma Dairesi tarafından altmış civarında şiiri *Gönül Bahçesi* ismiyle yayımlanmıştır.

Usta çırak ilişkisine çok önem veren Taşlıova çırak yetiştirmeyi ihmal etmemiştir. Yetiştirdiği çıraklar: Şah İsmail, Bekir Sami Özsoy, Korkmaz İlkanbay, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arifi Ataman ve Sadrettin Ulu'dur. Taşlıova çok sayıda kongre ve sempozyumlara katılmış ve çeşitli bildiriler sunmuştur.

1.7.2.2 Hikâyeciliği

Âşıklık geleneğini sürdüren ve bunun yanında halk hikâyesi derleyen ve anlatan Şeref Taşlıova, Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi'nde hikâyenin tanımını yapar. Ona göre hikâyeler, insanların hayatlarının hakikatleridir. Her hayat, her yaşama bir hikâyedir. İnsanlar bunların içersindeki gerçekleri alıp kendi hayatlarını da ona göre ayarlar (EHİSHH: 387).

UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Onursal Bilim Doktoru unvanına sahip usta âşık hakkında Muammer Mete Taşlıova şöyle demektedir:

“Romantik veya subjektif yorumdan ötede şunu söylemek gerekmektedir; Âşık Şenlik geleneğinin ikinci kuşağı olarak, âşıklığı aldığı noktadan dünyanın dört bir yanına taşımıştır. ‘Bibliyografya’ başlığında ‘bir kısmı’ sıralanan bilgiler de bunu göstermek için bir ölçü sayılabilir

Doğduğu köyden başlayan yolculuk, dünyanın farklı kıtalarının değişik ülkelerinde, çok farklı dinleyici huzuruna kadar sürmüştür. Başta Murat Çobanoğlu olmak üzere, çağdaşı âşıklarla birlikte, kendi ifadesi olduğu üzere ‘çığır’ açarak ilerledikleri yolda, kendi tarzını <üslûbunu> oluşturmuştur” (Taşlıova, 2012, s. 94).

Taşlıova'nın sanatını oluşturan başlıca unsurlar şunlardır: duygu ve hayal, milli duygu, din ve tasavvuf, tabiat, sevgi ve aşk, gurbet. Oldukça zengin bir hikâye birikimi olan Taşlıova, usta bir halk hikâyesi anlatanıdır. Halk edebiyatı alanında çok çeşitli derleme ve araştırmaları vardır. Halk edebiyatımıza yeni hikâyeler kazandıran Taşlıova 150 kadar âşık makamı çalıp söyleyebilmektedir. Bu yönüyle Taşlıova halk hikâyecilerimiz arasında makam bilgisi en fazla olandır. Çok sayıda hikâye tasnif eden Taşlıova hikâyeciliğimize farklı bir ivme kazandırmıştır. Taşlıova'nın hikâye öğrendiği usta âşıklar şunlardır: Âşık Şenlik'i oğlu Âşık Kasım, Âşık Gülistan, Posoflu Sabit Müdâmî Ataman, Âşık Abbas, İshak Kemâlî, Sosgertli

Mehmet Hicranî, Erzurumlu Topal Âşık Lâtif, İslâm Erdener, Dursun Cevlâni, Âşık Merda, Mevlüt İhsanî, Musa Ünlü, Behçet Mahir.

Şeref Taşlıova Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi çerçevesinde bildiği bazı halk hikâyelerini Prof. Dr. Fikret Türkmen, Doç. Dr. Mete Taşlıova, Nail Tan ve Lütfi Yurttaş'a anlatmıştır. Taşlıova'nın anlattığı hikâyeler TDK konferans salonunda kayıt altına alınmıştır. Taşlıova bazı hikâyeleri daha iyi anlatıcılara bırakmak maksadıyla anlatmamıştır (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008, s. 19).

Âşık Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde yaşadığı, gezip gördüğü yörelere ait kültürel özellikleri yoğun bir şekilde yansıtmıştır. Anlattığı halk hikâyelerinde o yörelere özgü çeşitli gelenek ve görenekler, düğün, doğum, ölüm gibi farklı kültürel özellikleri görmekteyiz. Taşlıova halk hikâyelerini hem anlatmış hem de kendi yazdığı çeşitli şiirlerle süslemiştir. Halk hikâyelerinin çoğunda şiirlerini kendisi yazmış ve makamlarını da kendisi belirlemiştir. Âşık aynı zamanda halk hikâyelerini anlatırken saz da çalarak, şairliğinin yanı sıra yaşayan halk şairleri arasında en iyi halk hikâyesi anlatıcılarından biri olduğunu ispatlamıştır. Kendisiyle yapılan bir röportajda anlattığı halk hikâyelerinin muhteva ve üslup özelliklerini anlatırken şöyle demiştir:

“Biz Doğu Anadolu Bölgesi Âşıklık Kolu'na bağlıyız. Bizde Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki âşıklık kolu çok zengindir. Sade saz çalıp türkü söyleyen değil, hikâye anlatandır. Yani, içerisinde o bölgenin ne kadar kültürü varsa o âşık, onun hepsinin temsilcisidir” (Karadeniz, 2006, s.3 5).

Taşlıova'ya göre halk hikâyeleri yöresel özellikler barındırmaktadır. Âşık bunu şu sözleriyle ifade eder:

“Halk hikâyeleri bölgelerine göre islenir. Yani bizim hikâyelerimiz, en kısa şekliyle Dede Korkut'un Oğuznamesi'ne benzer halk hikâyeleridir. Bunu, halkın arasında gördüklerini eski ustalar hikâyeleştirmişler. Benim kendimin de birçok hikâyelerim var. Çok önemli olan mesela Çıldır Gölü Efsaneleri'ni yazdım. Yazdım demiyeyim hikâyeleştirdim. Daha birçok hikâye var. Yani 25'in 30'un üzerinde belki bir 20-30 tane daha var” (Karadeniz, 2006, s. 35-36).

İfadelerinden de anlaşılacağı üzere Taşlıova hikâyelerinin Doğu Anadolu bölgesinin geleneksel özellikleriyle yoğrulmuş olduğunu görmekteyiz. Dede Korkut Oğuznamesi'ne benzer özellikler göze çarpmaktadır. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, âşıklar her türlü dertlerini saz eşliğinde anlatmaktadır. Hastalanan âşık saz eşliğinde türkü söylenilerek uyanmakta, derdini sadece saz çalarak söylemektedir. Çeşitli önemli törenlerde âşık saz eşliğinde türkü söyleyip halkı coşturmaktadır. Sıkıntılı bir durum karşısında yörenin

bilgelerinden, ileri gelenlerinden birisinden yardım istenip danışılması Dede Korkut Oğuznamesi'ni andırmaktadır.

Âşık Şeref Taşlıova'nın halk hikâyeleri nazım-nesir karışık bir yapıya sahiptir. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde olaylar mensur, duygu ve heyecanı anlatan bölümler ise manzum olarak söylemiştir. Taşlıova anlattığı hikâyelerdeki şiirleri genellikle hikâyenin kahramanları ağzından söylemiştir. Şiir söyleyenler çoğunlukla birinci derecedeki kahramanlardır. Olayların akışına göre ikinci derecedeki kahramanlarında şiir söylediği görülmüştür. Kahramanlar birbirlerine olan duygularını şiir söyleyerek dile getirmişlerdir. Taşlıova, hikâyelerde nesirden nazıma geçerken bazı kalıplaşmış ifadeler kullanmıştır. Bu ifadelerden bazıları şunlardır: '*Ben diyeyim sizlere*', '*vekâleten ben söyleyeyim*', '*aldı sazı eline*' vb.

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, diğer halk hikâyelerinde olduğu gibi çeşitli kalıplaşmış ifadeler bulunur. Halk edebiyatı türlerinden olan masala ait özellikler Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde de göze çarpmaktadır. Taşlıova hikâyelerinde, masalarda yer alan güzeller ve çirkinler gibi kalıplaşmış ifadelere yer vermiştir. Taşlıova, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'ne de masallardakine benzer kalıplaşmış bir ifadeyle başlar. Kısa bir giriş ifadesi ve sersuhana, döşeme denilen şiirini söyledikten sonra hikâyeye şu ifadeyle başlar:

"Bir zamanlar Doğu Anadolu'da çok büyük değil ama çok havadar, çok mamur bir şehir varmış. İsmine Müzeyyen Şehir derlermiş" (SBİGKH: 277).

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde güzel ve çirkin kavramları, iyi ve kötü kavramları masallardakine benzer kalıplaşmış cümlelerle tasvir edilir. Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde Güllü Kız'ın güzelliği şöyle tasvir edilir:

"Gökçek Hanım ocağın batmasın! Dünya güzeli. Derler ki; Cenabıallah güzelleri yarattığı zaman, Yusuf'u Züleyha'nın yirmi dört güzelliğinin on dördünden belki biraz fazlasını Gökçek Hanım'a vermişti" (SBİGKH: 277).

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde hikâyelerin oluşmasına sebep olan olaylar gerçek veya gerçeğe yakın hadiselerdir. Taşlıova, Gelin Taşı Hikâyesi'nde hikâyenin oluşumunu şöyle anlatır:

"Kars denildiği zaman, her taşında bir tarih var. Her tarihi olayın içersinde de bir insanlık yaşantısı var. Kars'ın Tezharap diye bir mahallesi var. Halen ismi böyle. Adının nerden geldiği bilinmiyor. Çabuk haram olan anlamında bir isim. Vaktin birinde Tezharap'ta Lâçin Bey isminde bir adam yaşarmış. Lâçin Bey çok hanedan bir kişi" (GTH: 374).

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde kahramanların yaşadığı bazı olaylarda olağanüstü birtakım durumlara rastlamaktayız. Ancak bu genellikle âşıkların bade içtiği, rüya

motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hikâyenin ana kahramanları rüyalarında bade içip âşık olmaktadır. Rüyada bade içip birbirlerini gördükten sonra âşık olup şiir söylemektedirler.

Taşlıova, Türkiye’de birçok şehri dolaşmıştır. Bu nedenle bazı yerli ağız özelliklerini kaydetmiştir. Halk hikâyelerinde yöresel bazı isim ve deyimleri de sık sık kullanmıştır. Bazı hikâyelerinin anlatımında Terekeme ağzının bazı özellikleri de görülmektedir. Taşlıova anlattığı hikâyelerde kahramanları canlandırmak için çeşitli üslup özellikleri kullanmıştır. Bu üslup özelliklerini şöyle sıralayabiliriz: Diyaloglu anlatım, soru cevaplı anlatım, devrik cümleler, diyaloglu şiirler, ara sözler, anlatım kalıpları ve çeşitli formeller, atasözleri ve deyimler. Âşık Şeref Taşlıova, anlattığı halk hikâyelerinde çok sık diyaloglu anlatıma başvurmuştur. Diyaloglu anlatıma başvurduğu karşılıklı konuşma kalıplarında ara ara devrik cümleler de kurmuştur. Âşık Taşlıova hikâyelerin arasına serpiştirdiği şiirlerde de diyaloglu anlatıma yer veren örnekler sergilemiştir. Anlatıma muamma katmak için soru cevaplı anlatımı da seçmiştir. Soru cevaplı ifadeler oldukça sık görülmektedir. Âşık hikâyesini anlatırken çeşitli sorular sormakta ve cevabını da kendisi söylemektedir. Bu özelliği anlatımına bir canlılık katmıştır.

Hikâye anlatımında eğitimsel unsurlara çok sık yer veren Âşık Şeref Taşlıova hikâyesini anlatırken ara ara metin dışında eklemeler yapmaktadır. Bu eklemeleri yaparken Taşlıova, dinleyenlerin dikkatini toplama, onları duygulandırıp olayın içine katma, bazı bilgiler vererek öğretim yapma ve eğitme maksadı gütmektedir. Taşlıova’dan derlenen halk hikâyeleri, oluşumlarını gerçek hadiselerden teşkil ettiği için dinleyicilerin çok ilgisini çekmektedir. Taşlıova, hikâyelerini anlatırken hikâye kahramanlarının karakterine bürünmekte, onların duygularını yaşamaktadır. Anlatırken adeta kendini onların yerine koymaktadır. Taşlıova, hikâye anlatımı esnasında bazı olay ve durumlar karşısında duygulanmaktadır. Ayrıca çeşitli ara sözler, yerel deyişler, atasözleri ve deyimlere de yer vererek anlatımını güçlendirmiş ve dinleyenler tarafından ilgiyle izlenmiştir.

1.7.3 Âşık Şeref Taşlıova’nın Eserleri

1.7.3.1 Şiirleri

“Gerek tekniği gerekse millî mücadelenin hülasası niteliğiyle söylenen 11’li heceyle koşma biçimindeki şiir; aradan geçen çeyrek yüzyıl içinde, hemen hemen bütün ders kitaplarında yer almıştır. Âşıkların ve kalem erbabının sayısız naziresiyle beğeni kazanan şiir Yunus Emre ile en güzel örneğini gördüğümüz “dedim dedi” şiirlerinin yanına “biri, biri” ile başlayan şiirlere de nitelikli örnek olmuştur” (Taşlıova, 2012, s. 80).

Taşlıova'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 'Gönül Bahçesi' adlı bir şiir kitabı yayımlanmıştır. Âşık Şeref Taşlıova'nın sekiz, on bir, on dört ve on beş heceli şiirler yazmıştır.

Taşlıova'nın sekiz heceli şiirleri şunlardır: Anam, Ana Zübeyde, Ayaktan Dar, Ben, Şanı Türk'ün, Gelir, Benim, Nedendir, Gelmez misin, Güzel Görünür, İsterim, İçinde, Kimse Duymasın, Kızdı Bana, İçme Namerdin Yanında, Olduğum, Olur mu, Türk Kadını, Yaylalar, Türk Gençliği, Türk'ün Şanlı Mehmetçiği, Yazılı.

On bir heceli şiirleri şunlardır: Allah'ım, Aşıp Gidelim, Beni (Her Gelen İnsanlar), Biri Anadolu Biri Atatürk, Bozuk, Dedi Bana, Eylenir Mi, Bulamam Gayrı, Fayda Getirmez, Gider (Dünya Değirmendir), Gel, Gözlerin, Gurbet Ellerin, Hayal Şehri, Gül Yanakları, Karşılığdır, Kaldı, Hey, Mahsun, Milli Egemenlik Türk Milletinin, Selamın Hoş Gönder (Hasret Mektubu), Sevda, Yaram Gayet Derin Yoktur Çaresi, Yazmam Bitmedi, Yeşil Olur, Asalet Marifet Terbiye Akıl, Farkında Değil, Güzel Yetiş İyi Öğren Adam Ol, Ovayım, Han Köşesinde, Vatan Derim Bayrak Derim Yurt Derim, Bayram Eder, Taş Olan Gelin.

Şeref Taşlıova on dört heceli sadece bir şiir yazmıştır: Durarak Yürümeli.

On beş heceli şiirleri şunlardır: Ben Bir Şeyda Bülbül, Güzelidir, Olmaz Dedi, Seni Kiskanır.

1.7.3.2 Derlediği Türküler

Şeref Taşlıova, Halk hikâyelerinin yanı sıra türküler de derlemiştir. Taşlıova'nın derlediği türküler şunlardır: Ne Bahırsan Yan Bacadan, İsabalı Dinle Sözümü, Gelin Gelir Karşıya, Vurun Evlatlarım, Kağızman'da Tuz Taşı, El Çek Tabip Dertli Sinemden.

1.7.3.3 Karşılaşmaları

Âşık Şeref Taşlıova ülkemizde düzenlenen çeşitli âşık bayramlarına, şölenlerine katılmıştır. Katıldığı çeşitli yarışma ve programlarda karşılaşmalar yapmıştır. Karşılaşmalarından bazıları şunlardır:

Âşık Murat Çobanoğlu – Âşık Şeref Taşlıova Karşılaşması

Âşık Şeref Taşlıova – Âşık Rüstem Alyansoğlu – Âşık Hikmet Arifi Karşılaşması

Âşık Şeref Taşlıova – Âşık Günay Yıldız – Âşık Tanrıkulu Karşılaşması

Âşık Şeref Taşlıova – Yaşar Reyhanî – Rüstem Alyansoğlu – Âşık Murat Çobanoğlu Karşılaşması

Âşık Murat Çobanoğlu – Rüstem Alyansoğlu – Yasar Reyhanî -Âşık Şeref Taşlıova – Gül Ahmet (Yiğit) – İlhami Demir Karşılaşması

1.7.3.4 Hikâyeleri (Tasnif Ettiği Hikâyeler, Usta Âşıklardan Öğrendiği Hikâyeler, Serencamlar)

Âşık Şeref Taşlıova'nın kendi ifadelerine göre bildiği hikâyeler şunlardır:

Usta malı hikâyeler:

Kirman Şah

Yaralı Mahmut

Kenan ile Hanzade

Salman Bey

Sevdakar Şah

Latif Şah

Eşref Bey

Şeyh-i Senan

Necip Bey

Gülistan ile Telli

Koroğlu Oltu Kolu

Erzincan Bağları

Kendi tasnifi hikâyeler:

Seyyad Bey ile Güllü Kız

Bağdat Hanım ile Hafız

Emir Han ile Sümbül Hanım

Gelin Taşı

Gülistan ile Süleyman

Celal Bey ile İpek Sultan

Usta malı serencamlar:

Âşık Şenlik'le Kılıççı Mustafa Karşılaşması

Âşık Şenlik'le Kars'ın İşgali

Âşık Şenlik'in Revan Seyehati ve Ölümü

İrfani Hoca ile Türkmen Kızı

Hasta Hasan

Bala Mehmed

Mansur

Posoflu Müdâmî'nin İstanbul'da Hastalanması

Âşık Zülâli'nin Memleketine Dönüşü

Âşık Kahraman'ın Kars Kurtuluş Destanları

Kendi tasnifi serencamlar:

Âşık Şeref Gurbet Ellerde

Âşık Şeref'in Kırgızistan Ziyareti

1.7.3.5 Kitapları

Şeref Taşlıova'nın şiirlerinin bazıları, Amerikan Indiana Üniversitesi tarafından 1983senesinde, derlenmiş ve kitap olarak basılmıştır. Ayrıca Almanya'da Berlin Üniversitesi International for Tradational Music Institute tarafından 1987 yılında türküleri derlenip kitap haline getirilmiştir.1990 yılında altmışa yakın şiiri Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi tarafından 'Gönül Bahçesi' ismiyle yayımlanmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen, Nail Tan ve Dr. M. Mete Taşlıova tarafından hazırlanan 'Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri' isimli kitap, Türk Dil Kurumu tarafından, 2008 yılında yayımlandı.

1.7.3.6 Plak, Kaset ve CD Çalışmaları

‘Yârim Gelsin Sese Dağlar’ isimli ilk plağı 1969 yılında Türküola Plak firmasından piyasaya çıkmıştır (Taşlıova, 2012, s. 60). Taşlıova, ikinci plağını 1971 yılında Almanya’da çıkarmıştır.

Şeref Taşlıova’nın farklı tarihlerde plak ve kasetleri hazırlanmıştır. Plak ve kasetlerinin hazırlandığı firmalar şunlardır: Atlas Plak, Odeon Plak, Harika Plak ve Kasetçilik, Uzelli Plak ve Kasetçilik, Minareci Plak ve Kasetçilik, Netfon Plak, Türküola Plak.25 adet plak ve kasedi yapılmıştır (Taşlıova, 2012, s. 60-61).

Recep Ergül’ün yönetiminde 2006 yılında hazırlanan ‘Bir Beyaz Ölüm’ ismini taşıyan CD çalışmasında “Sarıkamış Destanı”nı, kendisine ait ezgi ile çalarak seslendirmiştir. Selçuk Murat Kızılateş yönetiminde hazırlanan “Geleneksel Müziğimizde Divânlar-Klasik Uzun Havalar” isimli ses CD’sinde Çıldır Divânisi’ni Şeref Taşlıova çalıp söylemektedir. Timur Yılmaz’ın sorumluluğunda hazırlanan “Kars Yöresi Âşıkları Sazın ve Sözü Ustaları” (Masters of Music and Lyrics) isimli CD çalışmasında Âşık Şeref Taşlıova “Sen” isimli 3 kıtalık divani şiirini seslendirmiştir (Taşlıova, 2012, s. 61).

Halk müziği sanatçısı Gökmen’in seslendirdiği “Gönül Dostu Arzuladı” isimli CD çalışmasında “Darende’ye Gel” isimli 7 kıtalık şiiri seslendirilmiştir. “GAP” isimli şiirinin 4 kıtasını türkü formunda besteleyen ve kendisi seslendiren Bilal Ercan tarafından bestelenmiş ve seslendirilmiştir. TRT Ankara Radyosu sanatçısı Faruk Demir, Şeref Taşlıova’nın “Gül Olaydım” isimli şiiri bestelenmiştir (Taşlıova, 2012, s. 62).

“Ruhi Su’ya ait ‘Huma Kuşu ve Taşlamalar’ isimli CD çalışmasında Şeref Taşlıova’nın ‘Sese Dağlar’ şiiri yer almaktadır” (Taşlıova, 2012, s. 62).

Ursula Reinhard ve oğlu Volker Reinhard tarafından düzenlenen 1990 ile 1992 yılları arasında Karanlı âşıklarla yapılan görüşmelerin ve yapılan icraların kaydedilmesi ile oluşturulan CD’de Taşlıovan’ın çalıp söylediği eserler şunlardır:

3.parça “Ben bir şeyda bülbül gibi” (Osmanlı divanisi)

4.parça “Kerem güzellemesi” (Kerem güzellemesi)

7.parça “Gurbet türküsü” (Gurbet yanığı)

8.parça “İstanbul’dan çıktı bir ulu kervan” (Köroğlu koçaklama)

9.parça “Sevdasına müştak vurdu sedyeye” (CD’de görülen yanlış yazılışın doğrusu “Sevda sinem üste vurdu sed yara” olmalıdır.) (Hoşdamak)

11.parça “Derbele ben giderim” (CD’de ikinci yanlış da bu türküde görülmektedir.

Doğru yazılışı “Deyir bele ben giderem” olmalıdır.) (Karaçı)

12.parça “Derbeder”(Derbeder) (Taşlıova, 2012, s. 62-63).

1.7.3.7 Kazandığı Ödüller

Âşık Şeref Taşlıova, bugüne kadar altın ve gümüş olarak 135 madalya,145 plaket ve şilt,180 takdir-teşekkür belgesi kazanmıştır. 1981 yılında, TRT tarafından düzenlenen ‘Atatürk’ün Ölümünün 100. Yıl Dönümü’ anısına ‘Atatürk’ konulu şiir yarışmasında güzelleme dalında ‘Biri Anadolu Biri Atatürk’ adlı şiiriyle Türkiye birincisi olmuştur.

Taşlıova buna benzer birçok alanda şiirleri ile birincilikler kazanmıştır.1981 yılında Müzik-San Vakfı tarafından ‘Yılın Sanatçısı’ ödülüyle taltif edilmiştir. Yine 1996 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından aynı payeyle ödüllendirilmiştir.

“1997 yılında, İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Motif Halk Oyunlarını Yayma ve Yaşatma Derneği tarafından ‘Yılın Sanatçısı’ olarak ilan edilmiştir” (Taşlıova, 2012, s. 81).

Taşlıova 2000 yılında, Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı tarafından ‘Türk Dünyası Hizmet Ödülü’ ile ödüllendirildi. Ayrıca 2003 yılında, Karaman Valiliği ve RTÜK tarafından düzenlenen ‘Türkçeyi Topluma Örnek Olacak Şekilde İyi ve Doğru Kullanan Kişiler: Türk Diline Hizmet Ödülü’ ile taltif edilmiştir. Ödülünü, Ankara’da 07 Mayıs 2004 tarihinde, TBMM Başkanı Bülent Arınç’ın da hazır bulunduğu törende almıştır (Taşlıova, 2012, s. 81).

13 Mayıs 2005 tarihinde, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından ‘Âşık-1 Âzam’ olarak ilan edilmiştir. Yine 2005 yılında Tarsus Karacaoğlan Türkmen Şöleninde yılın sanatçısı seçilmiştir (Taşlıova, 2012, s. 81).

2006 yılında, Sizin Radyo tarafından düzenlenen kamuya açık bir anket neticesinde “Altın Radyo; Kültüre Hizmet Ödülü”ne layık görülmüştür (Taşlıova, 2012, s. 81).

2007 yılında, Göksu Rotary Kulübü tarafından, ‘Altıncı Geleneksel 40. Yıl Meslek Onur Ödülü’ne layık görülmüştür (Taşlıova, 2012, s. 81).

2008 yılında, İstanbul’da Sarıkamış Platformu tarafından, kültür hizmeti alanında ‘Onur Ödülü’ ne layık görülmüştür (Taşlıova, 2012, s. 82).

“2008 yılında, First Business Türksöyle İpek Yolu programı ve çalışması kapsamında ‘Zirvedekiler 2008’ ödülüne layık görülmüştür” (Taşlıova, 2012, s. 82).

“Şeref Taşlıova; 2008 yılının ekim ayında, Somut Olmayan Kültürel Miras’ın korunması kapsamında, Türkiye’de âşıklık geleneği dalında ‘Yaşayan İnsan Hazinesi’ olarak seçilmiştir” (Taşlıova, 2012, s.70).

2009 yılında ‘Orhan Şaik Gökyay Şiir Ödülü’ ile taltif edilmiştir (Taşlıova, 2012, s. 82).

14 Ocak 2010 tarihinde, UNESCO tarafından ‘Yaşayan İnsan Hazinesi’ ödülüne layık görüldü.

2012 yılında Kars, Ardahan, Iğdır Serhatlılar Birliği Federasyonu tarafından ‘2012 Kültür Hizmeti Onur Ödülü’ ile taltif edilmiştir (Taşlıova, 2012, s. 82).

Kurucu üyesi olduğu Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği’nin (MESAM) ‘25. Yıl Onur Ödülü’ne layık görülmüştür (Taşlıova, 2012, s. 82).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Deseni

Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimi ve değerlere yer verilme durumunu belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, gruplandırılıp betimsel olarak ele alınmış ve tespit edilen değerler Rokeach, Smith, Schwart, Ercan, Güngör gibi bilim adamlarının değerler ile ilgili çalışmaları incelenerek konu başlıklarına göre tasnif edilmiştir.

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türk halk hikâyeleri olup, örnekleme Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen kendi tasnifi ve usta âşıklardan öğrendiği halk hikâyeleridir. İncelenen usta malı halk hikâyeleri şunlardır: Kenan ile Hanzade Hikâyesi, Kirman Şah Hikâyesi, Köroğlu Oltu Kolu, İrfanî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi, Erzincan Bağları Hikâyesi, Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi. İncelenen kendi tasnifi halk hikâyeleri ise şunlardır: Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi, Gülistan ile Süleyman Hikâyesi, Gelin Taşı Hikâyesi, Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi, Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi.

2.3 Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Çalışmamızda öncelikle değer kavramı ile ilgili araştırmalar yapılarak, değerler eğitimi ile ilgili kaynaklar taranmıştır. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyeleri isimli kitap temin edilmiştir. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen kendi tasnifi ve usta âşıklardan öğrendiği 12 halk hikâyesi okunmuştur. İncelenen halk hikâyeleri özetlenmiş ve bu çalışmada sunulmuştur. Ayrıca Âşık Şeref Taşlıova ile ilgili yapılan akademik çalışmalar tespit edilmiştir. Rokeach, Smith, Schwart, Ercan, Güngör gibi çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan değer tasnifleri incelenmiştir. Okunan her hikâyede tespit edilen değerler tek tek, hikâye hikâye, edebiyat araştırmalarında doküman analizinde kullanılan fişleme denilen yöntemle kayıt altına alınmıştır. Güngör 1998 yılında, değerleri, 'ahlakî, ekonomik, siyasî, dinî, estetik, sosyal, bilimsel' değerler ismiyle yedi kategoride değerlendirmiştir. Değerler kavramı ile ilgili çok sayıda sınıflama yapılmıştır. Çalışmada bilim dünyası tarafından genel

olarak kabul edilenlere yer vermeye çalışılmıştır. Çalışmada tüm bu sınıflandırmalardan hareketle araştırmanın amacına uygun olan ve Türk halk hikâyelerinin yapısına daha uygun olan kavramlara daha çok yer verebilmek niyetiyle değerler 4 ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar şunlardır: Ahlakî değerler, toplumsal değerler, dinî ve tasavvûfî değerler, eğitim ve öğretim ile ilgili değerler.

Rokeach, Smith, Schwart, Ercan, Güngör gibi bilim adamlarının değerler ile ilgili tasnif ve kuramsal çalışmaları ışığında, araştırma konusu olarak seçilen Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ile ilgili kayıt altına alınan veriler, ait oldukları değer başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Okunan halk hikâyelerinde saptanan değerlerin yer aldığı bölümler ait oldukları hikâye adı ve sayfa numarası ile birlikte kayıt altına alınmıştır. Değerlerin tespit edildiği halk hikâyelerinin başlıklarının ilk harfleri alınarak bir kodlama oluşturulmuştur. Örnek olarak: Kenan ile Hanzade Hikâyesi başlığı; (KİHH: değer tespit edildiği sayfa numarası) şeklinde kısaltılmıştır. Tespit edilen değerler konularına göre toplumsal, ahlakî, dinî ve tasavvufî, eğitimsel ve öğretim ile ilgili değerler başlıkları altında gruplandırılmıştır. İlgili başlıklar altında ele alınan değerler frekans oranlarına göre sıralanmaya çalışılmıştır. Sonrasında bu başlıklar altında tespit edilen değerlerin hikâyelere göre dağılım ve frekans oranlarını gösteren tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen dağılım ve frekans oranları incelenip yorumlanmıştır.

15.02.2013 tarihinde Şeref Taşlıova ile bir görüşme yapıp değer, değer eğitimi, âşıkların değerler eğitimine katkıları ve bu çalışma ile ilgili düşünceleri alınmıştır. Yapılan görüşme çalışmanın ekinde sunulmuştur. Görüşme neticesinde kayıt altına alınan ifadeler, hem çalışmanın içinde hem de çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında değerlendirilmiştir. Usta Âşık'ın görüşleri alınıp, aile albümünden birkaç fotoğrafa çalışmamızda faydalı olacağı kanısıyla görüşme sonunda yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi

3.1 Şeref Taşlıova'da Değerler Eğitimi

UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi, Onursal Bilim Doktoru, Âşık Şeref Taşlıova mütedeyyin kişiliğiyle millî ve manevî değerleri, toplumsal ve kültürel temaları eserlerinde yoğun bir şekilde işleyen bir ustadır. Yaşayan bir kültür hazinesi olan Taşlıova, halk hikâyelerinde vatan, millet sevgisi, birlik ve beraberlik gibi temel değerleri sık sık işlemiştir. Taşlıova, hikâyelerinde dinî ve tasavvufî unsurların yanı sıra eğitsel ve kültürel değerleri de işlemiştir. Diyaloglu, soru cevaplı anlatım tarzı, çeşitli anlatım kalıpları ve formelleri, yöresel deyimleri, atasözleri ve modern ifadeleriyle Taşlıova, değerleri çoğu hikâyesinde açıkça ifade etmekte bazılarında ise dinleyicilerin kavrayarak sezmesine bırakmaktadır. Taşlıova, anlattığı hikâyelerdeki karakterler üzerinden verdiği değerleri bazen kendisi de araya girerek veya onların namına kendisi konuşarak kavratmaya çalışmaktadır.

Şeref Taşlıova değerlerimizi tanıma ve onlara sahip çıkma konusunda yapılan görüşmede şunları söylemiştir: Kültürümüzü önce ailede tanırız. İçinde yaşadığımız kuşak bize bu değerleri yaşayarak özümsetir. Bu aslında değerlerin ne kadarının anlatmayla ne kadarının da yaşanarak öğretileceğini ve anlatılacağını gösterir. Ülkemizde malum 1960'lardan sonra başlayan göç en büyük olumsuzluktur bana göre. Zira bugün şikâyet ettiğimiz konular hep bu göç ile değişen geleneksel Türk aile yapısının çözülmesiyle ilgilidir. Bugün ailelerin çalışma hayatı içinde koşturması ve apartman hayatı bu gelinen noktada insanı merkezden uzaklaştırmakta onun yerine başka gündelik ve maddi konuları koymaktadır. Hal böyle olunca da biz insanın merkezden çıkmasının insani olanın da çıkması anlamına geldiğini görmezden gelip sadece başka yüzeysel konulara takılmaktayız. Bu biraz geneli görmeyip sonuca takılıp kalmaya benziyor (Şeref Taşlıova, kişisel görüşme, 15 Şubat 2013).

Çalışma kapsamında Âşık Şeref Taşlıova'nın kendi tasnif ettiği ve usta âşıklardan öğrenip derlediği halk hikâyeleri incelenmiştir. İncelenen halk hikâyelerinde tespit edilen değerler kapsam ve konularına göre dört temel başlık altında tasnif edilmiştir. Bu tasnif şu şekilde sıralanmıştır:

1. Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Ahlakî Değerler
2. Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Toplumsal Değerler
3. Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Dinî ve Tasavvufî Değerler
4. Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Eğitim ve Öğretim İle İlgili Değerler

3.2 İncelenen Halk Hikâyelerinin Özetleri

Çalışmanın bütünü doküman analizi olduğu için, hem incelenen hikâyeler hakkında bilgi sahibi olmak hem de hikâyelerde tespit edilen değerlerin durumunu kısaca göstermek amacıyla çalışmada incelenen, Âşık Şeref Taşlıova'dan usta âşıklardan öğrendiği ve kendi tasnifi olan halk hikâyelerinin özetleri aşağıya çıkarılmıştır.

3.2.1 Usta Âşıklardan Öğrendiği Halk Hikâyelerinin Özetleri

3.2.1.1 Kenan ile Hanzade Hikâyesi

Vaktin zamanında, bir beldede Celâl Paşa isminde çok zalim bir paşa varmış. Celal Paşa'nın kızı için yaptırdığı kırk tane bağı varmış. Bir de memlekette Hamit Han isminde çok iyi ve zengin bir adam varmış. Hamit Han'ın Efruz Hanım isminde çok iyi bir karısı varmış. Bir de Kenan isminde bir oğlu varmış.

Hamit Han bir gün Celâl Paşa'nın bağlarının yarısının ismini değiştirmiş. Hamit Han Bağları yaptırmış. Celâl Paşa bunu duyar ve çok sinirlenip, Hamit Han'ı sürgün etmiş. Hamit Han, tüm mal varlığının idaresini yardımcısı Salih Bezirgân'a bırakıp, karısı ve oğlu Kenan ile vedalaşıp ülkeden ayrılmış. Hamit Han gittikten sonra oğlu Kenan okulunu bırakmış. Zamanla Salih Bezirgân tüm mal varlığını kendi üzerine geçirmiş. Kenan ve annesi Efruz Hanım sefil bir hayat yaşamaya başlamış.

Sürgünde olan Hamit Han bir şehre varmış. O şehrin padişahı yeni ölmüş, halkı yas içindeymiş. Şehrin halkının adetleri gereği bir devlet kuşu varmış. O devlet kuşu meydanda serbest bırakılır, kuş kimin başına konarsa o padişah olurmuş. Neticede kuş Hamit Han'ın başına konmuş. Hamit Han'ı padişah yapmışlar. Hamit Han ülkeyi adaletli bir şekilde yönetmeye başlamış. Bunun yanında geride kalan Efruz Hanım ve oğlu Kenan Salih Bezirgân'ın yanında çalışmaya başlamış. Kenan bir gün rüyasında üç nurani derviş görmüş. Dervişler ona bir bade içirerek onu bir güzele âşık etmişler. Nurani dervişler Kenan'a bir de akıl vermişler. Gece Salih Bezirgân uyuduktan sonra, onun atı ve kılıcını da alarak kaçmasını

istemişler. Kenan dervişlerin dediği gibi yapıp Salih Bezirgân'ın atı ve kılıcını alarak gecenin karanlığına karışmış. Kenan epeyce yol aldıktan sonra yorulmuş ve atını bir ağaca bağlayıp uyumaya başlamış. Kenan'ın çeşme başında uyuduğunu, oralarda haraç alıp baş kesen bir adam olan Kahraman Harami görmüş. İki adamını gönderip Kenan'ı esir almalarını emretmiş. Hemen uyanan Kenan gelen iki adamı alt etmiş. Kahraman Harami durumu görünce tüm adamlarıyla Kenan'ın bulunduğu çeşme başına gelmiş. Kenan ile Kahraman Harami bir güreşe tutuşmuşlar. Bu güreşte pirlerin de desteğini alan Kenan Kahraman Haramiyi yenmiş. O günden sonra Kahraman Harami ve Kenan Kardeş gibi olmuşlar. Kahraman Harami artık kötülükten uzak bir adam olup her zaman Kenan'ın yanında ve yardımında olmuş.

Günler günleri kovalamış. Kahraman Harami, civarda Hamit Şah isminde, merhametli, adaletli bir padişah olduğunu ve onun ülkesine gitmek istediğini Kenan'a söylemiş. Kenan ve Kahraman Harami, Hamit Şah'ın adaletini yerinde görmek için, Hamit Şah'ın ülkesinden gelen birkaç bezirgân'ı soymuşlar. Bu haber Hamit Şah'a ulaşınca, Hamit Şah askerlerini göndermiş. Kenan Bey, Kahraman Harami ve adamlarını zindana attırmış. Hamit Şah Kenan ile konuşup kim olduğunu sormuş. Onun uzun yıllar önce annesiyle birlikte yalnız bırakıp, terk etmek zorunda kaldığı oğlu Kenan olduğunu öğrenince çok mutlu olmuş ve onları serbest bırakmış. Kenan babası Hamit Han'a bir sevdiği olduğunu, isminin de Hanzâde olduğunu ve Yamen şehrinde yaşadığını söylemiş. Hamit Han Kenan, Kahraman Harami ve yanlarına birkaç adamı da vererek onları Hanzade Sultan'ı alamaya göndermiş.

Yamen şehrinin baş vezirinin oğlu da Hanzâde Sultan'ı istiyormuş. Kenan ile Kahraman Harami baş vezirin oğlunun açtığı sıkıntıları aştıktan sonra Hanzâde Sultan'ın babası Ahmet Padişah'ın huzuruna varmışlar. Ahmet Padişah kızının da Kenan'ı sevdiğini bildiği için onlara kırk gün kırk gece düğün yapmış. Kenan'ın babası Hamit Şah da düğüne katılmış. Kenan ve babası Hamit Şah Hanzade Sultan'ı da yanlarına alıp Efruz Hanım'ın yanına gitmişler. Orda da çifte düğün yapıp, mutlu ve mesut yaşamışlar.

3.2.1.2 Kirman Şah Hikâyesi

Vakti zamanın birinde, Horasan'da Ahmet Şah adında bir padişah varmış. Ahmet Şah gaddar olduğu kadar da adaletliymiş. Babasının zamanından kalma, Esat isminde bir de veziri varmış. Esat Vezir, Ahmet Şah'ın zalimliği belki geçer diye onu evlendirmeye karar vermiş. Ahmet Şah'ı, güzeller güzeli bir kız olan Mahbup Hanım ile evlendirmiş. Aradan günler geçer, Ahmet Şah ve Mahbup Hanım birbirlerini çok seven iki âşık olmuşlar. Günler geçmiş, Mahbup Hanım hamile kalmış.

Günlerden bir gün Ahmet Şah, Mahbup Hanım'ı görmek için gül bahçesine gitmiş. Her zaman padişahı karşılayan Mahbup Hanım, bu sefer onu karşılamamış. Mahbup Hanım'ı dalmış halde etrafına bakınıyor halde bulan Ahmet Şah'ın bu duruma canı çok sıkılmış. Bahçeye bir adam aldığını ve onu aldattığını düşünmüş. Ahmet Şah Mahbup Hanım'ı, Bacısı Mine Hanım'ın yanına sürgüne göndermiş. Ahmet Şah'ın niyeti kardeşi Mine Hanım'a Mahbup Hanım'ı zehirletmekmiş. Ancak Esat Vezir, Mine Hanım'a yazdığı namede Mahbup Hanım'ın suçsuz olduğunu, onu koruması gerektiğini yazmış. Mine Hanım da ölen genç bir kızın elbiselerini Ahmet Şah'a göndermiş ve Mahbup Hanım'ın öldüğünü söylemiş. Ahmet Şah Mahbup Hanım'ın elbiselerini görünce yaptığından çok pişman olmuş ve dertten derde düşmüş. Günler günleri kovalamış. Hamile olan Mahbup Hanım'ın bir oğlu olmuş. Herkes onu öldü bildiği için, çocuğu Mine Hanım ve kocası kendi çocukları olarak ilan etmişler. İsmi Kirman koymuşlar. Zamanla Kirman büyüüp okula gitmeye başlamış. 17-18 Yaşlarına girmiş. Bu arada Ahmet Şah yeniden evlenmişti. İki oğlu olmuş ve adlarını Mahmut ve Umut Koymuş. Günler, aylar, yıllar geçmiş. Bir gün Kirman rüyasında üç nurani derviş görmüş. Dervişler Kirman'a bade içirdikten sonra, onu Mahperi'ye âşık etmişler. Mahperi Herat Şahı'nın Kızıymış. Kirman aşkıdan hastalanır ve yataklara düşmüş. Annesi Mahbup Hanım bu duruma çok üzülmüş. Dayanamayıp durumu Kirman'a anlatıp, gerçek annesi olduğunu söylemiş. Mine Hanım'ın Babası Ahmet Şah'ın kardeşi olduğunu söylemiş. Dedesinin Elbeyoğlu Ali Bey olduğunu ve onun yanına gitmesi gerektiğini anlatmış. Kirman'a gerçeği söylememesi konusunda sıkı sıkı tembih etmiş. Kirman da aynen annesi Mahbup Hanım'ın dediği gibi yapıp Elbeyoğlu Ali Bey'in yanına gitmiş ve onunla kalmaya başlamış.

Zamanla Ahmet Şah, Kirman'ı görmüş ve öldüğünü sandığı Mahbup Hanım'ın gözlerine benzetmiş. Onu çok seven Ahmet Şah kendi oğullarından ayırmaz olmuş. Kendi oğulları Mahmut ve Umutla hep birlikte yaşamaya başlamışlar. Kirman bir sevdiği olduğunu ve ona gitmek istediğini Ahmet Şah'a anlatmış. Ahmet Şah, oğulları Mahmut ve Umut'u da yanına vererek Kirman'ı Mahperi'yi alması için Herat şehrine göndermiş. Kirman Herat'a giderken Reyhan Arap isminde bir haramiyle karşılaşmış. Reyhan Arap'ı güreşte yenen Kirman, onun canını bağışlar ve ikisi can yoldaşı olmuşlar. Reyhan Arap atı Karakaytaz ve kılıcını Kirman'a vermiş. Kirman yanında olan Mahmut ve Umut'u Ahmet Şah'a teslim ettikten sonra Herat'a doğru yol almış. Mahperi'yi kaçıran Cazu devi yenen Kirman Mahperiyle evlenmiş ve kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Kirman ülkesine doğru yol almaya başlamış. Bunu öğrenen Mahmut ve Umut onu karşılamak üzere yola çıkmışlar. Onları yolda karşılayan Mahmut ve Umut Kirman'ı çok kıskanmışlar. Mahmut, Kirman uyurken onu sırtından yaralamış ve ikisi oradan ayrılıp babaları Ahmet Şah'ın yanına dönmüşler ve Kirman'ın öldüğünü söylemişler. Mahperi Kirman'a bir hekim aramak için şehre

gitmiş ama döndüğünde Kirman'ı bulamamış. Kirman'ı bir bahçıvan bulmuş. Ona bakıp yaralarını iyileştirmişler. Kirman'ın öldüğünü düşünce Mahperi kendini Kün ırmağına atmış. Sularda sürüklenen Mahperi kıyıya vurmuş. Üstü başı perişan bir halde olan Mahperi ölmemiş. Kendine gelen Mahperi orda bir küp altın bulmuş. Orda tanıştığı İbrahim isminde bir delikanlıyı da yanına alan Mahperi bir konak yaptırmış. Zamanla Kirman'ın sağ olduğunu öğrenen Mahperi, Kirman'a haber gönderir ve iki âşık birbirlerine kavuşmuş ve evlenmişler. Kirman ve Mahperi, Mahbup Hanım'ı da yanlarına alıp, Horasan'a Ahmet Şah'ın ülkesine gitmişler. Onları gören Ahmet Şah çok sevinmiş. Ahmet Şah, oğulları Mahmut ve Umut'un yaptıklarını öğrenince çok sinirlenmiş ve onları cezalandırmış. Davullar, zurnalar çalınmış Ahmet Şah ve Mahbup Hanım, Kirman ve Mahperi çifte düğün yapmışlar ve muratlarına nail olmuşlar.

3.2.1.3 Köroğlu Oltu Kolu

Köroğlu 7777 keleşiyile beraber, Çardaklı Çamlıbel'de oturuyormuş. En yakını Köse Kenan ve İsabalı'ymış. Köroğlu'nun Hasan Bey isminde bir oğlu varmış. Bir de İstanbul'dan getirttiği Ayvaz isminde, öz olmayan bir oğlu vardı. Ayvaz hem çok zekiymiş hem de çok iyi kahve pişirmiş. Köroğlu Çamlıbel'de yaşaya dursun. Erzurum Oltu'yu Ermeniler işgal etmişler. Oradaki halka bin bir türlü eziyetler etmişler. Oltu'lular içlerinden iki adamı, Köroğlu'na elçi gönderip ondan yardım istemişler.

Köroğlu, oğlu Hasan, Köse Kenan, İsabalı ve birkaç adamı yanlarına verip onları Oltu'ya göndermiş. Oltu'ya varınca, şehre girmeden önce bir yere gizlenmişler. Köse Kenan önce tebdili kıyafet gidip ortalığı kontrol etmiş. Derviş kılığına giren Köse Kenan ortalığı kontrol ederken Tamara isminde bir güzele tutulmuş. Onun konağına gitmiş. Bu gidip gelmeler birkaç kez devam etmiş. Köse Kenan zamanla Tamara'ya olup biteni anlatmış. Tamara geride kalan adamları da ağırlamak için konağına davet etmiş. Bu durumdan şüphelenen Hasan İsabalı'ya bir name yazıp babası Köroğlu'na yollamış. Tamara Köse Kenan'ı çok etkilediği için, Köse Kenan onunla evlenmek istiyormuş. Köse Kenan, Hasan ve yanındaki diğer yiğitleri de alarak, Tamaranın konağına onu istemeye gitmişler. Tamara onların yemeklerine uyku ilacı koydurmuş. Kahveler içilmiş, yemekler yenmiş, Birkaç saat sonra hepsini ağır bir uyku hali almış. Tamara'nın niyeti hepsini uyutup, ellerini, kollarını bağlayıp öldürmekmiş. Hasan, Köse Kenan ve yanlarındaki yiğitler derin bir uykuya dalmış. Tamara bunların ellerini, kollarını bağlatmış. Bu arada Hasan'ın Çamlıbel'e gönderdiği İsabalı da Köroğlu'nun yanına varıp olup biteni anlatmış. Köroğlu, yanına demircioğlu ve 20-25 keleşini de alarak Oltu'ya doğru yol almış.

Bu arada Oltu'da esir alınan, Hasan ve yanındaki yiğitler kılıçtan geçirilmek için, Ermeni Paşa'sının önünü getirilmişler. Onlar kılıçtan geçirilmek üzereyken Köroğlu ve yanındaki keleşler, Ermeni Paşasının sarayına kadar gelmişler. Hasan, Köse Emmi ve diğer keleşleri kurtarmışlar. Ermenileri kılıçtan geçirmişler. Köroğlu Oltu'yu düşman işgalinden kurtarmış. Bir adamını da orda gözcü bırakıp Çamlıbel'e dönmüşler.

3.2.1.4 İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi

İrfânî Hoca'nın asıl adı Süleyman'mış. Dini eğitim aldığı için, sohbeti yerinde, irfân ruhlu biri olduğu için, ona İrfânî Hoca ismini vermişler. İrfânî Hoca, amcası Hasan Paşa'nın yanında kalmaktaymış. Hasan Paşa'nın, Ayşe Hanım isminde güzeller güzeli bir kızı varmış. Hasan Paşa, kızı Ayşe Hanım ile kardeşinin oğlu İrfânî Hoca'yı evlendirmek niyetindeymiş.

İrfânî Hoca, bir gün çayırdan ot biçerken uykuya dalmış. Rüyasına üç nurani derviş girmiş. İrfânî Hoca'yı Türkmen kızına Türmen kızını da İrfânî Hoca'ya âşık etmişler. Bu iki âşık aşk ateşi ile yanmaya başlamışlar. Türkmen kızı Melek Sultan, aşkından yataklara düşmüş. Babası, Türkmen Beyi bu durumu öğrenmiş. Kızı Melek Hanım'a erkek kıyafeti giydirmiş ve yanına ad kırk adamını vermiş. Melek Hanım ve bu kırk adam İrfânî Hoca'yı bulmaya gitmişler. İrfânî Hoca'nın köyüne varmışlar. İrfânî Hoca, çayırıkta uyumaktaymış. Anasının kapısını çalmışlar. Anası durumu anlamış, bunlar bizi öldürüp İrfânî'yi de götürüp giderler diye düşünmüş. Anası, onlara İrfânî'nin öldüğünü söylemiş. Aldığı acı haberle Türkmen Kızı Melek ağlaya ağlaya köyüne doğru yola koyulmuş. Onlar gittikten sonra, çayırdan uyanıp gelen İrfânî Hoca, annesine durumu sormuş. Anası, oğlunun ısrarlarına dayanamayıp durumu anlatmış. İrfânî Hoca, atına atlayıp yola koyulmuş. Yolda giderken Türmen Kızı Melek'a çok benzeyen bir güzel görür. Onun Melek olduğunu düşünmüş. Ona âşık olur. İrfânî Hoca, âşık olduğu bu güzeli kaçırap onunla evlenmiş.

İrfânî Hoca'nın kendisinden habersiz kız kaçırdığını öğrenen Hasan Paşa, adamı Süleyman Paşa'ya, İrfânî Hoca'nın kaçırdığı kızı babasına geri götürmesi için emer vermiş. İrfânî Hoca buna itiraz etmiş ve sonunda zindana atılmış. İrfânî Hoca'nın, kaçırdığı kızı çok sevdiğini anlayan Süleyman Paşa'nın karısı Hürrem Zây kocasına baskı yapmış. Bunun üzerine Süleyman Paşa İrfânî Hoca'yı zindandan çıkartıp kaçırdığı kızla evlendirmiş. Ancak Hasan Paşa'dan korktuğu için onları sürgüne göndermiş. İrfânî Hoca, sürüldüğü Demircilik harabesinde yaşamaya başlamış. Orada İrfânî Hoca'nın hayaline Türkmen Kızı Melek Sultan düşmüş. İrfânî Hoca nereye baksa Melek Sultan'ı görmekteymiş. İrfânî Hoca Demircilik köyünden geçen turnalara derdini anlatır, iç geçirir ve hep Türkmen Kızı Melek Sultan'ı düşünür olmuş. Aylar yılları kovalamış. İrfânî Hoca Demircilik Köyünde evlendiği kızla

beraber, sevdiği Türkmen Kızı'nı da unutmuyarak yaşamış ve vakti gelince Hakk'ın rahmetine kavuşmuş. Söylenenlere göre mezarının başında garip bir kuş öter, asıl sevdiği Türkmen Kızı'nı çağırır.

3.2.1.5 Erzincan Bağları Hikâyesi (Kerem ile Aslı Hikâyesi Bölümü)

Ziyad Han Gence'de yaşayan adaletli bir handır. Uzun yıllar çocuğu olmaz. Ziyad Han'ın gayri müslim bir haznedarı varmış. Bu haznedarın ismi Kara Melik'miş. Bir gün Ziyad Han ve Kara Mlik bahçede dolaşırken Ziyad Han Allah'a dua etmiş. Kara Mlik ile birbirlerine söz vermişler. Çocukları olunca birbirleriyle evlendireceklermiş. Aradan epey zaman geçmiş, Ziyad Han'ın bir oğlu, Kara Melik'in de bir kızı olmuş. Ziyah Han oğlunun adını Ahmedî Mirza, Kara Melik de Kara Sultan koymuş.

Kara Melik verdiği sözde caymış. Kızının öldüğünü söyleyip Gence'den uzaklaşmış. Iğdır'da Karakoyunlu Köyü'ne yerleşmiş. Aradan epey zaman geçmiş. Ahmedî Mirza ve Kara Sultan büyümüşler. Artık on sekiz yaşına gelen Ahmedî Mirza eğitimini tamamlamış. Çok iyi at binen Ahmedî Mirza, arkadaşı Sofu'yla Gence'nin dışına doğru gezmeye çıkmış. Geze geze o kadar yol almışlar ki Iğdır'ın Karakoyunlu Köyü'ne kadar gelmişler. Ahmedî Mirza, köyde bir bağda Kara Sultan'ı görür ve ona âşık olmuş. Ahmedî Mirza Kara Sultan'a âşkını ilan etmiş ve sevgilisinin kendisine kerem kılmasını söylemiştir. Ondan sonra Ahmedî Mirza Kerem, Kara Sultan da Aslı ismini almıştır. Kerem, Gence'ye geri döner ve babasına durumu anlatmış. Bu arada durumu öğrenen Kara Melik apar topar, Karakoyunlu Köyünden ayrılmış. Önce Erzurum'a sonra da Erzincan'a yerleşmiş. Erzincan'dan biğ bağ alan Kara Melik, Aslı'yı kırk cariyeyle o bağa yerleştirmiş. Bu sırada Kerem de arkadaşı Sofu'yla Aslı'yı aramaktaymış. Aradan epey zaman geçmiş, Kerem en sonunda Aslı'yı Erzincan'da bulmuş. Bir bahçıvan kılığına giren Kerem, Aslı'nın bahçesine girmiş. Aslı'yı gören Kerem onunla konuşmuş ve her şeyi anlatmış. Ancak onları gören Kara Melik, Aslı'yı ve değerli tüm eşyalarını da alarak apar topar orayı terk etmiş. Ertesi sabah, Kerem bağda Aslı'yı bulamamış. Bundan sonra Kerem Aslı, Aslı Kerem için yanmaya, birbirlerini aramaya devam etmişler. Kerem ile Aslı Hikâyesi'nin Erzincan Bağları bölümü burada son bulmuş.

3.2.1.6 Âşık Sümmânî ile Gülperi (Perizât) Hikâyesi

Sümmânî Baba Erzurum Narman'da, Gülperi Afganistan'ın Bedahşan şehrinde yaşamış. Sümmânî Baba'nın sevdiği Gülperi (Perizat) bir bey kızymış. Pirlar rüyalarında bunları birbirine âşık etmişler. Sümmânî Baba, Gülperi'nin âşkından yanmaya tutuşmaya başlamış. Toplantılarda meclislerde hep Gülperi'yi çalıp söyler olmuş. O sıralarda Osmanlı-Rus Harbi çıkmış. Ruslar Kars'ı işgal etmiş. Her köyden gönüllü askerler gidiyormuş.

Sümmânî Baba'nın köyünden de Ahmet ve Süleyman isimli iki genci seçmişler. Bunlar Sümmânî Baba'dan helallik alıp cepheye gitmişler. Osmanlı-Rus Harbi'nde bazı cephelerde çok çetin çatışmalar olmuş. Ahmet ve Süleyman bu cephelerden birinde esir düşmüşler. Ruslar onları bir trene bindirip Sibirya'ya sürgüne göndermişler. Üç yıl orda esir tuttuktan sonra, Ahmet ve Süleyman'ı Afganistan'ın Bedahşan şehrine bırakmışlar. Onları, Afganistan'da karşılaştıkları bir adam evinde misafir etmiş. Ahmet ve Süleyman'ın misafir olarak kaldığı evde her gün bir kadın âşık çalıp söylüyormuş. Kadın âşığın söylediği dizelerde Sümmânî Baba ismini duyan Ahmet ve Süleyman bunun köylerindeki Sümmânî Baba olabileceğini düşünmüşler. O âşıkla konuşmuşlar. Âşık kadın onlara Sümmânî Baba'nın öldüğünü söylemiş. Ahmet ve Süleyman buna çok şaşırıp, üzölmüşler ver bunu nasıl bildiğini sormuşlar. Kadın âşık da her gün rüyasında Sümmânî Baba ile görüştüğünü ama kırık gündür rüyalarına gelmediğini söylemiş. Kadın âşık Sümmânî Baba'nın âşık olduğı Gülperi'ymiş. Yolda harcamaları için ve Sümmânî Baba'nın mezarını yaptırmaları için onların ceplerine biraz harçlık koyup bir de mektup yazmış. Ahmet ile Süleyman köylerinin yolunu tutmuş. Köye vardıklarında Sümmânî Baba'nın gerçekten öldüğünü öğrenmişler ve buna çok üzölmüşler. Gülperi'nin Sümmânî Baba'nın mezarını yaptırmaları için verdiği paranın da bir kısmını harcamışlar. Aradan epey zaman geçmiş. Gülperi bir gün bunların rüyalarına girmiş ve Sümmânî Baba'nın mezarını yaptırmalarını söylemiş. Bu rüya üç gece boyunca tekrar etmiş.

En sonunda Ahmet ve Süleyman Sümmânî Baba'nın mezarını yaptırmışlar ve Gülperi'nin verdiği mektubu da mezarın toprağına sıkıştırmışlar. Allah Sümmânî Baba'ya rahmet etsin, bu hikâye de burada bitmiş.

3.2.2 Kendi Tasnifi Halk Hikâyelerinin Özetleri

3.2.2.1 Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi

Vaktiyle Çıldır Gölü'nün batısında Kalaça adı verilen bir şehir varmış. Bu şehrin beyi Reşit Bey adında, ilim irfan sahibi bir beymiş. Reşit Bey, 7 erkek kardeşi ile bir sarayda yaşarmış. Hanımı ile 7 erkek evladının olmasını çok istermiş. Çok istemelerine rağmen 7 yıl sonra bir kız evlatları olmuş. Adını Bağdat koymuşlar.

Kalaça'nın tam karşısında Çıldır Gölü'nün doğusunda Albız denilen bir köy varmış. Bu köyün ağası Mahmut Ağa, halim selim bir adammış. Üç çocuğundan biri erkek, adı da

Hafız'mış. Eşi de kendisi de köyde sevilen, sayılan insanlarmış. Mahmut Ağa da Reşit Bey de çocuklarını imkânlarına göre en iyi şekilde yetirtmişler.

Yıllar sonra Reşit Bey'in adamları bir düğün merasimi ile Mahmut Ağan'ın evine misafir olup Hafız'ı tanımışlar. Hafız'a hayran kalmışlar. Döndüklerinde de Bağdat'ın da bulunduğu bir ortamda Hafız'ı uzun uzun anlatmışlar. Bağdat anlatılan bu yiğidi çok beğenmiş.

O gece rüya mı gerçek mi olduğunu bilmediği üç nuranî derviş görmüş. Dervişler ona Hafız'ı gösterip bade içirmişler. Bağdat Hafız'a âşık olmuş. Aynı dervişler Hafız'ı da ona âşık etmişler. Hafız aşkıdan hastalanıp yatağa düşmüş. Bağdat da aynı durumdaymış. Günler geçmiş. Amcası Osman, kayını için Bağdat'ı istemiş. Bunu duyan Hafız gönlünü anasına açıp ondan yardım istemiş. Oğlunun durumunu öğrenen babası köyün ileri gelenlerini toplayıp Bağdat'ı istemeye gitmişler. Ancak aynı gün Bağdat'ın amcası da görücü olarak gelmiş. Ortam iyice gerginleşmiş. Tam kan döküleceği sırada, arif olanlardan biri Bağdat'ın da fikrini soralım demiş. Bağdat, gönlünün Hafız'da olduğunu söylemiş. Bağdat'ı Hafız'a vermişler. Kalaça ile Albız arasında bir göl varmış. Her gece Bağdat evinin balkonunda ateş yakarmış. Ateşi gören Hafız, her gece ateşi takip edip yüzerek Bağdat'ı görmeye gider; Bağdat'ı görüp geri dönermiş.

Onların evlenmesine razı olmayan, Deli Osman ve kayını araya fesat karıştırmış. Bir gece Bağdat'ın yaktığı ateşi söndürüp, Hafız'ın gölde boğulmasına neden olmuşlar. Ölen Hafız'ın cesedi Bağdat'ın şehrine gömülmüş. Bağdat, her gün onun mezarına gidip ağlarmış. Çok geçmeden bu acıya dayanamayıp ve ruhunu onun mezarı başında teslim etmiş. Bu acıya dayanamayan gençlerin ailesi köylerini terk etmişler. Göç ederken de beddua etmişler. Sen ki iki gencin muradına ermesine izin vermedin. Ambarların da kuyuların da boş kalsın, taşına, toprağına yılan çıyan sahip olsun. Yuvalarında baykuşlar ötsün. Ahları gerçekten de tutmuş. Bugün Kalaça'nın dağlarında çok yılan vardır. Evleri terk edilmiş ve viran haldedir.

3.2.2.2 Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi

Bir zamanlar Doğu Anadolu'da Müzeyyene Şehir adında çok güzel bir şehir varmış. Bu şehrin girişinde de 40 büyük çeşme varmış. Çeşmelerin musluklarının açık bırakılmaması konusunda o yörenin beyinin kesin emri varmış.

Şehrin Zaman Bey adındaki beyi zalim olduğu kadar da adaletli bir beymiş. Ana Hanım, yani karısı ise çok merhametliymiş. Seyyad Bey ve Gökçek Hanım isminde iki

çocukları varmış. Seyyad Bey yiğit, kahraman, Gökçek Hanım ise güzel bir kızmış. Ava çok meraklı olan Seyyad Bey, ava gittiği bir gün yolunu kaybetmiş. Bir geyiğin peşine düşüp bilmediği bir şehirde bulmuş kendini. O şehirde çeşme başında gördüğü Güllü Kız'a âşık olmuş. Güllü Kız o şehrin beyinin kızıymış. Beyin adı ise Yayla Bey'miş.

Seyyad Bey'in ailesi merak içinde ondan haber beklemekteymişler. Babası onun bulunması için bir han yaptırmış. O handa, gelip geçen yolculara oğullarını sorarlarmış. Oğulları Seyyad Bey ise Yayla Bey'in kızı Güllü Kız'a âşık olmuş ve zindana atılmıştır. Türü mücadeleler sonucu Seyyad Bey zindandan kurtulmuş. Güllü kız da ona âşık olmuş. Yayla Bey âşıkları evlendirmiş. Seyyad Bey ailesini çok özlemiş. Yayla Bey'den izin alarak artık kendi memleketinde yaşamak istediğini söylemiş. Anne babasının tek evladı olan Güllü Kız'ın Seyyad Bey'le gidecek olması ailesini çok üzmüş. Mecburen kabul etmek zorunda kalmışlar. Yayla Bey'i onları bir rehber eşliğinde uğurlamışlar. Yıllar sonra memleketine dönen Seyyad Bey'i gören Zaman Bey ile Ana Sultan çok mutlu olmuşlar. Oğullarının çok güzel bir gelinle evlenmiş olması onları daha da sevindirmiş. Seyyad Bey'in döndüğüne çok sevinen kardeşi Gökçek Hanım, Sevincinden babasının emri gereği açık olmaması gereken kırk çeşmeyi açık unutmuş. Saatlerce akan bu kırk çeşmenin suyu şehri basmış ve sular altında bırakmış. Seyyad Bey ile Güllü Kız ve birçok insan boğularak can vermişler. Kaçıp kurtulanlar ise bu hikâyeyi dilden dile anlatmışlar.

3.2.2.3 Gülistan ile Süleyman Hikâyesi

Kars'ın Akdere Köyü'nde çok hanedan, fakir fukara babası bir ağa yaşarmış; Hasan Ağa. O zamanlar Kars, Rus işgali altındaymış. O günlerde etrafta haber taşıyan, jurnalci denilen insanlar çokmuş. Bu jurnalcilerden biri Ruslara haber göndermiş. Hasan Ağa sizi şöyle asacak, böyle kesecek diye. Bunu duyan Ruslar hemen köyü basmışlar. Herkesi kurşuna dizmişler. Hasan Ağa ve ailesi, tüm köylüler oracıkta şehit olmuşlar. Sadece Hasan Ağa'nın oğlu Süleyman yaralı kurtulmuş.

Yaralı kurtulan Süleyman yakında bir köye sığınmış. O köyde de Osmanlı askerleri nöbet tutuyorlarmış. Süleyman orada nöbet tutan askerlere sığınmış. Askerlerin komutanı Zabit Sait Süleyman'ın hikâyesini dinlemiş. Süleyman'ı çok seven Zabit Sait onu evlat edinmiş. Zabit Sait Süleyman'ı Erzurum'daki köyüne göndermiş. Süleyman, Zabit Sait'i babası, hanımını da anası gibi sevmiş. Günler geçer. Yemen harbi çıkınca, Zabit Sait oraya gönderilmiş. Birkaç ay sonra Zabit Sait'in şehit olduğu haberi gelmiş. Bu habere Süleyman ve Zabit'in Hanımı çok üzölmüş. Hanımı gün geçtikte üzüntüsünden hasta olmuş ve Hakk'ın

rahmetine kavuşmuş. Süleyman artık yalnız kalmış. Süleyman komşusu Ahmet Dede'den yardım istemiş. Ahmet Dede Bayburt'un bir köyünde Ziya Ağa isimli, zengin ve cömert bir arkadaşı olduğunu söylemiş. Kendisine bir nağme yazmış. O nağmeyle Süleyman Bayburt'un Dere Köyü'ne gitmiş. Ziya Ağa'yı bulur. Ziya Ağa, arkadaşından gelen nameyi alınca çok sevinmiş. Ziya Ağa Süleyman'ı çok iyi karşılamış. Arkadaşının emaneti olduğu için ona sahip çıkmış.

Ziya Ağa Süleyman'ı sürülerinin başına çoban yapmış. Süleyman'ın çalışkanlığı ve dürüstlüğü dillere destan olmuş. Yazın yayla zamanı gelince herkes yaylaya çıkmış. Süleyman Ağa'nın güzelliği dillere destan olan, Gülistan isimli bir kızı varmış. O da yaylaya koyunları sağmaya çıkarmış. Süleyman, Yusuf gibi güzeller güzeli bir delikanlıymış. Gülistan, yaylada Süleyman'ı görüp ve ona âşık olmuş. Yusuf, Gülistan'ı fark etmemiş. Gülistan'ın aşkı iyice büyümüş. En sonunda Süleyman'a açılmaya karar vermiş. Süleyman, Babası Ziya Ağa'nın ekmeğini yediğini ve asla ona hıyanetlik edemeyeceğini söylemiş. Aslında Süleyman da Gülistan'a âşık olmuş. Ama ekmeğini yediği Ziya Ağa'ya bunu yapamayacağını düşünmüş. Gülistan aşkıdan hastalanıp yataklara düşmüş. Ziya Ağa kızının derdine dermanlar arar ama bulamamış. Ziya Ağa'nın kardeşi Koca Nene Gülistan'ı dinlemiş. Onun derdini anlamış. Gülistan, Koca Nene'ye Süleyman'a âşık olduğunu, ama onun karşılık vermediğini söylemiş. Gülistan, Koca Nene'den Süleyman'la konuşup onu ikna etmesini istemiş.

Koca Nene, Süleyman'la konuşmaya gitmiş. Süleyman, Ziya Ağa'nın ekmeğini yediğini, bunu asla yapamayacağını söylemiş. Süleyman artık buralarda duramayacağını anlamış. Buralarda durmasının imkânsız olduğunu söyleyen Süleyman, sürüyü Koca Nene'ye emanet ederek oradan uzaklaşmış. Süleyman, Ziya Ağa'dan helallik almış ve Bayburt'tan ayrılmış.

Ziya Ağa, kızının hastalanıp yataklara düştüğünü öğrenmiş. Dört bir yana haberler salmış. Kızının iyileşmesi için hekimler bulmuş. Ama kimse çare bulamamış. Kızının Süleyman'a âşık olduğunu öğrendiği için Süleyman'ı aramış ama onu da bulamamış. Bu sırada Köyden Ahmet Ağa isimli bir adam yedi oğlundan en büyük olanına Gülistan'ı almak istemiş. Ziya Ağa onlardan kırk gün süre istemiş. Eğer kırk günde Süleyman geri dönmezse vereceğine dair söz vermiş. Süleyman, Erzurum'a Süleyman Dede'nin yanına geri dönmüştür. Ona olanları anlatmış. Günler geçmiş. Süleyman'ın bir gün rüyasına nurani bir derviş girmiş. Onu Gülistan'a âşık etmiş. Süleyman Gülistan'ın aşkıdan yanmaya başlamış. Süleyman tam kırkıncı gün Ziya Ağa'nın köyüne geri dönmüş. Kırk gün olduğu için köyden Ahmet Ağa, büyük oğlu Faik'e Gülistan'ı istemek için oraaymış. Ziya Ağa kararsız kalmış. Gülistan'a

haber göndermiş. Gülistan, gönlünün Süleyman'da olduğunu söylemiş. Gülistan'ı Süleyman'a vermişler. Kırk gün kırk gece düğün yapılmış. Âşıklar mutlu mesut yaşamışlar.

3.2.2.4 Gelin Taşı Hikâyesi

Kars'ın Tezharap isminde bir köyü vardır. Bu köyde Lâçin Bey isminde bir adam yaşarmış. Çok varlıklı, mütevazı, hanedan bir insanmış. Lâçin Bey'in Yusuf isminde bir oğlu varmış. Okul çağı gelince Lâçin Bey oğlunu okullarıyla meşhur olan Erzurum'un Oltu ilçesine göndermiş.

Yusuf Bey Oltu'da okurken kendisine arkadaşlar edinmiştir. Arkadaşları Ardahan Göle'dendir. Arkadaşları, Yusuf Bey'i medreseler tatil olunca mutlaka Göle'ye tatile davet etmişler. Yusuf Bey, ısrarcı olan arkadaşlarını kıramamış. Göle'ye tatile gitmiş. Göle'nin Sabri Bey isminde çok zalim bir beyi varmış. Sabri Bey'in Yasemen isminde güzeller güzeli bir kızı varmış. Aradan günler geçer Yusuf, obada Yasemen Hanım'ı görmüş ve ona âşık olmuş. Hemen yanına gider ona âşık olduğunu söyler. Yusuf'u görür görmez Yasemen Hanım da ona âşık olmuş. Yasemen Hanım, Yusuf'a işlemeli bir mendil hediye etmiş. Yusuf'un arkadaşları Sabri Bey'den çok korktukları için buradan hemen gitmesi gerektiğini yoksa başlarının belaya gireceğini söylemiş. Yusuf Bey memleketi Kars'a geri dönmüş.

Yusuf Bey, aşkıdan hastalanıp yataklara düşmüş. Yasemen Hanım da hastalanıp yataklara düşmüş. Lâçin Bey oğlunun bu halini görünce çok üzölmüş. Sabri Bey de kızının haline perişan olmuş. Lâçin Bey, Yasemen Hanım'ı oğlu Yusuf'a istemek için Sabri Bey'e elçiler göndermiş. Yasemen Hanım' Yusuf Bey'e vermişler. Yasemen Hanım'a göz koyan yedi kardeşler denen bir sölale varmış. Büyük oğulları için Yasemen Hanım'ı istiyorlarmış. Bu Yedi Kardeşler Yasemen Hanım'ı yar etmemeye karalıymışlar. Onlara tuzak kurmuşlar. Yusuf'un Kars'ta Yasemen'in Göle'de düğünleri başlamış. Göle'de düğün bitmiş. Yasemen Hanım'ı çeyizleriyle beraber Kars'a Yusuf Bey'in yanına uğurlamışlar. Yasemen Hanım'ın düğün alayı Kars'a yaklaştığı sırada bu yedi kardeşler ortaya çıkmış. Yasemen Hanım'ın yanındaki adamları öldürmüşler. Tam Yasemen Hanım'ı alacakları zaman, Yasemen Hanım Allah'a el açıp yalvarmış: "Allah'ım beni bu zalimlere yar etmektense taş et." diye. Allah duasını kabul etmiş. Hepsi oracıkta taş kesilmiş. Günümüzde onların taş kesildiği yere Gelin Taşı diyorlar. O Gelin Taşı denilen taşların üzerinde, kına rengi gibi bir renk vardır. O gelinin ahından taşların etrafında ot bitmezmiş.

3.2.2.5 Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi

Kafkasya'da Gence şehri denilen bir şehir vardır. Dille tarif edilmesi bile mümkün olmayacak kadar güzel bir şehirdir. Gence'de Ziyad Han isimli bir Han yaşarmış. Kardeşi Yakup Han ile Gence'yi idare ederlermiş. Düşmanları Gence toprağını ele geçirmek için iki kardeşin arasına fitne sokmuşlar. Ziyad Han anlatılanlara inanır. Kardeşi Yakup Han, karısı ve oğlu Emir Han'ı sürgüne göndermiş. Yakup Han ailesiyle birlikte Gence'den ayrılmış.

Yakup Han ile ailesi dağlar, derler, tepeler aşmışlar. Yolda bir çobana rastlamışlar. Osmanlı topraklarını sormuşlar. Çoban onlara Iğdır'da, Yetim Ahmet isimli bir Ağa'yı tarif etmiş. Karakoyunlu Köyü'ne gidip Yetim Ahmet'i bulmuşlar. Yetim Ahmet, onları hürmetle karşılamış. Evinde ağırlamış. Yakup Han, başından geçenleri bir bir anlatmış. Yetim Ahmet, Yakup Han ve karısını kardeşi, oğulları Emir Han'ı da kendi oğlu kabul etmiş. Yetim Ahmet'in hiç oğlu yokmuş. Günler aylar geçmiş. Yakup Han'ın içinde vatan hasreti yanıp tutuşuyormuş. Kardeşinin yaptıkları da epey gönlünü yaralamış. Yakup Han bunları düşündükçe günden güne erimiş. Ahmet Ağa bölgedeki bütün hekimleri toplamış. Ama Yakup Han'ın derdine çare bulamamışlar. Vadesi dolan Yakup Han Hakk'ın rahmetine kavuşmuş.

Ahmet Ağa can dostu Yakup Han'ın emaneti olan Pırlanta Hanım ve Emir Han'a gözü gibi bakmış. Emir Han'ı en iyi medreselerde, hocalarda okutmuş. Emir Han bir gün kırk arkadaşıyla dolaşmaya çıkmış. Yayla yayla dağ dağ dolaşmışlar. Yorulup bir çeşmenin başına oturmuşlar, yediler, içmişler. Çeşmenin sınırı İshak Paşa'nın topraklarıymış. İshak Paşa'nın güzeller güzeli kızı Sümbül Hanım da arkadaşlarıyla seyrangaha çıkmışlar. Emir Han ve Sümbül Hanım birbirlerini görür ve âşık olmuştur. Aşk ateşiyle yanmaya başlamışlar. Emir Han anasının yanına Sümbül Hanım da babasının yanına dönmüş. Pırlanta Hanım oğlunun rengini sararmış, solmuş, halsiz görünce bir derdi olduğunu anlamış. Emir Han Sümbül Hanım isimli bir kıza âşık olduğunu anasına anlatmış. Sümbül Hanım da derdini anasına dökmüş. Anası babası İshak Paşa'ya anlatmış. İshak Paşa dört bir tarafa haber göndermiş. Kızının hasta olduğunu, iyileştirene ağırlığınca altın vereceğini ve her dileğini yapacağını söylemiş. Tellallar dört bir yanı gezmişler. Emir Han'ın anası Pırlanta Hanım tellallara hekim olduğunu, Sümbül Hanım'ı iyileştirebileceğini söylemiş. Pırlanta Hanım'ı doğruca İshak Paşa sarayına götürmüşler. Pırlanta Hanım saz ile Sümbül Hanım'a derdini sormuş. Sümbül Hanım da sazı duyunca dile gelmiş ve derdini anlatmış. Pırlanta Hanım Emir Sultan'ın anası olduğunu söyleyince, Sümbül Hanım hasta yatağından hemen kalkmış. Olanları gören herkes çok sevinmiş. Hemen İshak Paşa'ya haber vermişler. İshak Paşa, Emir Han'ı getirtmiş. Emir Han'ı dinlemiş. Onun eski arkadaşı Yakup Han'ın oğlu olduğunu öğrenince çok sevinmiş.

Kızı Sümbül Hanım'ı Emir Han'a vermiş. Düğün hazırlıkları başlamış. Bu sırada saraya gelen bir bezirgândan Gence'de işlerin çok karışık olduğunu, Ziyad Han'ı düşmanların zindana attıklarını ve idam edeceklerini öğrenmişler. Emir Han İshak Paşa'dan izin istemiş. Yanına yiğit kimselerden biraz adam alarak gizlice Gence'ye ulaşmış. Emir Han'ın Gence'ye ulaştığı vakit geceymiş. Adamlarının her birinden dört ateş yakmasını emretmiş. Böylelikle sayıca kalabalık gözükeceklermiş. O da bir âşık kılığına girip Genceye girmiş. Adamları Gence'nin girişinde onun emrini beklemekteymiş. Tam Ziyad han idam edileceği sırada Emir Han adamlarına işaret vermiş. Hepsi de cengâver gibi gelmiş ve Ziyad Han'ı kurtarmışlar. Düşmanların hepsini öldürmüşler. Ziyad Han tahtını Emir Han'a bırakmış. Kendisi başka bir saraya çekilmiş. Emir Han ile Sümbül Hanım muratlarına ermişler. Sağlıklı, huzurlu bir ömür sürmüşler.

3.2.2.6 Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi

Türkmen ülkesinde Hacı Ahmet Ağa isminde Hanedan bir bey yaşamış. Geleni giydirir, yedirir, içirir. Cömertliği, misafirperverliği dört bir yana yayılmıştır. Uzun yıllar hiç çocuğu olmamış. Bu duruma hiç isyan etmemiş. Takdiri ilahidir deyip haline şükretmiş. Günlerden bir gün gariban bir derviş gelip sofrasına oturmuş. Derviş ona bir elma vermiş. Yarısını kendi yemesini yarısını da karısına yedirmesini söylemiş. Aradan dokuz ay geçmiş. Hacı Ahmet Ağa'nın iki oğlu olmuş. Birinin adını Celal Bey, diğerinin adını Mahmut Bey koymuşlar. Beyler devrin en iyi medreselerinde eğitimlerini almışlar.

Bir gün Celal Bey uyurken rüyasına nurani bir derviş gelir. Ona bir bade içirmiş. Onu Semerkant Bey'i İpek Sultan'a âşık etmiş. Bu derviş sonra da İpek Sultan'ı Celal Bey'e âşık etmiş. Anası Döne Sultan Celal Bey'in halini görür ve durumu babası Hacı Ahmet Ağa'ya haber vermiş. Hacı Ahmet Ağa etrafa haberler salmış. Garip Cünun isimli bir adam Celal Bey'in derdini anlamış. Onun İpek Sultan isimli bir kıza âşık olduğunu söylemiş. Tek çaresinin Celal Bey'in sevdiğine kavuşmak olduğunu anlatmış. Hacı Ahmet Ağa Celal Bey'in yanına Garip Cünun'u da verip, Semerkant'a İpek Sultan'ın yanına göndermiş. Bu sırada İpek Sultan da aşkında hastalanıp yatalara düşmüştür. İpek Sultan'ın halini gören annesi Suna Sultan ve babası Semerkant Bey'i Ali Bey kızlarının iyileşmesi için dört bir yana haberler salmışlar. Hekimler bulmuşlar. Bu sırada Celal Bey ve Garip Cünun yolda, yaylalarda sora sora İpek Sultan'a doğru gelmekteymişler. Yolda bir bezirgâna Semerkant'ı sormuşlar. Bezirgânbaşı yolu tarif etmiş. Yolda Kırk Haramiler denilen zalim insanların olduğunu, dikkat etmelerini söylemiş. Celal Bey ve Garip Cünun yollarına devam etmişler. Gece oldu bir yerde

mola verip uyumuşlar. Onların uyuduğu sırada Haramiler gelmiş. Celal Bey ve Harami Başı Deli Hasan teke tek dövüşe tutuşmuşlar. Harami Başı Deli Hasan, mert bir insanmış. Adamlarına eğer yenilirse Celal Bey'e dokunmamalarını hakkın onda olacağını emretmiş. Celal Bey Allah'ın verdiği kuvvetle Harami başını yenmiş. Deli Hasan, Celal Bey'den af dilemiş. Artık Celal Bey'in kardeşi olduğunu, o ne derse onu yapacağını söylemiş. Celal Bey, Harami Başına derdini anlatmış. Harami Başı Celal Bey'in yanına üç yiğit adam vermiş. Garip Cünunla birlikte İpek Sultan'ı bulmak için yola koyulmuşlar. Yolda garip bir derviş görmüşler. Çobanlık yapan derviş kaval çalıp, sürüyü otlatıyormuş. Dervişe yaklaştıklarında Derviş onları misafir edip, evinde ağırlamış. Celal Bey'e nerden gelip nereye gittiklerini sormuş. Celal Bey bir bir anlatmış. Derviş, Semerkant Bey'inin kızı İpek Sultan'ın çok hasta olduğunu ve yarın ona kır çiçeklerinden yapmış olduğu ilacı götüreceğini söylemiş. Derviş ertesi sabah İpek Sultan'ın huzuruna varmış. Önce ona hazırlamış olduğu ilacı içirmiş. Sonra da kaval eşliğinde Celal Bey'in geldiğini söylemiş. Bunu duyan İpek Sultan hemen iyileşip yerinden kalkmış.

Ali Bey kızını iyileştirene ağırlınca altın vereceğini ve ne dilerse yapacağını vaat etmişti. Vaadini yerine getiren Ali Bey, Celal Bey ve İpek Sultan'ı evlendirmiş. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Muradına eren Celal Bey ailesinin özlediğini anlatıp, Ali Bey'den memleketine gitmek için izin istemiş. Bunun hakkı olduğuna inanan Ali Bey izin vermiş. Celal Bey ve İpek Sultan yola koyulmuşlar. Hacı Ahmet Ağa'nın konağına varmışlar. Hacı Ahmet Ağa onlara kırk gün kırk gece düğün yapmış. Onlar ermişler muratlarına ve mutlu, mesut bir ömür yaşamışlar.

3.3 Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Ahlakî Değerler

“Ahlâk kelimesi, Arapça “hulk” veya “huluk” kelimesinin çoğulu olup, Türkçe’de tekil olarak kullanılır. Hulk; din, tabiat, huy ve karakter gibi mânâlara gelir. Ahlâk, insanda yerleşmiş bulunan bir karakter yapısına işaret etmekte ve fertlerin irâdî hareketleriyle ilgilenen bir alan olmaktadır. Zamana, toplumlara ve kültürlere göre değişiklik gösteren davranış yöntemlerine karşılık ahlâk, zorunlu ve değişmeyen davranış kurallarına işaret etmektedir” (Çavdarıcı, 2002, s. 46).

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde ahlâk kelimesi şöyle tanımlanır:

1. *Bir toplumun içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları,*
2. *İyi nitelikler, güzel huylar (2011: 54).*

Ahlâk, toplum içindeki davranışlarımıza yön veren çeşitli ilkelerdir. Ahlakî değerler toplumsal barışın sağlanmasında çok önemli rol üstlenirler. Ahlaki değerler insanların davranışlarının doğru ya da yanlış, olumlu ya da olumsuz olarak nitelenmesinde kıstas olarak kullanılan normlardır.

Ahlâk sözcüğüne yüklenen mana bağlamında çevreyle ve hatta insanın kendisiyle olan iletişimi düzenlenir. Ahlâki değerlerini yitirmiş toplumlarda çeşitli toplumsal ve bireysel çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. Ahlâki değerler ahlak kurallarını oluşturur. Ahlaki değerler dinamik bir bütünlük içinde kümülatif bir devam evresi sergiler. Zamanla değişen bu değerler öncekilerden tamamen uzaklaşamazlar. Toplumun kültürüyle paralel bütünlük içersinde olurlar. Tarihsel süreç içersinde toplumdan topluma, çağdan çağa çeşitli değişiklikler içerebilirler.

Her toplumun kendine has bir ahlak algısı vardır. Toplumların temel değerleri olan millî, dinî, tarihî değerleri, örf ve âdetlerinin çeşitlilik ve farklılıklar gösterdiği düşünüldüğünde ahlâk anlayışı da haliyle farklı olacaktır. Toplumun barış ve huzuruna yön veren normlar olması nedeniyle bütün dinler güzel ahlâka büyük önem verir.

Toplum, ahlâkî değerlere uymayı bir yönüyle mecburi kılar. Toplumda zamanla bu değerlere uyulması yönünde birtakım yaptırımlar oluşturulur. Bu yaptırımlar sosyal normlar ve müeyyidelerle sağlanabilir. Yazılı bir ceza yerine bazen insanlar tarafından ayıplanmak bile daha etkili olabilir. Bu değerler zaman içersinde uygulayarak ve yaşayarak kazanılır. Âşık Şeref Taşlıova ahlakî değerlere halk hikâyelerinde oldukça sık yer vermiştir. İdeal insan tipini işleyen Taşlıova bunu halk hikâyelerinin kahramanlarında yaşatarak göstermiştir.

3.3.1 Yardımseverlik

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde yardımseverlik değeri önemli yer tutmuştur. İnsanların birbirlerine yardımcı olmaları toplumda sevgi ve saygı, birlik ve beraberlik bağlarını kuvvetlendirecektir. Türk milleti yardımsever bir millettir. En sıkıntılı anlarımızda dahi hep birbirinin yardımına koşar. Yaşamın her an ve döneminde yardımseverlik değeriyle karşılaşılır. Bazen bir ihtiyaç sahibine yardım etmişizdir, bazen

adres soran bir turiste, bazen ağaçta kalmış bir kediye... Sık sık örneklerini yaşadığımız yardımseverlik değerini Taşlıova çeşitli şekillerde örneklendirmiştir:

Köroğlu Oltu Kolu hikâyesinde, Erzurum'un Oltu ilçesini Ermeniler işgal eder. Ermeniler Oltu'daki Müslümanları yavaş yavaş katletmeye başlar. Oltulular memleketi bu durumdan kurtarmak için plan yaparlar. Kendilerini kurtarmak için Köroğlu'ndan yardım istemeye karar verirler. Taşlıova, Köroğlu'nun yardımseverliğini şöyle anlatır:

"Yahu, duydum ki, bu Tokat'la Sivas'ın arasında Çardaklı Çamlıbel'de Köroğlu isminde bir adam varmış. Yetimler anası, fakirler babası, dertlilerin devası. Nerde fakir, nerde darda kalan varsa onun imdadına Hızır gibi ulaşmış" (KOK: 162).

Taşlıova etrafımızdaki yardıma ihtiyacı olan insanlara el uzatmamız, onlara yardım etmemiz gerektiğini hikâyelerinde örnekleriyle ele almıştır:

"Reşit Bey'in kendi huyunda, çok hanım bir karısı varmış. İsmine Senem Sultan derlermiş. Nerde fakir fukara varsa bu da onların yanında. Nerde birinin başı ağrırsa, bu da onun yanında" (BHİHH: 246).

İnsanların birbirlerine yardımcı olmalarının önemini vurgulamak için Taşlıova Bağdat Hanım İle Hafız Hikâyesinde şöyle anlatır:

"Bu Albız Köyünde de Mahmut Ağa isminde bir adam var. Ocağın batmasın Mahmut Ağa! Halim selim, herkesin iyisiyle iyi olan, kötüsüyle kötü olan bir ruha sahip. Mahmut Ağanın da bir karısı var Tazegül isminde Hakikaten de gül! Rengi gül, şekli gül, huyu gül... Komşular arasında, bir karı koca arasında eğer bir geçimsizlik, bir sıkıntı olduğu zaman; bunu ancak Tazegül bacı düzeltir deyip, ona haber verirlerdi" (BHİHH: 247).

Mahmut Ağa'nın oğlu Hafız aşkından hastalanıp yataklara düşünce herkes onun derdine çare olabilme ümidiyle Mahmut Ağa'nın evine koşar:

"Yusuf Usta, evindeki o on iki telli gam curasını aldı. Doğrudan doğruya nereye geldi Mahmut Ağanın evine. Eee, köyün bütün hacısı hocası, ileri gelenleri, herkes Mahmut Ağa'nın evinde toplanmıştı."

-Allah Allah! Köyümüzün en güzel delikanlısına, en sevdiğimiz, en babayiğit delikanlısı Hafız'a neler oldu? Diye kadın, erkek, karı kız, çoluk çocuk ağlaya ağlaya kapıya bacaya toplanmıştı "(BHİHH: 254).

İnsanların birbirine yardım etmesi, sıkıntılı zamanlarında dayanışma içinde olmaları, birlik ve beraberlik duygularını pekiştirir. Birlik ve beraberlik içinde yapılan işler dayanışmanın önemini kavratır. Atalarımız, ‘bir elin nesi var, iki elin sesi var’ sözü ile bu değeri hep yaşamış ve yaşatmışlardır. Taşlıova, hikâyelerinde yardımlaşma ve dayanışmayı çeşitli şekillerde örnekler:

”El toplansa dağ oynatur yerinden

Söz bir olsa, zarb-ı keman sındırır”

Yani, ne kadar büyük müşkülât olursa olsun, insanlar bir araya gelir, müşavere eylerse, onun çaresini bulurlar” (BHİHH: 258).

Sıkıntılı ve kötü zamanlarında insanların yardımına koşmak çok erdemli bir davranıştır. Küsen, kavga eden insanların barışmasına yardımcı olmak, sıkıntılarının giderilmesine yardımcı olmak toplumsal dayanışmayı ve huzuru kuvvetlendirecektir. Taşlıova hikâyelerinde yardımsever bu tür insanlara çok sık örnekler vermiştir:

“İsmine Şakir Ağa derlerdi. Orta halli bir adamdı. Nerde, Allah göstermesin, bir kan, bir kötülük, bir fenalık varsa, nerde iki adamın arasında kavga varsa, bu Şakir Ağa’yı götürürlerdi ki Ortalığı yatıştırısın” (BHİHH: 262).

“Zaman Bey’in bir karısı varmış. İsmi Ana Hanım. Neden Ana Hanım? Kadın eller anası, dertliler devası. Nerde bir fakir, nerde bir düşkün görse onun yanında bulunurmuş. Ana Hanım diye her tarafta adı dillere destan olmuş” (SBİGKH: 277).

“Nazlı, sen akıldanesin. Sen benim her dar günümde, her sıkıntılı günümde her zaman yardımına koşarsın! Benim halim ne olacaktır” (SBİGKH: 294).

Taşlıova, halk hikâyelerinde insanların birbirine yardım etmelerini örnekleyip, öğütleyen ifadeler kullanmıştır. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Âşık şöyle seslenir:

“Bilmem nereye gideyim

Can verip borcum ödeyim

Derdine derman edeyim

Söyle nerden gelirsin” (GİSH: 330).

Yardımseverlik insanın sahip olduğu imkânları, hiçbir karşılık gözetmeksizin başkalarıyla paylaşabilmesidir. Bu değer toplumda dayanışma, birlik ve beraberlik

duygularını oluşturur. Taşlıova, hikâyelerinde sahip olduklarını karşılık beklemeden başkalarıyla paylaşan insanları çok sık işlemiştir. Hancı Ahmet Dede'nin yardımseverliğini şöyle dile getirir:

"Yavrum, sen de biliyorsun ki, bu benim hanım garipler hanıdır. Buraya her geleni günlerce, aylarca saklar, Allah ne veriyse yedirir, içiririm. Ondan sonra yolcu ederim. Seni de bir müddet misafir ederim. Allah ne demişse olur! Ne yapalım! Allah'ın verdiği rızkı, ekmeği yarı böleriz. Yarası senin olur, yarası benim amma bundan sonra senin mutlaka bir yere gitmen, ulaşman lazım, dedi" (GİSH: 333).

Bayburt'a gidip Dere Köyü'nün ağasını arayan Süleyman etrafına sorarak aramaya koyulur. Bir köylüye Ziya Ağa'yı soran Süleyman şu cevabı alır:

"Oooo, ona söz mü var? O bizim köyün en ileri geleni, en zengini! Yetimler doyuran, fakirler giydiren, zengin-fakir hiç kimseyi ayırt etmeyen, münevver bir insandır" (GİSH: 334).

Ziya Ağa'ya derdini anlatan Süleyman, ondan yardım ister. Taşlıova, yardımseverlik anlayışını Ziya Ağa'nın ağzından şöyle anlatır:

"He yavrum! O ne biçim söz yavrum! Ne biçim laf! Elhamdülillah, Cenabıallah kulları yarattı ki, birbirlerine hayırları olsun. Birbirinin elinden tutsunlar. Dar günde yardımcı olsunlar. Eee Allah'a şükürler olsun, bana bu serveti, bu devleti, bu varlığı, bu saltanatı vermiş. Ne için vermiş? Senin gibi bir insana yardım etmek için" (GİSH: 337).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde Taşlıova, Döne Sultan'ın yardımseverliğini şöyle anlatır:

"Döne Sultan eller anası. Gelenin, gidenin, fakirin, fukaranın derdinin devası bir insandı. Hem hekimdi hem lokmandı hem anaydı hem de bacıydı" (CBİİSH: 428).

Taşlıova, insanların birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içersinde olmalarını istemektedir. Toplam beş hikâyede yardımseverlik değeri işlenmiştir. Beş hikâyede on üç defa örneklenmiştir. Yardımlaşma hikâyelerde zorda kalan insanlara yardım etme, dayanışma, birlik ve beraberlik içinde olma temalarıyla örneklenmektedir.

3.3.2 Vefa ve Sadakat

Sevginin devamlılığın sağlanması için adeta onun karşılığını verme anlamına gelen vefa, sevgide sabır gösterme anlamına da gelmektedir. Sevgimizde sabır gösterdiğimizizi sürece devamlılığı olacaktır. Sadakat sözcüğü ise bağlı olmak anlamındadır. Bu bağlılık içten olan ve sevginin saygının getirdiği bir kavramdır. Şeref Taşlıova Hikâyelerinde vefalı ve sadık olmanın önemini vurgulamıştır:

Dostların kıymeti bilinmeli,onlara gereken ilgi,hassasiyet ve vefa her zaman gösterilmelidir.Onlarla sık sık bir araya gelip görüşülmeli,değerli vakitler geçirilmelidir.Vefa, dostluğun devamı için olmazsa olmaz bir haslettir; dostluğu sınımsız tutan bir çimento gibidir.Bu nedenle kalıcı ve candan dostluklar için, dostlar sık sık hatırlanmalı,onlara karşı olan vefa görevleri ifa edilmelidir.Çünkü kötü günlerde hep yanbaşımızda dostlar vardır.İnsan başı sıkıştığında hemen bir dost eli arar.Taşlıova dostun değerini,ona karşı olan vefa görevimizi şöyle öğütler:

*"Azıksız yol giden yolda yorulur
Suya düşen yılanı sarılır
Terk etme dostunu sana darılır
Onu unutmanın ne faydası var"* (KİHH: 61).

Erzincan Bağları Hikayesi'nde Kerem Aslı'yı çok sevdiğini,onun aşkının ateşinin onu kor gibi yaktığını söyler.Ona olan vefasını şöyle dile getirir:

*"Şirin Aslı,bir minnetim var sana
Sen beni bir bivefa mı sanardın.
Sende olsa ateşimin zerresi
Alevlenip benden beter yanardın"* (EBH: 222).

Erzincan Bağları Hikayesi'nde; Kerem, Aslı'ya sevdalı olduğunu, ona bir söz verdiğini ve asla bu sözünden dönemeyeceğini şöyle anlatır:

*"Ey ağalar bir güzelden
Men dönerem, gönül dönmez.
İkrar vermişim ezelden
Men dönerem, gönül dönmez"* (EBH: 224).

Aşık Sümmâmi ile Gülperi (Perizat) Hikayesi'nde Gülperi sevdiği Sümmâni'ye olan sadakatini şöyle anlatır:

"Benim yaşıtım olan herkes evlendi.Yurt,yuva,ev bark sahibi oldu.Ben,sevgilimden başkasına el vermem,dedim.Onun için senin yolunu bekliyorum" (ASİGH: 237).

Dostlara karşı vefalı olunması gerektiğini, aksi takdirde sevgisini kaybedebileceğimizi ve onu üzebileceğimizi, barışa ve birlikteliğimize zarar verebileceğini anlatan Âşık şöyle seslenmektedir:

"Dostunu terk etme sana darılı

Onu unutmanın ne faydası var" (BHİHH: 245).

Kardeşlik, temel anlamıyla aynı baba ve anneden gelip, aralarında kan bağı olan çocuklar için kullanılan bir yakınlık ifadesidir. Arada kan bağı olmadan da; benzer düşünce yapısı, inanç sistemine sahip ve ruhsal olarak uyumlu bireyler arasında da manevi bir yakınlık için kullanılan bir nitelemedir. Âşık Şeref Taşlıova Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde kardeşliğin öneminden şöyle bahseder:

"Sakın olma ayak keser dünyada

Bin bir türlü rüzgâr eser dünyada

Kardeş de kardeşe küser dünyada

Arayı katmanın, ne faydası var" (BHİHH: 245).

Taşlıova, bizi yetiştiren, emeği geçen üzerimizde hakkı olan insanlara olan vefa borcumuzu asla unutmamamız gerektiğini düşünmektedir. Ustalarına olan sadakatini ve vefasını sık sık dile getirmiştir:

"Âşıklık geleneğinde hikâyeye başlamadan evvel, bir döşeme söylenir. Bir adı da sersuhana'dır. Onunla başlayalım hikâyemize. Hem bir güzellik olsun hem de ustalarımızın bize bırakmış olduğu iz kaybolmasın" (SBİGKH: 276).

İnsan sevdiği, değer verdiği her şeye gönülden bağlıdır. Onlara asla vefasızlık yapmaz. Değer verip sevdiği her şeye daima sadık kalır. Taşlıova'ya göre insan sevip, değer verdiklerine karşı sadık ve vefalı olmalıdır. Âşık bunu şöyle işler:

“Seyyad Bey der, bey oğluyum

Hasretten sine dağlıyım

Sevdiğim şeye bağlıyım

Gül yanaklı gülen.

Yani: Ben bir kız sevdim mi, birine gönül verdim mi, ömrüme, hayatıma, her şeyime mal olsa bile ona bağlıyım. Sen beni mi korkutacaksın? dedi” (SBİGKH: 288-289).

Âşıklar birbirlerine hep vefa ve sadakat temasını yüklemişlerdir. Sevdiğinin vefasız olması, o sevginin bekasını tehlikeye atacaktır. Âşık severken, sevdiğinin vefalı ve sadık olduğuna inanarak bağlanır. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde sevmediği biriyle evlenmek istemeyen Gülistan, sevdiğinin mutlaka döneceğine inanmaktadır. Babasına şöyle seslenir:

“Dinle sözlerimi baba

Benim yârim dönecektir.

Haber salın dört tarafa

Vefakârım dönecektir” (GİSH: 364).

İncelenen hikâyelerde vefa ve sadakat teması; sevgiliye duyulan, dostlara karşı beslenen, bizi yetiştiren, emeği geçen büyüklerimize karşı vefa ve sadakat olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.3 Affetmek

Affetmek Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde çok sık karşımıza çıkan bir değerdir. Taşlıova, bağışlamayı yiğitliğin bir nişanesi olarak görmektedir. Her insanın hata yapabileceğini düşünürsek, affetmek çok önemli bir değerdir. Affetmek, yapılan davranışı kabul edip onaylamak değildir. Öfke ve intikam duygularını beslemek yerine uzlaşma, anlaşma kurulabileceğinin göstergesidir. Toplumsal birliktelik için affetmek çok önemli bir

gereksinimdir. İnsanların birbirine karşı kin ve nefret duyguları beslemelerini engeller. Taşlıova, affetme temasını genellikle kahramanların üzerinde göstermiştir.

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde Kahraman Haramiyi güreşte yenen Kenan onu öldürmeyeceğini, bağışladığını söyler:

“Kenan der, neler işledim

Gönül bağına taşladım

Yiğit seni bağışladım ” (KİHH: 84).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Kirman'a yenilen Reyhan Arap Kirman'dan kendisini bağışlamasını, bunun yiğitliğin şanından olduğunu söyler. Kirman Şah onu affeder:

“Anladım ki pehlivansan

Gel bağışla Kirman beni.

Yiğit yıktığını kesmez

Gel bağışla Kirman beni” (KŞH: 129).

“Kirman'am söylerim sözü

İnsanın böyledir yüzü

Bağışladım şimdi siz

Öldüremem Arap seni” (KŞH: 130).

Taştan Bey'i yenen Seyyad Bey, Taştan Bey'in üzerinden kalkar ve şöyle başını kaldırıp halka seslenir:

”-Bu yiğit benden güçlüdür, benden kuvvetlidir. Bunu bağışlıyorum, azad ediyorum, deyince kimin zoruna gitti” (SBİGKH: 302).

Sevdiğinin bağışlanmasını isteyen Güllü Kız ağlayarak babasına şöyle seslenir:

Çeşmenin başında görmüştüm onu

Eynine giymişti yiğitlik donu

Her yana ulaştı şöhreti, şanı

Baba, o yârimi bana bağışla” (SBİGKH: 303).

Celal Bey, kendisini çok öven, ukalalık yapan Harami Başını yener. Yenilen Harami Başı canını bağışlaması için ondan af diler. Kendisini öldürmemesini ister. Harami Başı şöyle seslenir:

“Allah sana verdi kudret

Ondadır en büyük hikmet

Sendedir büyük marifet

Bu kadar cana bağışla” (CBİİSH: 452).

Bunun üzerine Celal Bey onu affeder. Kendisinin güçlü ve merhametli bir soydan geldiğini söyler ve şöyle der:

“Soyum Türkmen, Celal adım

O yara gitmek muradım

Yaradan 'a bağışladım

Arslan oğlu arslan olur” (CBİİSH: 453).

Mertliğin bir göstergesi olarak değerlendirilen bağışlamak değeri, insanların hatalı davranışları karşısında birbirlerini affetmeleri şeklinde tespit edilmiştir. Böylelikle toplumda kin ve nefret tohumlarının ekilmesinin önüne geçilmiş ve toplumsal barış ve huzur telkin edilmiştir. Âşık Şeref Taşlıova, hata yapan ve yanlışını anlayan kişileri affeden kahramanlar aracılığıyla, bu insanları tekrar topluma kazandırmaktadır. Kenen ile Hanzade Hikâyesi'nde Kenan'ın Kahraman Haramiyi affetmesi, Kirman Şah Hikâyesinde Kirman'ın Reyhan Arap'ı affetmesi neticesinde affedilen kişilerin kötülüklerden uzaklaşarak, topluma yararlı bireyler olması buna çok güzel örnek teşkil etmektedir.

3.3.4 Doğruluk

Doğruluk, Türk Dil Kurumu sözlüğünde; *doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet* (2011: 692) olarak tanımlanır.

Ahlakî değerlerin temeli olan doğruluk, her şeyin başı olarak nitelendirilmiştir. Her işin nizam ve intizamın doğruluk ile yapılması gerektiği öğütlenmiştir. Toplumda doğruluk değerinin yerleşmesi, herkesin özünde ve sözünde doğru olması mutluluğu ve huzuru pekiştirecek insanlar arasında güveni oluşturacaktır. Doğruluk teması Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde şöyle yer alır:

Taşlıova'ya göre insanını doğruluktan ayrılmaması gerekir. Doğru söylemek mertliğin, yiğitliğin bir göstergesidir. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde doğruluk teması sık sık işlenir, Taşlıova doğruluktan ayrılmamayı öğütler:

“Kendinden büyüğe emir buyrulmaz

Sudan urgan, taştan iplik eğrilmez

Mert yiğitler doğruluktan ayrılmaz

Namerdi pay böldüğünde göresin” (GİSH: 323).

Taşlıova insanın dünyaya gelişinin bir amacı olduğunu, bu doğrultuda çalışmalar yapması gerektiğini söylemektedir. Ona göre insan, doğruluktan ayrılmamalı, her işini doğru yapmalıdır. Âşık şöyle seslenmektedir:

“İnsan boş gelmemiş dünya yüzüne

Bunu sormalıdır özü özüne

Doğru çalış, leke vurma yüzüne

Helalinden kazananlar mal yapar” (GİSH: 325).

Gülistan İle Süleyman Hikâyesi'nde, kolları bağlı bir şekilde Ziya Ağa'nın huzuruna getirilen Süleyman, hak hukuk gözettiğini doğruluktan ayrılmayacağını şöyle haykırır:

“Ayrılmam Hakk'ın yolundan

İstemem elin malından

Gelmişim vatan ilinden

Öyle diyardan gelerem” (GİSH: 366).

Taşlıova, Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesinde, insanların yalan söylememesini, doğruluktan ayrılmamasını, kimseyi aldatmamak gerektiğini işler:

“...Doğru söyle, yalan katma sözüne

Adam aldatmanın, ne faydası var?” (BHİHH: 246).

Taşlıova, yalanın insan ilişkilerini bozacağını, toplumsal bir sarsıntı yaşatacağını düşünmektedir. Ona göre insanlar yalandan uzak durmalı ve doğruluktan ayrılmamalıdır:

“İnsanlığa zarar getirir, yalan

Yuvaları yıkmış, eylemiş talan

Kendini aldatır, hilekâr olan

Eğri düşüncenin, işi düz olmaz” (SBİGKH: 276).

Yalan söylemek hiç kimse tarafından tasvip edilmeyen bir davranıştır. Yalan toplumsal ilişkileri bozar, insanlar arasında güven duygularını derinden zedeler. Taşlıova, yalan söylemenin insana hiçbir faydası olmadığını düşünmektedir. Taşlıova, insanlara yalan söylememelerini öğütler:

“Var mı bu dünyada muradın alan

Nefsine hükmeden söylemez yalan” (GİSH: 323).

Doğruluk değeri incelenen halk hikâyelerinde, yalan söylememek, hak yolundan ayrılmamak, hak, hukuk gözetmek olarak tespit edilmiştir.

3.3.5 Fedakârlık

Bir kişinin, karşı taraftan herhangi bir istek olmadan, karşı taraf için bazı haklarından vazgeçebilmesi demektir. Fedakârlık karşılık beklenmeden yapılan erdemli bir davranıştır. Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde fedakârlık teması; vatan, anne, baba ve sevgili için yapılan fedakârlıklar olarak karşımıza çıkar.

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi’nde, Kenan sevgilisi Hanzâde’ye kavuşabilmek için her türlü fedakârlığa razıdır. Hatta gerekirse bu uğurda ölmeyi bile göze alır. Kenan onun için her türlü fedakârlığı yapabileceğini şöyle anlatır:

“Ben seni götürmeye geldim! Ölümünden o yana bir yol varsa, bir köy varsa onun adı da mezarlıktır. Canımı bu yola koyarak geldim” (KİHH: 99).

Kirman Şah Hikâye'sinde, Kirman sevdiği uğruna seve seve canını verebileceğini, onun için her türlü fedakârlığı yapabileceğini şöyle anlatır:

“Gece gündüz feryat eder ağlaram

O yârin uğruna canımı verem.

Gözüm yolda kaldı, can intizarda

O yârin uğruna canımı verem” (KŞH: 125).

Sevdiği için vatanını, sultanlığı bıraktığını anlatan Seyyad Bey şöyle sesleniyor:

“...Uzaktır benim vatanım

Kendim de sultanım, hanım

O yar için kurban canım

Vermeye meydana geldim” (SBİGKH: 304).

Fedakârlık, sevdiğimiz, değer verdiğimiz kişiler için yapılır. Bir beklentisizlik söz konusudur. Taşlıova'ya göre insan sevdiği uğruna canını bile feda edebilir. Güllü Kız ile evlenip muradına eren Seyyad Bey ondan bir istekte bulunur. Ailesine kavuşmak istemektedir. Fedakârlık yapıp, kendisiyle gelmesini ister. Güllü Kız, sevgisinin verdiği sonsuz fedakârlıkla cevap verir:

”Allah’ım, bugüne şükürler olsun! Bey baban müsaade etti. Alın yazımız, kaderimiz buydu. Seninle benim düğünümüz, toyumuz kırk gündür tutuluyor. Yaylamızda herkes yedi, içti, eğlendi, güldü ama benim gönlümde de bir arzu kaldı. Eğer müsaade edersen, ben senden bir ricada bulunacağım!

Güllü Kız hemen cevap verdi:

-Canım sana feda olsun Seyyad Bey! Senin bütün sözlerin benim başım gözüm üstüne. Senin için toprakların üzerinde sürünürüm! Yeter ki, senin gönlün, senin yüzün gülsün” (SBİGKH: 308).

“E ben senin sevgilin olarak, senin öldüğün yerde ölmeye hazırım, dedi.

Aldı bir daha:

Yeter senin yüziün gülsün

Dileğın ne ise olsun

Canım sana kurban osun

Seninle tutak el ele” (SBİGKH: 309).

“*Sen benim sevgilimsin benim yârımsın! Senin isteğın neyse o olur, dedi”* (SBİGKH: 310).

Fedakârlık değeri, hiçbir karşılık beklemeden birtakım haklarından vazgeçebilme, sevdiklerimiz için çeşitli sıkıntılara katlanabilme, vatan uğruna gözünü bile kırpmadan seve seve canını verebilme, sevgili uğruna canını verebilme şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.6 Çalışkanlık

Çalışkanlık insanı başarıya ulaştıracak gaye için yapılan her türlü etkinliğe denilebilir. Hedeflere ulaşmak için çaba sarf etmeli, bu uğurda emek harcıyıp, çalışmalıdır. Çalışkanlık/üretken olma insanın sürekli faaliyet içinde olması ve bir şeyler üretmesidir. İnsan kendini, çevresini mutlu etmek için çalışır, bir şeyler üreterek topluma küçük de olsa katkılar sağlar. Doğası gereği insan sürekli bir şeylerle meşgul olma ihtiyacı hisseder, bir meşguliyeti olmayan insan psikolojik olarak sıkıntılar yaşayacaktır. Çalışmak, üretmek ve emek sarf etmek yalnızca kişisel ihtiyaçlardan kaynaklanan bir uğraş değildir. İnsan sadece kendisi için değil aynı zamanda topluma yararlı olmak için de üretme ihtiyacı duyar. Sonucunda da çevresine faydası, katkısı olduğunu gören insan mutlu ve huzurlu olacaktır. Çalışkan/üretken olmak Şeref Taşlıova'nın hikâyelerinde çeşitli şekillerde yer bulmuştur:

Kenan ile Hanzade Hikayesi'nde Taşlıova, insanın çalışkan olmasını, kendinden sonra insanlığa faydalı olacak bir eser bırakması gerektiğini dile getirmektedir. Usta Âşık herkesin bir gayret, bir heves içinde olması gerektiğini şöyle anlatır:

“Senden sonra eser bırak peşine

Herkes çalışırken kendi işine

Uzanıp yatmanın ne faydası var? “ (KİHH: 61).

Çalışkan olmayı, insanlığa faydalı bir eser bırakmayı öğütleyen Taşlıova şöyle seslenmektedir:

“Hürmet eyle ahbabına, eşine

Senden sonra eser bırak peşine

Herkes çalışırken kendi işine

Uzanıp yatmanın, ne faydası var” (BHİHH: 245).

Taşlıova çalışkanlık temasını, insanın sevdiği, değer verdiği kavramlar ve hedefleri uğruna yaptığı fedakârlıklar olarak değerlendirmektedir. Taşlıova’ya göre insanlar çalışkan ve üretken olmalı kendisine ve topluma faydalı bireyler olmalıdır. O’na göre insan çalışıp birikim yapmalıdır. Âşık çalışkanlık temasını şöyle vurgular:

“İnsanlar dünyada arıya benzer

Çalışırsa kovanında bal yapar.

Akıl düşünceyi beyinden süzer

Konuşmayı ağızdaki dil yapar.

Bir insan kendini verse işine

Kocalınca darlık gelmez başına

Kim ömrünü geçirse boşuna

Fakirliğe adım adım yol yapar” (GİSH: 324).

Taşlıova’ya göre insan yetenekli yaratılmıştır. Toprağı işleyerek, üreterek her ihtiyacını karşılayabilir. O’na göre insan gayretle çalışırsa her türlü güçlüğü yenebilir. Çalışkanlık teması ile Âşık şöyle demektedir:

“Toprakta maden var, insanda hüner

Gayretle çalışan her gücü yener” (GİSH: 325).

Taşlıova, Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nin sonunda, çalışkan ve üretken olma teması ile ilgili güzel bir dördlük söyleyip, hikâyeyi sonlandırır. Taşlıova’ya göre çalışan insan her zaman emeğinin karşılığını alacaktır. Emek harcayan kendini layık olduğu yerlerde bulacaktır. Âşık çalışkanlığın önemini şöyle vurgular:

“Şeref der, çalıştım yapmadım hata

Çalışanlar çıkar en yüksek kata

Toplam türküleri doksan beş kıta

Çaldım, Türk Dil Kurumuna yazıldı” (GİSH: 373).

Çalışkan/üretken olmak değeri, insanın sürekli aktif olarak emek harcaması, toplum yararına bir şeyler üretmesi, tembellikten uzak durması, toprağı işleyerek bir şeyler yetiştirmesi şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.7 Davranışlarında Ölçülü Olmak

Ölçülü olmak, alınan kararlarda, yapılan işlerde insanı her zaman olumlu sonuçlara götürür. Atalarımız ölçülü olmayı, karar verirken temkinli davranmayı öğütlemişlerdir. İnsan her zaman davranışlarında ölçülü değildir. Duygu ve düşünceleri ifade ederken dahi bu doğrultudan ayrılmamalıdır. İfadeleri iyice düşünüp tartmalı, manalı ve mantıklı hale getirdikten sonra sarf etmelidir. İnsan, tutum ve davranışlarında ölçülü olduğu takdirde kendisini ve çevresindekileri mutlu edebilecek sonuçlara ulaşabilecektir. Şeref Taşlıova, hikâyelerinde insanın davranışlarında ölçülü olması gerektiğini şu şekillerde vurgulamıştır:

İnsanı başarıya götüren sebeplerin belki de en önemlilerinden birisi, insanın kendini tanıması, bilmesi, neler yapabileceğine dair fikirleri olmasıdır. Şeref Taşlıova, hikâyelerinde sık sık dinleyenleri yönlendirici öğütler vermiştir. Ona göre insan her zaman ölçülü ve temkinli davranışlar sergilemelidir. Hiçbir zaman boş hayallerin peşinde koşmamalıdır. Fayda sağlamayacak işlerle uğraşmaktan kaçınmalıdır. Taşlıova; sonunun sıkıntılı olduğu, olumsuz sonuçlar doğuracağı açıkça belli olan durumlardan uzak durup ölçülü hareket edilmesi gerektiğini dinleyenlerine şöyle öğütler:

"Sana yaramayan boş hayallerin

Peşine gitmenin ne faydası var?

Önünde uçurum olan yolların

İzin tutmanın ne faydası var?" (KİHH: 61).

Eğitici rolüyle Şeref Taşlıova, Kenan ile Hanzade Hikayesi'nde insanın her zaman ölçülü/temkinli olması gerektiğini şöyle öğütlemektedir:

*"Fazla yükseklere tırmanma sakın
Derler ki, devrildi haline bakın"* (KİHH: 61).

Taşlıova'ya göre insanın konuşurken doğru sözler söylemesi gerektiğine inanmaktadır. Ona göre insan manasız ve mantıksız ifadeler kullanmaktan kaçınmalıdır. Düşüncelerini açıklarken, iyice düşünmeli ve doğru, güzel, mantıklı ifadeler kullanmalıdır. Şeref Taşlıova, Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde duygu ve düşünceleri ifade ederken dahi ölçülü olmak gerektiğini şöyle ifade ediyor:

*"Konuşurken kelimeyi düz söyle
İyi dinle, derin düşün, öz söyle
Manalı, mantıklı, güzel söz söyle
Fazla uzatmanın ne faydası var?"* (KİHH: 61).

*"Sana yaramayan boş hayallerin
Peşine gitmenin, ne faydası var?
Önünde uçurum olan yolların
İzini tutmanın, ne faydası var"* (BHİHH: 245).

Bağdat Hanım İle Hafız Hikâyesi'nde davranışlarında ölçülü olmak yine şu şekilde ifade ediliyor:

*"...Fazla yükseklere tırmanma sakın
Derler ki; devrildi, haline bakın
Toplum karşısında terbiye takın
Boşa laf atmanın, ne faydası var?
Azıksız yol giden yolda yorulur*

Suya düşen yılanı sarılır” (BHİHH: 245).

Ölçülü olmak değeri, insanın davranışlarında mantıklı olması, iyice düşünüp, dikkatlice karar vermesi, faydasız işlerle uğraşmaması şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.8 Saygı

Saygı kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde şu şekilde tanımlanır:

1. *Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram.*

2. *Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu (2011: 2047).*

Toplumda birlik ve beraberliğin, düzenin sağlanıp korunması açısından saygı çok önemli bir duygudur. İnsanlar birbirlerine saygılı oldukları ölçüde bir arada güvende ve mutlu yaşayabilirler. Saygı, bireylerin birbirlerine olan olumlu ve ılımlı bakış açılarını pekiştiren, geliştiren içsel bir süreçtir. Şeref Taşlıova hikâyelerinde saygıdan çeşitli şekillerde söz etmiştir:

Taşlıovaya göre insan toplum karşısında saygılı ve terbiyeli olmalıdır. Toplum içersinde konuşurken insanları gereksiz yere meşgul etmemeli, gereksiz ve mantıksız ifadeler kullanmaktan kaçınmalıyız. Toplum içersinde davranışlarımıza dikkat ememiz gerektiğini Usta Âşık şöyle öğütler:

"Toplum karşısında terbiye takın

Boşa laf atmanın ne faydası var?" (KİHH: 61).

Çevremizdeki insanlara karşı hürmetkar ve saygılı olmalıyız. Kimseyi kırmamalı ve kimseye kabalık etmemeliyiz. Böylelikle çevremizde saygımız ve efendiliğimizle anılıp tanınırız. Taşlıova, insanın bu tür güzel davranışlarıyla hatırlanması gerektiğini istemektedir. Eşimize, dostumuza saygıda kusur etmeyip, hürmet etmemiz gerektiğini Taşlıova Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde şöyle ifade eder:

"Hürmet eyle ahbabına eşine" (KİHH: 61).

Toplumda insanların birbirlerine, saygılı ve terbiyeli davranmaları gerektiğini öğütleyen Âşık şöyle demektedir:

”...Toplum karşısında terbiye takın

Boşa laf atmanın, ne faydası var?

Hürmet eyle ahbabına, eşine” (BHİHH: 245).

Toplumumuzda büyüklere hürmet edilir, saygı gösterilir. Bu değer zamanla önemini yitirmeye başladı. Artık toplu taşıma araçlarında bayanlara, yaşlılara yer veren kişi sayısı eskiye oranla azalmaya başladı. Bu durum bizim geleneklerimizden gelen büyüklere hürmet ve saygı değerinden uzaklaşmaya başladığımızı göstermektedir. Bir toplum değerleriyle vardır. Taşlıova, büyüklere saygı gösterilip hürmet edilmesini dilemektedir. Hikâyelerinde bu temaya örnekler verir:

”-Nene'm hoş geldin sefa geldin! Akıbetin hayır Nene! Diyerek başladı. Reşit Bey, gayet memnun oldu onun gelişine:

-Nene'ye hürmet edin! dedi.

Nene'nin altına minder, arkasına yastık koydular. Çay gidip kahve geliyor, kahve gidip yemek geliyor. Nene'nin keyfi yerinde” (BHİHH: 270).

Saygı değeri büyüklere hürmet, insanların birbirlerine karşı seviyeli ve saygılı davranmaları şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.9 Merhamet

Merhamet sözcüğü Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde şu şekilde tanımlanmıştır: *Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma* (2011: 1657).

Merhamet, bir insanın yaşadığı bir durum ve olay neticesinde bizde uyanan acıma veya üzüntü durumudur. Allahü Teâlânın esma-i hüsnasındaki Rahman, Rahim, Rauf gibi isimlerinin anlamı, merhamet eden, acıyan, şefkat gösteren demektir. İnsan doğası gereği kendisine, diğer insanlara ve doğadaki tüm canlılara merhamet etmeli, şefkatle yaklaşmalıdır. Mutlu ve huzurlu yaşamanın temel yapı taşlarından birisidir bu değer. Dinimiz bir merhamet

dinidir. Bize hep merhamet etmeyi, şefkatli davranmayı öğütlemiştir. Kendini mütedeyyin bir insan olarak tanımlayan Taşlıova hikâyelerinde merhamet temasını çeşitli şekillerde işler:

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde Kahraman Harami ile Kenan Bey yola düşerler. Yolda aralarında konuşup sığınacak bir yer ararlar. Hamit Şah'a sığınıp, ona teslim olmaya karar verirler:

“Sen bilmezsin! İlerde, gideceğimiz memlekette, çok merhametli, insan halinden çok bilen bir padişah varmış. Bizi anacak ve ancak o affeder. Eğer müsaade edersen, gidip o padişaha teslim olalım” (KİHH: 85).

“Aman baba merhamet et halime

Beni yardım, yâri benden ayırma.

Başım urcah etme kanlı zalime

Beni yardım, yâri benden ayırma” (BHİHH:264).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, Gülistan'a yardım etmek niyetinde olan Nene, Süleyman'a Gülistan'ın aşkına karşılık vermesini istemektedir. Nene, ona merhamet etmesini söyler:

“Beni dinle, zarar getirme bana

Merhamet kıl, aşka düşen insana

Aşkınla olmuştur deli divana

Sana sadık candan haber getirdim” (GİSH: 348).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, Gülistan'ın annesi kızının haline çok üzülmemektedir. Karşılıksız aşk ateşi ile yanan kızı perişan haldedir. Annesi Gülistan'ı bu sevdadan vazgeçirmeye çabalamaktadır. Annesinin isteğini kabul etmeyen, ondan merhamet bekleyen Gülistan annesine şöyle seslenir:

“Gülistan, aşkınla döndü şaşkına

Merhamet kıl benim gibi düşküne

İnsaf eyle bir Allah'ın aşkına

Sırrımı sakladım alan olmadı” (GİSH: 351).

Zor durumda olup yardıma ihtiyacı olanların durumlarına üzülüp onlara yardım etmek, sıkışmış, çaresiz durumdaki insanların durumlarına acıyarak onlarla duygudaş olmak şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.10 Alçak Gönüllülük

Tevazû, Türk Dil Kurumu sözlüğünde şu şekilde tanımlanır:

1. *Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyülenmeyen (kimse)*
2. *engin gönüllü*
3. *tevazûlu* (2011: 86).

Tevazu sahibi insanlar toplumda her zaman takdir edilirler. Gururdan, kibirden uzak durmak insan ilişkileri açısından son derece önemlidir. Alçak gönüllülük toplumda paylaşımın artması, yardımlaşmanın sağlanması ve bencilliğin önlenmesi açısından tüm davranış, hal ve hareketlerimizde bulunması gereken bir kavramdır. Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde alçak gönüllülük çeşitli şekillerde vurgulanmıştır.

Kirman Şah Hikâyesi’nde Reyhan Arap’ı yenen Kirman, Reyhan Arap’ın dövüşten önce kendisini övmesine, böbürlenmesine atıfta bulunarak alçak gönüllülüğü vurgular:

“Eey Reyhan Arap! Hey Koca Arap! Sen kendini dağların kartalı zannederdin! Hiç düşünmedin mi benden kuvvetli bir insan var diye” (KŞH: 129).

Taşlıova insanların tevazu sahibi olmalarını istemektedir. Ona göre kibir, insana zarar veren, toplumu içten içe yıkacak bir duygudur. Taşlıova, kibirle ilgili şöyle demektedir:

“Kibir insanları yiyip bitirir

En sonunda her şeyini yitirir

Ölçüsüz söz başa bela getirir

Yaptığını zannetme ki el yapar” (GİSH: 325).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Celal Bey Harami Başı Hasan'ın kendini çok övmesini eleştirmektedir. Ona göre yiğit, mert insan mütevazı olur. Celal Bey, Harami Başı Hasan'ı şöyle eleştirir:

"Celal bey, şöyle aşağıdan yukarıya baktı. Hayır! Eğer bu bir kahraman, bir yiğit, bir güçlü insan olsa kendini bu kadar methetmez, bu kadar tarif etmez! diye düşündü" (CBİİSH: 449).

Taşlıova, insanlara asla kendilerini övmemelerini, gurur ve kibirden uzak durmalarını, alçak gönüllü olmalarını öğütlemiştir.

3.3.11 İyilik

İyilik hiçbir bir karşılık gözetmeksizin yapılan bir erdemdir. İnsanı hem ruhen hem de bedenen mutlu edebilecek kavramların başında gelir. İyiliğin temelinde sevgi vardır. İnsan sevdiği kişiler ve değer verdiği duygu ve amaçlar uğruna fedakârlıklar yapar ve mutlu olur. Bu yardım her türlü konuda olabilir. İyilik, Şeref Taşlıova'nın halk hikâyelerinde sıkça işlenir.

İnsanın kötüyü kötülüğü hedef seçmemesi, iyilikten ayrılmaması gerektiğini vurgulayan Âşık dinleyicilerine şöyle seslenmektedir:

"Kötülüğü hedef seçme gözüne

Silemezsin leke gelir yüzüne" (BHİHH: 246).

İyilik, sadece madden yapılan destek ve yardım değildir. İnsanların arasını açmamak, dargın ve küs insanları barıştırmak da yapılabilecek en iyi erdemlerden birisidir. İnsanlara kötülük yapmak, toplumda kargaşa çıkarmak gibi fiil ve davranışlardan uzak durmak gerekir. İnsanların bu tür davranışlara kaynaklık edebilecek anlayışlar içinde olmaları toplumda huzursuzluk ve kargaşa çıkarır. Toplumda oluşturabileceği düzensizlik ve bozulmaya yol açabilecek davranışlar yerine iyiliğin yerleşmesi huzur ve güven ortamının oluşması açısından çok önemlidir. İnsan diğer insanlar hakkında iyi niyet beslemelidir. Taşlıova toplumda insanlar arasında iyiliğin yerleşmesini istemektedir. Bunun için de iyilik değerinin insanlar tarafından özümseyip, benimsenmesi gerekmektedir. Kötü düşünce ve davranışlarda bulunmamak gerektiğini hikâyelerinde sıkça işleyen Taşlıova şöyle anlatır:

"Allah, insanları; kötü insandan, fesat insandan, hilekâr insandan korusun! Deli Osman'la kayını, hısımları her gün, Kalaça'da evlerde oymak oymak toplanıp sohbetler ediyorlardı ki:

Ya hele buraya bak! Böyle şey olur mu? Koskocaman Kalaça Beyi, kızı Bağdat Hanım'ı kardeşinin kayını oğluna vermedi, kaldırdı karşı tarafa yaktı! Köye verdi, uzağa verdi" (BHİHH: 269).

Taşlıova, dünyada iyi insanların sayısının eksilmemesini dilemektedir. Kötülükten hiç kimseye fayda gelmeyeceğini düşünen Âşık, Allah'ın kötü insanlara imkân vermemesi, iyi insanların eksikliğini göstermemesi için dua ediyor:

"Allah, iyi insanların eksikliğini göstermesin. Allah, dünyadaki yaşayan kötülere de fırsat vermesin" (GİSH: 326).

İyilik değeri, insanların birbirlerine iyi ve doğru davranışlar sergilemeleri, kötülükten ve kötü insanlardan uzak durmaları gerektiği şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.12 Cömertlik

Cömertlik, insanın sahip olduklarını fedakârlık yapıp başkalarıyla paylaşabilmesi demektir. Eli açık olan insan, gönüllü olarak sahip olduklarını paylaşır. Paylaştıkça bencillikten uzaklaşır. İnsanlara yardım etmeyi bir erdem sayar. Cömert insan bir başkasının ihtiyaçlarını da kendi ihtiyacıymış gibi giderebilen insandır.

Toplumda örnek olan kişiler, büyük devlet adamları, sanatçılar ve önde gelen tanınmış simalardır. Taşlıova, hikâyelerinde bu düsturdan hareketle cömert olan beyleri sultanları kullanmıştır:

"Ocağın batmasın! Bir atasözü var:"Toy babası cömert olur."Mahmut Ağa, açtı cüzdanını. O zaman parası, pulu, altınıyla garsonlara bahşişini, peşkeşini verdi" (BHİHH: 265).

Taşlıova'ya göre insanlara karşı her zaman cömert olmak gerekir. İnsan her davranışında, hareketinde, sergilediği tavırlar da bile cömert olmalıdır. Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi'nde Taşlıova, İshak Paşa'nın cömertliğini şöyle anlatır:

”Dünyanın en büyük varlığı insanlıktır, en büyük varlığı hürmettir, en büyük varlığı kadir kıymet bilmektir. Ekmeği, sofrası açık olmayan insanın gönlü de açık olmaz. İshak Paşa'nın hem sofrası açıktı hem de gönlü açıktı” (EHİSHH: 413).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde Taşlıova, Hacı Ahmet Ağa'nın cömertliğini şöyle anlatır:

”Onun açık sofrasında, kurduğu sofrasında gelen yemiş, giden yemiş, garipler oturmuş, mağdurlar oturmuş. Aradan günler geçtikten sonra şöyle garip bir derviş geldi.

Derviş'in ocağı batmasın! Elinde nacağı, teberi, üzerinde derviş kıyafeti. Kapıdan, içeri girdi ki, Hacı Ahmet Ağa, oturmuş sedirin başında. Komşularıyla beraber. Zaten kapıyı bekliyor ki; acaba bugün ekmeğimi, soframı kiminle bölüşeceğim, kiminle paylaşacağım diye. Gariban Derviş gelmeden sormuştu: 'Bu memlekette fakirler babası, yetimler anası, gariplerin derdinin devası kim var?' Göstermişlerdi ki; işte Hacı Ahmet Ağa'nın konağı karşiki konak” (CBİİSH: 427).

Cömertlik, insanın sahip olduklarını paylaşabilmesi, sahip olduklarından ihtiyacı olanlara da vermesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.13 Meslek Etiği

Etik kavramı Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde şu şekilde tanımlanır:

1. *Töre bilimi.*
2. *Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü.*
3. *Etik bilimi.*
4. *Ahlaki, ahlakla ilgili (2011: 829).*

Meslek etiği ise iş hayatımıza yön veren algılayışlar bütünüdür. Meslek guruplarına özgü kurallar ve müeyyideler içerebilir. Meslek etiği kavramı ile çeşitli ahlakî ilkeler ilgili meslek guruplarına göre düzenlenirler. Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde Meslek Etiğinden şu şekillerde bahsedilir:

Erzincan Bağları Hikâyesi'nde Şeref Taşlıova meslek etiğine bağlı bir sanatçı olduğunu dile getirir. Usta Âşık hikâyeye başlamadan önce ustalardan öğrendiği hikâyeye hiçbir ilave yapmadan, olduğu gibi anlattığını şöyle anlatır:

“Anlatacağım hikâye Kerem ile Aslı hikâyesinden bir bölümdür. Ustalarımızdan nasıl duyduysak, nasıl bellediysek aynısını söyleyeceğim. Kârı haram olsun. İçersine hiçbir şey katmadan, ne almışsam onu satacağım” (EBH:207).

Âşık, meslek etiğine bağlı bir sanatçı olduğunu vurgulayarak, ustalarından nasıl öğrendiyse o şekilde sanatını icara ettiğini dile getirmiştir.

“Âşıklık geleneği budur. Bizim geleneğimiz, töremiz üzere, ustamızdan ne almışsak onu satarız. Kârı haram olsun” (BHİHH: 245).

Meslek etiği teması, emeği geçen ustalara saygı, telif haklarına riayet şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

3.3.13 Özgüven

Özgüven, kişinin kendi kendisini değerlendirmesi demektir. İnsan kendi olumlu ya da olumsuz yönlerini değerlendirerek kendisi hakkında yorum yapabilir. Özgüveni yüksek olan bireyler hayatla kolaylıkla mücadele edebilir ve karşılaştıkları problemlere çözümler üretebilirler. Eğitim, temel amaçları arasına özgüveni yüksek bireyler yetiştirmeyi alır. Bu tip davranışların çoğunluğu da sosyal öğrenme modeliyle kazandırılır. Taşlıova, halk hikâyelerinde özgüveni yüksek karakterlerden örnekler vererek bu temanın vurgusunu yapmaktadır. Taşlıova özgüveni, kişinin kendini her yönüyle kabullenip, bilmesi ve kendine güvenmesi olarak değerlendirmektedir:

“Bin bir hile ile tuzak kursalar

Dört bir yanım kale burcu örseler

Koşun çekip dört yanımı sarsalar

Allah'ın izniyle yarmaya geldim” (SBİGKH: 299).

Özgüven, insanların girişken ve cesur olmalarını sağlar. Medenî cesareti yüksek olan insan her zorluğun üstesinden gelmesini bilecektir. Hasan Ağa'ya kendine olan özgüvenini anlatan Seyyad Bey şöyle seslenir:

“Seyyad Bey’em yüce soyum

Baş eğmedim, budur huyum

Tutulsun düğünüm, toyum

Sözüm budur, buna geldim” (SBİGKH: 304).

Özgüven teması, insanın kendi kendini değerlendirip inanması, girişken ve cesur olması, kendini her yönüyle bilip, kabullenip kendine güvenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.15 Adil Olma

Adalet, hakka ve hukuka riayet etme anlamındadır. Adil olma ise, herkese hakkına düşeni verme, eşit davranma olarak tanımlanabilir. Herkes layık olduğu muameleyi elde etmek ister. Toplumda adalet değerinin yerleşmesi, o toplumun birliği berberliği ve bekası için en önde gelen öncüller arasında gösterilir. İşlerini adaletle yürüten kişilere adil denilir. Toplumda adil olmak daha genele hitap ettikleri için öncelikle yöneticilerden beklenir. Taşlıova, halk hikâyelerinde hükümdarların, beylerin adaletli yönetim anlayışlarını hep örnek göstermiştir.

Kenan ile Hanzade Hikâyesi’nde yöneticilerin adil olmasını isteyen Taşlıova bu düşüncesini hikâye kahramanıyla özdeşleştirmektedir. Hamit Han’ın adaletli yönetim anlayışını şöyle anlatmaktadır:

“Hamit Han, öyle adaletli bir padişah oldu ki! Yerde karıncayı, gökte kuşu incitmiyordu ki; yaptığım işten oğlum, ailem zarar görmesin. Yani, memlekette evladına, aileme kimse kötülük etmesin, diye” (KİHH: 71).

Yöneticilerin, hep adil olması, hak ve adaletten ayrılmaması gerektiğini vurgulayan Taşlıova şöyle anlatır:

”Zaman Bey, gayet zapturaptlı, buna karşılık da adaletli bir insanmış. Yani hiç kimsenin hakkını, başkasına yedirmezmiş” (SBİGKH: 277).

Adil olma değeri, yöneticilerin adaletli olması, insanların hak ve hukuk kavramlarına riayet etmesi şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.16 Dostluk

İnsan her zaman birine güvenmek, ona değer vermek, onunla iyi arkadaş olmak ister. İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsan kendisini en yakın hissettiği, en çok değer verdiği insanı dostu olarak görür. Haliyle öncelikle ailesine güvenir ve inanır. Daha sonrasında insanın dostları ve arkadaşları gelir. Arkadaş ve dostlar için seçilmiş kardeş diyen büyüklerimiz dost seçiminde ne denli titiz davranılması gerektiğini vurgulamıştır. Yine üzüm üzüme baka baka kararır diyen atalarımız, dostun insanı iyiliklere ve kötülöklere yönlendirebileceğini dile getirmişlerdir. Davranışlar model alma yoluyla kazanıldığından, karakter eğitiminde dostun yeri çok önemlidir. Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde dostluk teması çok sık yer bulmuştur.

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde insanın dostunun iyi günde, sıkıntılı günde belli olacağını dile getiren Taşlıova, Hamit Han ile Salih Bezirgân arasında geçen şu diyalöğü şöyle anlatır:

“Hamit Han, akli, kemâli yerinde bir kadın olan Efruz Sultan'a derdini açtığı zaman, yanında kim oturuyordu? Salih Bezirgân. Hani derler ya; 'Dostun iyisini dar günde seçeceksin.' Salih Bezirgân'ın gayesi, bir an önce Hamit Han'ın bu memleketten gitmesiydi. 'Serveti, devleti de bana kalsın.' diye düşünüyordu” (KİHH: 65).

“Dinle sözlerimi ey yavrum Kenan

Meyve vermeyince dal faydasızdır.

Geniş günde dostun olur kötüler

Dar güne düşünce kul faydasızdır” (KİHH: 65).

3.3.17 Hoşgörü

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde şöyle tanımlanır: *Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans* (2011: 1112)

Hoşgörü, görmezden gelme veya serbest bırakma olarak adlandırılabilir. Bize göre ters olan, düşünce yapımız ve yaşam biçimimize aykırı düşen durum ve olaylara bazen sabreder, onları görmezden geliriz. Hoşgörü toplumda saygı, sevgi, merhamet gibi birçok değere kaynaklık eder. Hoşgörü, ulusal ve uluslararası barışın ve diyalogun sağlanıp, korunmasına

temel teşkil eder. Toplumsal inançlarımız hoşgörü temeline kuruludur. Mevlana; 'Ne olursan ol yine gel...' diyerek hoşgörünün en güzide örneklerinden birini sergilemiştir. Taşlıova'ya göre hoşgörü, çok kıymetli bir servettir. Usta Âşık, hoşgörüğü şöyle işler:

“İnsanda hoşgörü varsa eğer

Güler yüz dünyanın malına değer

Tatlı söz konuşmuş bulursan eğer

O simada bundan güzel yüz olmaz” (SBİGKH: 276).

Kocası Yakup Han'ın ölümüne çok üzülen Pırlanta Hanım, derdini ağlayarak oğlu Emir Han'a anlatır. Pırlanta Hanım'ın durumuna çok üzülen Ahmet Ağa, ona sıkıntılı günlerin bir gün mutlaka geçeceği, başımıza gelenlerin kaderimizde olduğuna inanıp, dua etmemiz gerektiği hususunda telkinler verir. Vadesi dolan herkesin bir gün öleceğini anlatır:

“Ağlayıp gözyaşı dökme

Kara günler geçer bir gün

Melul durup boynun bükme

Mevla'm kapın açar bir gün.

Benim adım Yetim Ahmet

Yaradan'im versin fırsat

Ondandır en büyük kudret

Vakti gelir, saçar bir gün” (EHİSHH: 402-403).

3.3.18 Ara Bozucu Olmamak

Kirman Şah Hikâyesi'nde Kirman Şah'ın başarılarını kıskanan Mahmut ve Umut onun hakkında fesatlık düşünürler. Kirman Şah'ın başarılarının halkın ve padişah'ın çok takdirini kazanacağını, kendilerinin maharetsiz, marifetsiz olarak değerlendirileceklerini düşünürler.

“Kirman başından geçenleri kısaca anlattı. Mahmut’la Umut, Kirman’ı kışkırdı. Düşündüler ki: Yahu, hele buna bak! Eee gitti Herat Şahı’nın kızını aldı. Koskocaman Reyhan Arap’ın Karakaytaç gibi atı bunun altında. Reyhan Arap’ın kılıcı bunun elinde. Cazu devin tilsimini bozdu; burnunu, kulaklarını kesip getirdi. Sabahleyin milletin, halkın huzuruna gittiğimiz zaman demezler mi ki; sizin boyunuza boz ip çözelim! Yani siz padişahın oğlusunuz! Bu da yandan tutma birisi. Kirman’ın maharetine, marifetine bakın, bir de kendinize bakın” (KŞH: 144).

Bu kıskançlıklarından dolayı Kirman’ı öldürmek isteyen Mahmut’la Umut, akşam uyurken onu öldürmeyi planladılar.

“Eee Allah kimseye kötülük düşündürmesin! Allah, kimsenin kalbine şeytanın fitnesini, şeytanın şerrini sokmasın! Ocağın batmasın Kirman! Cazu devle boğuşmuş, günlerce dağlardan aşmış, yollarla savaşmış bir adam! Yorulmuştu, yorgundu” (KŞH: 144).

İnsanlar arasına kesinlikle fitne ve fesat karıştırmamak gerektiğini söyleyen Taşlıova, barış ve huzur istemektedir. Taşlıova, insanların arasını bozmanın toplumumuzun kültürüne uzak bir değer olduğunu dile getirmektedir.

3.3.19 Nasihatleri Dikkate Alma

Kültürümüzde nasihatın, öğüdün önemli bir yeri vardır. Hatta edebiyatımızda Kutadgu Bilig, Nasihatnâme, Pendnâme, gibi eserlerde nasihatlerden örnekler verilmiştir. Âşık Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde nasihatleri tutmanın önemini vurgulamıştır (KİHH: 66). Kirman Şah Hikâyesi’nde Kirman, silahlarını kuşanırken Ali Bey’e anne nasihatini tutmanın öneminden bahseder:

“Kirman, silahlarını kuşanırken Ali Bey dedi ki:

-Evladım, biz padişahın tahtına gidiyoruz. Bunlara ne lüzum var?

Kirman:

-Yook! Anamdan vasiyettir, anamdan nasihattir! Ana sözü yerde kalmaz! dedi” (KŞH: 122-123).

Güslistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Nene, Gülistan’a nasihatler vermektedir. Gülistan’a ehil olmayan insanların elindeki kıymetini anlamayacağını söyler. Ona hainlerden uzak durmasını, halinden anlamayacak olana derdini açmaması gerektiğini öğütler:

“Muhannete yakın durma

O senin halin bilmez

Cahil bağbana gül verme

Açılan gülünü bilmez” (GİSH: 348).

Bu değer Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde, büyüklerimizin nasihatlerini dikkate alıp uygulamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Taşlıova, onların rızalarını alıp tavsiyelerine uymak gerektiğini dile getirmiştir.

3.3.20 Af/Özür Dileme

Özür dilemek büyük bir erdemdir. İnsanın yaptığı hatayı veya eksikliği kabullenip, bundan ötürü özür dilemesi çok onurlu bir davranıştır. Özür dilemek yapılan hatayı örtbas etmek için söylenen kuru bir söz değildir. Konu olan şeyden dolayı, gerçekten duyulan üzüntünün ve pişmanlığın bir belirtisidir. İnsanların hatalarını kabullenebilmelerini sağlayıp aşırı gururlu bireyler olmalarına engel olmaktadır. Taşlıova, bu değer ile ilgili çeşitli örnekler sunmuştur. Seyyad Bey, Taştan Bey’in tüm kötü davranışlarına rağmen özrünü affını kabul etmiştir:

“Canım sana kurban yiğit

Gel öldürme, kıyma bana.

Yiğit yıktığını kesmez

Gel öldürme, kıyma bana” (SBİGKH: 301).

Taşlıova, insanların yaptığı hatalı ya da eksik davranışlardan dolayı özür dilemesi gerektiğini öğütlemektedir.

3.3.21 Sır Saklamak

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde, aşkından hastalanıp yatağa düşen İrfânî derdini hekime anlatır. Namertlere sır söylenmemesi gerektiğini, mert olanların sır tutabildiğini söyler.

“Gördüğünü

Ay doğdu, gör düğünü

Namertte sır eylenez

Mert demez gördüğünü” (İHİTK: 194).

Âşık Şerefe Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde ahlaki değerlerden: yardımseverlik, vefa ve sadakat, affetmek, doğruluk, fedakârlık, çalışkan ve üretken olma, davranışlarında ölçülü olmak, merhamet, tevazu ve alçak gönüllülük temaları yoğun bir şekilde işlenmiştir. Tespit dilen ahlaki değerler hikâye dağılımlarına göre ve frekans dağılım oranları bir sonraki sayfadaki tablolara çıkarılmıştır.

Tablo 3.1 Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Ahlakî Değerlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyenin Adı	Hikâyelerin Kodları	Tespit Edilen Değerler
Kenan ile Hanzade Hikâyesi	KİHH	Vefa ve Sadakat, Affetmek, Fedakârlık, Saygı, Çalışkanlık, Davranışlarında Ölçülü Olmak, Merhamet, Adil Olma, Dostluk
Kirman Şah Hikâyesi	KŞH	Affetmek, Fedakârlık, Alçak Gönüllülük, Ara Bozucu Olmamak, Nasihatleri Dikkate Alma
Koroğlu Oltu Kolu	KOK	Yardımsverlik
İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi	İHİTKH	Sır Saklamak
Erzincan Bağları Hikâyesi	EBH	Meslek Etiği, Vefa ve Sadakat
Âşık Sümmânî ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi	ASİGH	Vefa ve Sadakat
Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi	BHİHH	Yardımsverlik, Vefa ve Sadakat, Doğruluk, Saygı, Çalışkanlık, Davranışlarında Ölçülü Olmak, İyilik, Merhamet, Meslek Etiği, Cömertlik
Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi	SBİGKH	Yardımsverlik, Vefa ve Sadakat, Doğruluk, Fedakârlık, Özgüven, Adil Olma, Af/Özür Dileme, Hoşgörü, Affetmek
Gülistan ile Süleyman Hikâyesi	GİSH	Yardımsverlik, Vefa ve Sadakat, Doğruluk, Çalışkanlık, Alçak Gönüllülük, İyilik, Merhamet, Nasihatleri Dikkate Alma
Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi	EHİSHH	Cömertlik, Hoşgörü
Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi	CBİİSH	Yardımsverlik, Affetmek, Alçak Gönüllülük, Cömertlik

Tablo 3.2 Tespit Edilen Ahlakî Değerlerin Frekans Dağılımları

Tespit Edilen Ahlakî Değerler	<i>f</i>
Yardımselik	13
Vefa ve Sadakat	9
Affetmek	7
Doğruluk	6
Fedakârlık	6
Çalışkanlık	5
Davranışlarında Ölçülü Olmak	5
Saygı	4
Merhamet	4
Alçak Gönüllülük	3
İyilik	3
Cömertlik	3
Meslek Etiği	2
Özgüven	2
Adil Olma	2
Dostluk	2
Hoşgörü	2
Ara Bozucu Olmamak	1
Nasihatleri Dikkate Alma	1
Af/Özür Dileme	1
Sır Saklamak	1
Toplam	82

Bir önceki sayfada gösterilen, ahlakî değerlerin frekans dağılımları tablosuna göre: Çalışma konusu olan Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, ahlaki değerlerin yoğun bir şekilde işlendiği görülmektedir. İncelenen halk hikâyelerinde en çok yardımseverlik (13) ve vefa ve sadakat (9) değerlerine yer verilmiştir. Daha sonra ise sırasıyla affetmek (7), doğruluk (6), fedakârlık (6), çalışkanlık (5), davranışlarında ölçülü olmak (5), saygı (4), merhamet (4), alçak gönüllülük (3), iyilik (3), cömertlik (3), meslek etiği (2), özgüven (2), adil olmak (2), dostluk (2), hoşgörü (2), ara bozucu olmamak (2), nasihatleri dikkate almak (1) af/özür dileme (1) ve sır saklamak (1) değerleri gelmektedir.

3.4 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Toplumsal Değerler

Toplum aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ve ortak inanış ve amaçlar doğrultusunda birlikte yaşayan insanlar bütününden oluşur. Toplumlari bir arada tutan değerleridir. Bu değerler çeşitli tarihsel evrelerde gelişme ve değişmelere uğramıştır. Değerler toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Bu farklılıkların temelinde toplumun sahip olduğu tarihsel birliktelik ve yaşayış biçimi, inanç örüntüleri yer alır. Toplamların sahip oldukları hukuk kuralları ve normları da toplumsal değerlerle bağdaşmıştır.

Toplumsal değerler örf, adet, gelenek ve görenek dediğimiz kavramlarla yoğrulmuştur. Zamanla her toplumun kendi hayatından, yaşayış biçiminden süzülen değerler oluşmuştur. Bu değerler toplumun devamlılığının sağlanmasına, birlik ve beraberliğinin sürdürülebilmesine, diğer toplumlarla olan ilişkilerine rehberlik eden düsturlar olmuştur. Taşlıova, hikâyelerinde toplumun değerleriyle var olduğunu, gelenek ve göreneklerinin ne denli önemli olduğunu dile getirmiştir. Milletimizin gelenek ve göreneklerine, örf ve adetlerine son derece bağlı olduğunu vurgulamıştır.

3.4.1 Sevgi

İnsanları birbirine bağlayan, insanlar arasındaki birlik ve bütünlük duygularını pekiştiren bir duygudur. Sevgi, insan için vazgeçilmez bir duygudur. İnsan mutlaka birilerini, bir şeyleri sever, ona güvenir, değer verir ve kendisini bu duyguyla mutlu, huzurlu ve güvende hisseder. Sevgi değeri toplumsal barışın, birlik ve beraberliğin temelini oluşturur. Taşlıova, sevgi temasını hikâyelerinde çok çeşitli şekillerde dile getirmiştir. Kimi zaman sevgiliye duyulan özlem, kimi zaman anne sevgisi, kimi zaman kardeş, kimi zaman da evlat sevgisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anne-baba için evlat hasretine ve acısına dayanmak çok zordur. Çoğu zaman onlar için çeşitli fedakârlıklar yapılır. Taşlıova evlat sevgisinin büyüklüğünü hikâyelerinde sık sık işlemiştir. Şeref Taşlıova, Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde oğlunu Salih Bezirgân'a emanet eden Hamit Han şöyle seslenmektedir:

“Dinle sözlerimi Salih Bezirgân

Kenan sana, sen Allah'a emanet

Evladın acısı, hasreti zordur

Kenan sana, sen Allah'a emanet” (KİHH: 66).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Ahmet Şah'ın kızı Mahbup Hanım, evinin bahçesindeki ağacın dalındaki kuş yuvasındaki yavru kuşları ve annelerini görür. Annenin şefkatini, sevgisini şöyle anlatır:

“Mahbup'un sarayının penceresinin önünde çok yüksek bir ağaç vardı. Ağacın dalında bir kuş yuva yapmış. O kuşun iki yavrusu var. Kuşun ağzıyla yavrularına yem getirdiğini gören Mahbup şöyle bir hayale daldı: 'Dünyada ana ne kadar şefkatlidir? Ana ne kadar tatlıdır? Yarın bir yavrum olduğu zaman, ben de yavrumu bu kuş gibi besleyeceğim” (KŞH: 108-109).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde, annesine kendisini sevip sevmediğini soran İrfânî Hoca şu cevabı alır:

“-Ana, sen beni bir evlat olarak sever misin?

-Ne demek yavrum? Ana pir, evlat bir” (İHİTK: 194).

Sevgilerin içinde anne, baba sevgisi bir başkadır. Anne, babanın çocukları için yaptığı fedakârlık, çektikleri için, harcadıkları emeğin değeri hiçbir zaman ödenemez. Seyyad Bey Güllü Kız ile düğün hazırlıklarına başladı. Bu sırada ailesi aklına düştü, Onların hasreti, sevgisi dayanılmaz hale gelmişti. Seyyad Bey şöyle düşündü:

“Sevdiğine kavuştu ama ne de olsa bir ananın bir babanın evladiydi. Anam, babam benim yolumu bekliyor. Bundan sonra, benim bu memlekette yaşamam, bu memlekette durmam mümkün değil! diye kendi kendine konuştu” (SBİGKH: 308).

“Yârim ceylan bakışlıdır

Göğsü keklik nakışlıdır

Anamın gözü yaşlıdır

Belki babam çıkar yola.

Güllü Kız anladı ki Seyyad Bey babasını, anasını, memleketini özlemiş” (SBİGKH: 309).

Annenin evladına duyduğu sevgi ne büyüktür, ne yücedir. Kenan ile Hanzâde Hikâyesi’nde Taşlıova evlat sevgisini Kenan Bey ile annesi Efruz Hanım’ın sarılıp, kucaklaşıp, hasret gidermesiyle örneklendirir:

“Anası, Kenan’ı ana şefkatiyle sanki belekteymiş gibi kollarının arasına aldı, sanki böyle bir çiçeği koklar gibi kokladı. Gözlerinden akan yaşlar, oğlunun başından aşağı akmaya başladı. Eee ne de olsa, gün dermiş, gün görmüş bir insandı. Asil bir insandı. Allah ne vermişse evladına yedirdi” (KİHH: 92).

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi’nde, Kenan Bey anne sevgisini, annesine olan özlemini şu dizelerle anlatır:

“Canım ana, gözüm ana

Gelen evladın Kenan’dır.

Bir canım var kurban sana

Gelen evladın Kenan’dır.

Bir canım var verem sana

Gelmişem senin divana

Hasretlik yamandır ana

Gelen evladın Kenan’dır” (KİHH: 92).

Suna Hanım, kızının âşık olduğunu öğrenir. İpek Sultan, annesine sevdiğinin çok uzakta olduğunu, onun yanına gitmek istediğini söyler. Her şeye çare bulunabileceğini, üzülmemesi gerektiğini anlatan annesi Suna Hanım, evladına olan sevgisini şöyle anlatır:

“Sen benim evladım, konuşma acı

Gözümün ışığı, başımın tacı

Her derdin mutlaka vardır ilacı

Çaresi var, bizim için zor değil” (CBİİSH: 439).

“Suna Hanım, sana kurban bu canım

Sen benim iliğim, damarda kanım

Bir evladım sensin, nazlı sultanım

Gönül dağı boran değil, kar değil” (CBİİSH: 440) .

Kirman Şah Hikâyesi’nde, Kirman’ı arayan Koca Arap, Yusuf Paşa’ya Kirman’ı sorar. Onu ne kadar özlediğini, ağlamaktan gözlerini bile kan бүrüdüğünü sazla anlatan Koca Arap evlat sevgisini şöyle dile getirir:

“Koca Arap, budur sözüm

Kan yaşa бүrünmüş gözüm

Oğluma kurbandır özüm

Kayıp ettim yitiğimi” (KŞH: 154).

Kirman’ı bulan Koca Arap, sevincinden ne yapacağını bilemez. Şeref Taşlıova, Koca Arap’ın evlat sevgisini şöyle anlatır:

“Koca Arap, Kirman’ı böyle koyunun kuzusunu yaladığı, ananın yavrusunu kucağına bastığı gibi karşıladı. Aldı, yaralı haliyle çadıra götürdü” (KŞH: 155).

Sevgilerin en büyüğü de evlat sevgisidir derler atalarımız. İnsanın evladına duyduğu karşılıksız sevginin haddi ve hesabı ölçülemez. Taşlıova bunu şöyle ela alır:

”...Hafız gözlerini açtı. Anası: Yavrum, sana gelen bana gelsin! Sana gelen bana gelsin! Evladım sana ne oldu? deyince alır bakalım burada Hafız ne der?” (BHİHH: 253).

Evlada duyulan sevgi ve şefkat, çok yüce bir duygudur. Anneye göre evladı eşsiz benzersizdir ve uğruna her türlü fedakârlık yapılabilir. Evlat sevgisinin yüceliğini Taşlıova şöyle işler:

“Canım sana kurban balam

Eşin yok insan içinde.

Derdin söyle, gadan alam

Bu devr-ü zaman içinde

Evlattır ana muradı

Dünyanın lezzeti tadı

Sevdiğinin nedir adı

Söylenir meydan içinde” (BHİHH: 257).

Anaların gözünde evlat bir başkadır. Koklamaya doyamadığı kuzusudur evlat. Bu haberi duyan, Güllü kızın anası Döne Sultan çok üzülür:

”-Yavrum, yavrum! Evlat acısı neymiş, bir de beni dinle? Beni bırakıp nereye gidiyorsun? dedi” (SBİGKH: 310).

Annenin kalbinde evlat sevgisi çok büyüktür. Evladına dayanamaz, onun isteklerini geri çeviremez, onun üzülmelerini hiç mi hiç istemez. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde, kızının halini görüp çok üzülen annesi, ona yardım etmek istemektedir. Hanım Sultan kızına seslenir:

“Aman yavrum, derdin söyle bileyim

Gözlerinden akan yaşına kurban.

Tabipler toplayıp çare bulayım

Hayaline kurban, düşüne kurban” (GİSH: 358).

Bunun karşısında Gülistan annesi Hanım Sultan’a cevap verir.

”Ana, ana kızının en yakın dert ortağıdır. Ben biliyorum ki, başıma en küçük dert geldiği zaman, ayağım küçük bir taşa değdiği zaman, en çok senin yüreğin sızlar. Onun için ana, ne yaparsan yap, ne edersen et, beni sevdiğimden ayırma” (GİSH: 358).

Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi’nde Sümbül Hanım aşkıdan hastalanır, yataklara düşer. Kızının hasta olduğunu duyan annesi, kızının derdine çare bulmak için yanına koşar. Taşlıova, Sümbül Hanım’ın annesinin evlat sevgisini şöyle anlatır:

”Kızının hasta olduğu haberini alan anası, cariyeleriyle beraber kızının yanına geldi. Eh ana yüreği! Analar, kızlarına bir şey olmasın diye kendilerini ona siper ederler. Evlatlarının her derdini, anlamaya çalışırlar” (EHİSHH: 407).

“İki gözüm, Sümbül kızım

Derdini bilmeye geldim.

Can evladım, nazlı kızım

Gözyaşın silmeye geldim” (EHİSHH: 407).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre sevgi/aşk, insanın birini sevmesi, ona âşık olması insanı çok derinden etkileyen bir duygudur. Halk hikâyelerinin ana teması olan aşk, Şeref Taşlıova’nın en çok işediği sevgilerdendir.

Taşlıova’ya göre sevgi insanı çok etkileyen bir duygudur. İnsanın birini sevmesi, ona âşık olması, insanı çok derinden etkileyecek bir durumdur. Yârin sevgisi o kadar kuvvetlidir ki insanı dertten derde salacak, aklını başından alacaktır:

“Rüya-yı âlemde, yattığım yerde

Beni dertten derde saldı birisi.

Sevdası başımı düşürdü derde

Aklımı başımdan aldı birisi” (BHİHH: 251).

Yârin sevgisi onu insanın gözünde dünyanın en yüce, kutlu insanı yapar.”...-*Canım benim ona gidecek halim mi var? Benim, rüyamda aşk badesini içtiğim bir sevdiğim,dünyanın en yüce insanı var.Ben onu bırakıp başkasına gidemem!...*” (BHİHH: 256)

Taşlıova’ya göre sevgi gönülden gönüle kurulan bir köprüdür. Ona göre sevgi, bitmez tükenmez bir erdemdir:

“Gönülden gönüle köprü kurulsa

Bu yollarda sitem olmaz, naz olmaz.

Sevgi ipliğiyle dantel örülse

Rengi solup nakışları az olmaz” (SBİGKH: 276).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, Gülistan Süleyman'a deliler gibi âşıktır. Onu çok seven Gülistan, sevgisi uğruna her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdır. Aşkından gözü hiçbir şey görmeyen âşık şöyle söyler:

"-Hayır Nene, eğer ben ölürsem, koy onun aşkımdan öleyim. Ben onu sevmişim, illa ki yüzünü görmem şart değil, benim hayalimdeki yüzü de bana yeter" (GİSH: 350).

Taşlıova'ya göre insan mutlaka sevdiği kişiyle evlenmelidir. Sevgi, emek ister, birlikte her türlü zorluğa katlanıp, fedakârlık ister. Bütün bunlara degecek, her şeyi hak eden bir sevilen olması lazımdır. Sevgi olmazsa makam, mevki, mal, mülk hiçbirinin kıymeti yoktur. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, zorla sevmediği biriyle evlenmek istemeyen Gülistan, arkadaşı Akça Kız'a şöyle der:

"Bunlar, bugün akşamüzeri bizim eve gelecekler. Kolay da olsa, zor da olsa, mutlaka beni Ahmet Ağa'nın oğlu Faik Bey'e verecekler. Gönül sevmedikten sonra isterse dünyanın en büyük hükümdarı olsun boştur. Benim sevdiğim Süleyman'dır" (GİSH: 362).

Ziya Ağa'nın huzurunda Süleyman'ın ifadesini alan adam, ona sorar. Süleyman, Gülistan'ı çok sevdiğini, canını, malını mülkünü onun uğruna feda etmeye geldiğini anlatır:

"Canım sana kurban sevgili yârim

Başımı uğruna koydum da geldim.

Takatim kesildi yoktur kararım

Perişan halini duydum da geldim

Seven sevdiğini çıkarmaz dilden

Kavuşmaya gelir çok uzak yoldan

Bülbül ayrı düşmez sevdiği gülden

Bu şirin canıma kıydım da geldim" (GİSH: 368).

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde, Kenan Salih Bezirgan'a Hanzade'yi sevdiğini şöyle anlatır:

“Rüyada cemalin gördüm, yâre hasret kalmışam

Bülbül gibi gül ucundan sararıban solmuşam.

Yusuf gibi zindanlarda ömrümü zay eyledim

Ferhat gibi külüngünen yüce dağlar delmişem” (KİHH: 76).

Yâr sevgisi, Kenan ile Hanzade Hikâyesi’nde farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (KİHH: 93, 95, 96, 98, 99, 101, 102).

Kirman Şah Hikâyesi’nde Mahbup Hanım Ahmet Şah’ı sevdiğini şöyle anlatır:

“Mahbup der ki, şirin canım yâr yoluna fedadır

Gönül buradan name eder, naz ile hem edadır

Söyle babama, de versin, sözlerim ifadedir

Gönülden gönüle giden böyle rüzgâr güzeldir” (KŞH: 107).

Yâr sevgisi, Kirman Şah Hikâyesi’nde farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (KŞH: 110, 114, 115, 119, 121, 123, 124, 125, 127, 128, 132, 133, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 145,148, 156, 157, 158, 159).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi’nde, İrfânî Hoca Türkmen Kızı’na olan aşkını şöyle anlatır:

“Deli gönlüm feryat eder, bülbül ü gül aşkına

Mecnun’un Leyla’sı vardır, dolanır çöl aşkına.

Ezelinden ikrar veren, sözünden döner mi hiç

Düşleyerek bağlı oldum elif ü dal aşkına” (İHİTK: 188).

Yâr sevgisi, İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi’nde farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (İHİTK: 189, 191, 192, 193, 193, 195, 197, 198, 199, 200, 204, 205, 206).

Erzincan Bağları Hikâyesi’nde, Ahmedi Mirza Aslı’ya Türkmen Kızı’na olan sevgisini şöyle dile getirir:

“Aylar yıllar hasretini çekerim

Yüzü dönmüş bivefa yâr bele bak

Güzellere serpuş gezmek ar değil

Açılmıştır gümüş kemer, hele bak” (EBH: 211).

Yâr sevgisi, Erzincan Bağları Hikâyesi’nde farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (EBH: 212, 213, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224).

Âşık Sümânî ile Gülperi (Perizât) Hikâyesi’nde, Sümânî Baba Gülperi’ye olan sevgisini şöyle dile getirir:

“Bir dilbere Müptelayım ezelden

Derdi gama kattı ah u zar beni.

Ciğer kebab oldu, ne gelir elden

İflah etmez daha intizar beni” (ASİGH: 226).

Yâr sevgisi, Âşık Sümânî ile Gülperi (Perizât) Hikâyesi’nde farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (ASİGH: 227, 228, 229, 236, 237, 238).

Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi’nde, Bağdat Hanım Telli’ye, Bağdat’ı sevdiğini şöyle dile getirir:

“Rüya-yı âlemde, yattığım yerde

Beni dertten derde saldı birisi.

Sevdası başımı düşürdü derde

Aklımı başımdan aldı birisi “ (BHİHH: 251).

Yâr sevgisi, Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi’nde farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (BHİHH: 252, 253, 254, 255, 256, 257, 262, 264, 266, 267, 268, 269, 272, 273, 274).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde, Güllü Kız Seyyad Bey’e aşkını şöyle dile getirir:

“Nerelisin, niye geldin

Uzak yoldan gelen oğlan.

Aklımı başımdan aldın

Beni dertten derde salan oğlan” (SBİGKH: 287).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde, yâr sevgisi farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (SBİGKH: 288, 289, 290, 291, 293, 295, 296, 299, 300, 303, 304, 306, 307, 309, 310,311, 312, 317,318).

Gülsitan ile Süleyman Hikâyesi’nde, Gülistan içindeki aşk ateşini daha fazla saklayamayıp, Süleyman’a olan aşkını ona itiraf eder:

“ Ben sana âşık oldum” (GİSH: 342).

Gülsitan ile Süleyman Hikâyesi’nde, yâr sevgisi farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (GİSH: 343, 346, 348, 349, 351, 352, 359, 361, 362, 364, 365, 367, 368, 369, 370, 371,372).

Gelin Taşı Hikâyesi’nde, Yusuf Yasemen Hanım’ı görünce ona âşık olur ve aşkını şöyle dile getirir:

“Uzak yerden ben bu yana gelmişem

Söyle eli güllü, nerelisin sen?

Yüzünü görünce âşık olmuşam

Söyle kulaç kollu, nerelisin sen? “ (GTH: 377).

Gelin Taşı Hikâyesi’nde, yâr sevgisi farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (GTH: 378, 379, 380, 381, 384, 386).

Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi’nde, Emir Han anası Pırlanta Hanım’a bir güzeşe âşık olduğunu şöyle anlatır:

“Hanım anam, garip anam, han anam

Aklımı başımdan aldı bir güzel.

Sana kurban olsun şirin can anam

Beni bu ateşe saldı bir güzel “ (EHİSHH: 405).

Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi’nde, yâr sevgisi farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (EHİSHH: 406, 407, 408, 411, 412, 415, 417).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Celal Bey anasına bir güzele âşık olduğunu ve bu yüzden hasta olduğunu şöyle anlatır:

“Odama misafir geldi, garip insan bu gece

Sundu aşkın badesini bir dervişan bu gece.

Üç yüz altmış altı damar yandı aşk atasına

Neler geldi bu başıma, hâlım yaman bu gece “ (CBİİSH: 433).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, yâr sevgisi farklı örneklerle çok sayıda verilmiştir: (CBİİSH: 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 443, 445, 450, 454, 458, 461, 463, 464, 467, 468, 469).

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde sevgi teması evlat sevgisi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Sevdiğine kavuşan Güllü Kız anne ve babasından, sevdiğiyle birlikte gitmek için izin ister. Taşlıova, evlat sevgisi hakkında şöyle der:

“Hani bir söz vardır; Baba pir, evlat bir. Güllü kız, ananın babanın tek evladıydı. Onun yerini, yolunu, diyarını bilmedikleri bir memlekete gitmesine bunların gönlü razı olur muydu?” (SBİGKH: 310).

Emir Han'ı görünce, kardeşi Yakup Han'ı hatırlayan Ziyad Han kardeş sevgisiyle ilgili şöyle söyler.

“O gittikten sonra kanlar ağladım

Dizlerimi dövdüm, kara bağladım

Kardeş diye yüreğimi dağladım

Senin yüzün kardeşime benziyor” (EHİSHH: 422).

Hikâyelerinde evlat sevgisinden çok sık bahseden Taşlıova, Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde sevgiyi şöyle anlatır:

“Efendim, Allah kimseyi dünyada anasız, babasız etmesin. Sevgilerin en büyüğü evladın anaya, ananın evlada beslediği sevgidir. Celal Bey'in anası Döne Sultan, her iki evladını da çok severdi. Gecenin yarısında, ilk önce biraz küçük olduğu için Mahmut Bey'in kapısını açtı. Üstü açılmış mı, açılmamış mı, yatıyor mu, yatmıyor mu diye. Baktı ki uyuyor.

Geri geldi. Celal Bey'in kapısını açtı baktı. Ocağın batmasın Celal Bey! Celal Bey yataktan aşığı düşmüş, perişan bir halde. Böyle ağzından köpükler, ağzından sular taşmada.

Hemen oğlunun başının ucunda ağlamaya, dizlerine vurmaya başladı. Acı bir feryatla, yüksek bir sesle. Acele insanlar gelsinler diye” (CBİİSH: 432).

Sevgi teması incelenen hikâyelerde; evlat sevgisi, anne ve baba sevgisi, yar, kardeş sevgisi olarak tespit edilmiştir. Taşlıova, toplumsal ilişkilerde çok önemli rolü olan sevginin emek istediğini, zaman istediğini, fedakârlık istediğini vurgulamıştır.

3.4.2 Geleneksel Unsurlara Bakış

Gelenek sözcüğü Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde şöyle tanımlanmaktadır: *Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon* (2011: 920).

Gelenek kavramı toplumların geçmiş yaşantılarının örüntülerini de barındıran maddi ve manevi normlar bütünü olarak tanımlanabilir. Geleneksel inanışlarımız kuşaktan kuşağa iletilmiş ve maddi-manevî yaptırım değerlerine sahip olmuştur. Gelenek ve göreneklerimiz, örf ve adetlerimiz toplumsal dinamiklerimizi oluşturmaktadır. Geleneksel unsurlara bakışımız ahlakî ve hukukî değerlerimizi şekillendirmiştir. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde geleneksel unsurlara sıkça ver verilmiştir.

Misafir ağırlama geleneği toplumumuzda yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir. Tüm bu farklılıklara rağmen misafire izzet ve ikramda kusur edilmez. Geleneklerimiz gereği düstur haline gelen bu erdem gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir değerimizdir.

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Ahmet Şah'ın vezirleri Ali Bey'in evine gelirler. Vezirler Ali Bey'den şerbet isterler. Taşlıova, bu sırada geleneksel bir adabı anlatır:

“O zaman bir adet vardı. Bir eve misafir geldiği zaman, ilk önce şerbet ikram edilirdi. Özellikle, devlet büyüklerine, padişah tarafından gönderilen adamlara şerbet verilirdi. Eğer, gelen adamlar şerbeti içerlerse, o evdekilere herhangi bir kötülük, herhangi bir zulüm edilmeyeceğine işaretli. Yook, şerbeti içmezlerse, anlarlardı ki bizim sülalemizi kesecekler” (KŞH: 106).

Köroğlu Oltu Kolu hikâyesinde, Köroğlu'ndan yardım istemek amacıyla ona elçi gönderirler. Elçiler Köroğlu'nun huzuruna varır. Ama Köroğlu âdeti gereği onları hemen huzura almaz. Taşlıova, Köroğlu'nun misafir kabul etme âdetini şöyle anlatır:

“Köroğlu'nun bir hasiyeti vardı. Gelen misafirin karnını doyurup eğini giydirmedikten sonra ona merhaba demezdi. Önce selamını alırdı, merhabayı sonra söylerdi” (KOK: 164).

Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi'nde Afganistan'da yoldan geçen bir adam Ahmet ve Süleyman'ı alır ve evinde misafir eder. Adam oranın misafir ağırlama geleneğini şöyle anlatır:

“Bizim buranın töresi, geleneği budur! Biz misafirin perişan halini gördüğümüz zaman ona yardım ederiz. Biz de Türk'üz. Dilimiz, dinimiz birdir. Ancak, bir geleneğimiz sizden ayırdır. Biz gelen misafiri evimize götürür; yedirir, içirir, imkân dâhilinde giydiririz. Sonra her köyün, her mahallenin ortak bir misafirhanesi vardır. Götürür orda yatırırız. Evlerimizde yatırmayız. Bizim usulümüz de budur” (ASİGH: 232).

Taşlıova bu düstur gereği misafir ağırlama geleneğine şöyle örnek vermiştir:

” Akşam oldu. Âşıklar faslını bitirdi. Gece herkes evlerine dağılırken, Mahmur Ağa da misafirlerini aldı, evine getirdi. Allah ne vermişse bunlara yatsılık yemeği yedirdi. Bizim geleneğimizde, töremizde, misafirler geldiği zaman yatmadan önce Yatsılık denilen bir yemek verilir” (BHİHH: 248).

Taşlıova, halk hikâyelerinde, kendi yaşadığı yörelerin adetlerini işlemiştir. Misafir gidilecek hanenin insanlarına önceden haber vermek âdeti insanların hazırlık yapmalarını, mahcup olmamalarını sağlayacağından çok önemli bir davranıştır. Bu sayede hem misafir rahat edecektir hem de ağırlayan ev sahibi için bu iş bir keyif haline gelecektir. Çat kapı bir yere varmak her zaman iki tarafı da zora sokan bir durumdur. Bir yere misafir gideceksek önceden haber vermek erdemini göstermeye gayret etmeliyiz. Taşlıova, kendi yöresinin böyle bir âdeti olduğunu şöyle anlatır:

”Bizim oralarda eskiden bir adet vardı. Böyle grup halinde bir yere gidenler, kalabalık olarak giden adamlar, gidecekleri yere gitmeden önce bir çeşmenin başında oturur, güzel bir yemek yerlerdi. Evden getirdikleri keteyi, bişiyi... Yemek yerken içlerinden birini, gidecekleri yere haberci gönderirlerdi. O haberci;’Bu kadar adam geliyor. Adları budur.’ Diye haber götürürdü. Misafir edilecekleri yerdekilerin bilip ona göre tedbir almaları için” (BHİHH: 259).

Geleneklerimizde misafir baş tacıdır. El üstünde tutulur, baş köşeye oturtulur. Misafire hürmet edilir. Misafire asla niçin geldiği sorulmaz. Gelin Taşı Hikâyesi'nde Laçın Bey oğluna Yasemen Hanım'ı istemek için Sabri Bey'in evine gider. Sabri Bey ile aralarında misafir ağırlama geleneği ile ilgili şunlar geçer:

"Yemeler, içmeler, keyifler keyfiyetler, âlemler içerisinde iken içlerinden birisi dile geldi:

-Bey! hiç sormuyorsun ki, biz niye geldik?

-Canım, bizim töremizde, geleneğimizde, misafire niye geldin demek, onları kapıdan kovmak anlamına gelir" (GTH: 382).

Taşlıova, Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi'nde Yetim Ahmet'in misafir ağırlama geleneğini şöyle anlatır:

"Yetim Ahmet'in bir geleneği, bir âdeti vardı. Aynen Köroğlu gibi, gelen misafirin halini, hatırını sorar, ona ancak üç gün sonra; 'Merhaba' derdi. Neden?' O adam; belki yorgundur, belki perişandır, belki gariptir, belki cebinde üç beş kuruş harçlığı yoktur. Gelmiş, haneme, evime sığınmış. 'Onun için, elinden gelen bütün hizmetleri yapmaktan çekinmezdi" (ESİSHH: 396).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Derviş Çoban misafir ağırlama geleneklerini Celal Bey' şöyle anlatır:

"Ey yavrum, misafire niye geldin, derdin nedir diye sormak, onu kapıdan kovmak demektir. Bizde gelenek, adet budur. Bura Semerkant, Türk dünyası. Bu Türkmen diyarında bir misafiri bir hafta ağırlarız, yediririz, içiririz, giydiririz, ondan sonra ona niye geldiğini sorarız. Siz de gözüm üste geldiniz" (CBİİSH: 458) .

Her yörede, kız isteme ve düğün ile ilgili çeşitli adetler vardır. Taşlıova halk hikâyelerini derlerken kendi yöresinden çalışmalar yapmıştır. Derlediği halk hikâyeleri yakın yörelere ait olduğu için anlatılarında da o yöreler ait adetlere sık sık değinmiştir. Kirman Şah Hikâye'sinde kız isteme geleneği şöyle anlatılmıştır:

"-Ali Bey! Allah'ın emri, Peygamberin kavli, sünnet-i seniyyesinde senin kızın Mahbup Hanım'ı, ülkemizin padişahı Ahmet Şah'a istemeye geldim" (KŞH: 106).

“Eh Esat Vezir! Mademki buraya kadar gelmişsiniz. Allah’ın emri, Peygamberin kavli, sünnet-i seniyyesiyle, geleneğimizle, töremizle kızımı padişahımıza verdim” (KŞH: 107).

Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi’nde, Taşlıova eski gelin görme usulünden şöyle bahseder:

”O zaman, bir gelin görme usulü vardı. Gelin, iki kız yanında, kendisi ortada nişan yapılan odaya gelirdi. Kapıdan girince yedi adım atar, sonra el pençe duru, daha sonra da sağ eliyle yedi defa temenna ederdi. Kızın yanındakilere, kız gösteren derler” (BHİHH: 266).

”Bu yörede bir adet vardı. Gittikleri yerde, eğer istedikleri kızı almışlarsa, köye bir atlıyı haberci gönderirlerdi. O haberci atının boynuna bir vala bağlardı” (BHİHH: 268).

Ahmet Ağa oğluna Gülistan’ı istemek için Ziya Ağa’nın evine gider ve şöyle söyler:

”Allah’ın emri, peygamberin sünnet-i seniyyesiyle senin kızın Gülistan’ı Ahmet Ağa’nın oğlu Faik Bey’e istemeye geldik... Ziya Ağa şöyle söyler:-Ağa! Senin söylediğin söz başım göğüm üstüne! Eğer Allah yazmışsa bunu kimse bozamaz” (GİSH: 353).

Lâçin Bey, Gelin Taşı Hikâyesi’nde gelenek ve göreneklerimize uygun bir şekilde Yasemen Hanım’ı Yusuf’a istemeye gider:

”Biz buraya Allah’ın emri, peygamberin kavli, sünnet-i seniyyesiyle senin kızın Yasemen Hanım’ı Lâçin Bey’in oğlu Yusuf Bey’e istemeye geldik. Sabri Bey, biliyordu kızının aşka düştüğünü.

-Eh, Allah’ın takdir-i ilahisi ne ise o olur! dedi” (GTH: 382).

Taşlıova geleneksel bir tören olan düğün davetlerinin işleyişini hikâyesinde şöyle anlatır:

“Albız’da da bir düğün vardı. Onlar da bu düğüne davetliydi. Bizdeki düğün davetleri çok görkemli olur. Atla gidilir. Misafirler evlerde misafir edilir. Kuzular kesilir, koyunlar kesilir” (BHİHH: 248).

Zamanla gelenek ve göreneklerimiz bazı değişikliklere uğramıştır. Taşlıova, eskiden yapılan düğün geleneğinin artık günümüzde uygulanmadığını dile getirmiştir:

”Eskiden düğünler yedi gün sürerdi. O yedi gün içersinde mutfaklar açıldı. Koyunlar, kuzular kesildi. Yenildi, içildi” (BHİHH:253).

Her yörenin kendine göre düğün ritüelleri vardır. Şeref Taşlıova'nın ifadelerinden, eskiden düğünlerin genellikle güzün yapıldığını, düğünlere âşıkların davet edildiğini ve âşıkların çalıp söylediklerini anlıyoruz. Kültürümüzde, yeni doğan bebeklere iyi dileklerde bulunanlar ”ömrü uzun olsun, düğünü güzün olsun” derler. Taşlıova, Gelin Taşı Hikâyesi'nde Yasemen Hanım ile Yusuf Bey'in düğünü şöyle anlatır:

”Güz geldi. Davullar zurnalar çalmaya başladı. Âşıklar geldi. Düğün başladı. Eski gelenekte, oğlan kızın evine gitmez. Oğlan, babasının evinde gelini bekler. Gelini, oğlanın babası, yakınları, davetliler, athlar, iki yenge, bir de “kız Çıkaran” [Genç kızdır, gelini elinden tutar, evinden çıkarır. Onun için “Kız Kaçıran” derler.] alıp getirirdi” (GTH: 383).

Âşık Şeref Taşlıova, geleneksel unsurlardan bahsederken âşıklık geleneğini, geleneğin özelliklerini de detaylıca işler. Âşıkların bade içmeleri ve rüya motiflerine çok sık yer verir. Halk hikâyeleri Âşıklar vasıtasıyla kahvehaneler, köyler, meclisler gibi yerlerde insanlara aktarılmıştır. Neticede kuşaktan kuşağa günümüze ulaşmıştır. Âşık edebiyatında âşık olmanın bir ölçüsü vardır. Pir elinden bade içmeden âşık olunmaz. Sazdan ve sözden anlamayan âşık olmaz.

“Âşık edebiyatındaki rüya motifi kompleks bir yapıya sahiptir. Şöyle ki, rüyasında bir güzele âşık olmakla beraber, âşıklığın vecibelerini de yine rüyasında öğrenir. Böylece sade kişilikten san'atçı kişiliğe geçer. Bu söylediğimiz bilhassa, rüyasında bade içerek âşıklık istidatı kazanma hadisesine bağlı olarak gerçekleşir” (Kaya, 1994, s. 62).

“Rüyada bir sevgiliyi görerek aşık olma motifi bütün dünya edebiyatında ve ilkel kabilelerin ayini törenlerinde görülmekle beraber kompleks rüya motifi Türk Aşık Edebiyatına has bir motiftir. Çünkü bu rüyaların ortaya çıkışları kadar muhtevaları da diğer kültürlerinkinden farklıdır. Rüyaı gören kişi bir sevgiliye sahip olmanın yanında, Tanrı aşkına ulaşmak için gerekli bilgi, erkân ve usulleri, saz şâiri vasıflarını da rüyada kazanır” (Günay, 1986, s. 113).

Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde Kenan çadırına girip uykuya dalar. Çadırın kapısından üç nurani derviş girer. Rüya motifini çok sık işleyen Taşlıova bunu şöyle anlatır:

“Yavrum sana üç yüz hediyemiz var. Önce, bu badeyi içeceksin.

Kenan, badeyi içtiği zaman 366 damar,144 parça kemiği od tutup yanmaya başladı” (KİHH: 75).

Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde oldukça sık işlenen rüya motifinin diğer örnekleri şu hikâyelerde tespit edilmiştir:

Kirman Şah Hikâyesi’nde de Kirman Şah’ın Mahperi Hanım’a âşık olması (KŞH: 116-117-125), İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi’nde İrfânî Hoca’nın Türkmen Kızı Melek’e âşık olması (İHİTKH: 186), Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi’nde Bağdat Hanım’ın Hafız Bey’e âşık olması (BHİHH: 250-251), Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Süleyman’ın Gülistan’a âşık olması (GİSH: 356), Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde Celal Bey’in İpek Sultan’a âşık olması (CBİİSH: 430-431-433) ,Âşık Sümmanî ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi’nde (ASİGH: 226).

Halk hikâyelerindeki rüya motifi gereği pirlar âşığa badeyi sadece âşık etmek için değil bazen de ona sıkıntıları aşmak için güç, kuvvet ve bir çıkar yol göstermek için verirler. Kenan ile Hanzade Hikâyesi’nde Kenan ile Kahraman Harami güreşe tutuşurlar. Kahraman Harami, Kenan’a göre çok kuvvetli ve heybetlidir. Kenan’ın onu yenmesi çok güçtür. Tabi âşıklara Mevla yardım eder derler. Gücü kuvveti kesilen Kenan Allah’a yalvarır ve yardım ister:

“İki pehlivan şöyle iki koçun, iki mandanın (bizim tabirle camışın) nasıl birbirini süre süre götürdüğü gibi güreşirken, Kenan’ın takati kesildi. Döndü yarı kibleye, içinden;”Ya Rab! Babam kayboldu. Anamın gözü yolda. Bir yandan da bana bade gönderdin. Sevdiğim nerde? Ona kavuşmak için gideceğim.”Bana yardım et!” diye dua etti. Bu sırada Kenan’ın sırtına nasıl bir el değdiyse, bir de gözünü açtı ki, Kahraman Harami ayağının altında” (KİHH: 83).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde sıkıntılı günler yaşayan Seyyad Bey’e rüyasına giren dervişler şöyle seslenir:

-Yavrum, seni buralara kadar getiren, senin alın yazındır. Senin kaderindir. Senin çok büyük çilen var. Bu çileyi doldurmak mecburiyetindesin. Senin önüne o iki geyiği düşüren o geyiği sarp kayalardan senin önüne getirenler vardır. Yarın imtihan günüdür. İmtihan önünde kuvvetli olabilmen için, sana bir kuvvet suyu getirdim, dedi. Al bunu şöyle iç!

Seyyad Bey, dervişin verdiği o kuvvet suyu dediği badenin tasını kaldırdı:

-Bismillahirrahmanirrahim! dedi” (SBİGKH: 297).

“Âşıklar âşıklığa başlamayı ya da yetişip usta âşık olmayı geleneksel bir unsur olarak gördükleri iki önemli yol olan usta yanında yetişme ya da rüyada bade içerek badeli âşık olmaya bağlarlar... Bade içme görülen rüya sonucu manevî bir değişmeye uğramadır. Âşık edebiyatında bade içme, rüya motifi bir gelenek icabıdır. İnanişâ göre âşık olmak için ya usta yanında yetişmek ya da mutlaka “pîr” elinden bade içmek gerekir” (Yardımcı, 2004, s. 88).

Taşlıova halk hikâyelerinde pir elinden bade içen âşıkların kendilerini kaybedercesine maşukunu sevdiklerini, pervanenin ışığın etrafına ölümüne temenna edercesine kendinden geçtiklerini bir dörtlükte şöyle dile getirir:

*“Aşk ehliyem, şirin candan geçmişem
Kudret mektebinden mana seçmişem
Pir elinden dolu, bade içmişem
Beni yardan, yâri benden ayırma” (BHİHH: 264).*

Kirman Şah Hikâye’sinde, Kirman padişah’a sorulara sazlı cevap verebileceğini, adetlerinin böyle olduğunu anlatır:

“Padişah’ım! Ben Ali Bey’e, dedeme de aynısını söyledim. Bizim sülalenin bir haysiyeti, bir âdeti var. Sorulan soruya sözlü değil sazlı cevap veririz. Eğer divanınızda sazdan anlayan, halden anlayan biri varsa gelsin! Yoksa ben kılıcımı saz yerine sineme basar, sana derdimi anlatırım” (KŞH: 123).

Şeref Taşlıova, geleneklerden bahsederken âşıklık geleneğinin özelliklerine geniş yer verir. Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi’ni âşıklığın bir geleneğini anlatarak bitirir:

“Efendim, âşıklar düğün tutulduğu zaman, adettir, bir muhammes söylerler” (EHİSHH: 423).

Taşlıova, Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde âşıklık geleneğinin özelliklerinden şöyle bahseder:

“Bizden evvelki ustalarımızdan böyle duyduk belledik ki, göz ile görmedik, el ile tutmadık ama onlardan bize intikal eden bir gelenek ve töre içersinde âşıklar bir köy düğününe veyahut da sünnetine gittikleri zaman fasıllarını gündüzleri yapıp bitirdikten sonra hele ki güz ve kışın uzun gecelerinde hikâyeler anlatırlardı. Biz de onlardan duyduklarımızı,

aynen yıllar boyu köy düğünlerinde, sünnetlerde hatta halk kahvelerinde, şehirlerdeki âşık kahvelerinde uzun yıllar anlattık” (EHİSHH: 421).

“Aziz dinleyenlerim, bir binayı yaptığınız zaman, o binanın temelini sağlam yapmazsanız, üzerine kaç kat çıkarsanız çıkın çabuk uçar. Âşıklık töresinde, âşıklık geleneğinde de hikâye anlatma buna benzer. İlk önce onun temelini sağlam yapacaksınız. Temelini sağlam yapmak demek de onun temeline serküşte dediğimiz hatta serhusana dediğimiz şiirleri koymaktır. Temelini attıktan sonra, destanlarını anlattıktan sonra, hikâyeye başlardı ustalarımız” (CBİİSH: 425).

Âşıklık anlayışında, bade içip yatağa düşen aşığın sesi saz ile çözülür. Sazın telini duyan âşık uyanıp, derdini anlatmaya başlar. Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde bu şöyle anlatılır:

”-Vallah, Cenabiallah herkese bunu nasip etmez. Buna Cenabiallah kudretten bir ikram, bir aşk badesi sunmuştur. Bunun derdini ancak anlasam anlasam ben anlarım. Yalnız onu anlamam için mutlaka bana bir ses gerekir. Yani bana bir saz getireceksiniz. Bu, ancak sazın sesini duyduğu zaman uyanır” (CBİİSH: 433).

Erzincan Bağları Hikâyesi’nde Kerem Aslı’ya âşık olur. Ancak babasına açılmaz. Töresi ve terbiyesi gereği babasına anlatamaz. Şeref Taşlıova bu töreyi şöyle anlatır:

“Kerem gitti, babasıyla, anasının huzuruna[Eee bizde bir töre var, terbiye var. Bir oğlunun bir babaya kalkıp da; ‘Ben falanı sevdim, filanı sevdim.’ Demesi mümkün değil.]” (EBH: 212-213).

Âşık Sümmani ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi’nde Âşık Şeref Taşlıova Kars’ın asker uğurlama geleneğini şöyle anlatır:

“Bizim güzel bir geleneğimiz vardır. Allah, bugün de bu gelenekten, bu duygudan ayırmasın! Askere giderken, büyüklerimizin ellerinden öperiz. Komşularımızın evine gideriz. Onlar, bizi davullarla, zurnalarla yolcu ederler. O zaman, askerlik şimdiki gibi on altı ay değil” (ASİGH: 228-229).

Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi’nde, çocuklara ad verme geleneğini Taşlıova şöyle anlatır:

”O zamanki adet şöyle. Komşular, kendi aralarında toplanır. Doğan çocuğun kulağına Ezan-ı Muhammedi okunduktan sonra, âlimler çocuğa isim koyarlarmış. O günlerde şehre Bağdat’tan kervan gelmiş. Çok güzel Hint Kumaşları, atlaslar getirmişler. Âlimler:

Mademki bize Bağdat kumaşı geldi. Bu kızın adını da Bağdat koyalım! demişler” (BHİHH: 246-247).

Ad verme geleneği, Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde, Esmâü'l Hüsnâ’dan ve Hz. Peygamberin adlarından birini vermek şeklinde de karşımıza çıkar (CBİİSH: 427).

Geleneksel unsurlar toplumdaki topluma, yöreden yöreye değişiklikler içermektedir. Taşlıova, bir beyin âdetine örnek vererek günümüz insan ilişkilerinin durumunun bir muhakemesini yapmamıza vesile olmuştur:

”Kalaça’da Reşit Bey’in bir âdeti vardı. Şimdiki gibi böyle telefon yok, televizyon yok, yazma yok, çizme yok... Şehirden başka bir yere giden herkes, döndüğü zaman, aldığı haberleri, gördüklerini, uzaklarda neyin olup bittiğini Reşit Bey’e anlatırdı” (BHİHH: 248).

İnsanların toplanıp bir araya gelmesi, muhabbet edip hoş vakit geçirmeleri, hal hatırlarını sormaları geleneği, teknoloji ile birlikte yok olmaya başlamıştır. İnsan sosyalleşme adı altında sosyal ağlara, sanal ortamlara girmekte, diğer insanlardan kopuk, yalnız başına bir birey olmaktadır. Günümüz insan ilişkileri bu bağlamda sıkıntılı günler yaşamaktadır. Taşlıova, bu durumdan duyduğu rahatsızlıkları hikâyelerinde sık sık dile getirmiştir:

”Eskiden bizim köyümüzde de vardı bu adet. Uzun kış gecelerinde sadece erkeklerin meclis yoktu. Birde kadınların kendi aralarında oturup muhabbet ettikleri bir oda vardı. Biz buna “Aşhane(yöre ağzıyla ahşana)”derdik. Yani, yemek pişirilen büyük bir odaydı. Kadınlar orada toplanırdı” (BHİHH: 249).

Taşlıova, hikâyelerinde geleneksel ifadeler de çok sık yer vermiştir. Cuma günü yapılan işlerin hayırlı olacağı düşüncesi ile işlenen bu ifadede şöyle bahsedilmiştir:

”Eh, bizde derler: Allah vaizin(arabozan) babasına Pazar günü rahmet etsin! Gerçi Allah’ın her günü güzeldir ama eskiler derler ki;”Cuma günü Müslümanlarındır, Pazar günü de Hıristiyanların!” (BHİHH: 249).

Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde Türk Kültüründe kadına verilen değeri de görmek mümkündür. Kenan ile Hanzâde Hikâyesi’nde, Kenan Bey annesi Efruz Hanım’a babasının ‘Gıt ananı getir’ sözünü iletir. Annesi bunun geleneklerine ters bir durum olduğunu Kenan Bey’e şöyle anlatır:

“Yavrum, sen her ne kadar, çile çekip feleğin çemberinden geçmişsen de daha çocuksun! Kadınlar, erkeklerin ayağına gitmez. Erkekler, kadınların ayağına gelirler. Bizim töremiz, bizim geleneğimiz budur” (KBİHH: 92).

Eski geleneklere göre beyler erkânlarıyla birlikte saraylarında ayrı bir divanda oturur, hanımlar da ayrı bir divanda. Bey'in ailesi bey'e divanda bir şey söylemek istediği zaman bir kâğıda name yazılır, kırmızı başörtüsüne sarılır tepsi içersinde, beye öyle yollanırdı. Taşlıova, halk hikâyesinde bu durumu şöyle örneklendirir:

“Ana,babama bir name yazacağım!Eğer kabul edersen bu nameyi götür,babama ver!...Katladılar kağıdı.Sandıktan kırmızı bir başörtüsü çıkardı.Usul de böyledir.Kırmızı olması lazım.Nameyi başörtüsünün,ortasına koydu.Dört tarafını katladı.Koydu bir tepsinin üzerine” (BHİHH: 264).

Geleneksel unsurlara bakış; misafir ağırlama, misafirlige gitme gelenekleri, çocuklara ad verme geleneği, kız isteme merasimleri, düğünler, asker uğurlama, âşıklık geleneği şekliyle tasnif edilmiştir. Şeref Taşlıova, kültürün özünden süzülüp âşığın gözüne giren, oradan da sevgisiyle maşuğun gönlünün közüne dönüşen halk hikâyelerinde; yaşadığı, doğup büyüdüğü, gezip gördüğü yörelere ait geleneksel unsurları bir ayna gibi saf ve tertemiz güzelliğiyle yansıtmaya çalışmıştır. Âşık Şeref Taşlıova, kültürün kaynağını oluşturan bu geleneksel unsurları gönül kamerasıyla hafızasına kaydetmiş ve gönlünde pişirerek halka aktarmayı başaran bir halk ozanıdır.

3.4.3 Vatan Sevgisi

Vatan, insanların kültürel, sosyal ve çeşitli değerlerle bağlı olduğu toprak parçasıdır. Vatan sevgisi, birlik ve beraberliğimizin perçinlendiği kutsal bir değerdir. Bu uğurda anadan, yardan, evlattan hatta candan bile vazgeçilmiştir. Vatan uğruna nicelerimiz şehit olmuştur. Taşlıova, halk hikâyelerinde vatan ve millet sevgisini derince işlemiştir. Âşık, vatan sevgisini dualarıyla dile getirmiştir:

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde, Kenan Bey'le baş başa kalan Hamit Şah hemen memleketini sorar, her ne kadar hali vakti yerinde bile olsa, ülkenin şahı dahi olsa yine de vatanını özlemektedir. Taşlıova, bu durumu meşhur bir deyişle şöyle açıklar:

“Eee hani atalardan kalma bir söz vardır: 'Bülbülü altın kafese koymuşlar, ah vatanım demiş. 'Bu vaziyet karşısında atalarımız demiş ki; 'Bülbülü altın kafesten salıverelim. Hele

bakalım bunun yeri yurdu neresidir? Kuşu serbest bırakmışlar. Bakmışlar bir çalı dalına konmuş. Bir çalı dalı da olsa dünyada vatan her şeyden güzeldir, her şeyden üstündür” (KİHH: 88).

Kirman Şah Hikâyesi’nde, Mahperi Kirman’ı yaralı halde bahçenin kenarına bırakır. Döndüğü zaman onu bulamaz. Kirman’ın kaçırılıp öldürüldüğünü düşünür. Zaten vatanından uzakta olduğunu, artık sevdiği de öldüğüne göre Kür Irmağı’nın en yüksek kayalık yerine gelir ve intihar etmeyi düşünür. Vatan özlemine kayalığın tepesinde şu sözleriyle anlatır:

“Kadir Mevla ne belalı bahtım var

Saldın türlü türlü merağa beni.

Vatandan uzağam, sılam yok benim

Yandırasan şem-i çırağa beni.

Haber salam vatanıma, elime

Yâd bülbülü konduramam gülüme

Gökte uçan kuşlar acır halime

Saldın türlü türlü fırağa beni.

Kimsesizem

Kimsesizem, kimsesizem

Vatan garip, ben garip

Gurbette kimsesizem” (KŞH: 148).

Köroğlu Oltu Kolu hikâyesinde Taşlıova, Oltuluların Köroğlu’na elçilerle gönderdiği nameyi okumadan önce, vatan sevgisini şu dualarıyla dile getirir.

“Bakalım Oltulular ne yazmışlar Köroğlu’na. Ben söyleyeyim sizlere. Allah Türkiye Cumhuriyeti devletine zeval vermesin! Ordularımızı havada, karada, denizde daima muzaffer eylesin! Yan bakan düşmanları da, kahr ismiyle yerle bir eylesin” (KOK: 165).

”Allah, Türkiye Cumhuriyeti devletimize bir mani, keder, bir zeval vermesin! Ordumuzu, yurdumuzu, daima korusun! Memleketimizi birlikten, dirlikten, beraberlikten ayırmasın” (SBİGKH: 276).

Seyyad Bey, memleketinden uzakta vatan hasreti çekmektedir. Memleketinin hasretiyle, ailesinin hasretiyle yanıp tutuşmaktadır. Hasretinden gözünden kanlı yaşlar akıtan Seyyad Bey sevgisini, özlemini şöyle dile getirir:

“Ayrı düştüm vatanımdan uzağa

Anam ağlar, bacım ağlar, el ağlar.

Baykuşlar konarmış virane bağa

Bahçe ağlar, bağban ağlar, gül ağlar.

Vatan güzel

Giymeye keten güzel

Gezmeye gurbet el

Ölmeye vatan güzel” (SBİGKH: 312).

Her insan vatanını sever. Vatanı için fedakârlıklar yapmayı göze alır. Taşlıova’ya göre vatanı uğruna insan canını bile verebilir. Ona göre insan vatanından uzak kaldığında mahzunlaşır. Taşlıova, vatan sevgisi ile ilgili şöyle der:

“Herkes sever yaşadığı vatanı

Uğruna can verir, akıtır kanı

Sılasından uzak düşen insanı

Gurbet elde kaldığında göresin” (GİSH: 322).

Taşlıova, vatanına, milletine, devletine gönülden bağlı bir âşıktır. Taşlıova’nın vatan sevgisi tüm hikâyelerine işlenmiştir. Âşık, vatanını öyle çok sevmektedir ki bu dualarına bile yansımıştır. Her fırsatta vatanı, milleti ve devleti için hayır dualar etmektedir:

”Eh Allah devletimize, milletimize zeval vermesin. Allah Türk silahlı kuvvetlerini havada, karada, denizde daima korusun. Allah milletimizi birlikten, beraberlikten ayırmasın! Dünyanın en büyük varlığı vatandır. Vatanı olmayanın hiçbir şeyi olmaz” (GİSH: 325).

Vatan sevgisi toplumumuzda en kutsal satılan sevgilerden biridir. Vatanımız uğruna tarihler boyunca nice fedakârlıklar yapmışız nice yiğitleri şehit vermişizdir. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde vatan için yapılan fedakârlıklar sık sık dile getirilmiştir. Hikâyelerde vatan sevgisinin kutsallığı derinlemesine işlenmiştir.

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, Yemen Harbi başlayınca, cepheye gitmek için emir alan Osmanlı zabiti, bu emri Allah'ın emri kabul eder. Vatan sevgisinin coşkusuyla ailesini geride bırakmanın, gidip de dönemeyecek olmasını bile görmezden gelir. Zabitin tayin emri Yemen cephesine çıkar. Bu kutsal sevginin yaptırabileceği fedakârlıkları Zabıt şöyle dile getirir:

"Eee emir, İstanbul'dan gelmiş. Türk milleti, Türk askerinin vatani için canı fedadır. Emri başıyla, gözüyle kabul etti. Erzurum'a evine geldi. Hanımına durumu söyledi. Oğul olarak kabul ettiği Süleyman'a durumu anlattı. 'Allah'ın emridir.' deyip hanımına şunları söyledi:

-Hanım! Bu topraklar bizim toprağımızdır! Ben bu toprağın çocuğuyum! Bu da bizim oğlumuz Süleyman. Evimiz, barkımız var. Sen oğlumuz Süleyman'la beraber burada yaşarsın. İnşallah ben de vatan görevimi gider, bitirir, döner gelirim. Zaten yaşımız da ilerlemiş. Ondan sonra ömrümüzü tamamlarız bu topraklarda. Allah'ın dediği neyse o olur!...Bir yıl sonra bir haber geldi ki, Osmanlı zabiti Sait Bey Yemen'de şehit olmuş. [Allah rahmet eylesin. Nice şehitler vermişiz o topraklarda. Bu memleketin nice evlatları, Türk toprağının her yerinde; Çanakkale'de, Yemen'de, vatanın toprak altı bekçileri, manevi bekçileri olarak yatmaktadır.]" (GİSH: 332).

Süleyman, Ziya Ağa'nın huzuruna varınca, halini ve derdini anlatır. Ziya Ağa da onu can kulağıyla dinler. Süleyman, vatan hasreti çektiğini şu maniyle dile getirir:

"Vatan güzel

Giymeye keten güzel

Gezmeye gurbet el de

Ölmeye vatan güzel" (GİSH: 336).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde Süleyman yalnız kaldığını düşünmektedir. Derdini paylaşacak kimse bulamayan, vatan hasreti çeken Süleyman duygularını şöyle dile getirir:

“Vatanımdan uzak düştüm buraya

Yok mu merhametin, imanın dağlar.

Kimsem yoktur, gelsin bana çareye

Uzaklardan gelir kervanın dağlar” (GİSH: 344).

Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, Yakup Han vatanından sürgün edilir. Vatan sevgisinin önemini çok sık işleyen Taşlıova, bu durum üzerine şunları söyler:

“Efendim, dünyanın en tatlı varlığı vatandır. Vatandan güzel, vatandan tatlı hiçbir şey olamaz” (EHİSHH: 390).

Vatanından uzağa sürgüne giden Yakup Han bir çobana yol sorar. Çoban Yusuf Bey’in vatan hasretiyle şimdiden yanmaya başladığını görünce şunları söyler:

“Gariplerin hali yüzünden belli

Dağın eteğinden o yana gider.

Vatandan ayrılan perişan halli

Kervanı yorulan bu hana gider” (EHİSHH: 393).

Yakup Han, Kardeşi Ziyad Han’ın Gence toprağını kaybetmek üzere olduğunu öğrendi. Bu haber onu çok üzdü. Bir dert olup onu hasta etti. Yatağa düşen Yakup Han’a Yetim Ahmet’in getirdiği hekimler deva olmadı. Yakup Han bir gün yetim Ahmet’i yanına çağırır. Artık öleceğini düşünen Yakup Han’ın, vatan hasretiyle yanan yüreğinden şu sözler dökülür:

“Ahmet kardeş, senden budur dileğim

Nazlı yârim, yavrum, sana emanet.

Vatan hasretiyle çarpar yüreğim

Nazlı yârim, yavrum, sana, emanet” (EHİSHH: 399).

Hasta olan Yakup Han’ın derdine çare bulunamaz. Yakup Han, Hakk’ın rahmetine kavuşur. Vatan hasretiyle yaşamak ve ölmek çok acı bir duygu olsa gerek. Taşlıova bu durumu şöyle anlatır:

”Yakup Han’ın derdine çare bulamazlar. Aradan zaman geçer, vade dolar. Yakup, Han ömrünü tamamlar. Dünyada vatanından uzakta ölmek kadar acı bir şey yok. Vatan hasretiyle, burada ömrü sona erer” (EHİSHH: 400).

Doğduğu toprak olan Gence şehrine gelen Emir Han çok mutludur. Vatanından uzak geçirdiği onca uzak seneler, vatan sevgisini, özlemini iyice arttırmıştır. Emir Han, vatanında olduğu için sevincinden şunları söyler:

“Selam sana Gence şehri

Çok şükür sana gelmişim.

Son buldu gurbetin kahrı

Aziz vatana gelmişim” (EHİSHH: 420).

Emir Han, amcası Ziyad Han’ı zindandan çıkarır. Bu duruma çok sevinen ve şaşırın Ziyad Han hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmadan Allah’a dua eder.

”Yarabbi! Ben, dünyadan ümidimi kesmiştim. Zamanında, benim ekmeğini yiyen, suyumunu içen insanlar, hep benim düşmanım olmuştu. Ya Rab! Sana hamdüsenalar olsun ki, bana bu dar günümde bir kurtarıcı, bir yardımcı gönderdin. Bu kudret, bu kuvvet sendendir! Sen gönderdin” (EHİSHH: 421).

Vatan sevgisine çok ayrı bir önem veren Taşlıova halk hikâyelerinde yoğun bir şekilde işlemiştir. Vatani, ülkesinin birlik ve beraberliği için insanların yaptığı fedakârlıkları örneklendirmiştir.

3.4.4 Misafirperverlik

Misafirperverlik evimize gelen konuğa verdiğimiz önem ve gösterdiğimiz saygı olarak ifade edilebilir. Milletimizin temel değerlerinden birisidir. Dünyada misafirperverliğiyle tanınan bir toplum olarak, bu değerın gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir. Bu toplumsal değerimiz aile ilişkilerimize, komşuluk ilişkilerimize ve hatta sınırlar, milletler arası ilişkilerimize dahi yön vermektedir. Taşlıova, misafirperverlik temasını hikâyelerinde titizlikle işlemiş ve örneklendirmiştir.

Misafir ağırlama adabı, misafire gösterilen saygı ihtimam Taşlıova’nın hikâyelerinde önemli yer bulmuştur. Misafire iyi davranılması, saygıda kusur edilmemesi şöyle anlatılmıştır:

”Akşam oldu. Âşıklar faslını bitirdi. Gece herkes evlerine dağılırken, Mahmur Ağa da misafirlerini aldı, evine getirdi. Allah ne vermişse bunlara yatsılık yemeği yedirdi. Hizmet eden kimdi? Hafız! Ocağın batmasın! Öyle tedbirli, öyle saygılı bir insandı ki! Çaylarını, kahvelerini verdikten sonra, misafirlerin önünde, ayakta el pençe bağladı. Ayakta durmaya başladı” (BHİHH: 248).

Şeref Taşlıova, misafirperverlik değeriyle ilgili halk hikâyelerinde hep iyi örnekler vermiştir. Toplumun ileri gelenleri misafirperver özellikleriyle işlenmiştir (GİSH: 333). Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Hasan Ağa’nın misafirperverliği şöyle anlatılır:

”Bu köyde bir ağa varmış: Hasan Ağa. Hasan Ağa çok hanedan, misafirperver, fakire, fukaraya, yoksula gayet iyi bir şekilde bakan, onları koruyup kollayan bir insan ama elden ne gelir ki” (GİSH: 326).

Toplumumuzda misafire hürmet edilir, misafir el üstünde tutulur. Arkadaşları tarafından Göle’de misafir edilen Yusuf Bey, misafirperverlik ile ilgili şunları söyler:

”Arkadaşlar! Allah razı olsun! Bana şimdiye kadar hürmet ettiniz. Yedirdiniz içirdiniz, misafir ettiniz. Eee bundan sonra gidip bir müddet de benim memleketimde kalacağız! Buyrun gidelim” (GTH: 376).

Vatanından sürgüne gönderilen Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, Yusuf Han’ın niyeti Osmanlı topraklarına gitmekti. Bir çobana yol sorar ve derdini anlatır. Çoban, Yusuf Han’a yardımcı olması için, çok misafirperver birisi olan Yetim Ahmet’i tarif eder:

”Orda Karakoyunlu köyü vardır. O köyde benim de uzaktan akrabam olan Yetim Ahmet isminde birisi var. O köyün, o bölgenin ağasıdır. Yetim büyüdüğü için böyle ad koymuşlar. Misafirperverdir. Herkese kapısı açıktır. Gelenlere hürmet eder, gidenlere yol gösterir. Senin derdinin ortağı olsa olsa o olabilir” (EHİSHH: 394).

Karakoyunlu köyüne yaklaşan Yusuf Han, yoldan geçen birine Yetim Ahmet’in evini sorar. Köylü, Yetim Ahmet’in misafirperverliğini överek, anlatır:

”Ooo başım gözüm üste! Sen sağolasın! Zaten, bugün Ahmet Ağa’mızın misafiri yoktu. Gam-gün içerisindeydi. Ahmet Ağa öyle bir adamdır ki, evinde eğer misafiri olmazsa boğazından aşağıya ekmek gitmez. Ağamız, sizin geldiğinize çok sevinecektir. Belki, bana da bahşiş, peşkeş verecek, yardım edecektir! dedi” (EHİSHH: 395).

Yetim Ahmet, Yusuf Han’ı misafir etti. Saygıda, hürmette kusur etmedi. Çok misafirperver birisi olan Yetim Ahmet, Yusuf Han’ı şöyle karşılar:

“Uzaklardan gelen yolcu

Sefa geldin, göz üstüne.

Hanemize konuk oldun

Sözüm olmaz söz üstüne” (EHİSHH: 396).

“Şükür olsun Yaradan’a

Bir misafir verdi bana

Her şeyim fedadır sana

Duam bu vaziyet üstüne” (EHİSHH: 397).

Yetim Ahmet, misafiri çok sevdiğini, evinin kapısının herkese açık olduğunu söyler. Dostları için her türlü fedakârlığı yapacağını söyleyen Yetim Ahmet, şöyle devam eder:

“Ocağın batmasın! Bizim hanemiz, evimiz açıktır. Gelen dostlarımız, başımız gözümüz üstünedir! Hele bir dinle!

“Yetim Ahmet, dosta kurban

Derdine olayım derman

Hakk’a yemin olsun inan

Ekmeğimle tuz üstüne” (EHİSHH: 397).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde; Taşlıova, Hacı Ahmet Ağa’nın misafirperverliğini şöyle anlatır:

”Celal Bey kimdir? Celal Bey, bir ülkede, Türkmen ülkesindeydi. Babası Hacı Ahmet Ağa’ydi. Ocağın batmasın Hacı Ahmet Ağa. Hanedan bir insandı. Gelen insanı yedirir, üstünü giydirdi. En aşağı evinde bir hafta ağırlayıp karnını doyurmadan onu yolcu etmez, yola salmazdı.

Her tarafta adı vardı, şanı vardı, ünü vardı. Her giden adam Hacı Ahmet Ağa’nın mutlaka sofrasında bulunmuştu. Duasını almıştı, kendisine göre armağanlarını almıştı” (CBİİSH: 427).

Derviş Çoban Celal Bey ile Harami Başî'nı dağdaki evinde misafir etmek ister. Onları tanrı misafiri olarak kabul eder. Evinde ne varsa hepsini bölüşür. Derviş Çoban onlara şöyle der:

"Allah'uma hamdüsenalar olsun ki bu akşam bizim hanemiz şereflenecek. Bizim evimiz şereflenecek. Çünkü bizim evimize misafir geliyor. Buyrun oturun. Akşam koyunlarımı toparlayayım. Bu ilaçlarımı, sularımı da hazırlayayım. Sizi eve götüreyim. Ey, siz benim misafirim olun" (CBİİSH: 457).

3.4.5 Toplumsal İnanışlar

Her toplumun kendine özgü inanç ve inanışları vardır. Bu inanışlar vasıtasıyla toplumsal ilişkiler düzenli bir şekilde işlemektedir. Hukukî ve ahlakî değer yargıları ve normları bu inanışlarla yön bulabilmektedir. Taşlıova, hikâyelerinde toplumsal inanışlara göndermeler yapmış, eski ve yeni karıştırmaları yaparak inanışlardaki değişiklikleri ve uygulama farklılıklarını gözler önüne sermeye çalışmıştır.

Toplumsal inanışlarımız bazen batıl bazen de dinî kaynaklı meydana gelmişlerdir. Tarihsel evrelerle birlikte inanışlarımızda yöreden yöreye, nesilden nesile bazı nüanslar oluşmuştur. Taşlıova, hikâyelerinde toplumsal inanışları kendi bakış açısıyla ele almış, ancak bir dayatmaya gitmemiştir. Sadece inanışlarımızı gözlemlemiş ve çeşitli şekillerde bizlere aktarmaya çalışmıştır.

Bazı toplumlarda, sıkıntıları çözdüğü, insanlara şifa dağıttığı ve bazı olaylara yanıt bulduğuna inanılan kimseler vardır. İnsanlar bu kimselerden medet umup bu tür durumlar için onlara başvurur. İnsanların bu tür inanışları olması Taşlıova tarafından yadırganmaktadır. Bu duruma ince göndermeler yapan Taşlıova şöyle örnekler verir:

"Bizim burada bir Cazu Nene var. Ancak ve ancak bu işi, çözerse o çözer! Başka kimse çözemez! Cazu Nene ocağın batmasın! Cazu Nene, öyle bir nenedi ki; Bağdat'ta, Basra'da, Bursa'da yoğurt mayalandığı zaman, nenenin serçe parmağı içinde olmazsa tutmazdı. Nenenin iman dağarcığına böyle bir fiske vursaydın, toz bulutları üzerine çıkardı. Bir gram bile imanı yoktu... Nene Kalktı. Başına şalını, atkısını örttü. Koltuğunun altına bir Kuran-ı Kerim, eline üç el tespah aldı. Süphanallah sür gitsin, kırk ellisi bir gitsin! Diyerek yavaş yavaş Reşit Bey'in konağından içeriye girdi. Nene'nin altına minder, arkasına yastık koydular. Çay gelip kahve geliyor, kahve gidip yemek geliyor. Nene'nin keyfi yerinde. Ömründe hiç namaz kıldığı yoktuysa da başladı abdest alıp namaz kılmaya" (BHİHH: 270).

İnsanın rüyasında gördüğü olay ve kavramları anlamlandırıp, hayatıyla ilişkilendirmesi çok yaygın bir inanıştır. Rüyamızda gördüğümüz bazı şeyleri hayra bazılarını da şerre yorarız. Taşlıova, halk hikâyelerinin en bariz öğelerinden olan rüya motifini sık sık işlemiştir. Türk toplumunda at çok önemli bir varlıktır. Yiğidin yareni, yol göstericisi, en yakın arkadaşdır. Geleneklerimiz gereği çok değerli olan at, kimseye emanet dahi edilmezdi. Toplumumuz ata çeşitli anlamlar yüklemiştir. Taşlıova, hikâyelerinde ata ayrı bir önem verir. Taşlıova'ya göre at her zaman bir yoldaş, sırdaş ve hayırlara vesiledir:

"Efendim, büyüklerimiz demişler ki; At, murattır. At insana yol gösterir. Dünyada iki şey, insanın öncüsüdür, yol göstericisidir. Biri at, biri güvercin. Bir de bir habercisi vardır. O da gökyüzündeki turnalardır" (SBİGKH: 281).

"Seyyad Bey'i getirirken atını da getirmişlerdi. Derler ki; At murattır, at sahibinin ölümünü bilir. At sahibine yol gösterir. Seyyad Bey'in atı, gözlerinden damla damla yaş akıtmaya başladı" (SBİGKH: 297).

Her insanını soyuna, nesline çekeceğine dair toplumsal bir inanış vardır. İnsanın huyu, karakteri ne ise, çocukları da ona benzeyecektir. Çocuk babasının özelliklerini alacak ve karakteriyle benzer nitelikler sergileyecektir. Taşlıova bu inanışı şöyle anlatır:

"Hani bir söz vardır: 'Herkes soyuna çeker. Herkes aslına, nesline çeker.' Zaten Süleyman'ın babası, hem ağa hem de hanedan bir kişi hem de ehli dil bir âlim, sazıyla sözüyle, muhabbetiyle mükemmel bir insandı" (GİSH: 330).

Allah sevdiği kullarına biraz çektirir, sabrını ölçer. Sabredene de bolca karşılığını verir. Allah'ın sonradan verdiği insanlara çok iyi lütuflar ihsan ettiğini söyleyen Süleyman şöyle der:

"Allah, sana şükürler olsun! Derler ki, Cenabıallah sonunda verir ama iyi verir. İnşallah sonum hayırlı olur" (GİSH: 337).

Taşlıova, halk hikâyelerinde, olaylara atalardan kalma sözlerle yorumlar getirir. Gülistan ile Süleyman Hikâyesinde, oğluna Gülistan'ı isteyen Ahmet Ağa durum karşısında iyice sinirlenip, kan dökmek yerine; âşıkların sevgisini, cefasını görünce yumuşar. Süleyman'ın ne kadar iyi kalpli birisi olduğunu anlar. Taşlıova bu duruma uygun bir söz, halk deyişi bulur. Toplum tarafından inanılan, bazı olay ve davranışlar karşısında söylenen sözler vardır. Taşlıova bu durum karşısında şöyle demektedir:

”Atalardan kalma biz söz vardır: ‘Kanı kanla yumazlar, kanı suyla yurlar.’ Akıllı insanın da her yolu, yöntemi akıllı olur. Yine eski üstatlardan biri diyor ki:

Ehl-i arif meclisinde küll de eksen gül biter

Cahil, nadan meclisinde gül de eksen küll biter” (GİSH: 372).

Toplumsal inanışlara Taşlıova’nın anlattığı iki efsaneyi de dâhil edebiliriz. Şehirlerin ve yerlerin çocuğunun bir efsanesi vardır. Bu efsaneler, bir kısmı gerçek olayların zamanla kulaktan kulağa aktarılmasıyla çeşitli değişikliğe uğramış olanlar, bir kısmı da olağanüstü olaylara dayanan efsanelerdir. Taşlıova Çıldır Gölü ile ilgili efsaneyi şöyle anlatır:

Efsaneye göre açık kalmaması gereken kırk çeşmenin musluklarını, Gökçek Hanım açık unuttur. Açık unutulmuş çeşmelerden akan sular her tarafı kaplar. Çukurda olan, Müzeyyen Şehir, sular altında kalır ve böylelikler Çıldır Gölü oluşur.

”Zaman Bey emir verdi:

-Gidin çeşmeleri kapatın!

Ama hiç kimsenin suyun içersine girip çeşmelerin musluklarını kapatması mümkün olmadı. Şehir halkı o suyun altında kalıp bir feryad u figana başladı:

-Nedir bu hal? Sevinç içersinde nedir bu unutkanlık? Gökçek Hanım, niye çeşmelerin musluklarını kapatmadın? Çıldır mı? Deli mi oldun?

-Bu kız çıldırmış mı?

Derler ki o çukur şehir, böylece sular altında kalmış ve bugünkü Çıldır Gölü meydana gelmiş. Bu gölün adını da işte ”Çıldır Gölü” veya çeşmeyi açık bıraktığı için ”Çıldırın Gölü” demişler” (SBİGKH: 321).

Ülkemizde bazı yöre adlarının efsanesi vardır. Bu isimler bazı ilginç olaylar, çeşitli olaylardan beslenen, nesilden nesile anlatılan söylenceler haline gelmişlerdir. Bazıları gerçek, bazıları da gerçeğe yakın efsanelerdir. Bazıları da gerçeğe yakın olaylardan etkilenip zamanla nesilden nesile aktararak değişikliğe uğramışlardır. Gelin Taşı Hikâyesi’nde Taşlıova, efsânelerde görülen ‘taş kesilme motifini’ bir hikâye kahramanı olan Yasemen Hanım’a özdeşleştirerek şöyle anlatır:

”Yasemen Hanım’ı oğullarından birine isteyen Yedi Deli kardeşler, bu yedi zalim adam başlarına topladıkları 77 katille beraber Akkom’un yanındaki dereye pusu kurdular.

Öyle bir pusu kurdular ki, düğün alayı tam dereye geldiği zaman, bir kısmı üstten, bir kısmı alttan yollarını kesti. 'Baskın basanıdır!' derler. Lâçin Bey'le adamları, bunlarla kıyasıya savaştılar. Ey bunlar; hazırlıklı, silahlı gelmişler. Gelini götüren Lâçin Bey'le adamlarında da her ne kadar o devrin silahları varsa da fazla değildi. Çünkü düğüne, toya gelmişlerdi. Neticede, bu yedi deli kardeşler, düğün alayındakileri öldürdüler, sadece bir topluluk kaldı geriye. Davulcu, zurnacı, gelin, yengeler, kız kaçırان, üç beş tane kadın... Yedi Deli Kardeş'ten Yasemen'i oğluna isteyen adam, Yasemen'in atına yaklaştı. Tam Yasemen Hanım'ı atından aşağıya çekip götürmek isterken, Yasemen Hanım geri döndü, Allah'a yalvardı:

-Eey on sekiz bin âlemi yaratan Allah! Ben sevdiğim Yusuf'a söz vermiştim. O,yoldan geçerken beni çadırımda görüp gönül vermişti. Ben ona, o bana âşık maşuk olmuştuk. Bu zalim insanlara beni yar etmektense, beni taş kes! dedi.

Derler ki, Allah Yasemen Hanım'ın duasını kabul etmiş. Taş kesmiş onu [Hakikaten, bugün Semavat köyüyle Akkom köyünün arasındaki yamaca böyle bir baktığınız zaman, bir taş yığını görürsünüz. O günden bugüne kadar oranın ismi 'Gelin Taşı' diye bilinir, söylenir]" (GTH: 384, 385).

Âşık Şeref Taşlıova, her topluluğun kendine özgü değerleri ve yaşayış tarzı olduğunu, zamanla bu inanışların değişebileceğini vurgulamıştır.

3.4.6 Komşuluk İlişkileri

Toplumumuzda komşuluk ilişkileri çok önemli yer tutar. Atasözlerimizde de epey geniş yer tutması bu değerın toplumumuz nezdinde öneminin anlaşılmasını göstermektedir. Toplumumuz komşuya ve komşuluk ilişkilerine son derece önem vermiştir. Ev satın alırken bile komşu mefhumu hep dikkate alınmıştır. Sosyal bir varlık olan insanın yaşam ortamının vazgeçilmez bir parçası olan komşular, çocukların yetişmesi ve ahlâkı, ailenin mutluluğu ve huzuru açısından temel yapı taşı rolünü üstlenirler. Komşuluk ilişkileri sosyal yardımlaşma ve dayanışma için çok önemlidir. Aileler komşuları ile iyi ilişkiler kurduğu takdirde huzur ve güven içinde yaşamaktadır. Komşularımızla sevincimizi, mutluluğumuzu, üzüntümüzü paylaşırız. Komşularımız en yakın dostlarımızdır. Dinimizde özellikle vurgulanan komşuluk ilişkileri, Türk toplumu için çok önemlidir. O yüzden komşuda pişen bize de düşmüş, komşumuzun külüne muhtaç olmuşuz, komşumuz açken tok yatmamışızdır. Taşlıova hikâyelerinde komşuluk ilişkilerinin önemini sık sık vurgulamıştır.

Bağdat Hanım İle Hafız Hikâyesinde Taşlıova Beylerin, sultanların bile komşularıyla iyi geçinen ikram ve iltifatlarını esirgemeyen bireyler olduğunu örnekleyerek, komşuluk ilişkilerinin önemini vurgulamaya çalışmıştır:

”Efendim, bir zamanlar Kalaça’da bir bey yaşarmış, Reşit Bey isminde. Ocağın batmasın Reşit Bey! Çok ehlidil, çok ehlilim, sazdan, sözden anlayan, komşularıyla çok iyi geçinen bir insanmış” (BHİHH: 246).

Komşularla her zaman yardımlaşılması gerektiğini Taşlıova şöyle dile getirmiştir:

”Bir Bey Hanımı olan Tazegül Bacı komşularının her türlü müşküllerine koşmuştur: Komşular arasında, bir karı koca arasında eğer bir geçimsizlik, bir sıkıntı olduğu zaman; bunu ancak Tazegül bacı düzeltir deyip, ona haber verirlerdi” (BHİHH: 247).

Günümüzde komşuluk ilişkileri yaşadığımız hayatın getirdikleri sıkıntılar, apartman yaşamı, insanın teknoloji ile giderek asosyal olmaya başlaması gibi birçok nedenden ötürü giderek zayıflamaktadır. Taşlıova bu duruma çeşitli örnekler vererek göndermeler yapmaktadır:

”Bağdat Hanım’a elçiliğe gidenler köye yaklaştı. Albız’a haber ulaştı, Allah’a şükürler olsun ki, Bağdat kızımız oğlumuz Hafız’a vermişler! Köylüler, bunları öyle bir merasimle karşıladılar ki! Eh komşuluk var. Birlik beraberlik içinde o eski muhteşem günler” (BHİHH: 268).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesinde, büyük oğluna Gülistan’ı isteyen Ahmet Ağa, Ziya Ağa’nın evine gider. Komşuluk ilişkilerine çok önem veren Ziya Ağa evine gelen komşulara şöyle seslenir:

”Canım, niye geldiğinizi niçin sorayım ki? Biz komşuyuz, her zaman birbirimize camide cumada, hayırda şerde, ölümden kalımda, gidip gelen insanlarız. E bugün evime gelmişsiniz, sefa geldiniz” (GİSH: 353).

3.4.7 Birlik ve Beraberlik

Birlik, birleşip bir arada olma anlamındadır. Türkler yüzyıllar boyunca çok sayıda devlet kurmuşlardır. Kurulan devletlerin büyük bir bölümü, toplum içerisinde birlik ve beraberliğin bozulması nedeniyle yıkılıp, parçalanmıştır. Toplumda birlik ve beraberlik değerleri sağlamca kurulmuşsa, o toplumun bekası oldukça parlaktır. Taşlıova’dan derlenen

halk hikâyelerinde birlik ve beraberlik teması, devletimizin varlığı ve bütünlüğü temaları oldukça sık işlenmiştir. Âşık Şeref Taşlıova, birlik ve beraberliğimiz için hikâyelerinde sık sık dualar etmiştir. Birlik ve beraberlik, toplumun huzuru, mutluluğu, insanların güven içerisinde, hiçbir kaygı gütmekten yaşayabilmeleri için çok önem arz eden bir temadır.

Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, Gence toprağını ele geçirmek isteyen düşmanlar, kendi aralarında plan yaparlar:

”En iyisi, iki kardeşin arasına girmek! Onları birbirine düşürürsek, mutlaka biri diğerini öldürmeye çalışır. Biz de bu arada kuvvetlenir, zamanla bu kuvvetten istifade ederek Gence Hanlığını, Gence toprağını ele geçiririz” (EHİSHH:387).

Planları işleyen düşmanlar, yavaş yavaş neticeye ulaşmaya başlarlar. *“Ey Han sağ olsun! Senin dediklerin doğru değil! Düşmanlar, bizi birbirimizden ayırıp babamızın bize bıraktığı bu Türk yurdunu parçalayıp elimizden almaya çalışıyorlar”* (EHİSHH: 389).

Emir Han ile Sümbül hikâyesinde, düşmanlar Ziyad Han ile Yakup Han’ı aralarına fitne sokarak birbirine düşürmüşlerdir. Birlik ve beraberliğin baş düşmanı olan fitne ve fesatlıktan Taşlıova şöyle bahseder:

”Allah; insanları fitneden, fesattan, kötülükten korusun! İnsanların arasına hainler girdiği zaman neler olur, neler” (EHİSHH: 389).

Bunun dışında birlik ve beraberlik kavramı: (KŞH: 10), (KOK: 16), (İHİTKH: 206), (EBH: 207), (BHİHH: 275), (SBİGKH: 276),

Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde toplumsal değerlerden sırasıyla: sevgi, geleneksel unsurlara bakış, vatan sevgisi, misafirperverlik, toplumsal inanışlar, komşuluk ilişkileri, birlik ve beraberlik şeklinde tespit edilmiştir. İncelenen halk hikâyelerinde tespit edilen değerlerin hikâyelerine göre dağılımı bir sonraki sayfada gösterilmiştir.

Tablo 3.3 Âşık Şeref Taşlova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Toplumsal Değerlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyenin Adı	Hikâyelerin Kodları	Tespit edilen Değerler
Kenan ile Hanzade Hikâyesi	KİHH	Sevgi, Vatan Sevgisi, Geleneksel Unsurlara Bakış
Kirman Şah Hikâyesi	KŞH	Sevgi, Geleneksel Unsurlara Bakış, Vatan Sevgisi
Koroğlu Oltu Kolu	KOK	Geleneksel Unsurlara Bakış, Vatan Sevgisi
İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi	İHİTKH	Sevgi, Geleneksel Unsurlara Bakış
Erzincan Bağları Hikâyesi	EBH	Geleneksel Unsurlara Bakış, Sevgi
Âşık Sümmânî ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi	ASİGH	Geleneksel Unsurlara Bakış, Sevgi
Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi	BHİHH	Sevgi, Geleneksel Unsurlara Bakış, Toplumsal İnanışlar, Komşuluk İlişkileri, Misafirperverlik
Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi	SBİGKH	Sevgi, Vatan Sevgisi, Toplumsal İnanışlar, Geleneksel Unsurlara Bakış
Gülistan ile Süleyman Hikâyesi	GİSH	Sevgi, Geleneksel Unsurlara Bakış, Vatan Sevgisi, Toplumsal İnanışlar, Komşuluk İlişkileri, Misafirperverlik
Gelin Taşı Hikâyesi	GTH	Geleneksel Unsurlara Bakış, Toplumsal İnanışlar, Misafirperverlik, Sevgi
Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi	EHİSHH	Sevgi, Geleneksel Unsurlara Bakış, Vatan Sevgisi, Misafirperverlik, Birlik ve Beraberlik
Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi	CBİİSH	Sevgi, Geleneksel Unsurlara Bakış, Misafirperverlik

Tespit edilen toplumsal değerlerin frekans dağılım oranları aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 3.4 Tespit Edilen Toplumsal Değerlerin Frekans Dağılımları

Tespit Edilen Toplumsal Değerler	<i>f</i>
Sevgi	79
Geleneksel Unsurlara Bakış	41
Vatan Sevgisi	16
Misafirperverlik	11
Toplumsal İnanışlar	8
Komşuluk İlişkileri	4
Birlik ve Beraberlik	3
Toplam	162

Çalışma konusu olan Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, toplumsal değerlerin de titizlikle ele alındığı görülmektedir. İncelenen halk hikâyelerinde en çok sevgi (79) ve geleneksel unsurlara bakış (41) değerlerine yer verilmiştir. Daha sonra ise sırasıyla vatan sevgisi (16), misafirperverlik (11), toplumsal inanaşlar (8), komşuluk ilişkileri (4), birlik ve beraberlik (3) değerleri gelmektedir.

3.5 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Dinî ve Tasavvûfî Değerler

İnanç, insanın bir olguya, bir varlığa doğrudan ve gönül bağıyla bağlanması demektir. Yaradılış gereği insanoğlu yüzyıllardan beri hep inanma ve bağlanma ihtiyacı hissetmiş ve bunu da gerek somut kavram ve objelerle gerekse soyut kavram ve inanaşlarla sürdürmüştür. İnsan kendisini hep aciz, yardıma muhtaç görmüş ve bir varlığa, kavrama sığınmış ve ondan yardım, esirgenme, korunma ummuştur. Sonucunda da huzura, mutluluğa, iyiliğe kavuşma hedeflenmiştir. İnsanlar inançları gereği yaşam ve ahlâk felsefelerini oluşturmaktadır. Dinî inançlar insanın hayatına yön veren, uğruna yaşanan, birleştirici ve bağdaştırıcı bir özelliği olan duyguların özünü oluştururlar. İşte bu özelliklerinden dolayı inançlar toplumda birliğin

beraberliğin temelidir. Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde din ve tasavvûf değerinin önemini vurgulamış ve çeşitli şekillerde bu değerlere göndermeler yapmıştır. Taşlıova, toplum için maneviyatın, inançların ne denli önemli olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Tasavvûfi Unsurlar

Tasavvûf kelimesi, Kul ile Allah arasında ihsan olayının gerçekleşmesi veya kulun ihsan vasfını kazanmasının yollarını gösteren bir ilim (Cebecioğlu, 2010, s. 330) olarak tanımlanmıştır. Bir başka ifadeyle ise, her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete vermedir (Devellioğlu, 2007, s. 1193).

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde; şükür, sabır, on sekiz bin âlem, pir, derviş gibi çeşitli tasavvûfi değerler yer almaktadır. Tasavvûf, insanın kendi iradesini sınaması olarak tanımlanabilir. Tasavvûfun temel düsturuna göre evrende tek bir varlık vardır. O varlığın dışındakiler ise Onun yansımalarıdır. O tek varlık ise Allah'tır. Bu anlayışa 'vahdet-i vücud' denilmektedir. Tasavvuf felsefesine göre insan, ilahî gerçekliğe ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşan insana 'insan-ı kâmil' denir. Tasavvufa göre, Allah'a sadece ve sadece özden gelen sevgiyle ulaşılır. Şeref Taşlıova, hikâyelerinde bazı tasavvûfi unsurlara oldukça sık yer vermiştir. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinin doğuşu hep tasavvûfi unsurlarla ilişkilendirilmiştir.

Şeref Taşlıova'ya göre; dinî değerler çok önemlidir. İnsanların hayat tarzı, yaşama biçimleridir. Allah'a olan bağlılık, sevgi, peygamber sevgisi ve ibadet kavramlarının önemi vurgulanmıştır. Dinî inanç temelinde; iyilik ve esenlik dileme, mutluluğa ve huzura ulaşma şeklinde ele alınmıştır. Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde tespit edilen dinî ve tasavvufi değerler frekans sıklıklarına göre tasnif edilerek şöyle incelenmiştir:

3.5.1 Dua ve Şükür Etmek

Dua ve şükür etmek Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde şöyle yer almaktadır:

Dua Etmek,

1. *Yakarış*

2. *Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin (2011: 720).*

Şükür Etmek,

1. *Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme*

2. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme (2011: 2233).

Dua, insanın bütün varlığı ile Allah'a yönelerek ondan istek ve dilekte bulunması demektir. Kulun bu şekildeki yönelişini Allah karşılıksız bırakmamaktadır. (http://www.diyamet.gov.tr/turkish/Dua/uploads/files/Hz_Peygamberin_Dilinden_Dua.pdf E.T: 06.02.2013).

Dua; seslenmek, yardım istemek anlamındadır. İnsan inancı gereği maddî ve mânevî huzur ve mutluluğu için hep ümitle dua etmiştir. İstek ve arzularımızı inançlarımız doğrultusunda Allah'tan dileyip, ümitle beklemiştir. Mutlu bir olay veya durumdan sonra da Allah'a minnetimizi bildirmek amacıyla şükür etmiştir. Şükür, insana minnet duygusunu kazandırır. Elindeki değerini anlama ve elindeki varlığa sahip çıkma duygusunu aşılır. Halk hikâyeleri yapısı gereği dua ile başlayıp dua ile bittiği için, Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde de dua ve şükür etmek oldukça önemli yer tutmaktadır. Taşlıova, bunu çeşitli şekillerde ele almıştır. İncelenen halk hikâyelerinde tespit edilen değerlerin hikâyelere göre dağılımı örnekleriyle aşağıda incelenmiştir.

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyeleri dua ile başlayıp dua ile biter. Aşağıda sadece üç örnek alınmış, diğer metinler alıntılanmadan kodlarıyla gösterilmiştir: (KŞH: 157), (EBH: 225), (ASİGH: 226), (ASİGH: 241), (GİSH: 373), (GTH: 374), (GTH: 386), (EHİSHH: 387), (EHİSHH: 424), (CBIİSH: 425), (İHİTK: 206), (EBH: 207).

Şeref Taşlıova, Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'ne hayır dua ile başlar. Herkes için iyi dilek ve temennilerini ileten Âşık, Allah'ın günahlarımızı affetmesi, imandan ve Kur'an'dan ayırmamasını niyaz eder. Bu duygularını şöyle ifade eder:

“Allah günahlarımızı affetsin! Allah, imandan, Kur'an'dan ayırmayın. Olsun deminiz, olmasın gamınız, hayırlı olsun serencamınız. Allah gönlünüze göre versin, diyerek hikâyemize başlayalım!” (KİHH: 62).

Her hikâyeye hayır dua ile başlayan Şeref Taşlıova, Kirman Şah Hikâyesi'ne de hayır dua ile başlar:

“Olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dönsün serencamınız! Mert yakanız, namert elinde griftar olmasın! Allah, Türkiye Cumhuriyeti devletimize bir zeval vermesin! Ordularımızı havada, karada, denizde daima muzaffer eylesin! Yan bakan düşmanları da

kahreylesin! Haneniz Şen, ambarınız dolu, hayatınız tatlı, çoluk çocuğunuz ömürlü ve mutlu olsun!” (KŞH: 104).

Âşık Şeref Taşlıova Köroğlu Oltu Kolu hikâyesi’ne hayır dua ile başlayıp hikâyeyi hayır dua ile bitirir. Vatan sevgisini tüm hikâyelerinde dile getiren Usta Âşık, vatanın birlik ve beraberliği için de dua eder:

“Olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dönsün serencamınız! Allah hepinizi var etsin! Vatanımızı birlikten, beraberlikten, bütünlükten ayırmayın” (KOK: 161).

“Allah cümlenizi hasretine kavuştursun! Darda kalanları kurtarsın! Hepinizi var olun! Sağ olun” (KOK: 184).

Kenan ile Hanzade Hikâyesi’nde Kenan ile Kahraman Harami güreşe tutuşurlar. Kahraman Harami, Kenan’a göre çok kuvvetli ve heybetlidir. Kenan’ın onu yenmesi çok güçtür. Gücü kuvveti kesilen Kenan, Allah’a yalvarır ve yardım ister:

“İki pehlivan Şöyle iki koçun, iki mandanın(bizim tabirle camışın) nasıl birbirini süre süre götürdüğü gibi güreşirken, Kenan’ın takati kesildi. Döndü yarı kibleye, içinden;”Ya Rab! Babam kayboldu. Anamın gözü yolda. Bir yandan da bana bade gönderdin. Sevdiğim nerde? Ona kavuşmak için gideceğim.”Bana yardım et!” diye dua etti. Bu sırada Kenan’ın sırtına nasıl bir el değdiyse, bir de gözünü açtı ki, Kahraman Harami ayağının altında” (KİHH: 83).

Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde kahramanlar zor durumda kaldıkları zaman, kurtuluş bulabilmek için Allah’a sığınıp, dua ederler. Kirman Şah Hikâyesi’nde Mahperi’yi Cazu devden kurtarmaya alışan Kirman Şah Allah’a yalvarıp, fırsat verip, ona yardım etmesini ister:

“Ocağın batmasın! Cenabıallah, KarakaytaÇ’a öyle bir güç vermiş ti ki; turnaklarının üzerinde kaleye tırmanıp Kirman’ı deve göstermeden, tam menzile ulaştırdı. Kirman ve dev karşı karşıya geldiler. Kirman, kibleye karşı dönüp:

-Ey 18.000 âlemi yaratan Allah! Sen bana fırsat ver! dedi.

Elindeki kılıcı, o Reyhan Arap’ın vermiş olduğu kılıcı, Hz. Ali’nin Zülfikar’ı gibi, nasıl ‘Bismillah’ öyle deyip vurduysa dev ikiye böldü” (KŞH: 140-141).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Kirman'ın bağlarına bakan bahçıvan bahçenin kenarında Kirman'ı yaralı halde bulur. Hiç çocuğu olmayan bahçıvan onu iyileştirmesi için Allah'a dua eder:

“Ya Rabbi! Senin iraden hâkimdir. Sen derdine çare bul! deyip;’Ya rabbi! Bizim çocuğumuz yoktur. Bizim hanım hekimlikten, cerrahlıktan anlar. Bunu eve götürsek, yarasına çare bulup iyileştiresek, kendimize de oğul etsek olur mu? diye düşünerek yavaş yavaş Kirman'ın atının yanına yaklaştı” (KŞH: 146-147).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, toprağı eşelerken bir küp altın bulan Kirman Şah bunun bir imtihan olduğunu düşünerek Allah'a şükreder:

“Yarabbi! Sen beni imtihan ediyorsun tabii! Senin kaderine, emrine şükürler olsun! Babamın sarayında bundan sonra tonlarla vardı. Onların bana ne faydası oldu ki, sen burada vermişsin bir küp altın? Olur ya, bu da dünya işidir! dedi” (KŞH: 149).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde, Güllü kız kendisine bir sevgili gönderdiği için Allah'a şükür etmektedir. Ama bir yandan da karşısında rakip olarak Taştan Bey Gibi güçlü ve zor bir rakip çıktığı için korkmakta ve sevdiğine yardım etmesi için Allah'a dua etmektedir.

“Güllü Kız, gökyüzüne doğru böyle bir baktı. Allah'a yalvardı: Yarabbi! Bana, son günlerde kudretten, uzak diyarlardan, uzak yerlerden bir sevgili gönderdin. Eee, şimdi de getirdin karşısına Taştan Bey'i çıkardın! Ya onun hali ne olacaktır” (SBİGKH: 297).

“Yavrum, inşallah seni darda koymaz Cenabıallah! Eğer dara düşersen, şöyle gözünün ucuyla bir sağa dön Allah'ı çağır. Bak, eğer yanında birisini bulursan, o Allah kerimdir, sana yardım eder! Yavrum, ben gidiyorum Allah yardımcın olsun! dedi” (SBİGKH: 297).

Kocası Yakup Han'ın ölümüne çok üzülen Pırlanta Hanım, derdini ağlayarak oğlu Emir Han'a anlatır. Pırlanta Hanım'ın durumuna çok üzülen Ahmet Ağa ona dua edip ümit var olmasını ister: (EHİSHH: 403).

Hikâyelerinde dinî değerlere çok sık yer veren Taşlıova, Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde müzevirlerle beddua eder:

“Eee efendim! Allah, söz getirenin babasına Pazar günü rahmet etsin! Çünkü Pazar günü kilisenin çanı çalar. Biz Müslümanlar da Cuma gününde dua yaparız. Allah müzevirin ocağını batırsın!” (KİHH: 63)

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde Kenan Bey'e yenilen Kahraman Harami, canı bağışlandığı için Allah'a şöyle şükreder:

“La ilâhe illallah, Muhammedü'n-resûlullah! Allah, sana şükür! Hayattayım! Bundan sonraki hayat, ne güzel hayattır! dedi.” (KİHH: 84).

Mahperi'yi devden kurtarmak için devin yaşadığı kaleye giden Kirman Şah kalenin önünden Mahperi'ye seslenir. Her türlü imkânın Allah'ın elinde olduğunu anlatan Kirman Şah, Hz. Yunus'u denizden, Hz. Yusuf'u kuyudan kurtaran yüce Mevla'ya dua eder.

“Yaratan Mevla'ya niyaz ederim

Çünkü onda mevcut her türlü kuvvet

Yunus'u deryadan kurtaran odur

Zindandan kurtuldu Yusuf-u Kenan” (KŞH: 139).

Sözlerim doğrudur, vallah da billâh

Böyle emreylemiş Amentü billâh

Kirman der, sığındım yaratan Allah

Bütüin dertlerime sen eyle derman” (KŞH: 140).

Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde, oğluna kavuşan Efruz Hanım duyduğu sevinçle canı gönülden dua etti:

“Efruz Hanım, feri kaçmış gözlerle baktı ki; lâ ilâhe illallah! Allah'ım, cümle hasretleri kavuştursun! Cümle yatanı kaldırsın! Cümle hastalara şifa versin!” Ana evlat hasretle birbirine sarıldılar” (KİHH: 92).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde İrfânî'nin derdini anlayan annesi çok sevinir ve Allah'a şükreder:

“Eee yavrum, Allah'a şükürler olsun! Demek ki, senin de gönülden geçen, benim de gönülden geçen” (İHİTK: 188).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde İrfânî Hoca'nın Allah'a dua edip, yalvarışı şöyle anlatılır:

“İrfânî yalvarır gani Huda’ya

Seni sevmeyenler gelsin kadaya

Türkmen Kızı’n alıp geçem adaya

Daha uğramasın yolu Çıldır’ın” (İHİTK: 206).

Erzincan Bağları Hikâyesi’nde Ziyad Han bir oğlu olması için gece gündüz Allah’a dua eder. Taşlıova bunu şöyle anlatır:

“Gence’de,Ziyad Han bir oğlu olması için gece gündüz Allah’a dua ederdi.[Evlât;babanın,ananın fiadanıdır,filizidir.] Ziyad Han, Cenabıallah’a:”Yarabbi! Ben öldüğüm zaman, benim bağım bahçem, tahtım saltanatım, varım variyetim kime kalacaktır? diye dua etti” (EBH: 208).

Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi’nde, yaşadıklarını kadere bağlayan Gülperi, mahşer yerinde sevdiğine kavuşturması için Allah’a dua eder:

“Öyle ya? Bizi yaratan Allah. Haşa onda zulüm olmaz. Bizim alın yazımız, kaderimiz böyleymiş. İnşallah, mahşer günü Arasat Meydanı’nda el ele tutuşuruz. Bundan başka bir duam, bir dileğim yoktur” (ASİGH: 238).

Bağdat Kız İle Hafız Hikâyesinde; Senem Sultan, Reşit Beyle evlendiği zaman Cenabıallah’a bir dua etmiş eder:

”Yarabbi, sen bana yedi evlat ver!” demişti. Ama duaların bazıları kabul olur, bazıları olmaz. Ne yazık ki, Cenabıallah ona yedi evlat değil, yedi yıl sonra ancak bir kız evlat vermiş. Şehirde herkes bir bayram havası içersinde. Allah’a şükürle olsun ki, beyimizin yedi yıldan sonra bir çocuğu dünyaya geldi diye sevinmişler” (BHİHH: 246).

İnsanlara hayır duada bulunmak, iyi duygu ve temenniler beslemek inanışlarımızın temelinde yer almaktadır. Toplumumuz kimseye kin gütmemek gerektiği düsturuyla ahlâklanmıştır. İnanışlarımız dahi bunu öğütler niteliktedir. Taşlıova, hikâyelerinde milletimize, ülkemize, dinleyenlere sıkça hayır dua ve temennilerde bulunmuştur.

”Cenabıallah, daima sağlık, selamet içerisinde, murat içerisinde hepinizi daha nice günlere ulaştırsın” (BHİHH: 246).

“Olsun deminiz, solmasın gamınız, hayra dönsün serencamınız. Mert yakanız, namert elinde griftar olmasın! Allah, Türkiye Cumhuriyeti devletimize bir mani, keder, bir zeval

vermesin! Ordumuzu, yurdumuzu, daima korusun! Memleketimizi birlikten, dirlikten, beraberlikten ayırmasın” (SBİGKH: 276).

İnsan hayatında birtakım sıkıntı ve zorluklarla, çeşitli karmaşık iyi ya da kötü olaylarla karşılaşabilir. Kadere inanan bir kimse her şeyin Allah’ın himayesi ve kontrolünde olduğunu düşüncesinde olur. Geçekleşen her olayın kader çerçevesinde meydana geldiğini düşünür. Kaderin Allah’tan geldiğini düşünen insan bu tür durumlarda Allah’a sığınır, O’ndan yardım bekler. Dua ve temennileriyle O’ndan çözüm geleceğine inanır. Taşlıova, insanın her zaman Allah’a sığınması, O’na güvenip, inanması gerektiğini düşünmektedir:

“ Bir tarafa çıkamam ki, bağlandı yolum benim

Yarenime, yoldaşıma ulaşmaz elim benim

Yarabbi, sana sığındım, perişan halim benim

Sen her derde çare yetir, derde derman bu gece” (SBİGKH: 279).

“Yarabbi, hiç olmazsa buradan memleketime gidebileceğim küçük bir yol bulsam, ondan sonrasına Allah kerimdir, dedi” (SBİGKH: 280).

Karşılaştığımız zor durumlar karşısında olumlu neticelenmesi için sabredip, Allah’a dua ederiz. İsteğimiz gerçekleşirse de bu durumun neticesinde Allah’a şükrederiz. Şükür, insanlara teşekkür etmeyi, elindekinin değeri bilmeyi öğretir. Taşlıova, hikâyelerinde sık sık Allah’a şükretmiştir. Gerçekleşen olayları hep şükürle karşılamıştır:

“Yarabbi sana şükürler olsun! Demek ki her dar günün bir genişliği varmış. Eee bundan sonrası kolaydır. Buralarda yayla olur, köy olur, şehir olur. Bu yollardan gelen olur, giden olur, kervan olur, bezirgân olur. Bundan sonra başımın çaresine bakarım, dedi. Atını sürdü. Ha şura, ha bura derken baktı ki, şöyle yedi yolun kavşağında bir çeşme var. Çeşmenin yedi yerden suyu akmaktadır. Allah sana şükürler olsun! Bu çeşmenin başında, mutlaka gelenler, gidenler, durur, dedi” (SBİGKH: 281).

“Kadir Mevla ’m senden bir dileğim var

Öldür beni, sevdiğimden ayırma.

O bana sevgili, ben de ona yar

Öldür beni, sevdiğimden ayırma” (SBİGKH: 289).

İslami inanca göre, var olan her şey Allah'ın varlığının bir delilidir. Taşlıova, karşılaşılan her güzel şeyi, Allah'ın varlığının bir delili olarak görmekte ve ona şükretmektedir:

”Allah Allah! Yarabbi, senin varlığına çok şükürler olsun! Hep benim hayalimden geçirdi, Dua ederdim. Yarabbi, sen beni öyle bir yiğide nasip et ki o yiğidin dünyada eşi, emsali bulunmasın! Cenabıallah duamı kabul etti” (SBİGKH: 286).

İnsanın her zaman Allah'ın yardımına muhtaç olduğuna inanan Taşlıova, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde, Taştan Bey karşısında yenilmek üzere olan Seyyad Bey Allah'a dua eder:

“Yarabbi! Beni sevdiğimin hatırına buralara getirdin! Annem var, babam var. Bacım yolumu bekler. Beni onlara karşı mahcup etme. Sana sığınmışım! dedi” (SBİGKH: 301).

Dilek ve ihtiyaçlarımız için Allah'a yalvarır, dua ederiz. Dualarımızın kabul olmasını bekleriz. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, âşıklar istekleri, muratları için hep Allah'a el açıp yalvarmışlardır. Anne, babasına kavuşmak isteyen Seyyad Bey Allah'a şöyle yalvarır:

”Yarabbi! Ben burada sevdiğime kavuştum. Bununla da muradıma erdim. Nikâhımı, her şeyimi tamamlayıp, artık memleketime doğru gideceğim. Ölürsem de yolda öleyim! Mutlaka gidip anamı, babamı görmek istiyorum” (SBİGKH: 308).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde, anne, babasından Seyyad Bey ile gitmek için izin ve dua isteyen Güllü Kız, şöyle seslenir:

“Silinmez alnıma yazılan yazı

Salma yüreğime inceden sızı

Dua et yaradan korusun bizi

Kavuştur, şu nazlı yara giderem” (SBİGKH: 311).

Taşlıova'ya göre Allah'a şükür eden insan her zaman karşılığını görür. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, Şükürle ilgili Taşlıova şöyle der:

”Karşılığı vardır Hakk'a şükürün

Sonu uçurumdur yanlış fikirin

Eyni giyip karnı doyan fakirin

Bir de yüzü güldüğünde göresin” (GİSH: 322).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde aşk ateşiyle yanmaya başlayan Gülistan derdini açacak kimse bulamaz. Derdini Allah’a açar, O’na dua edip bir çıkış yolu arar:

”Allah Allah! Yarabbi, ben bu derdimi kime açayım? Ne diyeyim? Nasıl söyleyeyim? diye Allah’a yalvardı” (GİSH: 341).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Süleyman derdini Allah’a açar. Dua edip, O’ndan medet bekler:

”Sana sığınmışım büyük Allah’ım

Mevla’m utandırma yüzümü benim.

Göklere uzandı feryadım ahım

Ancak sen çekersin nazımı benim.

Süleyman yöneldim Hakk divanına

İki cihan sultanının aşkına

Beni mahcup etme kulun yanına

Kabul et duamı, sözümü benim” (GİSH: 342).

Gördüğümüz güzellikler, yaşadığımız güzel olaylar karşısında da sık sık Allah’a şükür etmek gerekir. Taşlıova, derlediği halk hikâyelerinde bu tür durumlara çok sık örnekler vermiştir. Köylüler Süleyman’dan Ağa’nın koyunlarından birini ister. Süleyman da vermez. Bu duruma hayret eden ve çok memnun kalan köylüler şöyle der:

”-Allah Allah! Maşallah, Süphanallah! Bin bereketallah! Helal olsun, seni doğuran anaya!” (GİSH: 341).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde, Süleyman sevdiğine kavuşmak için Allah’a yalvarır:

”-Yarabbi, sen bana fırsat ver! Ben sevdiğime kavuşayım! diye dua ettikten sonra elindeki kavalını dertli dertli çalmaya başladı” (GİSH: 360).

Vatanından sürgün edilen Yakup Han, karısı ve oğlunun ağladığını görünce dayanamaz, onları teselli etmeye çalışır. Kendilerine bunu reva görenlerin cezasız kalmayacağını söyler. Yakup Han onlara şöyle beddua eder:

“...Duam budur zalimleri gülmesin

Ettikleri ara yerde kalmasın

Kötü insan muradını almasın

Arşa çıkar bu figanım, ağlama” (EHİSHH: 391).

Misafiri çok seven Yetim Ahmet, evine misafir geldiği için Allah’a şöyle niyaz eder:

”-Allah’ım, şükürler olsun! Bugün, bizim hanemizi ne güzel bir insanla şereflelendirdin” (EHİSHH: 398).

Oğlunun âşık olduğunu öğrenen Pırlanta Hanım, Allah’a şükür eder. Oğlunun artık büyüdüğünü, kötü günlerin geride kaldığını söyleyerek şunları ifade eder:

”-Ey Allah’ım! Sana şükürler olsun! Yarabbi sen en büyüksün! Oğlum buraya geldiği zaman üç yaşındaydı. Şimdi büyüdü, delikanlı oldu. Bir güzele âşık olmuş. Allah’ım sana şükürler olsun!” (EHİSHH: 405).

Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi’nde, kızının âşık olduğu kişinin arkadaşı Yakup Han’ın Oğlu Emir Han olduğunu öğrenen İshak Paşa çok mutlu olur. Allah’a şöyle dua eder:

”-Allah’a şükürler olsun! Bugün, ne mutlu bir gün ki! Kızımın sevdiği, meğer benim sadık dostum, benim can kardeşim, benim han kardeşim Yakup Han’ın oğlu Emir Han imiş. Bu delikanlı, Allah’ın bize verdiği en büyük bir varlıktır. En büyük bir nimettir” (EHİSHH: 415).

Emir Han’ın annesi Pırlanta Hanım, oğlunun muradına ermesine çok sevinir. Allah’a şükür eder:

”-Yarabbi! Sana şükürler olsun ki, benim oğlumda muradını alacaktır. Yıllar yılı bugünü bekledim. Saçlarımı bunun için beyazlattım. İnşallah, Yakup Han’ın ruhu da şad olmuştur” (EHİSHH: 418).

Ziyad Han ile Yakup Han arasına fitne sokan düşmanlar, Ziyad Han’ı tutuklayıp, Gence toprağını ele geçirirler. Bunu duyan Emir Han her şeye rağmen onu kurtarır. Ziyad Han buna çok şaşırır. Allah’a şöyle dua eder:

”-Yarabbi! ben, dünyadan ümidimi kesmiştim. Zamanında, benim ekmeğimi yiyen, suyumunu içen insanlar, hep benim düşmanım olmuştu. Ya rab! Sana hamdüsenaolar olsun ki, bana bu dar günümde bir kurtarıcı, bir yardımcı gönderdin. Bu kudret, bu kuvvet sendendir! Sen gönderdin!” (EHİSHH: 421).

Celal Bey sevdiğine kavuşmak ister. Garip Cünunu da yanına alır. İki yola koyulurlar. Garip Cünun onun dert ortağı, sırdaşıdır. İki kafadar, nereye gideceklerini düşünürken karşılarında bir bezirgân görürler. Bezirgândan nereye gidebileceklerini öğrenebilecekleri için çok sevinirler. Allah’ın kendilerine yardım ettiğini düşünüp, dua edip şükür ederler:

”-Allah’a şükürler olsun, Celal Bey! Tam bizim duamızı Cenabıallah kabul etti. Ancak ve ancak, biz nereye gideceğimizi bu adamlara sorarız” (CBİİSH: 442).

Celal Bey, Harami Başı Hasan ile dövüşe tutuşur. Celal Bey, Her ne kadar silahşorluk eğitimi almış olsa da çok zorlanır. Sıkıştığı bir anda Allah’a dua eder: (CBİİSH: 451).

Celal Bey, Harami Başı Hasan derelerden, tepelerden aşarlar. Garip bir derviş çobanla karşılaşır. Derviş Çoban’dan yardım isterler. Derviş Çoban, onları tanrı misafiri olarak kabul eder ve Allah’a şükür eder. Derviş Çoban Celal Bey’e şöyle der:

”-Yavrum! Verdiğine şükür! Rızkı veren bar-ı Huda’dır. Allah’ıma hamdüsenaolar olsun ki bu akşam bizim hanemiz şereflenecek” (CBİİSH: 457).

Ali Bey’in karısı Suna Hanım, kızı iyileşince Allah’a şükür eder. Sevincini nasıl ifade edeceğini bilemez. Suna Hanım sevincinden şöyle der:

”-Ey yarabbi, sana şükürler olsun! Ne kadar sana dua etsem, niyaz etsem azdır. Gecem gündüzüm gözyaşlarıyla geçiyordu. Çok şükür kızımın yüzü güldü” (CBİİSH: 462).

3.5.2 Kader İnancı

Terim olarak ‘yüce Allah’ın, ezelden ebede kadar olacak bütün şeylerin zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini, ezeli ilmiyle bilip sınırlaması ve takdir etmesi’ demektir. (<http://www.diyanaet.gov.tr/turkish/basiliyayin/weboku.asp?sayfa=33&yid=33.ET:03.02.2013>).

Şeref Taşlıova, kadere inanan bir insandır. İnsanın başına gelen her şeyin kadere bağlı olduğunu, herkesin kaderinde olanı yaşayacağını düşünmektedir. Kader çizgisinde insan

yalnızdır. Allah'tan başka kimse ona yardım edemez, ne yazılmışsa onunla karşılaşır. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde kader ve kaza inancına sıkça değinilmiş, olaylar ve örgüler bu bağlamda şekillendirilip, işlenmiştir. Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde kader inancını şu dörtlüklerle dile getirir:

“Bu fani dünyada yaşa ha yaşa

Yazılan gelirmiş insana, başa

Bütün emeğimi verdiler boşa

Ahbap faydasızdır, el faydasızdır.

Ahirden geçmiştir bu devr-i zaman

Nekem yerden geldi yazılan ferman

Dünyada hayırsız olursa insan

Devlet faydasızdır mal faydasızdır” (KİHH: 72).

Kader inancına göre, insanın başına her şey gelebilir. Yaşadıklarımızı ve yaşayacaklarımızı kadere bağlar, ona göre düşünür ve davranış geliştiririz. İnsan, bir anda tüm mal varlığını, güzelliğini kaybedebileceği gibi çok zengin de olabilir. Kenan ile Hanzâde Hikâyesinde, kadere olan inancını dile getiren Kenan anasına şöyle seslenir:

“Yaradan Mevla'nın budur yazısı

Gözü yolda ağlar koydum anamı.

Babam bir han idi, ben han oğluyam

Kayıp ettim tacı tahtı binamı” (KİHH: 72).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Kirman başına gelenlerin Allah yazgısı olduğunu, her şeyin kader doğrultusunda tecelli ettiğini ve buna razı olduğunu şöyle dile getirir:

“Alnıma yazılan kudretten yazı

Herkes kaderine razıdır razı

Yârimi sorarsan bir şah kızı” (KŞH: 125).

Kirman Şah Hikâyesi'nde Kirman, Reyhan Arap'ın senin canını alırım sözüne çok sinirlenir: Can'ı sadece Allah'ın alacağını, bunun da ancak nefesi tükendiye, rızkı bittiyse olacağını söyler:

“Peh peh peh! Ocağın batmasın! Ulan kulun canını Allah alır! Sen kimsin ki beni öldüreceksin? Eğer, benim burada nefesim tükenmiş, rızkım bitmişse ölürüm. Yoksa senin kılıcın ne yapar? Senin güürzün ne yapar? Sen bir pehlivansan ben de bir pehlivanım” (KŞH: 127).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Kirman yolda karşılaştığı Bezirgân'a sevdiğine gitmek için yol sorar. Kirman sevdiğine gittiğini, çektiği bütün sıkıntı ve eziyetlerin Allah'ın takdirinin böyle olduğunu, Mahperi Hanım'ın alın yazısı olduğunu söyler:

“Kirman'im gözümün kurumaz yaşı

Bize de böyleymiş takdirin işi

İçimi yandırır yârin ateşi

Sevdiğimin diyarından ne haber”

Alnıma yazan yazıdır

Gönlümde olan sızıdır

Herat Şahı'nın kızıdır

Mahperi gönlüm gülüdür” (KŞH: 133).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, Kirman'ın öldüğünü düşünen Mahperi kendisini Kür Irmağı'na bırakır. Taşlıova vadesi dolmayan kimsenin ölmeyeceğini, bunun ancak Allah'ın takdirinde olduğunu şöyle anlatır:

“Attı kendini, suyun içersine. O,öyle bir sudur ki, döne döne gider Tiflis'ten, Kars'tan, Ardahan'dan başlar akmaya. Vadesi gelmeyen kulu, Allah öldürmezmiş! E hoş değildir, onu başka şeyin öldürmesi” (KŞH: 148).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde pirlere elinden bade içen İrfânî hastalanıp, yataklara düşer. Tüm köylü toplanıp derdine çare arar. Derdini anlaması için köyden bir âşık

bulup getirirler. Aşığın sazını duyunca İrfânî'nin dili çözülür ve derdini anlatmaya başlar. Başına gelenleri Allah'ın yazdığı kadere bağlayan İrfânî şunları söyler:

“İrfânî'yem başa gelen Hakk'ın kaderindendir.

Gönlümün feryat figanı, ah ü kederindendir

Ah edersen ey efendim sevdası derindendir” (İHİTK: 188).

Taşlıova'ya göre insan kadere inanmalıdır. Allah insanı yaratmış, kader dairesinde bir hayat bahşetmiştir. Kader dairesinde herkes eşit yaratılmıştır. İncamımıza göre ilk insanlar Hz. Âdem ile Hz. Havva'dır.

”Yemek yediler, çaylarını, kahvelerini içtiler. Mahmut Ağa, bunlara olanı biteni anlattı. Cenabıllah insanları yarattığı zaman, herkesi Âdem ile Havva'dan yaratmış. Eh, bu alın yazısıdır, kudret fermanıdır. Kimisi han olur, kimisi sultan olur, kimisi padişah olur, kimisi de nöker olur. Allah'ın kudretidir. Ama can olarak birdir, nefes olarak birdir. Cenabıllah'ın, hiç kimseyi kimseden üstün yarattığı, hâşâ ayetlerde buyrulmamıştır” (BHİHH: 258).

Dinî değerlerimize göre, insanın alınına yazılanlar değişmeden insanın başına gelir. Taşlıova bunu şöyle anlatır:

“Kader gül demezse, kimse gülemez

Alın yazısını kimse silemez

Gizli kalan derdi kimse bilemez

Olur olmaz söze kanma yavru can” (BHİHH: 261).

Başımıza gelebilecek iyi veya kötü her şeyi sadece Allah bilir. Bağdat Hanım ile Hafız Bey Hikâyesi'nde Taşlıova insanın başına gelecekleri sadece Mevla'nın bildiğini şöyle anlatır:

”Hafız Bağdat'a nişanlı, Bağdat Hafız'a nişanlı. Amma düğün olacak mı, olmayacak mı, orasını Mevla bilir? Hani, meşhur atadan kalma bir söz var: Birisinin sinesinde bir yara çıktı mı, o yaradan kurtulması mümkün değildir” (BHİHH: 266).

“Korku ile vurma taşa

Engin konuş, tatlı yaşa

Yazılanlar gelir başa

Bu halleri bilen güzel”

Ey dünya güzeli! İnsanın alnındaki yazısı, kaderi neyse, o gelir başına! Senin demenle ne olur ki” (SBİGKH: 288).

“Yavrum, seni buralara kadar getiren, senin alın yazıdır. Senin kaderindir. Senin çok büyük çilen var” (SBİGKH: 297).

İnsan hayatında birtakım sıkıntı ve zorluklarla, çeşitli karmaşık iyi ya da kötü olaylarla karşılaşabilir. Kadere inanan bir kimse her şeyin Allah’ın himayesi ve kontrolünde olduğunu düşüncesinde olur. Geçekleşen her olayın kader çerçevesinde meydana geldiğini düşünür. Kaderin Allah’tan geldiğini düşünen insan bu tür durumlarda Allah’a sığınır, O’ndan yardım bekler. Dua ve temennileriyle O’ndan çözüm geleceğine inanır. Taşlıova, insanın her zaman Allah’a sığınması, O’na güvenip, inanması gerektiğini düşünmektedir:

“ Bir tarafa çıkamam ki, bağlandı yolum benim

Yarenime, yoldaşıma ulaşmaz elim benim

Yarabbi, sana sığındım, perişan halim benim

Sen her derde çare yetir, derde derman bu gece” (SBİGKH: 279).

Kader inancı gereği yaşayacağımız gün hakkında kesin yargılara varmadan, kader ile bağlantı kurarak konuşuruz. Taşlıova, halk hikâyelerinde, her işi kader ile ilişkilendirmiş, öncesinden kesin hükümlere varmamıştır. Ona göre, her olay kadere göre şekilleneceğinden, yaşayacağımız olaylar hakkında peşin yargıya varmamak gerekmektedir. Şeref Taşlıova, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde buna şöyle örnek verir:

”Bugün Allah izin verirse, yedi yollar ayrımındaki çeşmenin başında oturacağız” (SBİGKH: 285).

-Hey delikanlı! Buraya ne cesaretle, gayretle geldin?

-Bacı, ben gelmedim, takdir getirdi, kader getirdi” (SBİGKH: 286).

Yine aynı hikâyede Taşlıova, insanın başına her an her şeyin gelebileceğini, kaderinde ne yazılmışsa onu yaşayacağını vurgular. Ona göre insan ne olur, ne kadar zengin ve varlıklı olursa olsun, kaderinde ne varsa onu yaşar, o gelir başına. Âşık, bunu şöyle ele alır:

”Ey on sekiz bin âlemi yaratan Allah’ım! Ben bir bey oğluydum. Benim de sarayım, köşküüm vardı. Kırk pınarım vardı, bir bacım vardı. Âlimlerim, ulemam vardı, her akşam babamın sarayında oturur sohbet ederlerdi, muhabbet ederlerdi. Şimdi beni kaderim getirdi bir dağın başına koydu. Bak şu başıma gelenlere. Yarabbi, ben buradan geri dönsem acaba nereye giderim? Yol bilmiyorum, iz bilmiyorum. E ben buraya kadar geldim. Bir güzele rastladım. Ya rabbi, içimdeki aşk duygusunun yüzü suyu hürmetine sen bana fırsat ver! dedi” (SBİGKH: 289).

Hasan Ağa’ya derdini anlatan Seyyad Bey, başına gelenlerin hepsini kadere bağlamaktadır. Onun burada olması kadere gereğiymiş, kısmeti burada olduğu için sevdiğini bulmaya gelmiştir. Seyyad Bey Hasan Ağa’ya şöyle seslenir:

“Kader kısmet böyle imiş

Uzaktan ta bu yana geldim.

Demek sonum böyle imiş

Vermek için cana geldim” (SBİGKH: 304).

Güllü Kız, bunun onun kadere olduğunu, alnına yazılan bu yazının silinmeyeceğini söyleyip, anne, babasından Seyyad Bey ile gitmek için izin ve dua isteyip şöyle seslenir:

“Silinmez alnıma yazılan yazı

Salma yüreğime inceden sızı

Dua et yaradan korusun bizi

Kavuştur, şu nazlı yara giderem” (SBİGKH: 311).

Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde, kahramanlar başlarına gelen olayları kaderlerine bağlayıp sabretmektedirler. Yaşadıklarının kaderlerinin bir parçası olduğunu düşünen kahramanlar dinî inanışlarımızın temelini teşkil eden kader anlayışı gereği asla isyan etmemektedirler.

“Sorma ağam sorma benim derdimi

Kaderim böyleymiş, dara düşmüşem

Kayıp ettim vatanımı yurdumu

Sahipsizem, bu diyara düşmüşem” (GİSH: 330).

İnancımıza göre her şey kadere bağlıdır. İnsanın evleneceği kişi kaderi ile tayin edilmiştir. Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde bu inanış şöyle işlenir:

"Seyyad Bey'in karşısında durduğu zaman içinden dedi ki: Yarabbi, n'olaydı, bu yiğidi de bana yazaydın" (SBİGKH: 286).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde de, insanın evleneceği kişinin kaderi ile belirlenmiş olduğu anlatılmaktadır. Gülistan'a yardım eden Nene, Süleyman'a gider. Ondan Gülistan'ın aşkına karşılık vermesini ister. Aksi takdirde onun vebali altında olacağını söyler:

"Yavrum sen bir güzelin vebali altına girdin. Uzun saçlarının ahı yerde kalmaz, derler. Bu, sana gönülden âşık olmuş. Gülistan, anasının babasının bir tek evladıdır. Bunu ağalar, beyler, memleketin ileri gelenleri, yiğitler, koçaklar istediler. Gitmedi. Demek ki; Cenabiallah, bunu sana yazmış yavrum! Eğer bu senin alnındaki yazı ise, senin bunu silmen mümkün değildir" (GİSH: 347).

Süleyman, Bayburt'tan ayrılır. Erzurum'a Ahmet Dede'nin yanına gider. Durumu, Ahmet Dede'ye anlatır. Dede ona, Allah'ın kaderi tayin ettiğini ve eğer Gülistan ona yazılmışsa kimsenin bunu değiştiremeyeceğini söyler. Süleyman'a şöyle seslenir:

"Yavrum, ama Cenabiallah'ın da kudret kalemî vardır. Eğer kudret kalemîyle onu sana yazmışsa, ne sen bozabilirsin ne de o bozabilir" (GİSH: 347).

Gelin Taşı Hikâyesi'nde Yasemen Hanım Yusuf kendini tanıtır. Yasemen Hanım kaderine razı olduğunu Yusuf'a şöyle anlatır:

"Alın yazım, kaderime razıyam

Şafakla parlayan tan yıldızıyam

Aslımı sorarsan bir bey kıızıyam

Göle yaylasından, buralıyam ben" (GTH: 378).

Dinî inancımıza göre, Allah herkesin kaderini doğmadan önce yazmıştır. Kaderi Allah'ın emriyle melekler yazmıştır. Kimin nerde doğacağı, ne zaman ve kiminle evleneceği, ne zaman öleceği yani kısacası insanın başına gelecek her şey kader defterine yazılanlardır. Gelin Taşı Hikâyesi'nde Yusuf'a âşık olan Yasemen Hanım Allah'a şöyle yalvarır:

"Cenabiallah sana dua ediyorum. O meleklerine söyle de, kalemleriyle yazdıkları zaman, n'olur, böyle bir delikanlıyı benim defterime yazsınlar" (GTH: 379).

Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, Yakup Han, kardeşi Ziyad Han tarafından ülkesinden sürgün edilir. Kaderine razı bir şekilde ülkesinden ayrılır. Yusuf Han ailesinin selameti için fedakârlık yapmıştır:

”Evladımızın selameti, senin benim selametimiz için bu memleketten ayrılmamız lazım. Gideceğimiz yerlerde, alnımızın yazısı, takdir-i ilahi ne yazmışsa onu görürüz” (EHİSHH: 390).

Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, kocasının üzgün halini gören Pırlanta Hanım, kendi gözlerinin yaşını siler. Başına gelenlerin kaderi olduğunu, Olanlar Allah’ın takdiri olduğu için, şükretmesini, kaderine razı olmasını öğütleyip kocasını teselli etmeye çalışır: (EHİSHH: 392).

Yetim Ahmet’in kendisini hoş karşılayıp, misafir etmesi Yakup Han’ı ziyadesiyle memnun eder. Yakup Han, başına gelen olayları Yetim Ahmet’e anlatmaya devam eder. Yakup Han, Yetim Ahmet’i tanınmasının, kendisi için bir lütuf olduğunu, artık bahtının güleceğini düşünmektedir. Başına gelenleri kadere bağlayıp, asla Allah’a isyan etmeyen Yakup Han şöyle der:

“Uzun yoldan bu yerlere

Kader attı iz üstüne.

Talihimin oyunundan

Bahtım geldi yüz üstüne” (EHİSHH: 397).

Yakup Han’ın veda sözlerini işiten Yetim Ahmet, insanın başına gelen her şeyin kaderinde yazılanlardan ibaret olduğunu, insanın kaderine razı olması gerektiğini söyler:

“Yaptığım emeğim hep gitti boşa

Yazılan ne ise o geldi başa

Eyvah, hasret kaldık kavim kardaşa

Nazlı yârim, yavrum, sana emanet.

Başta gelir

Rütbeli başta gelir

Kaderinde ne varsa

Yazılan başa gelir” (EHİSHH: 399).

Kocası Yakup Han’ın ölümüne çok üzülen Pırlanta Hanım, derdini ağlayarak oğlu Emir Han’a anlatır. Pırlanta Hanım’ın durumuna çok üzülen Ahmet Ağa, ona sıkıntılı günlerin bir gün mutlaka geçeceği, başına gelenlerin kaderde olduğuna inanıp, dua etmek gerektiği hususunda telkinler verir. Vadesi dolan herkesin bir gün öleceğini anlatır:

“ Kader yerini bulanda

Vadesi tamam olanda

İnsana ecel gelende

Bu dünyadan göçer bir gün” (EHİSHH: 403).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde, Taşlıova Hacı Ahmet Ağa’nın kadere inanışını şöyle anlatır:

”Her tarafta adı vardı, şanı vardı, ünü vardı. Her giden adam Hacı Ahmet Ağa’nın mutlaka sofrasında bulunmuştu. Duasını almıştı, kendisine göre armağanlarını almıştı. Ama gel gör ki, Hacı Ahmet Ağa, hanedan bir ailenin oğlu ama Cenabıallah buna bir çocuk, bir evlat vermemişti. Eh, kaderine boyun eğen herkes gibi; ‘Hakk’ın takdiri neyse o olur’ diyerek beklermiş Hacı Ahmet Ağa” (CBİİSH: 427).

Taşlıova, Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde de kaderden bahseder. Celal Bey aşkından hastalandığı zaman, konu komşu, tüm eş dost evinde toplanır. Onun derdine bir çare aramaya başlar. Komşuların içinden birisi şöyle seslendi:

”Oğlunun derdinin çaresi ancak oralara gitmektir, sevdiğini bulmaktır. Eğer alın yazısında birbirlerine kavuşmak varsa inşallah kavuşurlar. Eğer yoksa ne sen çare bulabilirsin ne de biz çare bulabiliriz” (CBİİSH: 436).

Ali Bey Celal Bey’e kim olduğunu, nereden geldiğini sorar. Celal Bey, başından kim olduğunu ve başından geçenleri bir bir anlatmaya başlar. Celal Bey kadere inanan biri olduğu için, burada olmasını Allah’ın belirlediği kader dâhilinde olduğunu şöyle anlatır:

“Ali Bey’im dinle benim sözümü

Kabul edersen bu divana gelmişem.

Kadir Mevla böyle yazmış yazımı

Nasip kısmet çeken yana gelmişem” (CBİİSH: 467).

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinin çoğunda kadere inanma ve kabullenmeyi görmekteyiz. İslam'ın şartlarından biri olarak kabul edilen kader inancı doğrultusunda Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde kader inancı; insanın kaderini sadece kendi mücadelesiyle yaşayabileceği, insanın başına her an her şeyin gelebileceği, kader çizgisinde gerçekleşen her şeyin Allah'ın yazgısı olduğu, ölümün ancak ve ancak kadermimizde yazılı olduğu ve Allah'ın takdiri doğrultusunda olduğu, yaşadıklarımız neticesinde kadere inanıp sabretmemiz gerektiği, insanın evleneceği kişinin dahi kadere ile tayin edildiği vb. şekillerle karşımıza çıkmaktadır.

3.5.3 Pir/Derviş

Farsça'da; ihtiyar, yaşlı kimselere pîr denir. Tasavvuf liderine de pîr adı verilmiştir. Bu kelime üstad, mütehasıs gibi anlamları da içerir (Cebecioğlu, 2010, s. 212).

Farsça'da; fakir, dilenci, dünyadan yüz çeviren, kendini Allah'a veren kişi. Derviş kelimesi, kapı eşiği mânâsına da gelir. Bu kelime iran'da ortaya çıkmasına, rağmen, Arapça'ya geçmiş, "derâviş" şeklinde çoğulu yapılmış, hattâ Arapça karşılığı "fakir" ve çoğulu "fukara" kullanılmıştır. Tasavvuftaki manâsıyla, bir şeyhin bey'ati ve terbiyesi altında bulunan kişi demektir (Cebecioğlu, 2010, s. 61).

Âşıklık geleneğinde, pirlere elinden bade içmeden âşık olunmaz. Âşığın rüyasına giren nurani dervişler sevgilileri birbirine âşık ederler. Âşık zor durumda kaldığı, yardıma ihtiyacı olduğu zaman pirlere, dervişer ona yardım eder ve yol gösterirler. Halk hikâyelerinde zorda kalan, yardıma ihtiyacı olan kahramanlara Hz. Hızır yol gösterip, yardım eder, çocuğu olmayanlara bir vesile kılarak çocuğu olmasın sebep olur. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde Hz. Hızır'a açıkça değinilmese de pir/derviş gibi dinî tasavvûfî değerlere çok sık yer verilmiştir.

Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde, Kahraman Harami ile güreşe tutuşan Kenan'a pirlere yardım eder. Kenan, pirlere yardımıyla Kahraman Harami'yi alt eder (KİHH: 83) , (SBİGKH: 280, 297, 301), (CBİİSH: 451).

Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde Kenan'ın rüyasına giren dervişler onu Hanzade'ye âşık ederler (KİHH: 75, 77, 102). Kirman Şah Hikâyesi'nde Kirman'ın rüyasına üç nurani derviş girer ve onu Mahperi'ye âşık ederler (KŞH: 116, 117, 119, 125). İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde İrfânî Hoca'nın rüyasına giren dervişler onu Türkmen kızına âşık ederler (İHİTK: 186, 187), Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde Bağdat Hanım'ın Hafız

Bey'e âşık olması (BHİHH: 250, 251, 252, 266), Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde Süleyman'ın Gülistan'a âşık olması (GİSH: 355, 356, 365), Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde Celal Bey'in İpek Sultan'a âşık olması (CBİİSH: 429, 430, 431, 433, 434, 436). Âşık Sümmani ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi'nde Sümmanî Baba ve Gülperi'nin âşık olması (ASİGH: 226).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde uzun süredir çocuğu olmayan Hacı Ahmet Ağa'ya bir derviş elma ikram eder. Elmayı karısıyla paylaşıp yemesini söyler. Neticesinde Hacı Ahmet Ağa'nın çocuğu olur (CBİİSH: 427, 428).

Tasavvuf anlayışında dervişler fizik ötesi yolculuklar yapabilirler. Celal Bey'i İpek Sultan'a âşık eden derviş, İpek Sultanı da Celal Bey'e âşık etmek için yola koyulur. Taşlıova bu olayı şöyle anlatır:

"Efendim, bu minval üzerine, aşığı maşuğa bağlayan bu derviş tayyi mekân dediğimiz bu insan, gözünü açıp yumuncaya kadar kendisini doğrudan doğruya Semerkant'ta, Yakup Bey'in sarayında İpek Sultan'ın yanına ulaştırdı. Aynen Celal Bey'i maşuk ederek İpek Sultan'ı da Celal Bey'e âşık etti" (CBİİSH: 430-431).

3.5.4 Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı

Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, başta Hz.Muhammet olmak üzere peygamberlerden bahsedilir. Hz. Âdem, Hz. İbrahim (Halil), Hz. Musa, Hz. Süleyman, Hz. Kenan, Hz. Yusuf, Hz. Yunus, Hz. Eyüp ve Hz. Musa, Hz. Havva ve Hz. Züleyha kıssalarına yer verilir. Din büyüklerinden Hz. Ali, Hz. Hızır çeşitli vesilelerle anılır. Hikâyelerinin bazı bölümlerinde örnekler vermek amacıyla peygamberlerin özelliklerinden yararlanma yoluna gider. Peygamberlerin hayatlarından örnekler vererek dinleyicilere ışık tutar.

Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde, Kenan'ın rüyasına giren nurani derviş Hz. Muhammed'in ismini zikreder:

"-Yavrum, bu kadehi, bu badeyi de iki cihan serveri Hz. Muhammed Mustafa sallallahü vesellem yüzü suyu hürmetine içeceksin" (KİHH: 75).

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, Hz.Muhammed'in isimlerinden çeşitli vesilelerle bahsedilir. Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde Hacı Ahmet Ağa'nın oğluna Mahmut ismi verilir:

”Öbürünün ismini de Peygamberimizin güzel isimlerinden birisidir. Mahmut Bey koyalım” (CBİİSH: 427).

Bu örnek dışında başka hikâyelerde de Hz. Muhammed’in ismi geçer: (KİHH: 84), (KİHH: 87), (KŞH: 106-107), (KŞH: 117-121).

Yusuf peygamber, yüzündeki nübüvvet nuruyla herkesi kendisine hayran bırakırdı. Onun güzelliği görenleri çok etkilerdi. Âşık Seyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde Gökçek Hanım’ın güzelliği Yusuf ile Züleyha’nın güzelliğine benzetilmiştir:

”Gökçek Hanım ocağın batmasın! Dünya güzeli. Derler ki; Cenabıallah güzelleri yarattığı zaman, Yusuf u Züleyha’nın yirmi dört güzelliğinin on dördünden belki biraz fazlasını Gökçek Hanım’a vermişti” (SBİGKH: 277).

Yusuf Peygamber ile ilişkilendirilen güzellik kavramı gereği, Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Gülistan, Süleyman’ı görüp ona âşık olur. Gülistan Süleyman’ın güzelliği karşısında büyülenir. Onun güzelliğini şöyle anlatır:

”Gülistan böyle başını kaldırdı, Süleyman’a baktı. İçinden; Allah, Allah! Ya rabbi, insanları yarattığın zaman Yusuf’un tarafını tutmuş derler. Derler ki, dünyanın en güzel erkeği Yusuf’tur. Züleyha, onun önünde elmayı doğradığı zaman onu seyrederken parmaklarını doğramıştı. Yarabbi! Ben bu delikanlıya baktığım zaman, elim gelmez ki bu koyunu sağmaya” (GİSH: 341).

Kenan ile Hanzade Hikâyesi’nde, Kenan’ın rüyasına giren nurani dervişlerin gösterdiği güzeli Şeref Taşlıova şöyle tasvir eder:

“Uzun boylu, duduk dilli, ince belli bir güzel. Dertlere derman mıdır, bir mâh-ı taban mıdır, mühr-ü Süleyman mıdır, Yusuf-u Kenan mıdır? Gezdiği, bastığı toprak bile dile geliyor” (KİHH: 75).

Emir Han ile Sumbül Hanım hikâyesinde, kocasının üzgün halini gören Pırlanta Hanım, kendi gözlerinin yaşını siler. Allah’ın büyüklüğünü, merhametini, yol göstericiliğini ifade eden çeşitli peygamber kıssalarından örnekler vererek kocasını teselli etmeye çalışır: (EHİSHH: 392).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde derdini Allah’a dua ile anlatan Süleyman, duasında Hz. İbrahim ve Hz. Musa kıssalarına telmihte bulunarak Allah’tan yardım ister:

“Halil’in narını, nur eden sensin

Musa'nın yerini, Tur eden sensin

Eşyayı, âlemi var eden sensin

Açık et, her zaman gözümü benim “ (GİSH: 342).

Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, kocasının üzgün halini gören Pırlanta Hanım, kendi gözlerinin yaşını siler. Hz. Yunus ve Hz. Eyüp kıssalarından örnekler vererek kocasını teselli etmeye çalışır:

”Ey Yakup Han! Cenabıallah, Yunus’u deryadan kurtarmış. Eyüp’ü dertten kurtarmış. Yusuf’u zindandan kurtarmış. Bizim de kaderimiz buymuş, alın yazımız buymuş. Buna da şükredip yolumuza devam edeceğiz! dedi” (EHİSHH: 392).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi’nde Hasan Paşa’nın kızı Ayşe Hanım’ın güzelliği Yusuf u Züleyha’nın güzelliğine benzetilmiştir:

“Ocağın batmasın kız! Şöyle uzun boylu, ince belli, ceylan bakışlı bir kız. Yusuf u Züleyha’nın güzelliğini, Cenabıallah sanki bunda halk etmiş, yaratmış” (İHİTK: 185).

Kirman Şah Hikâyesi’nde Kirman Şah, sevdiğine gitmek için Reyhan Arap’ın atı Karakaytaç’a biner. Şeref Taşlıova, Karakaytaç’ı Hz. Ali’nin düldülüne benzetir:

“Kirman, Karakaytaç’ı sürdü yola. Karakaytaç, şöyle Hz.Ali’nin Düldül’ü gibi dağları dele dele, yerin damarını çekmeye başladı” (KŞH: 131).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde, etrafındaki herkese yardım eden, cömertliğiyle tanınan Hacı Ahmet Ağa’nın çocuğu olmamaktadır. Bir gün sofrasına bir gün Gariban bir derviş kılığında Hz. Hızır oturur. Ona bir elma ikram eder. İkiye bölmesini birini kendisinin, diğerini de karısının yemesini söyler ve neticesinde Hacı Ahmet Ağ’nın ikiz oğlu olur. Şeref Taşlıova bunu şöyle anlatır:

“Derviş gittikten, Hacı Ahmet Ağa bu elmayı yedikten sonra aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika geçti. Ocağın batmasın! Döne Sultan diz çöktü, dünyaya iki tane evlat getirdi. İkiz oğlu oldu Hacı Ahmet Ağa’nın” (CBİİSH: 427-428).

Şeref Taşlıova, hikâyelerinde yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, başta Hz.Muhammet olmak üzere peygamberlerden bahsederek bu yönüyle dinleyicilere güzel örnekler sunar. Ayrıca din büyüklerinden, Hz. Ali ve Hz. Hızır gibi önemli şahsiyetlerden örnekler vererek din büyüklerine saygı duyulması gerektiğini işlemeye çalışmaktadır.

3.5.5 Dini Vecibeler/İbadet

Âşık Şeref Taşlıova halk hikâyelerinde besmele çekmek, beğenilen güzellikler kaşısında Allah nazardan saklasın anlamına gelen maşallah gibi dini vecibelerden ve namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek gibi ibadetle ilgili unsurlardan bahsetmektedir.

İslam dinin şartlarından birisi de Allah'a ibadet etmek amacıyla namaz kılmaktır. Taşlıova halk hikâyelerinde dinî değerlere çok yer vermiştir. İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde İrfânî Hoca'nın sabah namazını kılması şöyle anlatılır:

“Bir sabah erkenden sabah namazını kılmak için kalktı. Tabii bu âlim adam, hafız adam, dindar adam” (İHİTK: 201).

“Nene kalktı. Başını, şalını, atkısını örttü. Koltuğunun altına bir Kuran-ı Kerim, eline üç el tespih aldı... Ömründe hiç namaz kıldığı yoktuysa da başladı abdest alıp namaz kılmaya” (BHİHH: 270).

Taşlıova, Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Derviş ile Hacı Ahmet Ağa'nın namaz kılmalarını şöyle anlatır:

“Onu aldı Hacı Ahmet Ağa, sedirin üst başına götürdü. Oturttu, buna; Hoş geldin, sefa geldin! Dedikten sonra, karnını doyurdu. Akşam oldu, namazlarını kıldılar, dualarını ettiler” (CBİİSH: 427).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Celal Bey'in namaz kılışı şöyle anlatılır:

“Büyük kardeş Celal Bey, yatak odasına gitti. Okumuş bir insandı. Namazını kıldı, duasını etti, gecenin bir saatine kadar. O devirde ne yapılması gerekirse onları da yerine getirdikten sonra uyumuştur” (CBİİSH: 428).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde Taşlıova, Müslümanlar için dinî değeri olan ve kutsal sayılan yerlerden de bahseder. Celal Bey, Ali Bey'e kim olduğunu ve nerden geldiğini anlatır. Celal Bey'in sözü bittikten sonra, Celal Bey'in babası Hacı Ahmet'in, arkadaşı olduğunu anlar. Bu duruma çok sevinen Ali Bey, Hacı Ahmet Bey'le beraber hacca gittiklerini şöyle anlatır:

“Allah'a şükürle olsun! Bugün bizim için çok önemli bir gün. Bu delikanlı, benim çok eski bir dostumun oğlu. Arkadaşım olan, beraber Peygamber Efendimizin ravza-yı mutahharasını, Kabeyi ziyaret ettiğimiz, Hacı Ahmet Ağa'nın oğlu” (CBİİSH: 468).

İslam dinindeki inançlara göre bir işe başlamadan önce ‘Besmele’ çekilir. Besmele bir nevi Allah’a sığınmaktır. Affedici ve koruyup kollayıcı Allah adına başlanılan işlerin olumlu sonuçla neticeleneceğine inanılır. Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde bu temaya çok sık yer verilmiştir. Bir işe başlamadan önce Besmele çekilmesi örneklerle önerilmeye çalışılmıştır:

”Eyerini koydu atın üzerine. Kolanını gevşetti. Şöyle kantarmasını geriye attı. Ya Allah ya Bismillah! dedi” (SBİGKH: 281).

“Seyyad Bey, dervişin o kuvvet suyu dediği badenin tasını şöyle kaldırdı:

-Bismillahirrahmanirrahim! dedi” (SBİGKH: 297).

Kirman Şah Hikâyesi’nde Mahperi’yi Cazu devden kurtarmaya çalışan Kirman Şah, elindeki kılıcını besmele çekerek kaldırır ve cazu deve vurur:

“Elindeki kılıcı, o Reyhan Arap’ın vermiş olduğu kılıcı, Hz. Ali’nin Zülfikar’ı gibi, nasıl ‘Bismillah’ öyle deyip vurduysa devi ikiye böldü” (KŞH: 140-141).

İslam dinindeki inançlar gereği, bir şey yemeden, içmeden önce besmele çekilir. Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi’nde Bağdat Hanım rüyasında dervişlerin verdiği badeyi içmeden önce besmele çekmiştir:

-Peki derviş baba, Bismillahirrahmanirrahim! deyip kudret cemini, badesini içtikten sonra,366 damar,144 parça kemiği od tutup yanmaya başladın” (BHİHH: 250-251).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde, Celal Bey’in rüyasına gelen dervişler, ona sundukları badeyi besmele çekerek içmesini istemişlerdir.

”-Yavrum, bismillahirrahmanirrahim de! O tasın içinde bir su var. Yavrum bunu nuş et, yani iç” (CBİİSH: 430).

Maşallah İslam inancına göre, Allah’ın yarattığı her şey hakkında duyulan bir hayranlık, beğenme ifadesidir. Bizde hayret uyandıran her şeye Allah’ın yarattığı nazarıyla bakarız. Bu bir bağlamda, bir duadır. Görülen, beğenilen, güzellikler karşısında Allah nazardan saklasın, korusun niyetiyle; Maşallah, Süphanallah! denilir Emir Han’ı gören İshak Paşa ona hayran kalır. Taşlıova, durumu şöyle anlatır:

”Maşallah! Süphanallah! Benim kızıma da ancak böyle bir delikanlı layıktır. Acaba kim? Nereli? Yüzü, siması güzel ama ahlâkı da güzel mi?” (EHİSHH: 414).

. Kirman Şah Hikâyesi’nde Mine Hanım Mahbub Hanım’ı görünce güzelliğinden etkilenir ve şöyle der:

“-Allah Allah! Maşallah, süphanallah!” (KŞH: 112)

Âşık Şeref Taşlıova Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi’nde ibadetle ilgili unsurlardan bahseder. Şeref Taşlıova, hikâyelerinde anlattığı gibi kendisi de ibadetle ilgili hususlara riayet etmektedir. Sibirya’daki günlerini anlatan Âşık Şeref Taşlıova, bizzat kendisinin oruç tuttuğunu ve namaz kıldığını şöyle dile getirir:

“Sibirya’da öyle zaman olurdu ki, gündüz on sekiz saate uzar, gece altı saate düşerdi. Akşam olunca orucumuzu açar, iftarımızı ederdik. Namazımızı kılıp teravihi kılıp yatsılık(sahur) yeme hazırlığı yapıncaya kadar şafak atardı” (ASİGH: 230).

3.5.6 Allah İnancı

İncelenen hikâyelerde, Allah lafzı; Cenâb-ı Allah, Mevlâ, Rab, Hûda, Hak, Ganî, Kahrâr, Süphan, Celâl, Yaradan vb. isimleriyle geçer. İslam dinine göre Allah’ın dünyayı ve insanları yaratmasının bir gayesi vardır. Bu gaye üzerine bina edilen dünyada insanların sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Şeref Taşlıova, Kenan ile Hanzâde Hikâyesi’nde bunu şöyle anlatır:

“Allah hiçbir zaman iyi insanların eksikliğini göstermesin! Dünyamız boş değil. Cenabıallah dünyayı yarattığı zaman, iyi insanların yüzü hürmetine yaratmıştır” (KİHH: 62).

Kenan ile Hazade Hikâyesi’nde, Allah’ın varlığı ve birliği ile ilgili Kenan tarafından hayatı bağışlanan Kahraman Harami ellerini önce toprağa, sonra yüzüne sürerek şöyle der:

“-Lâ ilâhe illallah, Muhammedü’n-resûlulah!” (KİHH: 84).

Kirman Şah Hikâyesi’nde Kirman’ı gören Elbeyoğlu Ali Bey, Kirman’ı yıllar önce öldü diye bildiği kızı Mahbub Hanım’a benzetti. Ağlayarak şöyle söyledi:

“-Allah Allah! Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlulah!” (KŞH: 121).

İnancımıza göre, var olan her şey Allah'ın varlığının bir delilidir. Taşlıova, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde karşılaşılan her güzel şeyi, Allah'ın varlığının bir delili olarak görmektedir:

"Allah Allah! Yarabbi, senin varlığına çok şükürler olsun! Hep benim hayalimden geçirdi, Dua ederdim. Yarabbi, sen beni öyle bir yiğide nasip et ki o yiğidin dünyada eşi, emsali bulunmasın! Cenabıallah duamı kabul etti" (SBİGKH: 286).

Âşık Şeref Taşlıova, bazı hikâyelerinde Allah'ın isimlerini de kullanmıştır. Köroğlu Oltu Kolu hikâyesinde Taşlıova, düşmanlarına karşı Allah'ın 'Kahhâr' ismini kullanır:

"Yan bakan düşmanları da, kahr ismiyle yerle bir eylesin" (KOK: 165).

İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde "Ganî" ismi kullanılmıştır:

"İrfânî yalvarır gani Huda'ya" (İHİTK: 206).

Erzincan Bağları Hikâyesi'nde, Zeycan Hanım Kerem'e umudunu yitirmemesini, Mevlâ'dan ümit kesilmeyeceğini şöyle söyler. Onu babası Rıza Paşa'nın konağına götürür:

"Kerem kalk gidelim! Mevla kerimdir. Bundan sonrasına bakalım, sonu ne olacaktır" (EBH: 225).

Dini inancımıza göre Allah bağışlayıcı ve koruyucudur. Allah, kullarını yaptıkları hatalar karşısında affeder ve karşılaştığı sıkıntı ve zorluklara karşı onları koruyup, kollar. Taşlıova'nın Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde, kahramanlar Allah'ın Gafur ve Rahim ismine sığınmakta, ondan medet ummaktadırlar:

"Anası başucunda, havlusunu soğuk suya batırıp kızının yüzünü yıkamakta, silmekte:

-Yavrum, Allah gafur u rahimdir! Demekte.

-Ana, Allah'a kurban olayım" (BHİHH: 263).

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinin çoğunda kahramanlar her türlü sıkıntılı durum karşısında Allah'a sığınır ve O'ndan medet umarlar. Köroğlu Oltu Kolu hikâyesinde Oltulular Köroğlu'na sıkıntılarını anlatırlar. Yaşadıkları tüm sıkıntılar karşısında tek yardımcılarının Allah olduğunu, onun her türlü noksanlıktan uzak olduğunu ifade eden 'Süphan' ismiyle kendilerine yardım edeceğini söylerler:

"Nasıl diyem derdimizi amandır

Bir tek yardımcımız kadir Süphan'dır

Oltu'nun üzeri dağlar dumandır

Emeğimiz ziyan oldu Köroğlu” (KOK: 165).

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde Allahın insanları ve kâinatı yaratması, yaratırken adaletli olması gibi özelliklerinden çok sık bahsedilmiştir. Muhafazakâr bir duruş sergileyen Taşlıova, hikâyelerini bu çizgide şekillendirmiştir. Allah, her yarattığına farklı bir özellik vermiştir:

“Mevla'm yaratırken bu kâinatı

Her canlıya ayrı vermiş fırsatı

Herkesin kendine özgü sanatı

Örümcekler ağzı ile tel yapar” (GİSH: 325).

Dinî inancımıza göre, Allah'ın insana verdiği her şeyin bir hikmeti vardır. Allah insana makam, mevki, mal, mülk verdiği zaman onların üzerimize düşürdüğü bir sorumluluğu vardır. Taşlıova'ya göre Allah insana servet verir ki muhtaçlara yardım etsin. Ziya Ağa'dan yardım isteyen Süleyman'a Ziya Ağa şöyle seslenir:

“He yavrum! O ne biçim söz yavrum! Ne biçim laf! Elhamdülillah, Cenabiallah kulları yarattı ki, birbirlerine hayırları olsun. Birbirinin elinden tutsunlar. Dar günde yardımcı olsunlar. Eee Allah'a şükürle olsun, bana bu serveti, bu devleti, bu varlığı, bu saltanatı vermiş. Ne için vermiş? Senin gibi bir insana yardım etmek için” (GİSH: 337) .

Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesinde, kocasının üzgün halini gören Pırlanta Hanım, kendi gözlerinin yaşını siler. Allah'ın büyüklüğünü, merhametini, yol göstericiliğini ifade eden çeşitli peygamber kıssalarından örnekler vererek kocasını teselli etmeye çalışır. Pırlanta Hanım şöyle söyler:

“Ey Yakup Han! Cenabiallah, Yunus'u deryadan kurtarmış. Eyüp'ü dertten kurtarmış. Yusuf'u zindandan kurtarmış. Bizim de kaderimiz buymuş, alın yazımız buymuş. Buna da şükredip yolumuza devam edeceğiz! dedi” (EHİSHH: 392).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde Taşlıova şöyle der:

”İkiz oğlu oldu Hacı Ahmet Ağa’nın. Peh peh peh! Toplandılar. Birinin ismini ne koyalım? Dediler ki; Vallahi bunun birinin ismini şöyle Cenabıallah’ın güzel ismidir, Celal Bey koyalım” (CBİİSH: 427).

3.5.7 Melek İnancı

Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde, meleklerden Cebrail ve Azrail’den bahsedilmektedir. İslam dininde, Allah’tan aldığı emir ve vahiyleri peygamberlere Cebrail isimli bir melek tebliğ eder. Cebrail sadece vahiy iletmekle kalmaz, Allah Onu Hz. Muhammed’e yardım etmekle de görevlendirmiştir. İslami unsurları hikâyelerinde çok sık kullanan Taşlıova, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde Cebrail’den şöyle bahseder:

”Cenabıallah duamı kabul etti. Cebrail’le bunu buraya gönderdi, dedi” (SBİGKH: 286).

İslam dinine göre Allah, ömrü tamamlanınca, insanların canını almak için Azrail isimli meleği görevlendirmiştir. İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi’nde ölüm meleği olan Azrail’den şöyle bahsedilir:

“Yaralar

Söz var canı yaralar

Azrail canım alma

Gelecek bir yar alar” (İHİTK: 205).

Şeref Taşlıova Kirman Şah Hikâyesi’nde, ölüm meleği olan Azrail’den bahseder. Reyhan Arap Kirman’ın adamlarını kementle alaşağı ettiğini görünce şaşkınlığından ve korkusundan onu Azrail’e benzetir:

“Adamlar yaklaşınca, Kirman elindeki kemendi nasıl attıysa, bunların hepsini atlardan aşağı indirdi. Reyhan Arap, böyle bir kaleden aşağıya baktı ki:

-Allah Allah! Bu gelen av değil, Azrail! Azrail bir olur ama bunun yanında ikisi daha var” (KŞH: 126).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi’nde Taşlıova, Azrail’den şöyle bahseder:

"Allah Allah! Bu ya Azrail ya da Azrail'in habercisi! Başıma bu hallerin geleceğini biliyordum! deyip gözlerinden damla damla yaş akıtmaya başlarken bu arada kapının önünde kim göründü? Nazlı" (SBİGKH: 294).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Harami Başu Hasan, Celal Bey'e meydan okur. Onu öldüreceğini söyler. Celal Bey kafa tutar. Ölümün sadece Allah'ın emrinde olduğunu anlatır. Allah'ın emriyle Azrail isimli bir melek insanın canını alacağını söyler. Celal Bey, Harami Başına şöyle seslenir:

"Sen kimsin ki, benim canımı alarsın? İnsanın eceli yettiği yerde Cenabıallah, nefesinin tükendiği yerde Azrail eliyle canını alır" (CBİİSH: 450).

3.5.8 Sabırlı Olmak

Sabır, insanın başına gelen tüm sıkıntılı durumlara katlanabilme yeteneğidir. Yaşayabileceğimiz her türlü hastalık, sıkıntı, üzücü olaylarla sabır ve kararlılıkla mücadele ettiğimiz ölçüde iyi neticeler elde edebiliriz. Atalarımız 'sabrın sonu selamettir' diyerek bu durumu ifade etmişlerdir. Bizim dayanma gücümüz anlamına da gelebilen sabır değeri herkeste bulunması gereken güzel bir huydur. Âşık Şeref Taşlıova sabırlı olmayı Hz. Yunus ve Hz. Eyüp kıssalarıyla işlemiştir. Hz. Eyüp, engin sabrı sayesinde başına gelen kaza ve belalara dayanmış ve neticesinde Allah, sabrının mükâfatını vermiştir (EHİSHH: 392).

Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi'nde, Sümmâni Baba Kars'ın işgal edilmesi, bir yandan askere giden komşuları bir yandan da sevdiği Gülperi'yi düşünerek Allah'tan sabır diler:

"Sümmâni 'yem ya Rab gönlüm hoş eyler

Ya sabır ver ya bağrımı taş eyle

Ya bir çift kanat ver ya da kuş eyle

Tez ulaşam, yar bağında talan var" (ASİGH: 230).

Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde, Bağdat Hanım'a annesi sabırlı olmasını, çektiği sıkıntıların mutlaka bir çaresi olduğunu, sabredip beklemesini şöyle öğütlemiştir:

"Her derdin dünyada çaresi vardır

Boşuna alışıp yanma yavrucan

Her şeyin bir müddet sırası vardır

Ateşe pervane dönme yavrucan” (BHİHH: 261).

Taşlıova, başımıza gelebilecek her türlü sıkıntıya sabretmemiz gerektiğini ifade eder. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi’nde Köyünü viran halde gören Hasan Ağa şöyle seslenir:

“Yuvamı mülkümü talan ettiler

Başımıza bin bir tufan tuttular

Tatlı aşımıza zehir kattular

Bu hallere gayret etmek göründü” (GİSH: 327).

Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi’nde, Ahmet Ağa kocası Yakup Han’ın ölümüne çok üzülen Pırlanta Hanım’a sıkıntılı günlerin geçeceğini, sabırlı olmasını telkin eder:

“Ağlayıp gözyaşı dökme

Kara günler geçer bir gün

Melul durup boynun bükme

Mevla ’m kapın açar bir gün

Benim Adım Yetim Ahmet

Yarasan ’ım versin fırsat

Ondandır en büyük kudret

Vakti gelir, saçar bir gün” (EHİSHH: 402-403).

3.5.9 Ahiret İnancı

Ahiret Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde şöyle tanımlanmaktadır: *Ahiret, dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı’ya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya* (2011: 54).

İslam inancına göre ölümden sonra ahiret hayatı vardır. *Sözlükte ‘dikilmek, ayağa kalkmak, durmak ve canlıların Allah huzurunda saygıyla duracakları gün’ anlamlarına gelen kıyâmet, dinî kavram olarak, Yüce Allah'ın ezelde takdir ettiği zaman gelince, dünyadaki bütün canlıların ölmeleri, sonra bütün ölmüşlerin Allah tarafından diriltilmeleri, mahşer yerinde toplanmaları, hesaba çekilmeleri ve dünyadaki işlerinin karşılıklarının verilmesidir. İnsanlar bu karşılık neticesinde cennete ya da cehenneme gideceklerdir.*

(<http://www.diyaret.gov.tr/yayin/basiliyayin/ydinikavramlaryazdir.asp?id=1025.E.T:02.02>.2013).

İslami inanışa göre vatan uğrunda ölenlere şehit, kalanlara gazi denilir. Şeref Taşlıova, Âşık Sümmâni ile Gülperi Hikâyesi’nde askere gidecek olan Ahmet ve Süleyman, Baba Sümmâni’den helallik ister. Vatan için ölürse şehit, kalırsa gazi olacaklarını, hakkını helal etmesini söylerler.

“Baba Sümmâni! Biz askere gidiyoruz. Hakkını helal et! Vatanımız için ölürsek şehit olacağız! Kalırsak gazi! Eğer kısmetimiz, rızığımız varsa, Cenabıallah kavuşturur birbirimize” (ASİGH: 229).

İnanışımıza göre dünya gelip geçicidir, fanidir. Dünyaya gelen insan Allah’ın verdiği ömrü kaderi çerçevesinde yaşar ve vadesi dolduğunda baki âleme göçer. Gülistan ile Süleyman isimli hikâyede, Süleyman’a aşkını açan Gülistan şöyle seslenir:

“Sana kalmaz

Gün geçer sana kalmaz

Dünya öyle dünyadır

Bu devran sana kalmaz” (GİSH: 343).

Gelin Taşı Hikâyesi’nde, taş olan geline Şeref Taşlıova şöyle seslenir:

“Alnına yazılmış, senin bu hayat

Taze gelin iken taş oldun heyhat

Belki mahşer günü alırsın murat

Cennet hatununa eş olan gelin” (GTH: 386).

3.5.10 On Sekiz Bin Âlem

Tasavvûta çeşitli boyutlarıyla birlikte, bütün bir kâinata onsekizbin âlem denmiştir. Bu kozmolojik telakkiye, göre, bütün bir varlık âlemi on sekiz temele dayandırılmaktadır. (Cebecioğlu, 2010, s. 269).

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde on sekiz bin âlem dua ve şükür etmek değerleriyle birlikte kullanılmıştır. Kirman Şah Hikâyesi'nde Kirman Şah Mahperi'yi kurtarmak için dua ederken şöyle demektedir:

“-Ey 18.000 âlemi yaratan Allah! Sen bana fırsat ver” (KŞH: 141).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi'nde, Harami Başu ile dövüşürken Allah'a dua ederken şöyle seslenir:

“Eeey on sekiz bin âlemi yaratan Allah” (CBİİSH: 451) .

3.5.11 Günah İşlememek

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, insanların günah işlememesi ile ilgili çeşitli örnekler vardır. Dinî inançlarımız gereği insan, aklı ile düşünmeli ve iyi işler yapmalıdır. Usta Âşık, Kenan ile Hanzâde Hikâyesi'nde insanın gûnahtan uzak durması gerektiğini, imanını kuvvetlendirip, iyi ameller işlemesini istemektedir.

“Şeref der ki, aklı kemal var iken

İnsanlıkta sağlam temel var iken

Kazanacak iman, amel var iken

Gûnaha batmanın ne faydası var?” (KİHH: 62)

Aynı ifadelerine Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde de rastlanmaktadır (BHİHH: 246).

3.5.12 Fitnedden Uzak Durmak

İnsanların fitnesinden, dolduruşundan uzak duran, düşünerek hareket edip öfkesine yenilmeyen insan huzurlu olur. Vatanından sürgün edilmek Yakup Han'ı çok üzmüştü.

Gayrimüslimler kardeşi Ziya Han ile arasına fitne soktular. Yakup Han'ı en fazla rahatsız eden buydu. Yakup Han Allah'a dua etti:

”Yarabbi! Ya bana ya oğluma öyle bir fırsat ver ki, kardeşim Ziyad Han, bir gün bize muhtaç olsun! Eee; Cenabıallah'a eğer sıdk-ı gönülden dua edersen, duan kabul olur. Sana kısmet olmazsa, mutlaka senin nesline, senin türetmene kısmet olur” (EHİSHH: 392).

Tespit edilen dinî ve tasavvufî değerlerin hikâyelere göre dağılımı aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır. Tablodaki veriler bir sayfaya sığmayacak kadar büyük olduğundan, bir sayfada gösterilemeyen tablonun kalan kısmı bir sonraki sayfada sunulmuştur.

Tablo 3.5 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Dinî ve Tasavvufî Değerlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyenin Adı	Hikâyelerin Kodları	Tespit edilen Değerler
Kerem ile Hanzade Hikâyesi	KİHH	Allah İnancı, Kader İnancı, Dua ve Şükür Etmek, , Günah işlememek, Pir/Derviş, Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı
Kirman Şah Hikâyesi	KŞH	Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı, Kader İnancı, Melek İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Pir/Derviş, Dini Vecibeler/İbadet, Allah İnancı, On Sekiz Bin Âlem
Köroğlu Oltu Kolu	KOK	Allah İnancı, Dua ve Şükür Etmek
İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi	İHİTKH	Kader İnancı, Melek İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Allah İnancı, Dini Vecibeler/İbadet, Pir/Derviş
Erzincan Bağları Hikâyesi	EBH	Allah İnancı, Dua ve Şükür Etmek
Âşık Sümânî ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi	ASİGH	Ahret İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Pir/Derviş, Dini Vecibeler/İbadet, Sabırlı Olmak
Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi	BHİHH	Allah İnancı, Kader İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Pir/Derviş, Dini Vecibeler/İbadet, Sabırlı Olmak, Günah işlememek

Tablo 3.5'in devamı

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi	SBİGKH	Allah İnancı, Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı, Kader İnancı, Melek İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Pir/Derviş, Dini Vecibeler/İbadet
Gülistan ile Süleyman Hikâyesi	GİSH	Allah İnancı, Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı, Kader İnancı, Ahiret İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Pir/Derviş, Sabırlı Olmak
Gelin Taşı Hikâyesi	GTH	Kader İnancı, Ahiret İnancı, Dua ve Şükür Etmek
Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi	EHİSHH	Allah İnancı, Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı, Kader İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Fitneden Uzak Durmak, Dini Vecibeler/İbadet, Sabırlı Olmak
Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi	CBIİSH	Allah İnancı, Kader İnancı, Melek İnancı, Dua ve Şükür Etmek, Pir/Derviş, Dini Vecibeler/İbadet, Sabırlı Olmak, Pir/Derviş, Dini Vecibeler/İbadet, On Sekiz Bin Âlem

Tespit edilen Dini Tasavvufi değerlerin frekans dağılım oranları aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 3.6 Tespit Edilen Dini Tasavvufi Değerlerin Frekans Dağılımları

Tespit Edilen Dini Tasavvufi Değerler	<i>f</i>
Dua ve Şükür Etmek	58
Kader İnancı	32
Pir/Derviş	32
Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı	16
Dini Vecibeler/İbadet	15
Allah İnancı	13
Melek İnancı	5
Sabırlı Olmak	5
On Sekiz Bin Âlem	2
Günah İşlememek	1
Fitneden Uzak Durmak	1
Toplam	180

Çalışma konusu olan Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, Dini Tasavvufi değerlerin de titizlikle ele alındığı görülmektedir. İncelenen halk hikâyelerinde en çok Dua ve Şükür Etmek (58) ve Kader İnancı (32) değerlerine yer verilmiştir. Daha sonra ise sırasıyla Pir/Derviş (32), Peygamber İnancı ve Din Büyüklerine Saygı (16), Dini Vecibeler/İbadet (15), Allah İnancı (13), Melek İnancı (5), Sabırlı Olmak (5), On Sekiz Bin Âlem (2), Günah İşlememek (1), Fitneden Uzak Durmak (1) değerleri gelmektedir.

3.6 Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Eğitim ve Öğretim

Değerler eğitiminde eğitsel ve kültürel değerler çok önemli yer tutar. Taşlıova, hikâyelerinde eğitimle ilgili temalara değinmiş ve eğitimin önemini vurgulamaya çalışmıştır. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen Halk Hikâyelerinde eğitimin önemi toplumda önemli mevki ve değere sahip olan insanların verdiği önemle örneklenmeye çalışılmıştır. Taşlıova'nın hikâyelerinde eğitimsel ve kültürel temalar çeşitli şekillerde ele alınmıştır.

3.6.1 Eğitimin Önemi

Eğitimli insan hem kendisine hem de topluma çeşitli katkılarda bulunabilir. Eğitim insanlara üretkenlik, sabır, başkalarına faydalı olabilme, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilme, her türlü fikri saygıyla kabul edebilme gibi değerler kazandırır. Eğitim alan birey hem kişisel hem de toplumsal bir katkı sağlayacaktır. Bir ülkenin ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel gelişimi, eğitim seviyesinin yüksek oluşuyla doğru orantılıdır.

Eğitim insanın karakterini, yaşamını etkileyen bir süreçtir. İstendik davranışlara sahip olmasını istediğimiz bireyin iyi eğitimden geçirilmesi çok önemlidir. Bu bağlamda Taşlıova, hikâyelerinde vurgulamalar yapmıştır. Eğitimin birey için ne denli önemli olduğunun bilincinde olan Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde eğitimin karşılığı; okutmak, ilim öğretmek veya öğrenmek olarak geçer. Şeref Taşlıova, eğitimin yani okumanın önemine çeşitli örneklerle yer vermiştir.

Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde, ana kahramanlar her zaman iyi eğitim alırlar. Onlar için, devrin en iyi hocaları tutulur. Hikâyelerde, sadece erkeke kahramanlar değil kızlarda eğitim görürler. Bu yönüyle Âşık Şeref Taşlıova, kızların da iyi eğitim almasını, toplumda olan bazı yanlış algıların giderilmesini, kız çocuklarının da mutlaka eğitim almasını dile getirmiştir.

Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde, Mine Hanım, Oğlu Kirman'ı okula gönderir.

“Aradan, o zaman ayla yilla, şimdi muhtasar-ı dille zaman geçti. Âşıkların sözleri dakikalara sığar. Mine Hanım, Kirman'ı okula verdi. Âlimler, ulemalar, hocalar buna ilim öğretirken bir yandan da silah dersleri almaya başladı. Babayiğit bir delikanlı oldu” (KİHH: 116).

Kirman Şah Hikâyesi'nde, bir şah kızı olan Mahperi çok iyi eğitim almıştır. Herat Şahı olan babası onun eğitimi için her türlü imkânını kullanmıştır. Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde kahramanların çok iyi eğitim aldığını sık sık vurgulamıştır.

“Mahperi çok bilgili bir insandı. Babası onu çok güzel okutmuş ve yetiştirmişti. Hem tılsım ilmini, hem ilm-i simyayı, hem de ilm-i kimyayı biliyordu” (KŞH: 136).

Âşık Şeref Taşlıova, İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi'nde eğitimden bahseder. Beş altı yaşlarında babasını kaybeden Süleyman'ı amcası Kars Kale Paşası amcası Hasan Paşa en iyi okullarda okutmuş, eğitime çok önem vermiştir:

“O zamanki Kars kale paşalarından Hasan Paşa'nın kardeşinin oğluydu. Hasan Paşa, Süleyman'ı Kars'a getirtmiş; medrese, din okullarında okutmuştu. Hasan Paşa, akıselim, aklihalim bir insandı. Süleyman, amcasının yardımıyla okuyup akıllı, olgun, sözü sohbeti yerinde, irfan ruhlu bir insan olarak yetiştiği için büyükler ona; 'Senin adın bundan sonra İrfânî olsun.' demişler” (İHİTK: 185).

Erzincan Bağları Hikâyesi'nde, yıllar sonra Ziyad Han'ın bir oğlu olur. Adını Ahmedî Mirza koyar. Ahmedî Mirza zamanla büyür, eğitim çağına gelir. Ziyad Han oğlunun eğitimine çok önem verir. Onu en iyi hocalarda okutur. Taşlıova bu durumu şöyle anlatır:

“Ahmedî Mirza'nın babası Ziyad Han, buna hocalar tuttu, lalar tuttu. Eğitimi yaptırmakta, medreselerde tahsilini yaptırmakta. Öyle bir babayiğit oldu ki, iki göz ister ki seyretsin. Kara kaşlı, kara gözlü, uzun boylu, dalyan gibi, babayiğit, geniş omuzlu... Bir gün hocası geldi, Ziyad Han'a dedi ki:

-Han sağ olsun! Benim artık Ahmedî Mirza'ya öğreteceğim hiçbir şey kalmadı” (EBH: 210).

Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde, bir beyin çocuklarının eğitimine ne kadar önem verdiğini Taşlıova şöyle dile getirir:

“Bağdat, biraz büyüyünce babası en iyi hocaları kimse kızının başına topladı. Ona ders vermeye başladılar. Mahmut Ağa ve Hafız tarafı da aynı vaziyette. Mahmut Ağa da karınca kararınca oğlunu o zamanın mektebine, medresesine vermişti” (BHİHH: 247-248).

Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde Taşlıova, eğitimin önemini vurgulamak için hikâyelerinde eğitime sık sık yer verir. Hükümdarların, beylerin dahi çok iyi eğitilmiş olduklarını dile getirir:

"Seyyad Bey, o devrin mektep ve medreselerinde kendisine muntazam bir eğitim verilmişti" (SBİGKH: 276).

İnsan hayatta her zaman güç durumlarla karşılaşabilir. Böyle durumlarda ne yapması gerektiğini bilen insan başarılı olur. Karşısına çıkan zorluklarla mücadele edebilenler hayata tutunabilir. Bu da ancak iyi bir eğitimle mümkündür. Nitelikli bir eğitim safhası geçiren bireyler başarıya ulaşma aşamasında daha yetkin olurlar. Taşlıova Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde bu durumu şöyle örneklendirmiştir:

"Ocağın batmasını Seyyad Bey! Seyyad Bey öyle bir eğitim almıştı ki; Taştan Pehlivan, Seyyad Bey'e kılıcını salladığı zaman atın altından girdi, üstünden tekrar çıktı. Taştan Pehlivan şöyle bir baktı:

-Allah Allah! Ulan bu ne yaman adam! Ne zalim adam! (SBİGKH: 298).

Taşlıova, eğitimsiz, cahil insanların yaptıkları her işi önemli gördüklerini düşünmektedir. O'na göre cahil insanlar elindeki kıymetli şeylerin değerini bilmezler, elindekilerin kıymetini anlayamadan özensizce israf ederler. Taşlıova, Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, cehaletle ilgili şöyle demektedir:

"Cahil yaptığını kıymetli sanar

Atlas versen tezgâhında çul yapar" (GİSH: 325).

Gülistan ile Süleyman Hikâyesi'nde, köyünde eğitim almayan, okuma yazma bilmeyen Süleyman'ın durumuna üzülen Osmanlı Zabiti bu duruma hemen el koyar. Onun derhal eğitimini tamamlaması için elinden geleni yapar:

"Süleyman yavaş yavaş yeni evine alışmaya başladı. Köyde okuması yazması yoktu. Osmanlı zabiti, hanımına haber gönderdi. O devrin mektebi, medresesi, hocası kim varsa, Süleyman' verdiler. Yavaş yavaş o haliyle mektebinde okumaya başladı" (GİSH: 332).

Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi'nde Yetim Ahmet, arkadaşı Yakup Han'ın oğlunun eğitimi için elinden geleni yapar. Kendisine emanet olan Emir Han'ın iyi eğitim almasını sağlayıp arkadaşının vasiyetini yerine getirir. Taşlıova bu durumu şöyle anlatır:

"Emir Han 17-18 yaşına geldi ama o zamana kadar Ahmet Ağa onu o devrin mektebi, okulu neyse hepsinde okuttu. Üstelik de o kadar güzel at binip, kılıç kuşanmayı öğrendi ki, sorma! Ahmet Ağa'nın gayesi, Yakup Han'ın vasiyeti üzerine, onu iyi bir silahşor, kahraman bir yiğit olarak yetiştirmektir. Bu minval üzerine, nerde iyi ok atan, nerde en iyi kılıç çalan,

nerde en iyi silah kullanan varsa Emir Han'ın etrafında topladı. Hepsini ona hoca yaptı” (EHİSHH: 400).

Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi’nde, kahramanların eğitiminin on, on iki yaşlarında başladığı belirtilmektedir:

”Aradan zaman geçti; o zaman ayınan yılınan, şimdi âşıkların söylediği dilinen. Bu her iki genç Celal Bey’le Mahmut Bey, şöyle on, on iki yaşlarına girdiler. Artık okula o devrin tahsiline başlamışlardı. Yedi yaşlarında, hatta altı yaşlarında babası Hacı Ahmet Ağa, o bölgenin âlimlerini, ulemasını topladı getirdi. Bunlar, çocukların yetişmeleri için ellerinden gelen gayreti göstermeye başladılar” (CBİİSH: 428).

Âşık Şeref Taşlıova’dan derlenen halk hikâyelerinde eğitimin önemi temasına çok sık yer verilmiştir. Tespit edilen değerler aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 3.7 Âşık Şeref Taşlıova’dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Eğitim ve Öğretimle İlgili Değerlerin Hikâyelere Göre Dağılımı

Hikâyenin Adı	Hikâyelerin Kodları	Tespit edilen Değerler
Kerem ile Hanzade Hikâyesi	KİHH	Eğitimin Önemi
Kirman Şah Hikâyesi	KŞH	Eğitimin Önemi
İrfânî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi	İHİTKH	Eğitimin Önemi
Erzincan Bağları Hikâyesi	EBH	Eğitimin Önemi
Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi	BHİHH	Eğitimin Önemi
Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi	SBİGKH	Eğitimin Önemi
Gülistan ile Süleyman Hikâyesi	GİSH	Eğitimin Önemi
Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi	EHİSHH	Eğitimin Önemi
Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi	CBİİSH	Eğitimin Önemi

Tespit edilen eğitim ve öğretimle ilgili değerlerin frekans dağılım oranları aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 3.8 Tespit Edilen Eğitimsel Değerlerin Frekans Dağılımları

Tespit Edilen Eğitim ve Öğretimle İlgili Değerler	<i>f</i>
Eğitimin Önemi	12

Şeref Taşlıova, eğitimin önemi üzerinde durmuş ve hikâyelerinde eğitimin önemini 12 kez işlemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Halk edebiyatımıza yeni hikâyeler kazandıran, oldukça zengin bir hikâye birikimi olan Şeref Taşlıova, usta âşıkların bulunduğu bir çevrede doğmuş ve ilkokul üçüncü sınıfta âşıklığa heves etmiştir. Köy düğünlerinde, nişan, sünnet gibi çeşitli törenlerde saz çalarak âşıklığa başlayan Taşlıova, usta anlatımı, dinleyenleri hayran bırakan ifadeleri, kullandığı makamların zenginliğiyle zamanla herkesin takdirini kazanan, çeşitli radyo ve televizyonlarda, ulusal ve uluslararası festivallerde âşıklık geleneğini layıkıyla temsil etmeyi başaran usta bir âşık olmuştur. Halen aktif olarak sanat hayatını sürdüren Taşlıova, akademik camiayla tanıştıktan sonra uzun yıllar çeşitli üniversitelerde sanatını icra ederek ya da çeşitli sunumlar yaparak geleneğin gelecek nesillere aktarılması ve gelecek nesillerin bilgilendirilmesi çalışmalarına öncü olmuştur.

Şeref Taşlıova'nın repertuarında çok sayıda hikâye, efsane, masal ve âşık makamı yer almaktadır. Şeref Taşlıova, usta âşıklardan öğrendiği, kendi tasnif ettiği hikâyelerin yanı sıra çeşitli şiir ve yazılar yazmıştır. Ayrıca Şeref Taşlıova'nın kırk dolayında plak ve ses kaseti yapılmıştır. 2008 yılında, Türk Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi kapsamında, bildiği hikâyelerden bazıları kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmada Âşık Şeref Taşlıova'nın kayıt altına alınan 12 halk hikâyesi incelenmiştir. İncelenen halk hikâyeleri şunlardır: Usta âşıklardan öğrendiği; Kenan ile Hanzade Hikâyesi, Kirman Şah Hikâyesi, Köroğlu Oltu Kolu, İrfanî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi, Erzincan Bağları Hikâyesi, Âşık Sümmâni ile Gülperi (Perizat) Hikâyesi, kendi tasnif ettiği; Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi, Gülistan ile Süleyman Hikâyesi, Gelin Taşı Hikâyesi, Emir Han ile Sümül Hanım Hikâyesi, Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi.

Âşıklık geleneğini sürdüren ve bunun yanında halk hikâyesi derleyen ve anlatan Şeref Taşlıova UNESCO tarafından, 2008 yılında yaşayan 'Yaşayan İnsan Hazinesi' seçilmiştir. Taşlıova'nın sanatını; Duygu ve Hayal, Milli Duygu, Din ve Tasavvuf, Tabiat, Sevgi ve Aşk, Gurbet temaları oluşturmuştur. Şeref Taşlıova'nın halk edebiyatı alanında çeşitli derleme ve araştırmaları vardır. Hikâyeciliğimize farklı bir ivme kazandıran Şeref Taşlıova'nın bu yönüyle halk hikâyecilerimiz arasında ayrı bir yeri vardır.

Toplumsal birliktelik için son derece önemli olan değerler, edebî eserlerde yer bulup bireylere ulaşır. Bir toplumun geleceği, iyi yetiştirilmiş ve nitelikli karaktere sahip bireylerle sağlıklı bir şekilde devam edebilir. Değerler bireylerde doğuştan bulunmayıp sonradan kazanılır. Bu nedenle her bireyin istenilen davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması gerekmektedir. Günümüzde değerler; gazetelerde, dergilerde, tv kanallarında yayımlanan çeşitli filmler ve reklamlarla insanlara kolaylıkla aktarılabilir. İnsanlara yakın gelen, kültürlerine ait özellikler taşıyan, içinde kendilerini hissedebilecekleri senaryolar ilgiyle takip edilmekte, insanlar tarafından özümsemiş, hayatlarında uygulamaya konmaktadır. Soyut nitelik taşıyan değerlerin eğitimi ve gelecek kuşaklara aktarılması toplumsal ve kültürel birer çıktı konumunda olan, halk hikâyeleri vasıtasıyla daha sağlıklı yürütülebilir. Toplumun, âşıkları kendi kültürünü, inancını, duygularını aktardığı için dinlediğini, sevdiğini dile getiren Âşık Şeref Taşlıova, mütedeyyin kişiliğiyle millî, manevî, dinî değerleri, toplumsal ve kültürel değerleri eserlerinde yoğun bir şekilde işleyen bir âşıktır. Bu değerlerin aktarıldığı önemli bir araç olması sebebiyle, Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimi, çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Âşık Şeref Taşlıova, kendisi ile yapılan görüşmede, değerlerin bazılarının anlatılarak, önemli bir kısmının da gerek aile içinde gerekse de toplumda yaşayarak kazandırılabilceğini belirtmiştir. Âşığın söyledikleriyle yaptıklarının, yaşantısının zıtlık taşımaması gerektiğine inanan Taşlıova, gelenekte gördüğü ustaları gibi kendisinin de bu doğrultuda yaşamaya çalıştığını aktarmıştır. İnandığı değerleri hem yaşayarak hem de anlatarak dile getiren Âşık Şeref Taşlıova, derlenen halk hikâyelerinde ahlakî değerleri çok yoğun bir şekilde işlemiştir. Taşlıova, işlediği ahlakî değerlerden en çok yardımseverliği vurgulamıştır. Şeref Taşlıova bu değeri insanların birbirine yardım etmesi, sıkıntılı zamanlarında dayanışma içinde olmaları, birlik ve beraberlik duygularını pekiştireceği nazarıyla hikâye kahramanlarından örneklerle işlemiştir. Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde vefa ve sadakat geniş yer tutmuştur. Sevilen, değer verilen insanlara karşı vefalı olmak gerektiğini işleyen Taşlıova, onların sevgi ve dostluklarına karşı sadık olmayı öğütlemiştir. Sevginin ve saygının devamlılığın sağlanmasında çok önemli yer tutan vefa ve sadakata hikâyelerinin çoğunda yer veren Şeref Taşlıova, verdiği örneklerle bu değerlerin önemini vurgulamıştır.

Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinin çoğunda affetmenin önemine değinmiştir. Halk hikâyelerinin kahramanları, hata yapan, haksızlık yapan insanları hatalarını, yanlışlıklarını onlara anlatarak affetmektedir. Günlük hayatta karşılaştığımız bazı önemsiz tartışmalar, bazı şiddet olayları, insanların affedebilmeyi öğrendiklerinde daha ciddi sorunlar haline gelmeden çözülebilecektir. Her insanın hata yapabileceğinden hareketle affetmenin önemini vurgulayan

Taşlıova, affetmenin toplumsal birlikteliğin devamı için öfke ve intikam duygularını beslemek yerine uzlaşma, anlaşma kurulabileceğinin göstergesi olduğunu savunmaktadır. İnsanların birbirine karşı kin ve nefret duyguları beslememelerini isteyen Taşlıova affetmeyi genellikle kahramanların üzerinde örneklemiş ve özendirmiştir. Âşık Şeref Taşlıova, hata yapan ve yanlışını anlayan kişileri affeden kahramanlar aracılığıyla, bu insanları tekrar topluma kazandırmaktadır. Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde Kenan'ın Kahraman Harami'yi affetmesi, Kirman Şah Hikâyesinde Kirman'ın Reyhan Arap'ı affetmesi ve neticesinde affedilen kişilerin kötülüklerden uzaklaşarak, topluma yararlı bireyler olması buna çok güzel örnek teşkil etmektedir. Bu örnekler Âşık Şeref Taşlıova'nın, kendi ifadesiyle âşığın toplumu aydınlatan ve topluma örnek olan rölüyle suç işleyen, şuçta karışan insanların toplumdan tecrit edilmemesi, çeşitli çalışmalarla topluma yeniden kazandırılmasını vurguladığını göstermektedir.

Âşık Şeref Taşlıova, hikâyelerinde bir değer olarak doğruluğun altını çizmektedir. Şeref Taşlıova, insanın özünde ve sözünde doğru olması gerektiğini vurgularken, dayandığı nokta İslam Dinî olmuştur. Toplumda doğruluğun yerleşmesini arzulayan Şeref Taşlıova, kimsenin yalan söylememesini, birbirini aldatmamasını, doğruluktan ayrılmamasını dile getirmiştir. Halk hikâyelerinde kahramanlar doğruluktan ayrılmayıp dinleyenlere örnek olmuşlardır. Günümüz dünyasında çok yakınılan davranışlardan olan yalan söylemek, aldatmak gibi olumsuz davranışların halk hikâyelerinde yer alan ilgi çekici ve örnek kahramanlar vasıtasıyla gelecek nesillere örnek olunarak ortadan kaldırılabilceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyeleri çocuklar ve gençler için yazılan çeşitli eğitsel kitaplarda yer almalıdır.

Âşık Şeref Taşlıova, derlediği halk hikâyelerinde fedakârlığın önemini vurgulamıştır. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerine göre; insan, hiç bir karşılık beklemeden bazı haklarından vazgeçebilmeli ve çeşitli sıkıntılara katlanabilmelidir. Taşlıova, hikâyelerindeki kahramanların karakteriyle fedakârlığın önemini vurgulamış ve fedakârlığı özendirmiştir. Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde, Kenan Hanzade'ye kavuşabilmek için ölümü bile göze almış, Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi'nde Seyyad Bey sevdiği için vatanından ayrıldığını, malını ve mülkünü, makamını feda ettiğini dile getirmiştir.

Şeref Taşlıova, insanın sürekli faaliyet içinde olup üretmesini, insanlığa faydalı bir eser bırakmasını istemiştir. İnsanın çalışarak, bir şeyler üreterek hem kendisini hem de çevresindekileri mutlu edebileceğine inanan Taşlıova, halk hikâyelerinde bu değerini vurgulamıştır. Günümüz toplumunun üretimden uzaklaşıp giderek tüketen, teknolojinin de sağladığı çeşitli avantajlarla daha tembel bir yapıda olduğu düşünüldüğünde Şeref

Taşlıova'nın üretken ve çalışkan olmayı vurguladığı açıkça görülmüştür. Anlattıklarını kahramanların yaşam biçimleriyle özdeşleştiren Şeref Taşlıova, çalışkan ve üretken insanlara örnekler vererek insanın hedeflerine ulaşmak için çalışıp, emek harcayıp çaba sarf etmesi gerektiğini dile getirmiştir. İnsanın şartlar ne kadar zor olursa olsun asla yılmamasını, vazgeçmeyip mücadeleye devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Gayretle çalışan insanın her türlü güçlüğü yenebileceğini dile getiren Taşlıova, kahramanların karşılaştıkları güçlükleri çalışkanlıkları sayesinde kolaylıkla aşabildiğini göstererek, bunu somutlaştırmaya çalışmıştır. Kendi yaşam biçimiyle buna en güzel örnek olan Âşık Şeref Taşlıova, ilerlemiş yaşına rağmen hala aktif bir şekilde âşıklık geleneğini sürdürmekte, gerek ülke içinde gerekse de İngiltere'den Polanya'ya kadar çeşitli ülkeleri dolaşarak uluslararası alanda da âşıklık geleneğini etkin bir şekilde temsil etmektedir.

Taşlıova, yapılan tüm işlerde ölçülü olmayı istemektedir. Ona göre insan önce kendini tanıyıp bilmeli, yeterlilikleri ve kabiliyetleri hakkında fikir sahibi olmalıdır. İnsanın yapılamayacak, kimseye faydası olmayacak boş hayallerden kaçınması gerektiğini öğütlemiştir. Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde, Bağdat ile Hafız Hikâyesi'nde kimseye faydası olmayan boş hayallerden uzak durmasını ve davranışlarında ölçülü olması gerektiğini dile getirmiştir. Hem usta malı hem de kendi tasnif ettiği hikâyelerde, insanların gururdan, kibirden uzak durmasını ve tevâzuyu öğütleyen Şeref Taşlıova, alçak gönüllülüğün toplumda paylaşmayı artıracığına, bencilliği yok edeceğine inanmaktadır. İnsanların tevâzû sahibi olmalarını isteyen Taşlıova, kibirden uzak durmak gerektiğini vurgulamıştır.

Toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanması açısından saygının önemini vurgulayan Şeref Taşlıova, atalarımızdan gelen, geleneklerimizde olan büyüklerimize karşı saygılı ve terbiyeli olmayı dile getirmiştir. Kenan ile Hanzade Hikâyesi'nde, Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi'nde çevremize karşı, dostlarımıza karşı, büyüklerimize karşı ve toplum karşısında saygılı ve terbiyeli olmak gerektiğini örneklemiştir. İnsanların tüm canlılara merhamet edip şefkatle yaklaşmasını öğütleyen Taşlıova merhamet duygusundan uzaklaşan insanları eleştirmektedir. Ayrıca; iyilik, meslek etiği, özgüven, adil olma, cömertlik, af/özür dileme, sabırlı olma, dostluk, hoşgörü, fitne yapmamak, nasihatleri dikkate almak ve sır saklamak gibi birçok önemli değeri de halk hikâyelerinde işlemiştir.

Ahlakî yapının toplumun temeli olduğuna inanan Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde ahlakî değerlerin oldukça geniş yer tuttuğu görülmüştür. Ahlakî değerlerden yardımseverlik, vefa ve sadakat, çalışkanlık, affetmek değerlerini daha sık işleyip önemini vurgulamıştır. Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde tespit edilen ahlakî değerler eğitim faaliyetleri açısından son derece önemlidir.

Halk hikâyeleri, konularını genellikle aşk, sevgi ve kahramanlıktan oluştuğundan Şeref Taşlıova, sevginin toplumda birlik ve beraberliğin korunabilmesi için çok önemli bir değer olduğunu ifade etmiştir. Huzurlu ve mutlu bir toplumun ancak sevgi temellerinde var olabileceğine inanan Şeref Taşlıova, sevginin bu yönüne göndermeler yapmıştır. Sevgiyi; yar sevgisi, vatan ve bayrak sevgisi, anne ve baba sevgisi gibi farklı konularda işleyen Şeref Taşlıova, hızla değişen günümüz dünyasında sevginin çok önemli bir değer olduğunu belirtmiştir. Birlik ve beraberliği halk hikâyelerinde çok sık işleyen Taşlıova, yaptığı dualarla ve iyi niyet dilekleriyle bunun önemine dikkat çekmiştir. Hikâyeyi anlatmaya başlamadan önce ve hikâyeyi bitirirken birlik ve beraberlik için, ülkenin çeşitli sıkıntılarında kurtulması için dualar etmiştir. Komşuluk ve akrabalık ilişkilerini de işleyen Âşık Şeref Taşlıova, komşuluk ilişkilerine kendi yöresinden örnekler vererek günümüzdeki durumunu eleştirmektedir. Kendisiyle yapılan görüşmede Şeref Taşlıova, günümüzdeki durumun 1960'lardan sonra başlayan göç hareketlerinden sonra başladığını söylemiştir. Şeref Taşlıova'ya göre göç ile Türk aile yapısı giderek çözülmeye başlamıştır. Çalışma hayatı insanı merkezden uzaklaştırmış, gündelik sıkıntılar ve maddi konular ön plana geçmiştir. İnsani değerler, komşuluk ve akrabalık ilişkileri zamanla bozulmaya başlamıştır. Âşık Şeref Taşlıova, insanın eskisi gibi merkezde olduğu, insani değerlerin ön planda tutulduğu, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin son derece önemli olduğu bir toplum modeli istemektedir. Bu modelin de kültürümüzü tanımakla, yaşamakla oluşturulabileceğini ifade etmektedir. Âşıkların bu misyonu tam anlamıyla taşıdıklarını, kültürümüzü aktardıklarını belirten Şeref Taşlıova, bu bağlamda âşıklık geleneğine sahip çıkılması, gereken önemin verilmesini istemiştir.

Âşık Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde geleneksel unsurlar, misafirperverlik, toplumsal inanışlar, komşuluk ilişkileri, birlik ve beraberlik gibi toplumsal değerleri de ele almıştır. Halk hikâyeleri, kültürle oluşturulmuş eserler olduğu için, muhtevasında geleneksel öğelerin yer alması kadar doğal bir şey yoktur. Gelenek ve göreneklerimiz, örf ve adetlerimiz ahlakî ve hukukî değerlerimizi şekillendirir. Toplumsal dinamiklerimiz olan geleneksel değerler genç nesillerin eğitiminde çok önemli yer teşkil etmektedir. Günümüzde farklı şehirlerde belediyeler; halk evleri, semt evleri, kültür evleri adı altında çeşitli tesisler açmakta ve halkın eğitimsel, kültürel, toplumsal gereksinimlerini karşılamaya çalışmaktadır. Buralarda âşıklardan faydalanılmalı, gelenek ve göreneklerimiz, örf ve adetlerimiz gibi toplumsal değerlerimiz halka anlatılmalı, böylelikle de âşıklık geleneğine sahip çıkılmalıdır. Şeref Taşlıova toplumsal değerleri işlerken, kadının toplumdaki yerini anlatmış ve hikâyelerinde kadınlara ayrı bir önem vermiş, anlattığı örneklerle kadınlara saygın bir karakter yüklemiştir. Bu yönüyle Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinin topluma örnek olabileceği açıktır.

Şeref Taşlıova, toplumda meydana gelen çeşitli sıkıntıların, huzursuzlukların geleneklerimizi tam anlamıyla yaşamamaktan kaynaklandığına inanmaktadır. Taşlıova, hızla değişen günümüz dünyasında gelenek ve göreneklerimize sahip çıkmadığımızı ve hatta bazı toplumsal değerlerin artık unutulmaya yüz tuttuğundan yakınmaktadır. Artık gençlerimizin büyükleri karşısında nasıl tavır takınmaları gerektiğini bilmediklerini anlatan Şeref Taşlıova, eskilerin anne ve babaya, büyüklere olan davranış biçimlerini hikâyelerinde örneklerle göstermekte ve bu konunun önemine dikkat çekmektedir. Eskiden insanların bir araya gelip sohbet ettikleri, hal hatır sordukları günleri hatırlatan Taşlıova, günümüz insanların teknolojinin de etkisiyle bu geleneklerden uzaklaştıkları, giderek daha az sosyal bir yaşam sürdürdüklerini anlatmaktadır. İnsanları bu yönüyle eleştirmektedir. Kendisiyle yapılan görüşmede bu durumu günümüz insanların geçmiş kültürden yeterince haberdar olmamalarına bağlamaktadır. Bunun da sadece gençlerden kaynaklanmadığına inanan Âşık Şeref Taşlıova, devletin resmi müfredatı içinde sanat ve kültürün yer almamasından kaynaklandığını söylemiştir. Bunun güzel örneklerini yurtdışında katıldığı çeşitli etkinliklerde gördüğünü aktaran Taşlıova, Galler'deki Story Telling Festival, Polanya'daki Hikâye Kuyusu etkinliği gibi çeşitli örneklerde gördüğünü dile getiriyor. Toplumların fertlerine kültürlerini aktarmak için çok çeşitli etkinlikler yaptığını, günümüzdeki en büyük eksikliğin kültürümüzü tam anlamıyla tanıyamamak olduğunu söyleyen Taşlıova, bu tür faaliyetlerin Türkiye'de de yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Misafir ağırlama, çocuklara ad verme, kız isteme gibi geleneklerin artık eskisi kadar ciddiye alınmadığını vurgulayan Taşlıova, geleneklere sahip çıkılmasını ister. Hikâyelerinde bu konuya ilişkin görüşlerini aktarır. Şeref Taşlıova, misafirperverliğiyle tanınan Türk milletinin bu konudaki hassasiyetini, halk hikâyelerinde sıkça işlemesiyle göstermiştir. Halk hikâyelerinin hemen hemen hepsinde misafirperverlikten bahsetmiştir. Misafirperverlik ve komşuluk ilişkilerini hikâye kahramanlarıyla yaşatan Şeref Taşlıova, bu değerlerin önemini çeşitli yönleriyle dile getirmiştir.

Kendisiyle yapılan görüşmede, âşıklıkta anlatmaya çalıştığının, İslami değerler ve Türklük olduğunu belirten Taşlıova, bu sebeple de halk hikâyelerinde dinî ve tasavvufî değerlere çok geniş yer vermiştir. Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde toplumun İslam kültürünü hayatına uygulamasını istemektedir. Halk hikâyelerinde sık sık Allah'a dua eden Taşlıova, dua ve şükür etmek değerinin altını çizmiştir. Türk toplumunun İslam'ın maneviyatının hamuruyla yoğrulduğuna inanan Taşlıova, halk hikâyelerinde insanların Allah'a olan bağlılık ve sevgisi, peygamber sevgisi ve ibadet kavramlarının önemi vurgulanmıştır. Başta Hz. Muhammed olmak üzere peygamberlerden, melekler, ibadetlerden

örnekler vermiştir. İnsanın her zaman şükretmesi gerektiğini aktarmıştır. Değerler noktasında peygamberlerin yaşamlarından örnekler aktararak insanların model almalarını istemiştir. Taşlıova halk hikâyelerinde tasavvuftan da bahsetmiştir. Dinî ve tasavvufî değerleri işlemiş ve çeşitli şekillerde bu değerlere örnekler vermiştir. İnsanın yaşadığı olaylara kader penceresinden bakabilmesini ve şükretmesini öğütleyen Taşlıova, kahramanların hayatlarından örnekler sunarak bunları daha kalıcı hale getirmeye çalışmıştır. Gençlerin Türklük bilinciyle yetişip, İslam kültürüyle hayatlarına şekil vermesini isteyen Taşlıova, halk hikâyelerinde dinî ve tasavvufî değerleri kahramanların hayatlarıyla harmanlamıştır. Şeref Taşlıova, asla yalan söylemeyen, sahip olduğu ve olmadığı her şey için Allah'a dua edip, şükretmesini bilen, İslamî düsturlarla kendini yetiştirmiş, vatanına ve milletine bağlı, iyi ahlaklı ve eğitilmiş, eğitimin önemini kavramış ve bu doğrultuda vasıflanmış bir insan modeli çizmiştir. İnsanların doğruluktan, Hak'tan ayrılmamasını öğütleyen Taşlıova, geçici olan dünyada Allah'a şükredip, ilahî yola yönelmeleri gerektiğini söylemiştir.

Halk hikâyelerinde âşıklık geleneğini de işleyen Taşlıova, âşıkların özelliklerinden bahsetmiş, bade içip âşık olmalarını anlatmıştır. Âşıkların yaşayış biçimlerini örneklendirmiş ve âşıklık geleneği içinde değer aktarımının önemine dikkat çekip, âşıkların topluma millî, manevî ve kültürel değerleri aktarmadaki rolünü vurgulamıştır.

Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde eğitim ve öğretimle ilgili konular yoğun bir şekilde yer bulmuştur. Taşlıova, eğitimsiz ve cahil insanların çok sık hata yaptığını dikkat çekmiş ve eğitilmiş insanların karşılıklarına çıkan zorluklarla kolaylıkla mücadele edebildiğini, onları fırsata çevirebilmeyi başardığını söylemiştir. Eğitimin önemine değinmek için halk hikâyelerindeki hükümdarların, beylerin ne kadar iyi eğitilmiş olduklarını, eğitimleri sayesinde başarıyı yakaladıklarını anlatmıştır. Taşlıova, insanın ailesinin maddî ve manevî durumu ne olursa olsun mutlaka eğitim alması gerektiğine işaret etmiştir. Halk hikâyelerinde kahramanlar her zaman iyi eğitim almışlardır. Beyler, hükümdarlar çocuklarının iyi eğitim almalarını sağlamışlardır. Onlar için devrin en iyi hocaları tutulmuş, en iyi medreselere ve okullara gönderilmişlerdir. Devrin en güçlü, en yetkili kişilerinin bile eğitime önem verdiğini vurgulayan Taşlıova, bu yönüyle eğitilmiş olmayı ve iyi bir eğitim almayı özendirmiştir. Eğitimin her yaşta ve her yerde olduğuna inanan Şeref Taşlıova, hiç eğitim alamayan, eğitimini yarım bırakan insanların bile fırsat bulur bulmaz eğitim almalarından, yarım kalan eğitimlerini tamamlamalarından örnekler vererek toplumu bu konuda yönlendirmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova, halk hikâyelerinde ideal insan tipini çizmiştir. Halk hikâyelerindeki kahramanları, ideal insan tiplerinden seçmiş ve kazandırmak istediği değerleri

o kahramanların karakterinde yaşatarak somutlaştırmıştır. Kişilik oluşumunun ve değer eğitimi kavramlarının sosyal olgulara dayandığı, model alma yoluyla öğrenmenin daha kolay ve işlevsel olduğundan, Taşlıova'nın bu yöntemi çok yerindedir. Taşlıova'nın örneklediği ideal insan tipi, insanlara yardım eden, vefalı ve sadık olma noktasında örnek olan, hoşgörüsüyle, bilgisiyle herkesi kucaklayıp hataları affedebilen, tüm davranışlarında ölçülü ve temkinli olan bireylerdir. Aynı zamanda özgüven duygusu yüksek, cömert, adil, merhametli, dost canlısı olan, vatani, ailesi ve sevdikleri için her türlü fedakârlığa açık olan, sabırlı ve üstün nitelikli karakteriyle tüm temel ahlakî değerleri taşıyan bir insanlardır.

Âşık Şeref Taşlıova, fedakâr insanların yetişmesini istemiş ve hikâyelerinde kahramanların portrelerinden bunu teşvik etmiştir. Türklük bilinciyle yetişmiş, gelenek ve göreneklerine bağlı, örf ve adetlerini benimsemiş, kalbi vatan sevgisiyle dolu, ülkemizin birlik ve beraberliği için gözünü kırpmadan canını feda edebilecek kadar yürekli, komşularıyla iyi ilişkiler kurmuş, misafirperver, ailesini, evlatlarını seven bir gönül insanı özleminde olan Taşlıova, bu dileğini halk hikâyeleri aracılığıyla dile getirmeye çalışmıştır.

Âşık Şeref Taşlıova ideal insanı yaratmada çözüm önerileri de sunmuştur. Bunun için yapılması gereken en önemli işin değerlerimize sahip çıkmak olduğunu ifade etmiştir. Kendisiyle yapılan görüşmede Şeref Taşlıova, öncelikle değerler eğitimi ile oluşturulmaya çalışılan insan modelinin ne olduğunun açıkça tespit edilmesi gerektiğini aktarmıştır. Bunun geçmişte bir örneği olup olmadığını araştırılması ve ortaya konmasının önemli olduğunu aktarmıştır. Şeref Taşlıova'ya göre, sadece saygılı, adi olaylara karışmayan, bazı basit kültürel pratikleri bilen bireyler yetiştirmek doğru değildir. Şeref Taşlıova, ideal insan modelinin kendi kültürünü, örf ve adetlerini çok iyi bilen bireylerden oluşabileceğini söylemiştir. Kültürümüzü ve millî değerlerimizi tanımanın yolunun da halk hikâyelerinden, âşıklık geleneğinden geçtiğini söylemiştir. Milli kültürü, geleneği çok zengin olan millet olduğumuzu dile getiren Taşlıova, bunun değerinin bilinmediğinden yakınmaktadır. İdeal insan yetiştirmek için eğitim faaliyetleri içinde sanat ve kültüre önem verilmesi gerektiğini aktarmıştır. Şeref Taşlıova'ya göre, Mimar Sinan, Fuzûli, Barbaros Hayrettin Paşa ideal insan tiplerine geçmişimizden örneklerdir. Eskiden olduğu gibi yeni nesilden de; bir Mimar Sinan, bir Fuzûli, bir Barbaros Hayrettin Paşa çıkarmak gerekmektedir. Bunun için de toplumda eğitim ve kültür faaliyetleriyle görevli çeşitli kurumlara önemli görevler düşmektedir. Şeref Taşlıova'ya göre, bu bağlamda başata Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, TRT, Kültür Bakanlığı ve bütün eğitim kurumlarının tarihten ders almaları, kendi geleneklerimizi, millî örfümüzü ve âdetimizi çok iyi tahlil etmeleri ve bunları halka çok iyi yansıtmaları gerekmektedir. Âşık Şeref Taşlıova'nın bu ifadeleri düşünüldüğünde, eğitim politikalarında,

eğitim ve öğretim programlarında, ders kitapları gibi çeşitli eğitsel materyallerde, sanat ve kültüre daha fazla yer verilmeli, yetiştirilmek istenen ideal insan tipi açıkça ortaya konulup, yaşamış örnek şahsiyetlerin hayatları ışığında vurgulanmalıdır.

Âşık Şeref Taşlıova derlediği halk hikâyelerinin hepsinde değer aktarımı yapmıştır. Âşık Şeref Taşlıova ile yapılan görüşmede, çalışma hakkında Şeref Taşlıova şunları ifade etmiştir: Âşıklarla ilgili yapılan diğer çalışmalarda, sadece âşıkların hayatı, şiirleri, eserleri incelenmiş ve yapılan diğer çalışmalar birbirinin taklidi olmuştur. Bu çalışma, hikâyeleri konu alıp farklı bir alan üzerinden incelemiştir. Hikâyeye metinlerinden yola çıkıp âşıkların bu konu etrafındaki konumunu tespit edip, bu alana yeni bir yaklaşımlar getirmeyi planlamıştır. Kültürel bir kimliği olan âşıklık geleneğinin, değerlerimizi yansıtmaya ve değer eğitime oldukça önemli katkılar sağlayacağı bir gerçektir. Değerler eğitimi, değer aktarımı gibi faaliyetlerde âşıklardan faydalanılmasının çok yerinde bir tespit olacağı görülmüştür. Şeref Taşlıova örneklemeden hareketle, âşıklık geleneği bağlamında değer aktarımına ilişkin örnekler tespit edilen bu çalışmanın, âşıklık geleneği ve bu bağlamda değer aktarımı ve değer eğitimi gibi konulara yön verebileceğine inanılmaktadır. Ayrıca bu incelemenin, Türk halk hikâyelerinde değerler eğitimi, halk hikâyelerimizin değerler eğitimi penceresinden okunması gibi çalışmalara öncülük edeceği düşünülmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova ile yapılan görüşmede öne sürdüğü ve kayıt altına alınan düşünceleri ile eserlerinde öne sürdüğü görüşlerin örtüştüğü görülmüştür. Türkçe ve Türk Edebiyatı dersleri öğretim programları içinde halk hikâyeleri bahsinde Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerine geniş bir şekilde yer verilmelidir. Ders kitaplarında yer alan metinler seçilirken bu hikâyelerden de mutlaka faydalanılmalıdır. Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyeleri 100 temel eser gibi, eğitim öğretim programlarında yer verilmesi gereken önemli metinlerdir. Ders kitaplarında Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerine yer verilmelidir. Âşıklık geleneğinin unutulmaması için bu gelenek, ülke çapında koruma altına alınmalı ve gençlere tanıtılıp sevdirmelidir. Aksi takdirde Şeref Taşlıova'nın da dediği gibi zamanla yoklar sahasına karışıp gidecektir. Şeref Taşlıova kendi ifadelerine göre; ustalarından aldığını, öğrendiğini hiç değiştirmeden, olduğu gibi muhafaza edip aktarmaktadır. Yaşadığı, gezip gördüğü yörelerin gelenek ve göreneklerini ve kültürel özelliklerini halk hikâyelerinde olduğu gibi yansıtmıştır. Bu bağlamda Âşık Şeref Taşlıova'nın son sözün kültür taşıyıcılığı yaptığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Aça, M. (1998). *Kozu Körpeş-Bayan Sulu Destanı Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*. (Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi). Şelçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*: Cilt 6, No. 16, 9-27.
- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem.
- Alptekin, A. B. (1997). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ.
- Alptekin, A. B. (2002). *Dede Korkut Hikâyelerinde Kalıp İfadeler, İslamiyet Öncesi Türk Destanları*, (Haz. Saim Sakaoğlu, Ali Duymaz). İstanbul: Ötüken.
- Artun, E. (2001). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Aydın, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak. *Eğitime Bakış*, 18, 19.
- Bacanlı, H. (2011). Değer, Değer midir?. *Eğitime Bakış*, 18, 18.
- Bars, M.E. (2011). Formeller ve Kerem İle Aslı Hikâyesi'nde Bazı Kullanımları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. Volume 4 Issue 2, p. 7-14.
- Bilsky, W., ve Koch, M. (2000). On the content and structure of values: Universals or methodological artefacts?. In J. Blasius, J. Hox, E. deLeeuw & P. Schmidt (Eds.). *Social Science Methodology in the New Millennium Proceedings of the Fifth International Conference on Logic and Methodology*, Cologne, s.3-20.
- Bolay, S.H. (2007). *Aşkın Değerler Buhranı*. Değerler Eğitimi ve Uluslararası Sempozyumu, Edt. R.Kaymakcan ve Diğerleri, İstanbul: DEM.
- Boratav, P.N. (2002). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Büyükkaragöz, S. ve diğ. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*. Konya: Mikro.
- Cebecioğlu, E. (2010). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka.
- Çavdarıcı, M. (2007). *Türkiye'de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çengel, Y. (2011). Güvenli Bir Gelecek İçin İnsani Değerler. *Eğitime Bakış*, 19, 13.
- Çiftlikçi, R. (1996). Halk Hikâyeleri ve Hikâyeciliği Üzerine Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova ile Bir Görüşme. *Yedi İklim*, 17, 38.
- Çilenti, K. (1984). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Gül.
- Daghfous, N., Petrof, J.V., ve Pons, F., (1999). Values and Adoption of Innovations: A Cross-cultural Study. *Journal of Consumer Marketing*, Vol.16, No.4, s.314-331.
- Demircioğlu, İ.H. ve Tokdemir, A.M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih

- Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, No. 15, 69-88.
- Devellioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Dönmez, B. (2011). 'Öğretmenlik Mesleki Değerlerinin Aşınma Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme. *Eğitime Bakış*, Sayı:19,S.4.
- Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Arastırmaları -1*. Ankara: Akçağ.
- Elçin, Ş. (2010). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Ercan, İ. (2001). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Fernandes, L. (1999). Value personalisation: a base for value education. *International Conference on Teacher Education. Beit Berl, Israel, 27 –1*. <http://www.askeric.org/plweb-cgi>. E.T: 13.02.2013.
- Fidan, N. (2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem.
- Fidan, N. & Erdem, M. (1993). *Eğitime Giriş*. Ankara: Repa.
- Forest, L. B. (1973). Using Values to Identify Program Needs. *Journal of Extension*, www.joe.org/joe/1973fall/1973-3-a3.pdf. E.T: 14.02.2013.
- Günay, U. (1993). *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ.
- Günay, U. (1984). Âşık Edebiyatında Rüya Motifinin Tipleri ve Tahlili. Mehmet Kaplan Armağanı, İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi, 155-156.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken
- Güzel, A. ve Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Hançâ, B.B. (2012). Tanım Mı Tarif Mi? Halk Hikâyesinin Tanımlanması Meselesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 5 Issue 8, p. 693-699, December 2012. www.jasstudies.com/Makaleler/260412343_hançabakibora_T.pdf, E.T: 11.02.2013.
- Hökeleli, H. (2006). Değerler Odaklı Eğitim. *Değerler Eğitimi Merkezi Bülteni*,1, 50-55.
- İkbal, M. (1964). *İslam'da Dini Tefekkürün Yeniden Teşekkülü*, Çev: Sofi Huri, İstanbul: Çeltüt.
- Kaya, D. (1994). *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı*. Sivas: Kitapevi.
- Kavruk, H. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kılıç, D. (2006). *Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri*. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi (Editörler: Özcan Demirel, Kasım Kiroğlu). Ankara: Pegem A.
- Kızılcılık, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atilla.

- Köknel, Ö. (2003). *Akıl İle Düşünce Gücü*, Altın Kitaplar: İstanbul.
- Kuşdil, E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Scwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, cilt: 15, sayı: 42.
- Kuvan, H. (2007). *Türk Girişimcilerinin Yaşam ve Çalışma Değerleri*.(Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
www.eprints.sdu.edu.tr/446/1/TS00600.pdf, E.T: 13.02.2013.
- Oğuz, Ö. (2008). *Halk Hikâyeleri*, Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. www.kulturturizm.gov.tr, E.T:09.01.2013
- Ornstein, A.,Francis,C. ve Hunkins,P. (2004). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues*. Boston: Allyn and Bacon.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde Dönüşüm, Eğitimde Yeni Değerler*.Ankara: Pegem, 2.Baskı.
- Özgül, İ.E. (2003). *Psikolojik Testler*. PDREM: Ankara
- Özhan, M. vd. (1992). *Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi*.Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Özkırımlı, A. (1991). *Açıklamalı Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Hikâye maddesi, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Rokeach, M. (1973). *Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- Sakaoğlu,S. (2011). *Halk Hikâyeleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
(www.eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EDB205U.pdf,E.T:09.01.2013.)
- Saraçoğlu, A. (1981). Halk Ozanlarında Bade ve Âşıklığa Başlama Geleneği. *Türk Folkloru Dergisi*, Yıl:2, S. 18: 6.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt:3/ Sayı: 10, Temmuz, s. 73-88.
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem.
- Schwartz, S. (1996). Value Priorities and Behaviour. In C. Seligman, J.M. Olson ve M.P. Zanna (Eds.), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium*, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ, s.1-24, Erişim Tarihi 10 Şubat 2013,www.palermo.edu/.../2Psico%2007.pdf.
- Sönmez, V. (1991). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Adım.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve kültürler*. Ankara: Pegem-A.
- Taşlıova, M. (2012). *Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tezcan, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisi*.Ankara: Anı.
- Tonga, N. (2008). Hikâye'ye Terminolojik Bir Yaklaşım. *Turkish Studies*, Volume 3/1 Winter 2008. E.T: 06.02.2013 Kaynak: www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=279
- Tuğal, S. (2007). Yrd. Doç. Dr. Yunus Güneş ile söyleşi. Akademist. Haziran 2007. Erişim Tarihi 31 Ocak 2013, http://test.isikun.edu.tr/i/cv/guzel-sanatlar-fakultesi/yunus-gunes/html-

cv/yunus-gunes.htm, Erişim Tarihi, 30.01.2013

Türk Edebiyatı Ansiklopedisi. (1968). (c.XIX).İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. (1981). (c.4). Ankara:Dergâh.

Uraz, M. (1949). Halk Edebiyatında Bade. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1.

Yardımcı, M. (2004). *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Anonim Halk Şiiri Âşık Şiiri Tekke Şiiri*.Ankara: Ürün.

Yazıcı, K. (2006). Hikâye Edici Metinlerin Çözümlemesinde Hikâyenin Yüzü Stratejisinin Kullanımı. *TÜBAR-XX-/2006-Güz*,232.

Yeni Türk Ansiklopedisi. (1985). (c.4).İstanbul: Ötüken.

Yılmaz, K. (2008). *Eğitim Yönetiminde Değerler*. Ankara: Pegem.

Yılmaz, T. (2011). *Yaşayan Âşıklık Geleneği, Âşıklardan Halk Hikâyeleri II*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

www.aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,13223/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-calismalari.html, Erişim Tarihi, 05.02.2013.

www.diyamet.gov.tr/yayin/basiliyayin/ydinikavramlaryazdir.asp?id=1025/Erişim Tarihi, 02.02.2013.

www.diyamet.gov.tr/turkish/basiliyayin/weboku.asp?sayfa=39&yid=2/ Erişim Tarihi, 02.02.2013.

www.diyamet.gov.tr/turkish/Dua/uploads/files/Hz_Peygamberin_Dilinden_Dua.pdf/ Erişim Tarihi, 06.02.2013.

SÖZLÜK

C

Cazu: Kötü, büyücü, sihir yapan.

Cünun: Aklını yitirmiş

E

Eynine: başına, üstüne

H

Hillik: Çobanların sırtlarına taktıkları keçe

K

Kantarma: Azılı atları zapt etmek için dillerini bastırarak biçimde yapılmış demir araç

Kolan: At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer

M

Muhannet: Hıyanet eden, emanete sahip çıkmayan

Muhtasar-ı Dil: Eski ifadeyle, eski dille

Müzevir: söz taşıyan, ajan, jurnalci

N

Nuş etmek: içmek

Ö

Ömrüne puç etmek: yok olsun demek

P

Peşkeş: Eskiden hükümdarların birbirlerine yolladıkları ya da hükümdara sunulan armağanlardır. Osmanlı halkının bir devlet memurunun huzuruna çıkarken görevliye getirdiği armağanlara da bu ad verilirdi.

S

Serhusana: Aşğın hikâyesini anlatmadan önce söylediği şiirler

Serencam: Bir işin, bir olayın sonu, akıbet, başa gelen bir durum veya olay.

U

Urcah: Baş belası olmak

V

Vala: ipekten yapılmış ince başörtüsü

Y

Yapıncak: Çobanların sırtlarına taktıkları keçe

Yumak: Yıkamak

EKLER

EK 1 ŞEREF TAŞLIOVA İLE YAPTIĞIMIZ GÖRÜŞME

15.02.2013 tarihinde Şeref Taşlıova ile yaptığımız görüşme:

- Sizce değer nedir?

Bence değer, toplumu bir arada tutan dinî ve millî bütün birikimimizdir. Gelenekler, geçmişten bugüne gelen her türlü konuyu içerir. Böyle de olması gerekir çünkü bu değer dediğimiz hususlar kaybolduğu zaman toplumda bozulma meydana gelmektedir. Ama bunu günümüzde sadece değer kelimesi ile mi anlatmalıyız, bu bir başka meseledir bana göre.

- Hızla değişmekte olan günümüz dünyasında değerlerimizi tanıma ve onlara sahip çıkma konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Kültürümüzü önce ailede tanırız. İçinde yaşadığımız kuşak bize bu değerleri yaşayarak özümsetir. Bu aslında değerlerin ne kadarının anlatmayla ne kadarının da yaşanarak öğretileceğini ve anlatılacağını gösterir. Ülkemizde malum 1960'lardan sonra başlayan göç en büyük olumsuzluktur bana göre. Zira bugün şikayet ettiğimiz konular hep bu göç ile değişen geleneksel Türk aile yapısının çözülmesiyle ilgilidir. Bugün ailelerin çalışma hayatı içinde koşturması ve apartman hayatı bu gelinen noktada insanı merkezden uzaklaştırmakta onun yerine başka gündelik ve maddi konuları koymaktadır. Hal böyle olunca da biz insanın merkezden çıkmasının insani olanın da çıkması anlamına geldiğini görmezden gelip sadece başka yüzeysel konulara takılmaktayız. Bu biraz geneli görmeyip sonuca takılıp kalmaya benziyor.

- Sizce milli ve manevi değerlerimizi yeni nesil ne kadar taşımaktadır?

Bu soruyu kime sorarsanız sorun, verecekleri cevap yeterli olmayacaktır. Şu nedenle, hepimiz, özellikle bizim yaşımızdaki kuşak gençlerin geçmiş kültürden yeterince nasiplenmediğini veya ilgi göstermediğini söyleyecektir. Ama bu gençlerin suçu mudur

acaba? Bugün bütün aileler çocuklarını yetiştirirken sadece oku ve meslek sahibi ol diyerek ve her istediğini yapmaya çalışarak iyi anne baba olduğunu düşünmektedir. Böyle bir yanlış olabilir mi? Biz âşıklar diyoruz ki gençler neden bize ilgi göstermiyor. Bu soruyu gençlere sormadan önce acaba o gençlerin anne babaları ne kadar bu geleneği biliyor diye düşünmek gerekmez mi acaba. Devletimizin de resmi müfretadı içinde sanat ve kültür yer almadığına göre elbette gençlerin günümüzdeki durumunu yeni nesil milli ve manevi değerlerimizi yeterince taşıyor diyerek basit bir tespit yapmaktan öteye gidemeyiz. Bunun için yapılması gereken başka şeyler vardır. Bunun da güzel örneklerini yurt dışında defalarca görmüşümdür.

-Değerlerimizi, kültürümüzü yeni nesile aktarma konusunda bizlere düşen görevler nedir, sizce gençlerimizi nasıl eğitmeliyiz?

Günümüzde, dünyada en pahalı olan şey spordur. Bunun nedeni ise çok destekçisi olmasıdır. Türk milletinin, hatta dünyanın eskiden taraf tuttuğu bir sanat vardı. Bu da Türk milletinin at binmeleri, cirit oyunlarıdır. Falanın atı iyi, falan iyi cirit atar gibi... Bunun yanında bir de âşıklar vardı. Türk milleti âşıkları da tutmuş, çok değer vermiştir. Halen Erzurum ve Kars arasında *Sümmâni mi Şenlik mi* ? taraftarlığı devam etmektedir. Elbette ikisi arasında tahlile gerek yoktur. İkisi de birbirinden kıymetli âşıklardır. İkisi de büyük insanlardır. Zaten birbirleriyle buluşmuşlar ve görüşmüşlerdir. Burada önemli olan halkın ikisine karşı göstermiş olduğu sevgi ve saygıdır. Bu noktadan yola çıktığımız zaman halk hikâyelerinin halk için ne denli önemli olduğu anlaşılır. Bizde bunun kıymeti pek bilinmiyor. Ben 1986 yılında İngiltere'ye Story Tellin Festival'e ilk gittimizde, bizim söylediğimiz hikâyeleri Londra Milli Kütüphanesi'nde kayıt altına aldılar. Öğrenciler belli bir ücret karşılığında bu hikâyeleri dinleyebiliyordu. Balığın suyun içinde suyun kıymetini bilmediği gibi bizde bunun kıymeti pek bilinmiyor. Biz milli kültürü, geleneği çok zengin olan milletiz. Bunu pek iyi göremiyoruz demiyorum ama yinede eksiklikler var diye düşünüyorum. Eğer milli eğitim teşkilatı, TRT, Kültür Bakanlığı ve bütün eğitim kurumlarının yeni nesili dipdiri bir Mimar Sinan Çıkarmak istiyorlarsa, bir Fuzûli çıkarmak istiyorlarsa, bir barbaros Hayrettin Paşa çıkarmak istiyorlarsa tarihten ders alarak, kendi geleneklerimizi, millî örfümüzü ve adetimizi çok iyi tahlil etmeleri gerekir. Bunu halka çok iyi yansıtmamız lazım. Bizim dilimizden bazı kelimeler düşmüştür. Bu çok acı bir olaydır. Size geçen yıl yaşadığım bir hatıramı arz edeyim. 18 Mart Üniversitesi'nin davetiyle geçen yıl Çanakkale'ye gitmiştik. Bir arkadaşımız okuduğu şiirinin içinde *zırza* diye bir kelime söyledi. Zırza, kapının arkasına takılan kilittir. Ordaki öğrenciler edebiyat fakültesi öğrencileriydi. Ne yazık ki zırranın ne olduğunu bilemediler. Bu öğrenciler yarın lisanüstü eğitim yapacak, akademisyen olacaklar. Bu dilimizin

üzerindeki çok önemli bazı motiflerin unutulmaya başladığını göstermektedir. Dünya âşıklık geleneğini bizden çok iyi tanıyor. Hiç kimse kusura bakmasın, ben içinde bulunan bir insan olarak bunları gözlemlerdim. Danimarka'da festivale davet edildim. Adamlar vikingleriyle övünüyorlar. Vikingler gemi soyan korsanlardır. Bizim o kadar çok millî destanlarımız var ki... Ben Polanya'da Köroğlu'nun Tokat Aslan Paşa Kolunu anlattım. Polanya televizyonu ve radyosu bunu kayıtlara geçirdi. Bzide bu gelenek yavaş yavaş bitiyor. Son yıllarda bizim sıkıntımız şudur : İç göç yaşıyoruz biz. Elimizi çabuk tutmamız lazım. Gerek benim meslektaşlarım âşıklar olsun gerekse de biz olalım gerek sizler olun gerekse de toplum olsun bu geleneğin çık kısa sürede yoklar sahasına girmeden önce sahip çıkalım. Bunu sahip çıkmanın tek yolu buna sahip çıkmaktır, bunları derlemektir. Bir halk hikâyesi çok büyük bir sinema filmidir. Bunlar olacaktır pek yakında hiç merak etmeyin, bunun vakti geliyor. Şimdi televizyonlarda gündelik bir şeyler söylüyorlar. Yarın o bitecek inşallah. Neye döneceğiz biz ? Yine döneceğiz millî örfümüze, millî adetimize...

- **Antalya Valiliği, Okullarda Değerler Eğitimi faaliyetlerini bir proje kapsamında belli bir plan dahilinde uygulamaktadır. Bu tür çalışmalar ile ilgili ne düşünüyorsunuz?**

Değerler derken sadece ahlaki konuları kastediyorsak elbette bunun için öğretime dayalı her türlü faaliyet desteklenmelidir. Bunun illa bir biçiminde ve tek yönlü gerçekleşmesini kanuna kurula bağlamak yanlış olur. Biz bu değerler eğitimi veya değerleri anlatmaya çalışırken ömüzündeki yangını söndürmeğe çalışıyoruz sanki. Diğer bir ifade ile gördüğümüz manzara bizi toplum olarak endişeye yönlendiriyor ve sanki bu tür bazı faaliyetlerle konuyu düzeltereğimizi düşünüyoruz. Ama şöyle düşünmek lazım bizim bu değerler eğitimi ile oluşturmaya çalıştığımız insan modeli nasıl olacak. Bunun geçmişte bir benzeri var mıdır? Değerlerle donatmış olduğumuz insan neye benzeyecek? Bunlar üzerinde durulması gereken sorular değil midir? Sadece saygılı, adi olaylara karışmayan, sıradan bir köy hayatında görülen bazı geleneksel kültürel pratikleri bilen bireyler midir hedefimiz. Ben tam olarak değerler eğitimi ile neyin verilmek istendiğini anlamış değilim.

- **Sizce değerler eğitimiyle ilgili başka ne tür çalışmalar yapılabilir?**

Nelerin yapıldığını tam olarak bilemediğim için nelerin de yapılması gerektiğini bazı önerilerle ifade etmem herhalde isabetli olmaz. Ama bizim âşıklıkta yapmaya çalıştığımız

yani anlatmaya çalıştığımız iki temel konu var birisi dinimiz diğeri Türklüğümüz. Benim kanaatim açık ve net olarak bu milletin evlatlarının Türklük bilinci ile yetişmesi ve İslam kültürünü hayatına uygulamasını bilmesidir. Böyle olursa eğer dolambaçlı değil de daha doğrudan ortak değerlerimiz etrafında insan ve toplum oluşturabiliriz.

- **Kültürel birer çıktı konumunda olan halk hikâyeleri ile değerlerimiz arasında nasıl bir ilişki kurabiliriz?**

Halk hikâyelerini biz yaşanmış olaylar olarak anlatırız. Bazı âşıklar bu metinlerin hayali olduğunu düşünür ve gerçeklik taşımadığı iddiasında bulunabilir. Ama uzun kış gecelerinde veya Ramazan günlerinde kahvehanelerde anlattığımız uzun hikâyeleri günlerce dinletebiliyorsak bunun bazı nedenlerinin olması gerekir. Bu hikâyelerde aşkı, sevgiyi, sadakati, sevda uğruna çekilenleri, mücadeleyi, vatan savunmasını, dine hizmet etmeği, milli duyguları, şehitliği, ahlakı, iffeti yani insanı insan yapan şeyleri anlatıyoruz. Öyle olduğu için çok farklı yörelerden insanlara yıllardır kendimizi dinletebiliyoruz. Bugün hikâye anlatacak ortam bulamıyoruz, bulsak da uzun bir hikâyeyi dinleyecek kitle kalmadı neden çünkü hikâyelerde anlatılanlar ne yazık ki topluma cazip gelmiyor. Bizim anlattığımız sadece eğlence olmadığı için ilgi görmüyor. Halbuki yakın zamana da âşık meclislerine gelen özellikle erkekler âşıkların çalıp söylediği şiirlerde kendisini kültürünü tarihini medeniyetini bulurdu. Kahramanlık hikâyelerinde mücadeleyi ve vatan uğruna gözünü kırpmadan canını vermek gerektiğini, hakkı savunmak için gözünü hiçbirşeyden sakınmamak gerektiğini , anne baba kıymeti bilmeği öğreniyordu. Çünkü bizim hikâye kahramanlarımız birer ideal insan tipiydi. Bunlar kendi nefislerini değil başkalarını düşünerek yaşayan ve mücadele eden insanlardı. Bugün bu insan tipini günümüz insanına nasıl anlatacağız?

- **Halk Hikayelerinden değerler eğitiminde yararlanılması ne derece faydalı olur?**

Kesinlikle faydalı olur. Çünkü bu hikâyeler toplumun ortak malıdır. Malum bizim hikâyelerimizin bir kısmı anonimdir bir kısmı ise sahibi tasnif edeni belli hikâyelerdir. Bu metinler her şekilde topluma ait konuları içerir. Böyle olduğu için itibar görür. Yurt dışında bu tür hikâyeler birçok amaçla kullanılmaktadır. Çocuklar için yapılan festivallerde her türden hikâye anlatılmaktadır. Bundaki amaç çocukların diğer becerilerinin gelişmesini sağlamak yanında kendi kültürünü hikâyeler yoluyla öğrenmesini sağlamaktır. Bu hikâyelerin tamamı illa bizim bildiğimiz türdeki hikâyeler olmak zorunda da değildir. Önemli olan o kültürün ve

dilin ürünü olan hikâyelerin seçilmesidir. Türkiye’de müthiş bir hikâye repertuarı bulunmaktadır. Âşıklar o hikâyelere kendilerinden özellikler katmaktadır. Âşığın, toplumda önder konumunda olduğunu düşündüğümüz zaman o hikâyelerden çıkartılabilecek ziyadesiyle konu ve değer olduğu şüphesizdir.

- **Sizin gibi çok kıymetli âşıkların, halk hikâyesi anlatanların değerler eğitimine katkıları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?**

Âşıklığın temelinde değerler vardır.Âşıklar, değerleri en iyi bilen,kültürü en iyi bilen,dili çok iyi kullanabilenlerdir.Âşık halkın dilinden âşığın teline,âşığın telinden halkın kulağına,kültürüne aktaran insandır.Türk kültürünün temel değeri,halk şiiri ve âşıklık geleneğidir.Bunun en güzel ve en önemli yanı bizim destanlarımız ve hikâyelerimizdir.Dünyada artık eski kültüre dönüş başladı.Dünyadaki mevcut ahlakî değerler insan yetiştirmede önemli bir varlık ortaya koyamadı.Ahlakî değerlerde çok büyük bir boşluk vardır.Bu boşluğun yerini de âşıklık geleneği ve halk hikâyeleri dolduracaktır.Bence dünyanın ahlakî değerinin çıkış noktası Dede Korkut’tur.Dünyada yavaş yavaş eski kültüre sahip çıkma,eski kültürü yaşatma geleneği başladı.Yakın zamanda Polonya’ya gitmiştim.Polonya’da 17 yıldır tamamen halk hikâyelerine dönük bir festival yapıyorlar.Beni de bu festivale davet ettiler.Festivalin adı ‘hikâye kuyusu‘ çok ilginç bir isim bu bence...Bizim Tandırbaşı masallarının, bizim ocakbaşı sohbetlerinin, bizim irfan meclislerinin aynısıdır.“

Bize bu geleneği öğreten ustalarımız hep şunu söylerdi. “Sözün iyisini âşık söyler ona göre...” Bu nedenle toplumun huzuruna çıktığımız zaman söylediklerimiz ile yaptıklarımızın yani yaşantımızın zıtlık taşımaması gerekirdi. İlkokul çağında başladığım bu gelenekte gördüğüm ustalar hep bu şekilde yaşadı biz de bunu devam ettirmeğe çalıştık. Toplum bizi kendi kültürünü inancını duygularını anlattığımız söylediğimiz için dinlemiştir ve dinlemektedir. Âşıklar toplumun dilidir kulağıdır söyleyen kelimadır derken hep bu gerçek söz konusudur. Bugün geleneğin toplum tarafından ilgi görmemesinin nedenlerinden birisini de burada görmek gerekmektedir. Yani biz belki yeterince toplumun beklentilerine cevap verememiş olabiliriz ki bugün yeterince beklediğimiz ilgiyi göremiyoruz. Toplumun bazı nedenlere bağlı olarak unuttuğu veya öneminin farkında olmadığı konuları eskiye göre belki biz de anlatamıyor olabiliriz ama ideal insan olmayı kâmil insan olmayı anlattık hep. Böyle de yaşamaya çalıştık.

- **Malumunuz üzere Âşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikâyelerinde değerler eğitimi konulu bir tez çalışması hazırlıyorum. Böyle bir çalışmanın yapılması ile ilgili düşüncelerinizi paylaşır mısınız?**

Bizim üzerimize âşıkların üzerine yapılmış sayısız tez çalışmaları bulunmaktadır. Bunların bir kısmı o âşığın hikâyeciliği, şiirleri veya atışmaları yoğunluktadır. Sizin yaptığınız gibi hikâyeleri konu alan ve farklı bir alan üzerinde inceleyen çalışmaların yeni yaklaşımlar getireceğine inanıyorum. Bugüne kadar yapılanlar bir noktadan sonra birbirini tekrar etmeğe başladı. Çünkü bir âşık için söylenen şeyler başka bir âşık için de tıpa tıp söylenmeğe başladı. Bunu benim üzerime yapılan tezlerde de görüyorum başka âşıklar için yapılanlarda ve basılan kitaplarda sık sık görüyorum. Sizin yapmaya çalıştığınız ise hikâye metinlerinden yola çıkarak âşıkların bu konu etrafındaki konumunu tespit etmektir. Bu önemlidir zira âşıkların söz ehli olması bu değerler eğitiminde onların da görev alması veya onlardan da yararlanılması sonucunu doğuracaktır.

Türkiye'nin bir hastalığını da bu vesile ile kısaca ifade etmek isterim: Bizde bazı konular sanki bazı kişilerin tekelindeymiş gibi olur. Bunu uluslararası konu veya kutlamalarda hep görmekteyiz. Kendileri yeterince veya yapmalı gerekenleri layıkıyla yapamazlar yapanlara da fırsat tanımazlar. Âşıkların hikâyelerinin veya şiirlerinin ayrıca kişiliklerinin de hesaba katılması ile farklı akademik çalışma alanlarında ele alınması bizim için de kazanç olacaktır. Sizin çalışmalarınızı görünce biz de yetiştirdiğimiz çıraklara belki hazır bilgileri sunma imkanı bulacağız. Bir çırağın yetişme süresinin çok uzun olduğunu düşündüğümüzde bu söylediğimin ne denli önemli olduğu anlaşılabilir.

Âşıklığın Türk millî kültürünün ilk dönemlerinden bu yana farklı isimler altında sürdürüldüğünü, âşıkların bade içerek Hak'tan kelam ettiğini ve âşık şiirlerinin önemli bir kısmının tasavvufi içerikte olduğunu düşündüğümüzde değerler eğitiminde âşıkların ve eserlerinin incelenmesi yanibaşımızda duran bir kaynağa başvurmak kadar anlamlı ve önemlidir.

Size bu tez çalışmanızda başarılar diliyorum.

EK 2 FOTOĞRAFLAR

Büyük Usta'dan izin alarak birkaç fotoğrafının çalışmamızda yer almasının faydalı olacağına karar verdik.

Mete Taşhova, Şeref Taşhova, Yavuz Selim Memiş

(Keçiören Belediyesi Aşıklar Şöleni/Ankara 15.02.2013)

Yavuz Selim Memiş Şeref Taşlıova ile

(Keçiören Belediyesi Aşıklar Şöleni/Ankara 15.02.2013)

Yavuz Selim Memiş Şeref Taşhova ile görüşme yaparken

(Keçiören Belediyesi Aşıklar Şöleni/Ankara 15.02.2013)

ARDAHAN BELEDİYESİ

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

Yaşayan Kültür Hazinesi;
Âşık Şeref TAŞLIOVA
 Sempozyumu
 5 Haziran 2010

Saat: 09:30
 Halk Eğitim Merkezi
 Konferans Salonu
 ARDAHAN

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI'NIN KATKILARIYLA...

Ardahan Üniversitesi Onursal Bilim Doktoru Unvanı 2010

Şeref Taşlova ve TÜRKSOY Genel Sekreteri Düsen Kaseinov Kazakistan 2010

Şeref Taşlova Almanya Aachen 2009

İngiltere Galler Storytelling Festival 2009

Âşık Şeref Taşlıova Heykeli Açılışı-Kars

Âşık Şeref Taşlıova Varşova Büyük Elçisi Yusuf Ziya ÖZCAN ile 10 Kasım 2012

OPOWIEŚCI ASZYKA
Opowiada, gra i śpiewa: Şeref Taşlıova (Turcja)

Niedziela, 11 listopada, godz. 19.00
 Spektakl w języku tureckim z napisami w j. polskim

Aszyk Şeref Taşlıova – turecki bard, reprezentujący tradycję poetów epickich, aszyków, którzy przy akompaniamencie instrumentu strunowego zwanego saz, melorecytują tradycyjne eposy, przeplatane improwizowaną poezją. Z pochodzenia Azer, z zawodu pasterz, z okręgu Kars we wschodniej Anatolii, aszyk Şeref jest jednym z ostatnich przedstawicieli tureckiej tradycji śpiewu epickiego. Şeref wykona tradycyjny epos o tureckim Janosiku zwanym Keloğlu, a podczas Nocy opowieści będzie improwizował do rymu z igłą w ustach.

NOC OPOWIEŚCI
 Prowadzenie: Jacek Hałas i Grupa Studnia O.

[7 MIĞDZYNARODOWY FESTIWAL sztuki opowiadania]

STUDNIA OPOWIEŚCI

Początek

7•11
 listopada 2012

Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego
 Warszawa, ul. Jazdów 1

Âşık Şeref Taşlıova Hikâye Kuyusu Festivali'nde 07.10.2012 Polanya.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	: Yavuz Selim MEMİŞ
Doğum Tarihi ve Yeri	: 22.10.1984/Antalya
Medeni Durumu	:Evli
Eğitim Durumu	:Üniversite
Mezun	:Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi
Lisans Diploması	:Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans Diploması:	Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü/ Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı/ Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı
Tez Konusu	:Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi
Yabancı Dil/Diller	:İngilizce
Çalıştığı Kurumlar	:Öğretmen: 2006-2009 Balcılar İlköğretim Okulu Konya :Öğretmen:2009-2011 Ünsal İlköğretim Okulu Antalya :Müdür Yardımcısı: 2011..... Yurtpınar İlköğretim Okulu Antalya
El-mek	:yavuz.selim.07@hotmail.com